

Lakiosasto

7.9.2005

Työeläkelaitoksille

TYÖELÄKEASIOIDEN KÄSITTELY JA MUUTOKSENHAKU

Tässä yleiskirjeessä annetaan eläke- ja vakuuttamisasioiden käsittelyä sekä muutoksenhakua koskevat soveltamisohjeet.

Näitä ohjeita sovelletaan pääosin 1.1.2004 lukien. Tätä aiemmin annettuihin päätöksiin sovelletaan ennen 1.1.2004 voimassa ollutta lainsäädäntöä ja 29.11.2001 päivätyssä yleiskirjeessä A 27/2001 annettuja soveltamisohjeita.

Yleiskirjeessä on otettu huomioon muun muassa vuoden 2004 alusta voimaan tulleen hallintolain (434/2003) ja velan vanhentumisesta annetun lain (728/2003) säännökset, sekä niiden johdosta työeläkelakeihin tehdyt muutokset, jotka ovat tulleet voimaan 1.1.2004. Ohjeessa on lisäksi otettu huomioon toimeentuloturvan muutoksenhakua koskevat lakiuudistukset (677/2005 – 680/2005, mm. eläkelautakunnan nimenmuutos sekä sen rahoitusta ja organisaatiota koskevat muutokset), jotka tulevat voimaan pääasiassa 1.1.2006. Tältä osin ohje on kirjoitettu 1.1.2006 voimaan tulevien säännösten mukaisesti.

Työeläkeasioiden käsittelyyn ja muutoksenhakuun vaikuttaa myös vuoden 2004 alusta voimaan tullut viimeisen laitoksen periaate, mistä kerrotaan tarkemmin yleiskirjeessä A 47/2003 Viimeisen eläkelaitoksen periaatteen (VILMA) soveltaminen sekä ohjeistossa VILMA - viimeisen eläkelaitoksen periaate.

Ohjeet on tarkoitettu henkilöille, jotka käsittelevät eläke-, vakuuttamis- ja muutoksenhakuasioita eläkelaitoksissa.

Yleiskirjeet ja soveltamisohjeet, oikeustapaukset, lakiosaston tiedotteet sekä esimerkit, joihin tässä yleiskirjeessä on viitattu, löytyvät internetistä osoitteesta: tyoelakelakipalvelu.etk.fi.

Tämä yleiskirje korvaa yleiskirjeen A 27/2001.

ELÄKETURVAKESKUS

Helena Tapio

Pia Wilkman

Yleiskirjeen valmisteluryhmä:

Monika Sievänen	ETK
Mari Rehn-Kiukkonen	ETK

Yleiskirjeen kommentointiryhmä:

Mika Ahonen	Eläke-Fennia
Satu Ollikainen	Eläke-Fennia
Terttu Kajosalo	Etera
Petri Jääskinen	Ilmarinen
Sonja Lilius	Mela
Sirkka Hänninen	Porasto
Esa Vilkman	Varma
Pekka Ihalainen	Vakuutusosikeus
Outi Antila	Eläkelautakunta (Työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunta 1.1.2006 alkaen)
Tarja Härkönen	ETK
Aino Lassila	ETK
Jaana Rissanen	ETK
Markku Sirviö	ETK

Lakiosasto

7.9.2005

SISÄLLYSLUETTELO

1 OIKEUSSUOJAJÄRJESTELMÄ JA YLEISET KÄSITTELYPERIAATTEET.....	1
1.1 Yleistä.....	1
1.2 Oikeusturvan lähtökohdat.....	3
1.2.1 Suomen perustuslaki	3
1.2.2 Hallintolaki	7
1.2.2.1 Toissijaisuus työeläkelakeihin nähden	8
1.2.2.2 Soveltaminen välillisessä julkishallinnossa.....	8
1.2.2.3 Soveltamisala työeläkejärjestelmässä	9
1.2.3 Hallintolainkäyttölaki	9
1.2.3.1 Toissijaisuus työeläkelakeihin nähden	10
1.2.3.2 Soveltamisala työeläkejärjestelmässä	10
1.2.4 Vakuutuslaki	11
1.2.5 EY-oikeus	11
2 TYÖELÄKEJÄRJESTELMÄN KÄSITTELYPERIAATTEET	1
2.1 Käsittelyn vaiheet	1
2.2 Menettelyyn sovelletaan hallintolakia	2
2.3 Sähköinen asiointi	2
2.4 Palveluperiaate.....	4
2.5 Neuvonta.....	4
2.5.1 Asiakkaan neuvonta.....	5
2.5.2 Yleisneuvonta ja tiedottaminen	7
2.6 Hyvän kielenkäytön vaatimus	8
2.7 Asianosainen ja asianosaisen puhevallan käyttäminen.....	8
2.7.1 Täysivaltainen henkilö.....	9
2.7.2 Henkilön toimintakelpoisuutta on rajoitettu.....	10
2.7.3 Vajaavaltainen henkilö	10
2.7.4 Edunvalvoja	11
2.7.5 Lähiomainen tai muu henkilö	13
2.7.6 Asiamies ja avustaja	14
2.7.7 Olosuhteiden muutokset ja eläkelaitoksen selvitysvelvollisuus puhevallan käyttöoikeudesta.....	16
2.7.8 Meklari	17
2.8 Vireillepano.....	17
2.8.1 Kirjallisesti.....	18
2.8.2 Suullisesti.....	22
2.8.3 Menettelyn kulut.....	22
2.9 Kansainväliset asiat.....	22
2.9.1 Ratkaisut Suomen sosiaaliturvan piiriin kuulumisesta.....	22
2.9.2 EY-virkamiesten eläkeoikeuden siirto	23
2.9.3 EU-eläkehakemus.....	24
2.10 Asiakirjan siirto	25
2.11 Asiakirjan täydentäminen	26
2.12 Asian käsittelyä koskevat yleiset vaatimukset	28

Lakiosasto

7.9.2005

2.12.1 Käsittelyn viivytyksettömyys.....	28
2.12.2 Julkisuus ja salassapito	29
2.12.2.1 Käsittelyn julkisuus	29
2.12.2.2 Asiakirjojen julkisuus	29
2.12.3 Tulkitseminen ja kääntäminen	31
2.12.4 Esteellisyys	33
2.12.4.1 Säännökset	33
2.12.4.2 Läheinen	35
2.12.4.3 Osallisuus.....	36
2.12.4.4 Avustaja tai edustaja	36
2.12.4.5 Hyöty tai vahinko	36
2.12.4.6 Palvelus- tai toimeksiantosuhte	37
2.12.4.7 Asema yhteisössä	37
2.12.4.8 Muu erityinen syy	38
2.12.4.9 Esteellisyyden vaikutus	39
2.12.4.10 Esteellisyyden toteaminen ja ratkaiseminen.....	40
2.12.4.11 Tulkin ja kääntäjän esteellisyys	40
2.13 Asian selvittäminen	41
2.13.1 Viranomaisen yleinen selvittämisvelvollisuus.....	42
2.13.2 Asianosaisen selvitysvelvollisuus.....	42
2.13.3 Eläkelaitoksen selvityspyyntö	45
2.13.4 Selvityksen antamiselle asetettava määräaika	46
2.13.5 Asianosaisen suullinen vaatimus ja selvitys.....	47
2.13.6 Katselmus	48
2.13.7 Tarkastus	49
2.13.8 Suullinen todistelu.....	50
2.13.9 Tietojen kirjaaminen.....	50
2.13.10 Muun tahon velvoitteet.....	51
2.14 Kuuleminen	51
2.14.1 Asianosaisen kuuleminen	51
2.14.1.1 Kuuleminen työeläkejärjestelmässä	53
2.14.1.2 Kuulemisvelvollisuutta ei ole	55
2.14.1.3 Lääketieteellinen ja muu selvitys.....	56
2.14.2 Muun tahon kuuleminen.....	57
2.15 Päätös	57
2.15.1 Muoto.....	57
2.15.2 Sisältö	58
2.15.3 Perusteleminen.....	60
2.15.3.1 Säännökset	60
2.15.4 Tiedoksianto	64
2.15.4.1 Tiedoksiantovelvollisuus.....	64
2.15.4.2 Tiedoksiantotavat	67
2.15.4.3 Tiedoksisaanti	72
2.15.5 Asia-, menettely-, kirjoitus- ja laskuvirheen korjaaminen	72
3 TYÖSUHDEASIOIDEN KÄSITTELY.....	1

Lakiosasto

7.9.2005

4 YRITTÄJIEN VAKUUTTAMINEN JA VAKUUTUSMAKSUT	1
4.1 Vakuuttaminen	1
4.2 Yrittäjä ottaa itse vakuutuksen.....	3
4.2.1 Järjestelyaika	3
4.2.2 Vakuutuksen hakeminen.....	3
4.2.3 Ehdollinen YEL-työtulopäätös.....	3
4.2.4 Yrittäjä ottaa vakuutuksen myöhässä	4
4.2.5 Työtulon tarkistaminen.....	4
4.2.6 Vakuutuksen päättäminen	5
4.3 Vakuutusmaksun määrääminen ja periminen.....	5
4.4 Vakuuttamisvelvollisuuden laiminlyönti	7
4.4.1 Eläketurvakeskus ottaa vakuutuksen.....	7
4.4.2 Maatalousyrittäjien eläkelaitos vahvistaa vakuutuksen	8
4.4.3 Laiminlyöntikorotus	8
4.5 Muutoksenhaku YEL –pakkovakuutus päätökseen tai siihen perustuvaan työtulopäätökseen	9
4.5.1 Valitus	9
4.5.2 Lainvoimaisen päätöksen poistaminen	9
4.6 Yrittäjien eläkevakuutusmaksun vanhentuminen.....	10
4.7 Kuolleen yrittäjän vakuuttaminen.....	11
4.8 YEL –vakuutuksen siirtäminen toiseen yhtiöön tai eläkekassaan.....	12
4.9 Yrittäjän vakuuttamatta jättäminen	12
5 TYÖNTEKIJÖIDEN VAKUUTTAMINEN JA VAKUUTUSMAKSUT.....	1
5.1 Vakuuttaminen	1
5.2 TEL-vakuuttaminen	3
5.3 Työnantaja ottaa vakuutuksen.....	4
5.3.1 Vakuutuksen vahvistaminen	4
5.3.1.1 Vakuutusmaksu.....	5
5.3.1.2 Vakuutusmaksun korottaminen myöhässä otetun vakuutuksen vuoksi tai työnantajan laiminlyödessä ilmoitusvelvollisuutensa.....	6
5.3.2 Pakkovakuuttaminen.....	7
5.3.3 Pakkovakuutus erityistilanteissa	7
5.3.3.1 Konkurssi	7
5.3.3.2 Osoitteeltaan tuntematon työnantaja.....	8
5.3.3.3 Yritystoiminta päättynyt	8
5.3.3.4 Työnantaja kuollut	9
5.3.4 Pakkovakuutus päätöksen oikeudellinen luonne	9
5.3.5 Eläkelaitoksen toimenpiteet pakkovakuutus päätöksen johdosta	9
5.4 Muutoksenhaku TEL –pakkovakuutus päätökseen	10
5.4.1 Valitus ja lainvoimaisen päätöksen poistaminen	10
5.4.2 TEL- vakuutusmaksun maksuunpano	11
5.4.3 TEL-vakuutuksen siirto vakuutusyhtiöstä toiseen	11
5.5 LEL- ja TaEL-vakuuttaminen	11
5.5.1 Vakuutusmaksun laiminlyönti.....	12

Lakiosasto

7.9.2005

5.6 MEL-vakuuttaminen ja vakuutusmaksu	13
5.7 Väärinvakuuttamisen oikaisu	13
5.8 Muu virheellisesti maksettu eläkevakuutusmaksu	14
5.9 Työnantajan vapauttaminen vakuutusmaksuista (MaVa)	15
5.10 Työntekijäin eläkemaksu	15
6 VAKUUTUSMAKSUJEN MAKSUUNPANO JA PERINTÄ	1
6.1 Vakuutusmaksun maksuunpano	1
6.1.1 TEL-vakuutusmaksu	1
6.1.2 LEL- ja TaEL-vakuutusmaksu	3
6.1.3 YEL-vakuutusmaksu	3
6.1.4 MYEL-vakuutusmaksu	4
6.2 Viivästyskorko	4
6.3 Vastuu vakuutusmaksusta	5
6.4 YEL- ja MYEL-vakuutusmaksujen periminen eläkkeestä ja kuntoutusrahasta	6
6.5 Vakuutusmaksun ulosotto ja ulosoton keskeytys	6
6.6 Vakuutusmaksun perintäaika	7
6.7 Yrittäjän maksamaton vakuutusmaksu pienentää eläkettä	8
6.8 YEL-vakuutusmaksun jakautuminen pääomaan ja viivästyskorkoon	8
6.9 Muutoksenhaku	8
7 ELÄKEHAKEMUKSEN KÄSITTELY	1
8 PÄÄTÖKSEN TÄYTÄNTÖÖNPANO	1
8.1 Täytäntöönpanokelpoisuus	1
8.2 Lainvoimaisuus	2
8.3 Oikeusvoimaisuus	2
8.4 Eläkkeen maksaminen	3
8.5 Eläkkeen keskeyttäminen	4
8.6 Takautuva eläkkeen keskeyttäminen, lakkauttaminen ja takaisinperintä	5
8.7 Takaisinperintä	6
8.8 Työtulopäätökset	7
9 MUUTOKSENHAKU	1
9.1 Muutoksenhakekeinot	1
9.2 Säädökset	2
9.3 Muutoksenhakumenettely	7
9.4 Varsinainen muutoksenhaku	9
9.4.1 Valitusedellytykset	11
9.4.1.1 Valituskelpoisuus ja valitusosoitus	11
9.4.1.2 Valittajan valitusoikeus	15
9.4.1.3 Edunvalvojan puhevalta valituksen yhteydessä	19
9.4.1.4 Valituksen muodollinen oikeellisuus	20
9.4.1.4.1 Valitusaika	20
9.4.1.4.2 Valituskirjelmän muoto ja sisältö	23
9.4.1.4.3 Valituksen toimittaminen	27
9.4.2 Itseoikaisu valituksen yhteydessä	30

Lakiosasto

7.9.2005

9.4.3 Siirto muutoksenhakuelimelle ja väliaikainen päätös	32
9.4.4 Uusi eläkehakemus valitusaikana	37
9.4.5 Uusi työtulohakemus.....	40
9.4.6 Valitusasian käsittely työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnassa	40
9.4.7 Valitusasian käsittely vakuutusosoikeudessa	43
9.4.8 Täytäntöönpano, sen kieltäminen ja keskeyttäminen.....	46
9.5 Kansainväliset asiat.....	47
9.5.1 EU-eläkepäätökset.....	47
9.5.2 Eläkepäätökset sosiaaliturvasopimusmaa -tilanteissa	50
9.5.3 EY-virkamiesten eläkeoikeuden siirtoa koskevat päätökset.....	50
9.5.4 ETK:n päätökset Suomen sosiaaliturvan piiriin kuulumisesta	51
9.6 Ylimääräinen muutoksenhaku	51
9.6.1 Lainvoimaisen päätöksen poistaminen	52
9.6.1.1 Edellytykset	53
9.6.1.2 Hakeminen	54
9.6.2 Itseoikaisu valittajan eduksi	55
9.6.2.1 Edellytykset	55
9.6.2.2 Päätökset	57
9.6.2.3 Muutoksenhakuelimet itseoikaisijoina	57
9.6.3 Päätösvirheen korjaaminen	57
9.6.3.1 Asiavirheen korjaaminen	59
9.6.3.2 Kirjoitusvirheen korjaaminen	61
9.6.4 Täytäntöönpanoa koskeva määräys	61
9.6.5 Vakuutusosoikeuden päätöksen purkaminen	62
9.7 Asian selvittäminen	63
9.8 Suullinen käsittely	63
9.8.1 Säännökset.....	64
9.8.2 Oikeus suulliseen käsittelyyn työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnassa	65
9.8.3 Oikeus suulliseen käsittelyyn vakuutusosoikeudessa.....	66
9.8.4 Todistajan, asianosaisen, asiantuntijan ja eläkelaitoksen kuuleminen	66
9.8.5 Käytännön menettelystä	67
9.9 Aikaisempien päätösten oikeusvoima	68
9.10 Muutoksenhakuelimen päätös ja eläkelaitoksen toimenpiteet	68
9.10.1 Palautuspäätös	69
9.10.2 Siirto.....	69
9.10.3 Tutkimatta jättäminen.....	70
9.10.4 Raukeaminen.....	70
9.10.5 Valitus tai päätöksen poistamista koskeva hakemus hyväksytään tai hylätään	70
9.10.6 Viivästyskorotus	71
9.10.7 Tiedon välittäminen muutoksenhakuelimen päätöksestä.....	73
9.11 Oikeudenkäyntikulujen korvaaminen	73
9.11.1 Korvattavat oikeudenkäyntikulut	73

Lakiosasto

7.9.2005

9.11.2 Muutoksenhakuelimen ratkaisun vaikutus	74
9.11.3 Eläkelaitoksen korvausvelvollisuus	75
9.11.4 Yksityisen asianosaisen korvausvelvollisuus eläkelaitokselle	75
9.11.5 Oikeudenkäyntikulut ylemmässä muutoksenhakuelimessä	76
9.11.6 Viivästyskorko	76
9.12 Oikeusapu	77
10 ELÄKEASIAKIRJOJEN JA TIETOJEN SÄILYTTÄMINEN	1
11 MENETTELYTAPOJEN VALVONTA.....	1
11.1 Sosiaali- ja terveysministeriö (STM)	1
11.2 Vakuutusvalvontavirasto (VVV)	1
11.3 Julkisten alojen eläkelaitosten valvonta.....	2
11.4 Eläketurvakeskus (ETK)	2
11.5 Oikeuskansleri (OKA) ja eduskunnan oikeusasiamies (EOA)	2
11.6 Euroopan Ihmisoikeustuomioistuin.....	4
12 LIITTEET	1
12.1 Lakitekstit.....	1
12.2 Valitusosoitus.....	1
12.3 Kaaviokuvat	1

Lakiosasto

7.9.2005

SISÄLLYSLUETTELO

1 OIKEUSSUOJAJÄRJESTELMÄ JA YLEISET KÄSITTELYPERIAATTEET.....	1
1.1 Yleistä.....	1
Oikeusturva.....	1
Oikeussuojajärjestelmä.....	1
Oikeussuojakeinot.....	1
Hallintolain mukaiset hyvän hallinnon perusteet.....	1
Valvonta.....	3
1.2 Oikeusturvan lähtökohdat.....	3
1.2.1 Suomen perustuslaki.....	3
Perusoikeudet.....	3
Oikeusvaltioperiaate, lainalaisuusperiaate.....	4
Julkisen vallan käyttö.....	4
Tuomiovallan käyttö.....	4
Oikeudenmukainen oikeudenkäynti ja hyvä hallinto.....	4
Euroopan ihmisoikeussopimus.....	5
Laillisuusvalvonta.....	6
Virkavastuu.....	7
1.2.2 Hallintolaki.....	7
Ei sovelleta.....	8
1.2.2.1 Toissijaisuus työeläkelakeihin nähden.....	8
1.2.2.2 Soveltaminen välillisessä julkishallinnossa.....	8
1.2.2.3 Soveltamisala työeläkejärjestelmässä.....	9
Ei sovelleta.....	9
1.2.3 Hallintolainkäyttölaki.....	9
1.2.3.1 Toissijaisuus työeläkelakeihin nähden.....	10
1.2.3.2 Soveltamisala työeläkejärjestelmässä.....	10
1.2.4 Vakuutuslaki.....	11
1.2.5 EY-oikeus.....	11

Lakiosasto

7.9.2005

1 OIKEUSSUOJAJÄRJESTELMÄ JA YLEISET KÄSITTELYPERIAATTEET

1.1 Yleistä

Oikeusturva

Oikeusturva hallintotoiminnassa merkitsee sitä, että lainmukaisuus ja lainalaisuus toteutuvat ja että yksityisen ihmisen tai yhteisön oikeudet ja edut sekä niiden toteutuminen ovat suojatut.

Oikeusturvaan kuuluu oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin. Kysymys on paitsi muutoksenhakuoikeudesta myös lainkäyttöelimeen ja sen noudattamaan menettelyyn kohdistuvista vaatimuksista.

Oikeussuojajärjestelmä

Oikeussuojajärjestelmä sisältää ne oikeudelliset periaatteet, säännöt ja menettelytavat, joiden tarkoituksena on oikeusturvan toteuttaminen.

Oikeussuojajärjestelmä on kaksiosainen. Ennalta vaikuttavan (ennalta ehkäisevän) oikeusturvan tarkoitus on vaikuttaa etukäteen niin, että asiat ratkaistaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa oikein ja lainmukaisesti. Jälkikäteisen (jälkikäteen korjaavan) oikeusturvan tarkoitus on mahdollistaa virheellisen ratkaisun korjaaminen ja varmistaa lainmukainen menettely.

Oikeussuojakeinot

Tärkein ennakkollisen oikeusturvan tae on se, että hallinnossa noudatettavasta menettelystä säädetään lailla. Ennalta vaikuttavia oikeussuojakeinoja ovat muun muassa asioiden käsittelyn määrämuotoisuus, esteellisyysäännökset, asianosaisen kuuleminen ja päätösten perusteleminen.

Muutoksenhakujärjestelmä on jälkikäteinen oikeussuojakeino. Valitus on varsinainen muutoksenhakukeino. Ylimääräisiä muutoksenhakukeinoja ovat lainvoimaisen päätöksen poistaminen, itseoikaisu valittajan eduksi, päätösvirheen korjaaminen ja vakuutus oikeuden päätöksen purkaminen (ks. luku 9, kohta 9.6).

Hallintolain mukaiset hyvän hallinnon perusteet

Viranomaisen harkintavaltaa ohjaavat yleiset hallinto-oikeudelliset periaatteet ovat yhdenvertaisuusperiaate, tarkoitussidonnaisuuden periaate, objektiviteettiperiaate, suhteellisuusperiaate ja luottamuksensuojaperiaate. Nämä periaatteet on kirjattu 1.1.2004 voimaan tulleeseen hallin-

Lakiosasto

7.9.2005

tolain (434/2003, HL) 6 §:ään. Näitä periaatteita on noudatettu myös aiemmin hallintotoiminnassa.

Yleiset hallinto-oikeudelliset periaatteet rajoittavat viranomaisen harkintavaltaa. Ne myös rajaavat ja ohjaavat ratkaisuvaihtoehtojen valintaa silloin, kun viranomainen joutuu valitsemaan useiden sinänsä laillisten ratkaisuvaihtoehtojen välillä. Jos viranomaisen päätöksenteon todetaan olleen yleisen hallinto-oikeudellisen periaatteen vastainen, on kysymyksessä harkintavallan väärinkäyttö.

Yhdenvertaisuusperiaatteen vaatimus saa merkityssisältönsä lähinnä perustuslain 6 §:n yhdenvertaisuusperiaatteesta, jonka mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Yhdenvertaisuusperiaate ei estä tosiasiallisen tasa-arvon turvaamiseksi tarpeellista positiivista erityiskohtelua eli tietyn ryhmän asemaa ja olosuhteita parantavia toimia. Yhdenvertaisuusperiaatteeseen sisältyy myös *johdonmukaisuuden* vaatimus. Lähtökohta on, että oikeudellisesti samanlaisissa asioissa tulee noudattaa samanlaista menettelyä ja johdonmukaista ratkaisulinjaa ja antaa samanlaiset ratkaisut.

Tarkoitussidonnaisuuden periaate sisältää yleisen velvollisuuden käyttää toimivaltaa vain siihen tarkoitukseen, johon se on määrätty tai muuten tarkoitettu käytettäväksi. Ratkaisua tehtäessä ei saa ryhtyä edistämään muita tarkoituksia kuin niitä, jotka kuuluvat ratkaisijan tehtäväpiiriin tai jotka sisältyvät tapaukseen sovellettavan lain tai muun säännöksen tavoitteisiin.

Objektiviteettiperiaate edellyttää, että toiminta ja päätöksenteko on puolueetonta ja objektiivisesti perusteltua. Periaate sisältää vaatimuksen toiminnan asiallisuudesta. Tähän pyritään muun muassa säätämällä laissa ratkaisutoimintaan osallistuvien henkilöiden esteellisyydestä.

Suhteellisuusperiaatteen keskeinen sisältö on, että toiminta on mitoitettava oikein suhteessa teon tai laiminlyönnin laatuun ja moitittavuuteen. Ensin on käytettävä lievempiä toimenpiteitä, ja vasta jos ne eivät tehoa, ankarampia. Esimerkiksi pakkovakuuttamisessa vakuutus otetaan työntekijän puolesta vain, mikäli tämä ei kehotuksesta huolimatta itse huolettaisi vakuuttamisesta.

Luottamuksensuojaperiaate merkitsee ennen muuta yksilön suojaa julkiselta valtaa vastaan. Luottamuksen suojaamisen keskeisenä sisältönä on, että yksityisten tulee voida luottaa viranomaisten toiminnan oikeellisuuteen ja virheettömyyteen sekä viranomaisten tekemien hallintopäätösten pysyvyyteen.

Hallintotoimintaan liittyy myös *läpinäkyvyys*, jonka toteutumista muun muassa edellä mainitut ennalta ehkäisevät oikeussuojakeinot palvele-

Lakiosasto

7.9.2005

vat. Toiminnan pitää olla siten läpinäkyvää, että jokainen voi varmistua toiminnan asianmukaisuudesta eli siitä, että on menetelty laillisesti.

Valvonta

Valvonta tehostaa oikeusturvan toteutumista. Valvonta voi olla ennalta tapahtuvaa, kuten esimerkiksi lain säätämisen yhteydessä tapahtuva ennakkokontrolli tai jälkikäteistä valvontaa kuten muutoksenhaun yhteydessä tapahtuva laillisuusvalvonta. Valvonta painottuu ennalta tapahtuvaan valvontaan (ks. luvut 9 Muutoksenhaku ja 11 Menettelytapojen valvonta).

1.2

Oikeusturvan lähtökohdat

1.2.1

Suomen perustuslaki

Uusi, yksi ja yhtenäinen Suomen perustuslaki (perustuslaki, PL) tuli voimaan 1.3.2000 (731/1999). Se korvasi aiemmin voimassa olleet neljä perustuslakia: Suomen hallitusmuodon, valtiopäiväjärjestyksen, ministerivastuulain ja valtakunnanoikeudesta annetun lain.

Perustuslaki on ylin kansallisen oikeusjärjestyksen säädös. Se muodostaa kehyksen koko kansalliselle oikeusjärjestykselle.

Perustuslaista ilmenevät julkisen vallan käyttöä sekä julkisen vallan ja yksilön välisiä suhteita koskevat perusratkaisut. Perustuslain mukaan yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista on säädettävä lailla.

Perustuslaissa säädetään muun muassa perusoikeuksista, julkisen vallan käytön perusteista ja tuomiovallan käytöstä sekä määritellään hyvän hallinnon ja oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimukset. Perustuslaissa säädetään myös perustuslain säännösten asemasta suhteessa muihin säännöksiin, julkisen vallan käytön lainmukaisuuden valvonnasta ja virkatoimeen liittyvästä vastuusta.

Perusoikeudet

Oikeusturva on perusoikeus. Perusoikeuksia ovat myös esimerkiksi yhdenvertaisuus lain edessä, oikeus saada tieto julkisesta asiakirjasta ja oikeus käyttää viranomaisessa asioidessaan omaa kieltään, joko suomea tai ruotsia. Julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien toteutuminen lailla (PL 2 luku).

Lakiosasto

7.9.2005

Oikeusvaltioperiaate, lainalaisuusperiaate

Julkisen vallan käyttö

Julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin ja kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia (PL 2 §). Kaikki julkisen vallan käyttö on voitava viime kädessä johtaa perustuslaista.

Julkisen vallan käytölle ei ole laissa yleistä kattavaa määritelmää. Tyyppillistä julkisen vallan käytölle on, että julkista valtaa käyttävä taho tekee lain nojalla yksipuolisesti päätöksen, jolla puututaan yksityisen henkilön oikeusasemaan, esimerkiksi myönnetään etuus tai tehdään työeläkelaikien soveltamispiiriin kuulumista koskeva ratkaisu.

Lähtökohta on, että julkista valtaa käyttävät valtion ja kunnan viranomaiset ja viranomaisten nimissä laillisesti virkoihinsa nimitetyt virkamiehet.

Tuomiovallan käyttö

Tuomiovaltaa käyttävät riippumattomat tuomioistuimet (PL 3 §).

Tuomioistuinten riippumattomuus tarkoittaa, että tuomioistuimet ovat lainkäyttötoiminnassaan riippumattomia, niin ulkoisista (esim. lainsäätäjä, viranomainen) kuin oikeuslaitoksen sisäisistä (ylempi tuomioistuin) tahoista.

Tuomioistuinten riippumattomuus muodostaa yleisen perustan sille, että tuomioistuimet ovat puolueettomia. Puolueettomuutta ja luottamusta siihen turvataan vaatimuksella tuomarin esteettömyydestä. Tuomarin esteettömyys liittyy tuomarin yleisiin ja erityisiin kelpoisuusehtoihin.

Tuomioistuinten riippumattomuus liittyy kiinteästi perusoikeutena ja ihmisoikeutena turvattuihin oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimuksiin.

Tuomioistuimet ovat joko yleisiä tuomioistuijia (korkein oikeus, hovioikeudet, käräjäoikeudet) tai yleisiä hallintotuomioistuijia (korkein hallinto-oikeus, alueelliset hallinto-oikeudet). Erityistuomioistuijista, esimerkiksi vakuutus-oikeudesta, jotka käyttävät tuomiovaltaa erikseen määrätyillä toimialoilla, säädetään lailla (PL 98 §).

Oikeudenmukainen oikeudenkäynti ja hyvä hallinto

Oikeudenmukainen oikeudenkäynti ja oikeus siihen muodostuvat useista tekijöistä, joissa on kysymys paitsi oikeudesta oikeudenkäyntiin ja tuomioistuinmenettelyyn, myös lainkäyttöelimeen ja oikeudenkäyntimenettelyyn liittyvistä vaatimuksista.

Lakiosasto

7.9.2005

Oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimukset käyvät ilmi oikeusturvaa koskevasta PL:n 21 §:stä:

Jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheutonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi.

Lailla turvataan käsittelyn julkisuus sekä oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta samoin kuin muut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeet.

Perustuslain 21 §:n tarkoitus on turvata oikeussuojaelimien riippumattomuus suhteessa toimeenpanovaltaan ja ratkaisuelimen puolueettomuus suhteessa oikeusjutun tai muun asian eri osapuoliin kussakin yksittäistapauksessa.

Perustuslain 21 §:ssä on katsottu ilmaistun myös hyvän hallinnon vaatimukset, joita ovat muun muassa asianmukainen käsittely, käsittelyn viivytyksettömyys, käsittely toimivaltaisessa viranomaisessa, käsittelyn julkisuus, oikeus tulla kuulluksi, oikeus saada perusteltu päätös ja oikeus hakea muutosta.

Euroopan ihmisoikeussopimus

Laillisen ja oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ("fair trial") periaatteet sisältyvät Euroopan neuvoston ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn yleissopimuksen, jäljempänä Euroopan ihmisoikeussopimuksen (SopS 19/1990, EIOS) 6 artiklaan, jonka mukaan:

Jokaisella on oikeus kohtuullisen ajan kuluessa oikeudenmukaiseen ja julkiseen oikeudenkäyntiin laillisesti perustetussa riippumattomassa ja puolueettomassa tuomioistuimessa silloin, kun päätetään hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan ("civil right and obligation") tai häntä vastaan nostetusta rikossyytteestä (EIOS 6 artikla 1 alakohta 1 virke).

EIOS mainitsee puolueettomuuden eräänä keskeisenä lainkäyttöelimeen kohdistuvana vaatimuksena. Puolueettomuudessa on kysymys tuomioistuimen ja tuomarin itsenäisyydestä ja esteettömyydestä yksittäistapauksessa. Tuomarin lisäksi muiltakin asian ratkaisijoilta edellytetään puolueettomuutta samojen periaatteiden mukaisesti.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännössä puolueettomuusvaatimuksella tarkoitetaan yhtäältä sitä, ettei tuomarilla saa tosiasiallisesti olla ennakkokäsitystä asiasta tai halua edistää oikeudenkäynnin toisen asianosaisen etua (subjektiivinen puolueettomuus), ja toisaalta sitä, että tuomarin toiminnan tulee olla sellaista, ettei asian-

Lakiosasto

7.9.2005

osaisille tai muillekaan synny perusteltua aihetta epäillä hänen tai tuomioistuimen puolueettomuutta yksittäisessä asiassa, esimerkiksi ulkoisten seikkojen perusteella (objektiivinen puolueettomuus).

Vakuutusosoikeuden ratkaisussa 9775/99 on otettu kantaa esteellisyteen ja objektiiviseen puolueettomuuteen.

Tiedote 16/98 Eläkelautakunnan lääkärijäsenen esteellisyys (Vakuutusosoikeuden päätös 6785/97)

Myös sellainen lainkäyttöelin, joka ei Suomen kansallisen oikeuden mukaan ole tuomioistuin, saattaa täyttää EIOS:n 6 artiklan vaatimukset riippumattomasta ja puolueettomasta tuomioistuimesta. Edellytyksenä kuitenkin on, että sen perusteista on säädetty laissa ja että se on riippumaton ja puolueeton. Muun muassa eläkejärjestelmien muutoksenhakulautakunnat, kuten työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunta, valtion eläkelautakunta ja kuntien eläkelautakunta, ovat EIOS:n 6 artiklassa tarkoitettuja tuomioistuimia.

Perustuslain 21 §:ssä ei mainita erikseen puolueettomuutta, vaan sen katsotaan olevan osa riippumattomuutta. Sillä tarkoitetaan tapauskohtaista riippumattomuutta, joka ilmenee esteettömyytenä, objektiivisuutena ja vapautena ennakkokäsityksistä. Lähtökohta on, että PL:n 21 § on tarkoitettu kattamaan kaikki ne tilanteet, joita EIOS:n 6 artiklassa tarkoitetaan.

EIOS:ssa oleva vaatimus oikeudenmukaisuudesta viittaa prosessuaaliseen tasavertaisuuteen. Osapuolilla pitää olla tasapuoliset mahdollisuudet esittää näkemyksensä asiassa sellaisissa olosuhteissa, jotka eivät aseta osapuolia keskenään eriarvoiseen asemaan. Tämä edellyttää myös riittävien tietojen saantia kaikista asiaan vaikuttavista seikoista ja esitetyistä vaatimuksista. Tähän pyritään muun muassa hallintolainkäyttölain (586/1999, HLL) kuulemista ja oikeutta tietojen saantiin koskevien säännösten avulla. EIOS toimii lainkäytössä eräänlaisena yleisenä ohjenuorana velvoittaen tuomioistuimia ihmisoikeusystävälliseen laintulkintaan.

Suomessa sopimus on voimassa ranskaksi ja englanniksi, jotka ovat sopimuksen todistusvoimaisia kieliä. Ranskan- ja englanninkielisten sopimustekstien asema on tasavertainen suomen- ja ruotsinkielisten tekstien kanssa, jos eri kielisten sopimusten tekstit poikkeaisivat toisistaan.

Laillisuusvalvonta

Perustuslailla on etusija muihin säännöksiin nähden. Jos tuomioistuimessa käsiteltävässä asiassa perustuslain säännös on ristiriidassa sellaisen lain kanssa, joka on säädetty muussa kuin perustuslain säätämisyjärjestyksessä, perustuslailla on etusija (PL 106 §).

Lakiosasto

7.9.2005

Jos asetus tai muu lakia alemmanasteinen säännös on ristiriidassa perustuslain tai muun lain kanssa, sitä ei saa soveltaa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa (PL 107 §).

EIOS on Suomessa valtiosisäisesti samassa asemassa kuin lait yleensä. Mahdolliset ristiriitatilanteet ihmisoikeussopimuksen ja kansallisen lainsäädännön välillä ratkaistaan lähtökohtaisesti kansallista lainsäädäntöä koskevien yleisten periaatteiden avulla.

EIOS:n noudattamista valvovat Euroopan neuvoston ihmisoikeustoimikunta ja erityisesti Euroopan ihmisoikeustuomioistuin. Niiden soveltamiskäytännöllä on keskeinen merkitys ihmisoikeussopimuksen tulkinnaissa.

Virkavastuu

Virkatoimen ja julkisen tehtävän hoitamiseen liittyy rikosoikeudellinen virkavastuu sekä tietyin edellytyksin vahingonkorvausvastuu (PL 118 §).

1.2.2

Hallintolaki

Hallintolaki korvaa hallintomenettelylain (598/1982, HMenL), asiakirjain lähettämistä annetun lain (74/1954, asiakirjan lähettämislaki) sekä tiedoksiannosta hallintoasioissa annetun lain (232/1966, tiedoksiantolaki).

Hallintolakia sovelletaan hallintoasiassa noudatettavaan menettelyyn viranomaisessa. Siten lakia sovelletaan muihinkin kuin vireillä olevan hallintoasian käsittelyyn välittömästi liittyviin toimiin. Kysymykseen tulevat paitsi asian vireille tuloa edeltävä asiakirjojen lähettäminen viranomaisille myös hallintopäätöksen ja muiden asiakirjojen tiedoksianto. Pääsääntö hallintolaissa on, että lakia sovelletaan tehtävien laadun perusteella, joten viranomaisissa noudatetaan HL:n säännöksiä ainoastaan hallintoasiassa noudatettavaan menettelyyn.

Hallintoasian käsittelyn tuloksena on yleensä hallintopäätös. Sillä tarkoitetaan yleisesti viranomaisen hallintoasiassa tekemää ratkaisua. Hallintopäätös on perusmuodoltaan hallintoviranomaisen yksittäisessä hallintoasiassa tekemä yksipuolinen oikeudellinen toimenpide, jolla ratkaistaan jonkun oikeuteen, etuun tai velvollisuuteen liittyvä asia. Tällainen hallintopäätös on valituskelpoinen.

Hallintolaki määrittelee menettelyllisen oikeusturvan perusvaatimukset. Laissa on säännökset mm. palveluperiaatteesta, neuvontavelvollisuudesta, hyvän kielenkäytön vaatimuksesta hallintopäätöksissä ja viranomaisten yhteistyöstä, jolla voidaan helpottaa asiakkaan asiointia ja edistää muutoinkin hallinnon toimintaa.

Lakiosasto

7.9.2005

Hallintolaki osoittaa, miten viranomaisen on toimittava ja miten kansalaisen tulee menetellä asian käsittelyssä. Laissa säädetään muun muassa hallintoasian vireillepanosta, asiakirjassa olevan puutteen poistamisesta, asian käsittelyn viivytyksettömyydestä, asianosaisen kuulemisesta, päätöksen perustelemisesta ja päätöksen korjaamisesta.

Ei sovelleta

Hallintolain soveltamisalan ulkopuolelle on rajattu mm. lainkäyttö, esitutkinta, poliisitutkinta, ulosottomenettely ja sotilaskäskyt.

1.2.2.1

Toissijaisuus työeläkelakeihin nähden

Hallintolaki on yleislakina toissijainen erityislakeihin, esimerkiksi työeläkelakeihin, nähden. HL:sta selvästi poikkeavilla tai sen kanssa ristiriidassa olevilla säännöksillä on etusija, jos muussa laissa on näin säädetty tai jos muu laki säätelee asian tyhjentävästi.

Hallintolaki voi täydentää muussa laissa olevia, sitä väljempiä tai kokonaan puuttuvia menettelysäännöksiä. Erityislainsäädännössä voi puolestaan olla HL:a täydentäviä säännöksiä, esimerkiksi TEL:n 10 c §:n 1 momentin toimihenkilön esteellisyttä koskeva säännös on HL:n esteellisyysäännöstä täydentävä (ks. luku 2 kohta 2.12.4).

1.2.2.2

Soveltaminen välillisessä julkishallinnossa

Hallintolaissa on säädetty, että hallintolakia tulee soveltaa myös silloin, kun julkinen hallintotehtävä on annettu muulle kuin viranomaiselle. Tällainen julkisen hallintotehtävän käsite saa sisällön perustuslain 124 §:stä.

Hallintolain mukaan julkisella hallintotehtävällä tarkoitetaan melko laajaa hallinnollisten tehtävien kokonaisuutta, johon kuuluu mm. yksityisten henkilöiden ja yhteisöjen oikeuksia, etuja ja velvollisuuksia koskevaan päätöksentekoon liittyviä tehtäviä. Keskeistä on myös, että tehtävä perustuu lakiin tai lain nojalla annettuun julkiseen toimeksiantoon.

Hallintolakia sovelletaan viranomaisten lisäksi valtion liikelaitoksissa, julkisoikeudellisissa yhdistyksissä sekä yksityisissä niiden hoitaessa julkisia hallintotehtäviä. HL:ia ei siis sovelleta edellä mainittujen harjoittamassa liiketoiminnassa eikä muussakaan yksityisoikeudellisiin perustein järjestetyssä toiminnassa.

Eläkeasioita käsitellessään työeläkelaitosten ja Eläketurvakeskuksen (ETK) katsotaan olevan edellä tarkoitettuja yksityisiä, jotka hoitavat julkista hallintotehtävää.

Lakiosasto

7.9.2005

1.2.2.3

Soveltamisala työeläkejärjestelmässä

Hallintolaissa on säädetty hallintolain soveltamisesta silloin, kun julkinen hallintotehtävä on annettu muulle kuin viranomaiselle. HL:a siis sovelletaan yksityisen alan eläkelaitosten ja Eläketurvakeskuksen toimintaan niiden hoitaessa julkisia hallintotehtäviä. Hallintolaki tulee sovellettavaksi työeläkejärjestelmässä kokonaisuudessaan ilman viittaussäännöstä.

TEL:ssä säilytetään kuitenkin erityissäännökset selvitysvelvollisuuden (esimerkiksi TEL 10 a §) ja esteellisyyden (mm. TEL:n 10 c §:n 1 momentti) osalta. Lisäksi TEL:iin on lisätty erityissäännös tiedoksiannosta (ks. luku 2, kohta 2.15.4.2). Näitä erityissäännöksiä sovelletaan hallintolain vastaavien säännösten sijasta.

Hallintolain soveltamisalan piiriin kuuluvat myös perimistoimenpiteet ulosottoon saakka, mutta ei enää itse ulosottomenettely.

Ei sovelleta

Hallintolaki ei koske menettelyä eläkelaitosten keskinäisissä suhteissa eikä eläkelaitosten ja Eläketurvakeskuksen välisissä yhteyksissä. Lain soveltamisalan ulkopuolelle jäävät muun muassa eläkelaitosten sijoitustoiminta sekä eläkelaitosten ja Eläketurvakeskuksen sisäinen hallintotoiminta.

1.2.3

Hallintolainkäyttölaki

Hallintolainkäyttölaissa (586/1996, HLL) on hallintolainkäyttöä koskevat keskeiset säännökset. Hallintolainkäytössä on kysymys muutoksenhausta hallintopäätökseen, lähinnä valituksesta sekä ylimääräisestä muutoksenhausta hallintoasioissa tehtyihin päätöksiin. Hallintolainkäyttöön kuuluvat myös hallintoriita-asiat.

HLL sisältää keskeiset säännökset hallinto-oikeudellisista oikeusturva-keinoista ja niiden käsittelyssä noudatettavasta menettelystä hallintotuomioistuimissa ja muissa hallintolainkäyttöä harjoittavissa viranomaisissa. Laissa säädetään muun muassa valitusoikeudesta, valitusviranomaisesta, valituksen vireillepanosta ja käsittelystä, valitukseen annettavasta päätöksestä, oikeudenkäyntikuluista, ylimääräisestä muutoksenhausta ja hallintoriita-asiasta.

Hallintolainkäyttö on hallinnon jälkikäteisenä valvontamuotona oikeusturvan välttämätön osa. Sen tehtävänä on korjata hallinnossa kaikesta huolimatta sattuvat virheet, ratkaista lopullisesti hallinnon alalla syntyvät oikeusriidat ja antaa varmuus siitä, että hallinnossa menetellään lainmukaisesti.

Lakiosasto

7.9.2005

Hallintolainkäyttömenettely on tavallaan hallintolain mukaisen hallintoasian käsittelyn jatke. Muutoksenhaku merkitsee hallintoasian käsittelyä uudelleen tietyssä laajuudessa. Oikeudenkäyntimenettelynä hallintolainkäytön tulee olla yksityiskohtaisesti säännelty. Toisaalta hallintolainkäytössä käsiteltävät asiat ovat prosessuaalisesti useamman tyyppisiä kuin lainkäytössä yleensä, joten säännöksiä ei ole voitu laatia niin yksityiskohtaisiksi kuin oikeudenkäymiskaaren vastaavat säännökset.

1.2.3.1

Toissijaisuus työeläkelakeihin nähden

HLL on yleislakina toissijainen erityislakeihin, esimerkiksi työeläkelakeihin, nähden. HLL:sta poikkeavilla tai sen kanssa ristiriidassa olevilla säännöksillä on etusija, jos muussa laissa on näin säädetty tai jos muu laki säätelee asian tyhjentävästi. Yleis- ja erityislakien säännökset voivat tulla sovellettaviksi myös toisiaan täydentävästi.

1.2.3.2

Soveltamisala työeläkejärjestelmässä

HLL:a sovelletaan paitsi lainkäyttöön yleisissä hallintotuomioistuimissa (HLL 1 § 1 mom.) myös kun hallintoasiassa tehtyyn päätökseen haetaan muutosta valittamalla tai ylimääräisellä muutoksenhakukeinolla hallintoviranomaiselta tai muutoksenhakuasioita käsittelemään perustelta lautakunnalta tai muulta tähän rinnastettavalta erityiseltä viranomaiselta (HLL 1 § 2 mom.).

Hallinnon eri aloille on erityislainsäädännöllä perustettu lautakuntatyyppisiä muutoksenhakuelimiä, jotka käsittelevät hallinto-oikeudellisia valituksia. Sosiaalivakuutuslainkäytössä tällaisia muutoksenhakulautakuntia ovat mm. työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunta, Valtion eläkelautakunta ja Kuntien eläkelautakunta, sekä tarkastuslautakunta, työtömyysturvalautakunta, opintotuen muutoksenhakulautakunta, tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakunta ja sosiaalivakuutuslautakunnat.

HLL tuli 1.4.1999 sovellettavaksi sosiaalivakuutuksen muutoksenhaku-menettelyyn siltä osin kuin menettelystä ei ole sosiaalivakuutuslainsäädännössä erityissäännöksiä.

Muun muassa HLL:n suullista käsittelyä koskevat säännökset tulivat noudatettaviksi vakuutusosoikeudessa ja eräin osin myös muutoksenhakulautakunnissa ja oikeudenkäyntikulujen korvaamiseen säädettiin noudatettavaksi HLL:a. Vuoden 1999 joulukuun alusta HLL:iin tulivat voimaan holhouslainsäädännön uudistamisesta johtuvat muutokset puhevallan käyttöön ja kuulemiseen (446/1999).

Lakiosasto

7.9.2005

Yleiskirjeet:

A 23/98	Sosiaalivakuutuksen muutoksenhakumenettelyyn muutoksia
A 9/99	Hallintolainkäyttö noudatettavaksi vakuutusoidessa ja eläkelautakunnassa
A 8/2000	Holhustoimilain vaikutukset työeläkeasioihin
A19/2002	Hallituksen esitys hallintolaiksi ja laiksi hallintolainkäyttölain muuttamisesta
A11/2003	Vakuutusoidelakia tarkennetaan
A 17/2003	Hallintolaki ja laki hallintolainkäyttölain muuttamisesta on vahvistettu

1.2.4

Vakuutusoidelaki

Vakuutusoidelu on sosiaaliturva-asioita käsittelevä erityistuomioistuim. Vakuutusoidelu on ylin muutoksenhakuelim yksityisen alan työeläkejärjestelmän, kansaneläkejärjestelmän, valtion ja kuntien palveluksessa olevien eläkejärjestelmien sekä muiden julkisoideludelliseen palvelussuhteeseen perustuvien eläkejärjestelmien osalta.

Vakuutusoideluden toiminnasta säädetään vakuutusoidelulaissa (132/2003, VakOL), joka tuli voimaan toukokuun alussa 2003 sekä vakuutusoideludesta annettussa asetuksessa (264/1982). Tarkemmat määräykset asioiden käsittelystä ja toiminnan muusta järjestelystä on annettu vakuutusoideluden vahvistamassa työjärjestyksessä. Asian käsittelystä vakuutusoideludessa sovelletaan hallintolainkäyttölakia, jollei erikseen toisin säädetä. Eri työeläkelaeissa on muutoksenhakua vakuutusoideluteen ja ylimääräistä muutoksenhakua koskevat erityissäännökset. (Ks. luku 9 Muutoksenhaku).

1.2.5

EY-oidelu

Euroopan Yhteisön (EY) säädösten etusija suhteessa kansalliseen lain-säädäntöön perustuu EY:n tuomioistuimen vakiintuneeseen tulkintaan. EY:n säädösten etusija täydentää suomalaista normihierarkiaa. EY:n säännökset eivät kuitenkaan vaikuta kotimaisten säädösten keskinäisiin suhteisiin.

EY-oideluden alalla oikelusturvan antaminen jäsenvaltioissa kuuluu kansallisille viranomaisille. Ne noudattavat tässä tehtävässään kansallisia

Lakiosasto

7.9.2005

toimivalta- ja menettelytapasäännöksiä ottaen kuitenkin huomioon yhteisön oikeuden sisältämät vaatimukset.

EY-tuomioistuin on oikeuskäytännöllään asettanut tiettyjä vaatimuksia kansalliselle tasolle, muun muassa veloitteen EY-oikeusmyönteiseen tulkintaan.

Lakiosasto

7.9.2005

SISÄLLYSLUETTELO

2 TYÖELÄKEJÄRJESTELMÄN KÄSITTELYPERIAATTEET	1
2.1 Käsittelyn vaiheet	1
2.2 Menettelyyn sovelletaan hallintolakia	2
2.3 Sähköinen asiointi	2
2.4 Palveluperiaate.....	4
2.5 Neuvonta.....	4
2.5.1 Asiakkaan neuvonta.....	5
2.5.2 Yleisneuvonta ja tiedottaminen	7
2.6 Hyvän kielenkäytön vaatimus	8
2.7 Asianosainen ja asianosaisen puhevallan käyttäminen.....	8
2.7.1 Täysivaltainen henkilö.....	9
2.7.2 Henkilön toimintakelpoisuutta on rajoitettu.....	10
2.7.3 Vajaavaltainen henkilö	10
2.7.4 Edunvalvoja	11
2.7.5 Lähiomainen tai muu henkilö	13
2.7.6 Asiamies ja avustaja	14
2.7.7 Olosuhteiden muutokset ja eläkelaitoksen selvitysvelvollisuus puhevallan käyttöoikeudesta.....	16
2.7.8 Meklari	17
2.8 Vireillepano.....	17
2.8.1 Kirjallisesti.....	18
2.8.2 Suullisesti.....	22
2.8.3 Menettelyn kulut.....	22
2.9 Kansainväliset asiat.....	22
2.9.1 Ratkaisut Suomen sosiaaliturvan piiriin kuulumisesta.....	22
2.9.2 EY-virkamiesten eläkeoikeuden siirto	23
2.9.3 EU-eläkehakemus.....	24
2.10 Asiakirjan siirto	25
2.11 Asiakirjan täydentäminen	26
2.12 Asian käsittelyä koskevat yleiset vaatimukset	28
2.12.1 Käsittelyn viivytyksettömyys.....	28
2.12.2 Julkisuus ja salassapito	29
2.12.2.1 Käsittelyn julkisuus	29
2.12.2.2 Asiakirjojen julkisuus	29
2.12.3 Tulkitseminen ja kääntäminen	31
2.12.4 Esteellisyys	33
2.12.4.1 Säännökset	33
2.12.4.2 Läheinen	35
2.12.4.3 Osallisuus.....	36
2.12.4.4 Avustaja tai edustaja	36
2.12.4.5 Hyöty tai vahinko	36
2.12.4.6 Palvelus- tai toimeksiantosuhde.....	37
2.12.4.7 Asema yhteisössä	37

Lakiosasto

7.9.2005

2.12.4.8	Muu erityinen syy	38
2.12.4.9	Esteellisyyden vaikutus	39
2.12.4.10	Esteellisyyden toteaminen ja ratkaiseminen.....	40
2.12.4.11	Tulkin ja kääntäjän esteellisyys	40
2.13	Asian selvittäminen	41
2.13.1	Viranomaisen yleinen selvittämisvelvollisuus.....	42
2.13.2	Asianosaisen selvitysvelvollisuus.....	42
2.13.3	Eläkelaitoksen selvityspyyntö	45
2.13.4	Selvityksen antamiselle asetettava määräaika	46
2.13.5	Asianosaisen suullinen vaatimus ja selvitys.....	47
2.13.6	Katselmus	48
2.13.7	Tarkastus	49
2.13.8	Suullinen todistelu	50
2.13.9	Tietojen kirjaaminen.....	50
2.13.10	Muun tahon velvoitteet.....	51
2.14	Kuuleminen	51
2.14.1	Asianosaisen kuuleminen	51
2.14.1.1	Kuuleminen työeläkejärjestelmässä	53
2.14.1.2	Kuulemisvelvollisuutta ei ole	55
2.14.1.3	Lääketieteellinen ja muu selvitys.....	56
2.14.2	Muun tahon kuuleminen.....	57
2.15	Päätös	57
2.15.1	Muoto.....	57
2.15.2	Sisältö	58
2.15.3	Perusteleminen.....	60
2.15.3.1	Säännökset	60
2.15.4	Tiedoksianto	64
2.15.4.1	Tiedoksiantovelvollisuus.....	64
2.15.4.2	Tiedoksiantotavat	67
2.15.4.3	Tiedoksisaanti	72
2.15.5	Asia-, menettely-, kirjoitus- ja laskuvirheen korjaaminen	72

Lakiosasto

7.9.2005

2 TYÖELÄKEJÄRJESTELMÄN KÄSITTELYPERIAATTEET

Vuoden 2004 alusta lukien sovelletaan viimeisen laitoksen (VILMA) periaatetta sekä jo ennen vuotta 2004 voimassa olleita työeläkejärjestelmän periaatteita. Viimeisen laitoksen periaatetta sovelletaan yksityisten alojen, valtion, kunnallisen ja evankelis-luterilaisen kirkon sekä Kansaneläkelaitoksen toimosuhde-eläkkeiden eläkejärjestelmissä.

Viimeisen laitoksen periaate tarkoittaa sitä, että viimeinen eläkelaitos (VILMA-laitos) antaa päätösyhdistelmän eläkkeenhakijan kaikista VILMAN piiriin kuuluneiden eläkejärjestelmien eläkkeistä.

VILMA-säännöksiä sovelletaan silloin, kun henkilö on ollut sekä yksityisten että julkisten alojen eläkelakien mukaisen eläketurvan piirissä. VILMA-säännöksiä sovelletaan myös silloin, kun eläkkeenhakija ei ole ollut yksityisten alojen eläkelakien piirissä, mutta on ollut useamman eri VILMAN piiriin kuuluvan julkisen alan eläketurvan piirissä.

VILMA-menettelyä ei sovelleta esimerkiksi silloin, kun henkilö on ollut pelkästään yksityisten alojen eläkelakien piirissä tai ainoastaan yhden julkisen alan eläkejärjestelmän piirissä tai VILMA-menettelyn ulkopuolisten eläkejärjestelmien piirissä.

VILMA-menettelyn ulkopuolelle jäävät Ahvenanmaan maakunnan eläkejärjestelmä, ortodoksisen kirkon eläkejärjestelmä, Suomen Pankin eläkejärjestelmä, sekä valtioneuvoston, presidentin ja kansanedustajien eläkkeet. VILMA-menettelyä ei sovelleta myöskään diplomaattien puolisojen eläkkeisiin, valtion taiteilijaeläkkeisiin tai julkisen alan muihin erityiseläkkeisiin, jotka eivät perustu rekisteröityihin palvelussuhteisiin.

2.1 Käsittelyn vaiheet

Käsittelyyn kuuluu vireillä olevan asian ratkaiseminen sekä välittömästi asian ratkaisemista palvelevat toimet. Käsittely päättyy ratkaisuun, joka voi olla esimerkiksi päätös, lausunto tai esitys.

Vireillepano

Käsittely alkaa asian vireillepanolla eli kirjaamisella, jonka jälkeen alkaa valmistelu.

Valmistelu

Valmistelu on päätöksenteon valmistelua. Siihen kuuluu sekä menettelyn edellytysten että itse asian tutkiminen.

Menettelyn edellytyksillä tarkoitetaan vaatimuksia, joiden tulee täytyä, jotta asia otetaan tutkittavaksi. Nämä vaatimukset voivat kohdistua muun muassa asiaa käsittelevään viranomaiseen, käsiteltävään asiaan, asianosaisiin ja vireillepanotapaan. Asiaa ei voida tutkia eli selvittää

Lakiosasto

7.9.2005

päätöksentekoa varten, jos menettelyn edellytykset puuttuvat, esimerkiksi asia on väärässä paikassa.

Päätöksenteko

Valmistelua seuraa päätöksentekovaihe eli asian ratkaiseminen. Asian vireilläolo päättyy ratkaisuun. Ratkaisussa otetaan kantaa itse asiaan, esimerkiksi hakemusasiassa päätetään myönnetäänkö haettu etuus.

Päätöksentekovaiheeseen kuuluu myös päätöksen laatiminen. Päätös on asiakirja, joka ilmaisee tehdyn ratkaisun perusteluineen. Päätös voi sisältää asiaratkaisun tai sen, että asiaa ei oteta tutkittavaksi (tutkimattajättämispäätös).

Tiedoksianto

Käsittelyyn kuuluu myös päätöksen tiedoksianto. Tiedoksiannosta säädetään työntekijäin eläkelaissa (395/1961) ja hallintolaissa (434/2003).

Edellä mainitut käsittelyvaiheet toteutuvat sekä käsiteltäessä työeläkeasioita eläkelaitoksissa että muutoksenhakumenettelyssä.

2.2

Menettelyyn sovelletaan hallintolakia

Käsitellessään vakuuttamis- ja eläkeasioita työeläkelaitokset ja Eläketurvakeskus hoitavat julkista hallintotehtävää. Menettelyyn sovelletaan hallintolakia, ellei erityislaissa ole toisin säädetty. (ks. luku 1, kohta 1.2.2 Hallintolaki)

2.3

Sähköinen asiointi

Sähköisestä asioinnista säädetään sähköisestä asioinnista viranomais-toiminnassa annetussa laissa (13/2003, lyhenne tässä SAsiointiL), joka tuli voimaan 1.2.2003. Sähköiseen asiointiin liittyy myös samaan aikaan voimaantullut laki sähköisistä allekirjoituksista (14/2003, lyhenne tässä SAllekirjoitusL).

SAsiointiL koskee asian sähköistä vireillepanoa, käsittelyä (mukaan lukien ratkaisu) ja päätöksen tiedoksiantoa. Laki koskee myös viranomaisten välistä tietojenvaihtoa, josta perussäännökset on viranomais-toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999, julkisuuslaki) ja henkilötietolaissa (523/1999) sekä soveltuvin osin muuta viranomaisasiointia, kuten erilaisia viranomaisille osoitettuja tiedusteluja tai viranomaisten yleisölle tarjoamaa palvelutyypistä toimintaa.

Lakia sovelletaan hallintoviranomaisissa, tuomioistuimissa ja muissa lainkäyttöelimissä, syyttäviviranomaisissa, ulosottoviranomaisissa sekä julkisia hallintotehtäviä hoitavissa yhteisöissä. Lakia sovelletaan näin ollen työeläkelaitoksissa ja Eläketurvakeskuksessa sekä myös eläkeasi-

Lakiosasto

7.9.2005

oiden muutoksenhakulautakunnissa, vakuutusoikeudessa ja hallinto-
tuomioistuimissa.

Laissa säädetään viranomaisen velvollisuuksista, asiakirjan kirjallisen
muodon ja allekirjoitusvaatimuksen täyttymisestä, sähköisen viestin
saapumisajankohdan määrittelystä sekä sähköisen asiakirjan kirjaami-
sesta tai muusta rekisteröinnistä, teknisestä muokkaamisesta ja siiros-
ta. Laissa säädetään myös päätöisasiakirjan sähköisestä allekirjoittami-
sesta ja päätöksen sähköisestä tiedoksiantamisesta.

SAsiointiL on yleislaki, josta voidaan poiketa säätämällä asiasta erityis-
laissa. Lain soveltamisala on rajattu sähköiseen asiointiin, joten sähköi-
sen asioinnin säännökset eivät vaikuta asian käsittelyn prosessuaaliin
ja aineellisiin edellytyksiin eivätkä muuhun yleisesti sovellettavaan lain-
säädäntöön. Sähköisessä asiointissa tulee siis ottaa huomioon myös
mm. hallintolain, työeläkelakien ja kielilain (423/2003) säännökset.

Lain mukaan viranomaisten on järjestettävä sähköisiä asiointipalveluja
teknisten ja taloudellisten valmiuksien mukaan. Asiakkailla ei siis ole
ehdotonta oikeutta sähköiseen asiointiin. Sähköisiä asiointipalveluja
voidaan tarjota myös tehtävä- tai toimipaikkakohtaisesti.

Eläkejärjestelmässä kehitetään sähköistä eläkehakemuspalvelua, joka
liittyy työeläke.fi -palvelun 3. versioon. Palvelu on tarkoitus aloittaa van-
huuseläkkeestä ja varhennetusta vanhuuseläkkeestä. Sähköisen ha-
kemusprosessin toteuttaminen sisältää myös vakuutetun yksilöidyn
sähköisen neuvonnan kehittämisen.

Sähköinen allekirjoitus

SAsiointiL:n 9 §:n 1 momentissa säädetään, että jos asian vireille-
panossa tai muussa käsittelyssä edellytetään allekirjoitettua asiakirjaa,
allekirjoitusvaatimuksen täyttää myös SAllekirjoitusL:n 18 §:ssä tarkoi-
tettu sähköinen allekirjoitus. SAllekirjoitusL:n 18 §:n mukaan allekirjoi-
tusvaatimuksen täyttää ainakin sellainen kehittynyt sähköinen allekirjoi-
tus, joka perustuu laatuvarmenteeseen ja on luotu turvallisella allekirjoi-
tuksen luomisvälineellä. Esimerkiksi sähköinen henkilökortti (HST-kortti)
täyttää lain mukaan nämä vaatimukset, mutta pankkitunnukset eivät nii-
tä täytä.

Koska työeläkelainsäädännössä ei nimenomaisesti edellytetä eläkeha-
kemuksen allekirjoittamista, ei allekirjoituksen tarvitse olla SAllekirjoi-
tusL:n 18 §:n mukainen laatuvarmenteeseen perustuva ja turvallisella
allekirjoituksen luomisvälineellä luotu. Mikäli eläkettä haetaan sähköi-
sesti, voitaneen hakemus tehdä esimerkiksi pankkitunnuksia käyttäen.

Lakiosasto

7.9.2005

Vaikka eläkettä voitaneen hakea pankkitunnuksia käyttäen, muutoksenhaku pankkitunnuksilla ei kuitenkaan ole mahdollista. Laki edellyttää nimenomaisesti valituskirjelmän allekirjoittamista (HLL 5 luku 24 § 3 mom.). Jotta valituskirjelmän allekirjoitusvaatimus täyttyisi, allekirjoituksen tulee olla laatuvarmenteeseen perustuva ja turvallisella allekirjoituksen luomisvälineellä luotu.

2.4

Palveluperiaate

Asiointi ja asian käsittely viranomaisessa on pyrittävä järjestämään siten, että hallinnossa asioiva saa asianmukaisesti hallinnon palveluita ja viranomainen voi suorittaa tehtävänsä tuloksellisesti (HL 7 §). Tämä tarkoittaa sitä, että asiointiin tulisi voida tapahtua hallinnossa asioivan ja viranomaisen kannalta mahdollisimman nopeasti, joustavasti, yksinkertaisesti sekä kustannuksia säästäen. Hallinnossa asioivan tulisi lisäksi voida helposti muodostaa kokonaiskäsitys asiansa hoitamiseen tarvittavan palvelun sisällöstä ja siihen liittyvistä toimista.

Palvelujen saatavuutta ei tulisi rajoittaa ilman pätevää syytä. Hallinnossa asioiden itsemääräämisoikeutta ja toimintaedellytyksiä viranomaisasiointinissa tulisi puolestaan pyrkiä edistämään mahdollisuuksien mukaan. Viranomaisessa asioivilla pitää myös olla tasavertaiset mahdollisuudet asioidensa hoitamiseen ja oikeuksiensa toteuttamiseen. Asiointimahdollisuuksien on siis vastattava mahdollisimman hyvin myös yhteiskunnallisten erityisryhmien tarpeisiin.

Palveluperiaatetta ja palvelun asianmukaisuutta koskeva säännös mahdollistaa käytettävissä olevien taloudellisten ja muiden resurssien huomioon ottamisen palveluperiaatetta toteutettaessa. Viranomaisella ei ole näin ollen ehdotonta velvollisuutta ryhtyä toimenpiteisiin asianmukaisen asiointipalvelujen järjestämiseksi.

2.5

Neuvonta

Viranomaisen yleinen neuvontavelvollisuus, josta säädetään HL:n 8 §:ssä, korostaa menettelyn palveluluonnetta:

Viranomaisen on toimivaltansa rajoissa annettava asiakkailleen tarpeen mukaan hallintoasian hoitamiseen liittyvää neuvontaa sekä vastattava asiointia koskeviin kysymyksiin ja tiedusteluihin. Neuvonta on maksutonta.

Jos asia ei kuulu viranomaisen toimivaltaan, sen on pyrittävä opastamaan asiakas toimivaltaiseen viranomaiseen.

Lakiosasto

7.9.2005

Viranomaisen neuvontavelvollisuus liittyy viranomaiselle asetettuun yleiseen asian selvittämisvelvollisuuteen. (ks. kohta 2.13 Asian selvittäminen)

Hallintoasiassa asiakas on käytännössä usein asianosainen. Asianosaisella hallintoasiassa tarkoitetaan sitä, jonka oikeutta, etua tai velvollisuutta asia koskee.

2.5.1

Asiakkaan neuvonta

Menettelyneuvoja

Neuvontavelvollisuus koskee viranomaisen toimivaltaan kuuluvia tehtäviä, ja se rajoittuu menettelyyn. Tämä tarkoittaa neuvojen antamista asian vireillepanon muodollisista seikoista, esimerkiksi siitä, mitä asiakirjoja vireillepanoon vaaditaan tai mitä määräaikoja tulee noudattaa, sekä siitä, millaisia toimenpiteitä vaaditaan käsittelyn aikana, esimerkiksi mitä lisäselvityksiä tulisi hankkia ennen asian ratkaisemista.

Neuvontavelvollisuus edellyttää lisäksi konkreettista neuvonnan tarvetta. Neuvonnan tarpeellisuus ja laajuus arvioidaan lähtökohtaisesti asianomaisen henkilön tarpeen mukaan ottamalla huomioon hänen tosiasialliset valmiutensa selviytyä itse asian hoitamisesta. Tärkeää neuvonnassa on yhdenvertaisuus ja asiakkaiden tasapuolinen kohtelu.

Neuvontavelvollisuus ei sisällä suoranaista asiakkaan avustusvelvollisuutta. Eläkelaitoksella ei ole velvollisuutta laatia asiakirjoja asiakkaan puolesta, esimerkiksi täyttää eläkehakemuslomaketta tai laatia valituskirjelmää. Hakijan pyynnöstä eläkelaitoksen työntekijä voi kuitenkin täyttää hakemuksen asiakkaan ilmoituksen mukaisesti. Tällöin on kuitenkin vääriä käsitysten välttämiseksi käytävä hakemukseen täytetyt tiedot läpi asiakkaan kanssa.

Asiakkaan lisäksi neuvoja annetaan myös muille tiettyä asiaa hoitaville tahoille, esimerkiksi asianosaisen lakimääräisille edustajille, asiamiehille tai avustajille.

Neuvontaan saattaa sisältyä tietoa eläkelaitoksen käytännöstä, muun muassa asian käsittelytavasta ja -vaiheista, sekä asiaa koskevien säännösten sisällöstä ja tulkinnasta. Neuvonnan yhteydessä ei kuitenkaan voida ennakoida esim. yksittäisen hakemuksen tosiasiallista menestymistä.

Vastausaika

Viranomaiselle tehtyihin tiedusteluihin tulee vastata kohtuullisessa ajassa. Mikäli vastaaminen viivästyy, tulisi asiakkaalle hyvän hallinnon periaatteiden mukaisesti ilmoittaa viivästymisen syyt ja milloin vastausta voidaan odottaa.

Lakiosasto

7.9.2005

Muita tietoja

On hyvän hallintotavan mukaista selvittää asiakkaalle hänen asemansa vireille pantavassa menettelyssä ja antaa arvio asian odotettavissa olevasta käsittelyajasta.

Oikeellisuus

Neuvojen oikeellisuuteen tulee kiinnittää erityistä huomiota. Neuvojen saajan tulee voida luottaa siihen, että menettelyneuvot pitävät paikkansa. Virheellisen neuvon antaminen saattaa johtaa vahingonkorvausvelvollisuuteen.

Edellä mainittua virheellistä neuvontaa ei ole se, että lopullisessa eläkelaskelmassa oleva eläkkeen määrä on eri kuin ennakkolaskelmassa ilmoitettu eläkkeen määrä.

Puolueettomuus

Neuvojan tulee toimia niin, ettei hänen puolueettomuutensa vaarannu. Puolueettomuusvaatimuksella on erityinen merkitys asioissa, joissa on useita asianosaisia tai jotka on ratkaistava samalla kertaa. Tällaisia ovat muun muassa työeläkelakien soveltamista koskevat ratkaisut ja asiat, joissa useat tahot ovat esittäneet samaan saatavaan, esimerkiksi takautavalta ajalta maksettavaan eläkkeeseen, kohdistuvia vaateita.

Tietosuoja

Myös salassapitoa ja tietosuojaa koskevat säännökset tulee ottaa huomioon.

Yleiskirjeet:

- A 22/93 Lisätietoja eläkevakuutusmaksuvähennyksestä sekä tietojen antaminen vakuutusyhtiöille
- A 30/99 I Vakuutusyhtiölain ja eräiden muiden lakien salassapitosäännösten muutokset on vahvistettu
- II Vakuutuskassojen ja eläkesäätöiden salassapitosäännösten muutoksista hallituksen esitys
- A 12/2000 II Vakuutuskassojen ja eläkesäätöiden salassapitosäännökset ovat muuttuneet
- A 28/2001 Työeläkevakuutusyhtiön ja sen asiamiehen oikeus tietojen luovuttamiseen
- A 6/2002 Tietojen luovuttamista koskevat TEL:n ja YEL:n muutokset on vahvistettu
- A 10/2002 I Tietosuojasäännöksistä hallituksen esitys
- II Muutoksia eläkeoikeuden siirtämiseen Euroopan yhteisöstä Suomeen
- A 26/2002 I Luopumistukea koskeva lainsäädäntö on vahvistettu

Lakiosasto

7.9.2005

II Presidentin asetus uudistetun Euroopan sosiaalisen peruskirjan voimaansaattamisesta

III Tietosuojasäännöksiä koskeva lainsäädäntö on vahvistettu

A 27/2002 Tietosuoja työeläkeasioissa

A 33/2003 Viimeistä eläkelaitosta koskevia säännöksiä ehdotetaan tarkistettavaksi ja tietosuojaa koskevat säännökset ehdotetaan säädettäväksi pysyviksi

A 46/2003 Viimeisen eläkelaitoksen periaatetta (VILMA) ja tietosuojasäännöksiä koskevat muutokset on vahvistettu

2.5.2

Yleisneuvonta ja tiedottaminen

Yleisellä tasolla neuvoja annetaan muillekin kuin suoranaistilaisille asiakkaille. Työeläkejärjestelmässä neuvontavetävollisuus koskee varsinaisesti vain omaan toimialaan kuuluvia asioita. Neuvoja voidaan antaa myös muita eläkkeitä koskevissa asioissa. Jotta välttyttäisiin tilanteelta, jossa saman alan viranomaiset antavat sisällöllisesti erilaisia neuvoja, on tärkeää ohjata kysyjä ottamaan yhteys asianomaiseen eläkelaitokseen tai oikeaan toimivaltaiseen viranomaiseen. Asiakas tulee tarvittaessa ohjata myös toisen hallinnonalan viranomaiseen tai kokonaan hallinnon ulkopuolelle.

Eläketurvakeskuksen tehtävistä on erityissäännös TEL:n 14 §:ssä. Sen mukaan Eläketurvakeskuksen tulee muun muassa erityisesti tiedottaa ja antaa neuvoja työeläkejärjestelmästä sekä harjoittaa tilasto- ja tutkimustoimintaa. Eläketurvakeskus muun muassa toimittaa julkaisuja ja antaa muulla tavoin tietoja, selvityksiä ja neuvoja työeläkelakien soveltamisesta.

Yleiskirjeet:

A 20/94 Eläketurvakeskuksen ohjesääntöä muutettu

A 23/95 I Asetukset ohjesääntöjen muutoksista

II Esitys ulkomailta maksettavien etuuksien ensisijaisuudesta Suomen yksityisen puolen työkyvyttömyyseläkkeisiin nähden ja merimieseläkekassan tilintarkastusta koskevien säännösten muuttamisesta

A 25/95 Eläketurvakeskuksen ohjesäännön muutos voimaan

Lakiosasto

7.9.2005

- A 17/99 Muutoksia työntekijäin eläkelakiin koskien Eläketurvakeskuksen tehtäviä, hallintoa ja valvontaa
- A 21/99 I ETK:n tehtävistä säädetään aiempaa tarkemmin TEL:ssa
- II Israelin sosiaaliturvasopimus voimaan 1.9.1999
- III Laskuperustekorko

2.6

Hyvän kielenkäytön vaatimus

Viranomaisen on käytettävä asiallista, selkeää ja ymmärrettävää kieltä. Kielenkäytön pitää olla sellaista, että asiakkaan voidaan olettaa yksiselitteisesti ymmärtävän asian sisällön ja saavan siitä riittävästi tietoa. Esi-
tystavan tulee siten olla kielellisesti selkeä ja sisällöllisesti ymmärrettävä. Kielenkäytön asiallisuus edellyttää lisäksi, ettei asiakkaaseen kohdisteta loukkaavia tai väheksyviä sanontoja.

Hyvän kielenkäytön vaatimus koskee sekä kirjallista että suullista ilmaisu-
sua. Vaatimus tulee siis ottaa huomioon päätöksiä, tiedotteita, ohjeita ym. laadittaessa sekä selostettaessa asioita asiakkaalle suullisesti.

Säännös hyvän kielenkäytön vaatimuksesta rajoittuu kielenkäytön laatuun. Asiakkaan oikeudesta käyttää omaa kieltään viranomaisessa säädetään erikseen kielilaisissa (423/2003), saamen kielen käyttämisestä viranomaisessa annetussa laissa (516/1991) sekä Suomen, Islannin, Norjan, Ruotsin ja Tanskan välillä tehdyssä sopimuksessa Pohjoismaiden kansalaisten oikeudesta käyttää omaa kieltään muussa pohjoismaassa (SopS 11/1987).

2.7

Asianosainen ja asianosaisen puhevallan käyttäminen

Asianosaiskelpoisuus ja hallintomenettelykelpoisuus

Asianosaiskelpoisuus tarkoittaa kykyä olla asianosaisena. Tällainen kelpoisuus on tahoilla, joille oikeusjärjestys tunnustaa oikeuskelpoisuuden eli lähtökohtaisesti luonnollisilla henkilöillä ja oikeushenkilöillä. Oikeushenkilöitä ovat erilaiset yhteisöt kuten osakeyhtiöt, osuuskunnat, kommandiittiyhtiöt ja avoimet yhtiöt.

Hallintomenettelykelpoisuus tarkoittaa oikeudellista kykyä tehdä itsenäisesti toimia hallintomenettelyssä. Tämä on asianosaiskelpoisuutta suppeampi käsite, sillä kaikki asianosaiset eivät ole oikeutettuja käyttämään itsenäistä puhevaltaa hallintomenettelyssä.

Lakiosasto

7.9.2005

Asianosainen

HL:n 11 §:ssä asianosainen on määritelty henkilöksi, jonka oikeutta, etua tai velvollisuutta asia koskee. Asianosainen on siis se (luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö), jonka edusta, oikeudesta tai velvollisuudesta menettelyssä päätetään, jonka oikeudellisiin tai taloudellisiin etuihin ratkaisu yleensä välittömästi vaikuttaa taikka jonka kanssa viranomaisen tekee hallintosopimuksen. Asianosaisten piirin laajuus voi käytännössä vaihdella, mutta yleensä asianosaisina voidaan pitää niitä, joilla on asiassa muutoksenhakuoikeus ja joille asialla on nimenomaan oikeudellisia vaikutuksia. Myös eläkelaitokset ovat tietyissä tilanteissa asianosaisia. (ks. luku 9 Muutoksenhaku, kohta 9.4.1.2 Valittajan valitusoikeus.).

Puhevallan käyttö

Puhevallan käyttämisellä tarkoitetaan muun muassa asian vireillepääntä, vaatimuksen esittämistä tai sellaisesta luopumista, suostumuksen ja selvityksen antamista ja päätöksestä valittamista.

Eläkeasioiden käsittelyssä noudatetaan pääosin samoja puhevaltaa ja toimintakelpoisuutta koskevia säännöksiä kuin hallintoasioiden käsittelyssä yleensä. Eläkkeen hakemisesta ja maksamisesta on lisäksi erityissäännös TEL:n 19 b §:ssä.

Yleensä asianosainen toimii itse asiassaan. Tietyissä rajoissa asianosaisen puolesta voi toimia tai häntä voi edustaa muu henkilö. Silloin kun asianosainen on estynyt hoitamasta itse asiaansa tai häneltä puuttuu kelpoisuus toimia hallintomenettelyssä itse tai hänen toimintakelpoisuuttaan on rajoitettu, hänen puhevaltaansa käyttää lain sallimissa tai määräämissä rajoissa joku muu.

Oikeushenkilön puhevaltaa käyttää sen lakimääräisenä edustajana tai erikseen valtuutettuna asiamiehenä luonnollinen henkilö.

Yleiskirje A 8/2000 Holhoustoimilain vaikutukset työeläkeasioihin

2.7.1

Täysivaltainen henkilö

Täysivaltaisella henkilöllä tarkoitetaan henkilöä, joka on 18 vuotta täyttänyt (täysi-ikäinen) ja jonka toimintakelpoisuutta ei ole tuomioistuimen tai holhousviranomaisen päätöksellä muutoin rajoitettu. Täysivaltainen henkilö toimii ja käyttää puhevaltaa täysin itsenäisesti työeläkeasiassaan. Hän voi toimia itse tai valtuuttaa tai kelpuuttaa toisen toimimaan puolestaan tai apunaan lain sallimissa rajoissa.

Jos täysi-ikäiselle henkilölle on määrätty tueksi edunvalvoja rajoittamatta hänen omaa toimintakelpoisuuttaan, sekä henkilö itse (päämies) että edunvalvoja voivat kumpikin toimia ja käyttää puhevaltaa asiassa (rinnakkainen puhevalta). Jos edunvalvoja ja hänen päämiehensä ovat eri

Lakiosasto

7.9.2005

mieltä asiasta, päämiehen kanta on ratkaiseva, jos hän kykenee ymmärtämään asian merkityksen.

2.7.2

Henkilön toimintakelpoisuutta on rajoitettu

Jos täysi-ikäisen henkilön toimintakelpoisuutta on rajoitettu taloudellisten asioiden osalta, ja hänelle on tältä osin määrätty edunvalvoja, ainoastaan edunvalvoja voi hoitaa päämiehen taloudellisia asioita. Taloudelliset asiat kattavat myös eläke- ja vakuuttamisasioiden hoidon.

Tuomioistuin voi myös rajoittaa päämiehen toimintakelpoisuutta nimenomaan ja ainoastaan työeläkeasioiden suhteen. Tämä on mahdollista silloinkin, kun päämiehen toimintakelpoisuutta ei ole rajoitettu muissa asioissa tai muun varallisuuden suhteen.

Edunvalvojan määräyksestä käy ilmi, millä perusteella henkilölle on määrätty edunvalvoja ja mikä on edunvalvojan toimivalta.

2.7.3

Vajaavaltainen henkilö

Vajaavaltainen

Vajaavaltainen on alle 18-vuotias henkilö (alaikäinen) sekä sellainen 18 vuotta täyttänyt henkilö (täysi-ikäinen), joka on julistettu vajaavaltaiseksi (Laki holhoustoimesta 442/1999, HolhTL 2 §).

Vajaavaltaisen puhevallan käytöstä on yleissäännös HL:n 14 §:ssä:

Vajaavaltaisen puolesta käyttää puhevaltaa hänen edunvalvojansa, huoltajansa tai muu laillinen edustajansa. Vajaavaltaisella on kuitenkin oikeus käyttää yksinään puhevaltaa asiassa, joka koskee hänen vallitsemaansa tuloa tai varallisuutta.

Kahdeksantoista vuotta täyttänyt vajaavaltainen käyttää itse yksin puhevaltaansa henkilöään koskevassa asiassa, jos hän kykenee ymmärtämään asian merkityksen.

Viisitoista vuotta täytäneellä alaikäisellä ja hänen huoltajallaan tai muulla laillisella edustajallaan on kummallakin oikeus erikseen käyttää puhevaltaa asiassa, joka koskee alaikäisen henkilöä taikka henkilökohtaista etua tai oikeutta.

Pääsääntö on, että vajaavaltaisen puhevaltaa käyttää hänen edunvalvojansa.

Vajaavaltainen voi kuitenkin käyttää yksin puhevaltaa sellaista tuloa tai varallisuutta koskevassa asiassa, jota hänellä on oikeus vallita. Hänellä on oikeus vallita sitä, minkä hän on vajaavaltaisuutensa aikana omalla työllään ansainnut. Myös vajaavaltaisuuden aikana saatuun työansioon

Lakiosasto

7.9.2005

kokonaan perustuva työeläke-etuus on omalla työllä ansaittua. Vajaavaltainen voi hoitaa myös esimerkiksi työsuhteidensa rekisteröintiä ja työsuhdeselvittelyä koskevia asioita.

Lapselle maksettava perhe-eläke ei ole sellainen etuus, jota vajaavaltainen voi itse hakea, koska se ei perustu hänen omaan työpanokseensa. Perhe-eläkettä hakee siis aina edunvalvoja (huoltaja).

Lukuun ottamatta 1.1.2004 jälkeen uuteen käsittelyyn palautettuja asioita sovelletaan ennen HL:n voimaantuloa vireille tulleisiin asioihin kuitenkin ennen vuotta 2004 voimassa ollutta TEL:n säännöstä, jonka mukaan alle 15-vuotiaan puhevaltaa muussa kuin henkilöä koskevassa asiassa käyttää aina hänen edunvalvojansa (TEL:n 10 c §:n 1 momentti sellaisena kuin se oli voimassa ennen vuotta 2004). Näin ollen vasta 15 vuotta täyttäneellä vajaavaltaisella on oikeus käyttää yksin puhevaltaa sellaista tuloa ja varallisuutta koskevassa asiassa, jota hänellä on oikeus vallita.

15-17 vuotta

Vajaavaltaisen henkilöä tai henkilökohtaista etua tai oikeutta koskevassa asiassa sekä vajaavaltaisella että hänen edunvalvojallaan on kummallakin oikeus käyttää itsenäisesti puhevaltaa (rinnakkainen puhevalta). Vajaavaltaisen henkilöä koskevat asiat kohdistuvat välittömästi muihin kuin taloudellisiin seikkoihin.

18 vuotta täyttänyt

Vajaavaltainen, joka on täyttänyt 18 vuotta, käyttää yksin puhevaltaansa henkilöään koskevassa asiassa, jos hän kykenee ymmärtämään asian merkityksen.

2.7.4

Edunvalvoja

Edunvalvoja on henkilö, joka HolhTL:n nojalla hoitaa päämiehen omaisuutta sekä huolehtii hänen asioistaan ja eduistaan.

Alaikäisen edunvalvojana ovat lähtökohtaisesti hänen huoltajansa. Täysi-ikäisen edunvalvonta perustuu tuomioistuimen tai holhousviranomaisen antamaan päätökseen.

Tietoja edunvalvojamääräyksistä saa väestörekisterikeskuksen väestötietojärjestelmän henkilökyselyistä, samoin tiedon siitä, onko henkilön toimintakelpoisuutta rajoitettu. Toimintakelpoisuuden rajoituksen sisällöstä saa tiedot maistraateista, jotka ylläpitävät holhousasioiden rekisteriä.

Edunvalvojaksi voidaan määrätä tehtävään sopiva täysi-ikäinen ja täysivaltainen henkilö, joka antaa tähän suostumuksensa. Sopivuutta arvioidessa kiinnitetään huomiota muun muassa edunvalvojaksi esitetyn taitoon ja kokemukseen sekä tehtävän laatuun ja laajuuteen.

Lakiosasto

7.9.2005

Edunvalvojan määrääminen on ensisijainen keino asianosaisen etujen suojaamiseksi. Henkilölle määrätään edunvalvoja, jos hän ei kykene itse hoitamaan asioitaan esimerkiksi sairauden vuoksi.

Edunvalvojan määrääminen ei kuitenkaan aina ole yksinään riittävä keino henkilön suojaamiseksi. Jos on olemassa esimerkiksi vaara, että henkilö käyttää oikeustoimikelpoisuuttaan omaksi vahingokseen, hänen toimintakelpoisuuttaan voidaan rajoittaa.

Vajaavaltaiseksi julistaminen on äärimmäinen keino toimintakelpoisuuden rajoittamiseksi. Tällöin henkilö menettää lähtökohtaisesti oikeustoimikelpoisuutensa kokonaan.

Edunvalvojan määrääminen vastaa aiempaa uskotun miehen määräämistä ja vajaavaltaiseksi julistaminen aiempaa holhottavaksi julistamista. Holhoojan ja uskotun miehen nimikkeitä ei enää käytetä. Yleinen edunvalvoja on entinen virkaholhooja.

Edunvalvojan puhevalta

Edunvalvoja käyttää puhevaltaa joko itsenäisesti tai rinnakkain päämiehen kanssa. Edunvalvojan oikeudesta käyttää puhevaltaa säädetään HL:n 15 §:ssä:

Täysivaltaiselle määrätty edunvalvoja käyttää päämiehensä ohella itsenäisesti puhevaltaa asioissa, jotka kuuluvat hänen tehtäviinsä. Jos edunvalvoja ja hänen päämiehensä ovat puhevaltaa käyttäessään eri mieltä, päämiehen kanta on ratkaiseva, jos hän kykenee ymmärtämään asian merkityksen.

Jos päämiehen toimintakelpoisuutta on rajoitettu muulla tavoin kuin vajaavaltaiseksi julistamalla, edunvalvoja käyttää yksin päämiehen puhevaltaa asiassa, josta päämiehellä ei ole oikeutta päättää. Edunvalvoja ja hänen päämiehensä käyttävät kuitenkin yhdessä puhevaltaa asiassa, josta heidän tulee yhdessä päättää.

Yleiskirjeet:

A 8/2000 Holhoustoimilain vaikutukset työeläkeasioihin

Ohjeisto Eläkkeen maksaminen muulle kuin eläkkeensaajalle itselleen

Lakiosasto

7.9.2005

2.7.5

Lähiomainen tai muu henkilö

Lähiomaisen tai muun henkilön oikeus käyttää puhevaltaa on poikkeuksellista. Se voidaan lähtökohtaisesti hyväksyä vain kiireellisissä tapauksissa, ja silloinkin vain TEL:n 19 b §:ssä tarkoitettuun edellytykseen. TEL:n 19 b §:ssä on eläkkeen hakemista ja maksamista koskeva erityissäännös:

Jos se, jonka tämän lain mukaisesta etuudesta on kysymys, iän, vamman, sairauden tai muun syyn takia ei itse pysty hakemaan etuutta tai muuten hoitamaan etuutta koskevia asioitaan eikä hänellä ole edunvalvojaa, voi eläkelaitoksen hyväksymä asianosaisen lähiomainen tai muu henkilö, joka on pääasiallisesti huolehtinut hänestä, asianosaisen puolesta käyttää puhevaltaa tämän lain mukaista etuutta koskevassa asiassa.

Tämän lain mukainen etuus maksetaan etuuden saajalle, jolle se on myönnetty, jollei laissa toisin säädetä. Etuuden maksamisesta sille, jolla on edunvalvoja, on soveltuvien osin voimassa, mitä holhoustoimesta annetussa laissa (442/1999) säädetään. Alle 15-vuotiaan etuus maksetaan kuitenkin hänen edunvalvojalleen.

Eläkelaitoksen hyväksymä lähiomainen tai muu henkilö voi esimerkiksi hakea eläkettä ja toimittaa asian ratkaisemisessa tarvittavaa lisäselvitystä, jos eläkkeen myöntäminen tai maksaminen muutoin viivästyisi kohtuuttomasti.

Silloin kun henkilö hakee eläkettä toisen puolesta, eläkelaitoksen tulee neuvoa häntä ryhtymään toimenpiteisiin edunvalvojan määräämiseksi, sillä lähtökohtaisesti edes väliaikaista eläkepäättöstä ei voida antaa eikä eläkettä maksaa ennen kuin edunvalvoja-asia on ratkaistu.

Vaikka TEL:n säännös edunvalvojasta rajoittuu vain eläkkeen hakemiseen ja maksamiseen, yleisesti on katsottu, että edunvalvoja voi toimia myös muissa eläke- ja vakuutusasioissa.

Alaikäisen perhe-eläke maksetaan edunvalvojan (huoltajan) ilmoittamalle tilille. Poikkeustilanteissa, esimerkiksi silloin, kun edunvalvojaksi on määrätty asianajaja, joka ilmoittaa tilinumeroksi asiakasvarojensa tilin, alaikäiselle perustetaan oma tili, jolle eläke maksetaan.

Yleiskirjeet:

A 8/2000 Holhoustoimilain vaikutukset työeläkeasioihin

Ohjeisto Eläkkeen maksaminen muulle kuin eläkkeensaajalle itselleen

Lakiosasto

7.9.2005

2.7.6

Asiamies ja avustaja

Asiamies toimii päämiehen edustajana ja hänen sijastaan. Avustaja toimii päämiehen rinnalla tämän apuna.

Asiamiehen ja avustajan käyttö on lähtökohtaisesti sallittu kaikille hallintomenettelyssä esiintyville ja toimiville, ellei muualla ole säädetty toisin. Asiamiehen ja avustajan käytöstä hallintomenettelyssä on yleissäännös HL:n 12 §:ssä:

Hallintoasiassa saa käyttää asiamiestä ja avustajaa. Päämiehen on kuitenkin tultava henkilökohtaisesti paikalle, jos se on tarpeen asian selvittämiseksi. Asiamiehen on esitettävä valtakirja tai muulla luotettavalla tavalla osoitettava olevansa oikeutettu edustamaan päämiestä. Valtakirja on viranomaisen määräyksestä yksilöitävä, jos toimivallasta tai toimivallan laajuudesta on epäselvyyttä. Asianajajan ja julkisen oikeusavustajan tulee esittää valtakirja ainoastaan, jos viranomainen niin määrää.

Jos asiamies tai avustaja on tehtävänsä sopimaton, viranomainen voi kieltää tätä esiintymästä asiassa siinä viranomaisessa. Kiellosta on ilmoitettava päämiehelle ja varattava tälle tilaisuus uuden asiamiehen tai avustajan hankkimiseen.

Viranomaisen antamasta esiintymiskieltoa koskevasta päätöksestä saa hakea erikseen muutosta valittamalla siltä viranomaiselta, jonka toimivaltaan asiassa annettavan ratkaisun muutoksenhaku kuuluu. Muutoksenhakuun sovelletaan muutoin, mitä hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Kieltoa koskeva muutoksenhaku ei estä asian käsittelyn jatkamista, ellei muutoksenhakuviranomainen toisin määrää.

Asiamiehelle tai avustajalle ei ole asetettu asiantuntemusta koskevia vaatimuksia eikä häneltä vaadita tiettyä kelpoisuutta. Riittää, että häntä pidetään tehtävään sopivana.

HL:n 13 §:ssä säädetään asiamiehen ja avustajan salassapitovelvollisuudesta. Säännöksen mukaan asiamies tai avustaja ei saa luvottomasti ilmaista päämiehen hänelle asian hoitamista varten uskomaa luottamuksellista tietoa. Muutoin saatuja tietoja koskevaan salassapitovelvollisuuteen ja hyväksikäyttökieltoon sovelletaan julkisuuslakia silloinkin, kun tietoja on saatu muulta kuin asiaa käsittelevältä viranomaiselta. Asiamiehen ja avustajan salassapitovelvollisuutta koskevat säännökset koskevat myös tulkkiä, kääntäjää sekä muuta henkilö, joka toimeksiannosta tai muutoin osallistuu päämiehen asian hoitamiseen.

Lakiosasto

7.9.2005

Asiamies

Asiamies on henkilö, joka toimii asianosaisen (edustettavan eli päämiehen) pyynnöstä tämän puolesta ja nimissä ja tähän kohdistuvin oikeusvaikutuksin.

Lähtökohtaisesti valtakirjalla

Asiamiehen toimimisoikeus perustuu päämiehen hänelle antamaan toimeksiantoon ja viranomaisen tietoon saatettuun valtuutukseen. Asiamiehen on todistettava toimivaltuutensa valtakirjalla tai muulla luotettavalla tavalla. Tällaisena muuna luotettavana tapana voidaan pitää esim. päämiehen puhelimitse tai henkilökohtaisesti viranomaisen luona antaa valtuutusta. Viranomainen voi harkintansa mukaisesti hyväksyä myös sähköisin menetelmin annetun valtuutuksen. Lähtökohtaisesti vain asianajajalla tai julkisella oikeusavustajalla (ennen 1.6.2002 virkanimike oli yleinen oikeusavustaja) on oikeus työeläkeasiassa edustaa päämiestä ilman valtakirjaa.

Jos viranomaiselle toimitetussa sähköisessä asiakirjassa on selvitys asiamiehen toimivallasta, asiamiehen ei tarvitse toimittaa valtakirjaa. Viranomainen voi kuitenkin määrätä valtakirjan toimitettavaksi, jos viranomaisella on aihetta epäillä asiamiehen toimivaltaa tai laajuutta (SAsiointiL 9 § 2 mom.).

Valtakirja voi olla joko avoin asianajovaltakirja tai yksilöity valtakirja. Mikäli asiamiehen toimivallasta tai toimivallan laajuudesta on epäselvyyttä, viranomainen voi kuitenkin vaatia yksilöityä valtakirjaa.

Hakijan allekirjoitus tai valtakirja vaaditaan esimerkiksi vakuutushakemukseen, vakuutuksen päättämiseen ja työtulon tarkistushakemukseen. Myös valituksen tekemiseen asianosaisen puolesta tarvitaan lähtökohtaisesti aina valtakirja.

Asiamies voi toimia ilman valtakirjaa vain edellä selostetun TEL 19 b §:n nojalla. Tällöinkin asiamiehen toimimisoikeutta tulee voida pitää epäilyksettömänä.

Vaikka hallintolaissa pelkäästään asiamiehen ja päämiehen välistä sukulaisuussuhdetta tai asiamiehen esiintymistä aiemmin päämiehen edustajana ei voida pitää asianmukaisena perusteena toimintaoikeudelle, TEL 19 b §:n mukaisen toimintaoikeuden arviointiin voi vaikuttaa esimerkiksi se, että viranomainen tuntee ennestään asiamieheksi ilmoittautuneen sen perusteella, että tämä on aiemminkin hoitanut asianosaisen asioita. Toimintaoikeutta ei TEL 19 b §:n mukaisissa tilanteissa ole yleensä syytä epäillä myöskään silloin, kun asiamies ja päämies ovat saman perheen jäseniä. Se, että asiamieheksi ilmoittautuneella on hallussaan asian hoitamiseksi tarvittavat asiakirjat, tukee myös toimimisoikeuden olemassaoloa.

Lakiosasto

7.9.2005

Valtakirjan esittämisvaatimuksen merkitys voi vaihdella riippuen siitä, minkälaisesta toimenpiteestä on kysymys. Esimerkiksi asiamiehen ilman valtakirjaa allekirjoittama eläkehakemus voidaan hyväksyä, jos asiakirjoista voidaan todeta, että on ollut perusteltua hakea eläkettä toisen puolesta.

Silloin kun asiamieheltä ei vaadita valtakirjaa, on kiinnitettävä erityistä huomiota salassapitosäännöksiin. Etenkin terveydentilaa ja taloudellista asemaa koskevien tietojen antamisessa on oltava varovainen. Yleensäkin tietoja annetaan vain siinä laajuudessa kuin asian hoitamiseksi on tarpeen.

Jos valtakirjasta ei käy ilmi valtuutuksen kesto, on valtuutuksen voimassaoloa harkittava tapauskohtaisesti. Lähtökohtana on, että valtakirja on voimassa koko asian käsittelyn ajan. Mikäli asiamiehenä toimii asianajaja tai julkinen oikeusavustaja, voidaan olettaa, että he ammattitaitonsa takia osaavat itse määritellä valtuutuksen keston ja myös toimivat sen mukaisesti.

Avustaja

Avustaja toimii asianosaisen rinnalla häntä avustaen. Avustaja laatii esimerkiksi hakemuksia tai valitus- tai muita kirjelmiä asianosaisen puolesta hänen läsnä ollessaan. Asiakirjan allekirjoittaa aina asianosainen.

On mahdollista, että sama henkilö toimii eri tilanteissa asianosaisen avustajana tai hänen asiamiehenään. Silloin kun päämies on läsnä, asiamiehenä toiminut henkilö toimii hänen avustajanaan.

2.7.7

Olosuhteiden muutokset ja eläkelaitoksen selvitysvelvollisuus puhevallan käyttöoikeudesta

Eläkelaitoksen pitää varmistaa, että asianosaisen puhevaltaa käyttää aina oikea taho.

Jos asian aiemmasta käsittelyvaiheesta on kulunut pitkähkö aika, esimerkiksi vuosi, tai jos on aihetta epäillä olosuhteissa tai henkilön tilanteessa tapahtuneen asiaan vaikuttavia muutoksia, eläkelaitoksen on selvitettävä kenellä on oikeus käyttää puhevaltaa. Puhevallan käyttöön vaikuttavia muutoksia voivat olla esimerkiksi henkilön toimintakelpoisuuden rajoitukset, kuolemantapaukset tai yrityksen toimintaan liittyvät muutostilanteet. Kun asianosaisen puolesta samassa asiassa esiintyy uusi asiamies, eläkelaitoksen olisi hyvä pyytää valtakirja tällaisissa tapauksissa myös asianajajalta tai julkiselta oikeusavustajalta.

Lakiosasto

7.9.2005

2.7.8

Meklari

Vakuutusmeklari on henkilö, joka välittää ammattimaisesti useille toimeksiantajille useiden toisistaan riippumattomien vakuutuksenantajien vakuutuksia.

Meklari on sopimusneuvotteluissa asiakkaan edustaja ja toimii tämän toimeksiannon perusteella. Tässä suhteessa vakuutusmeklari eroaa vakuutusyhtiöiden myyntihenkilöstöstä ja asiamiehistä, jotka toimivat vakuutusyhtiön toimeksiannosta ja vakuutusyhtiön edustajina.

Meklari voi vakuutuksen ottajan (työnantaja) kanssa tekemänsä kirjallisen sopimuksen perusteella ottaa hoidettavakseen kaikki työnantajan vakuutusta koskevat asiat työnantajan puolesta. Meklarin on osoitettava eläkelaitokselle valtuutuksensa toimia työnantajan puolesta työeläkevakuutusasiassa työnantajan antamalla yksilöidyllä valtakirjalla. Tällöin eläkelaitos asioi eläkevakuutukseen liittyvissä asioissa suoraan meklarin kanssa.

Tiedot on saatava riittävän nopeasti myös meklarin välittämänä. Työnantajalla on vastuu siitä, että tiedot saadaan oikeina ja riittävän nopeasti. Eläkelaitos voi tarvittaessa pyytää tiedot suoraan työnantajalta.

Lakiosaston tiedote 2/93 Laki vakuutusvälittäjistä

2.8

Vireillepano

Vakuutus- ja eläkeasian vireillepano on monesti tärkein ja toisinaan myös ainoa asianosaisen ja eläkelaitoksen välinen yhteydenotto ennen varsinaisen päätöksen antamista. Käsittelyn nopeus riippuu olennaisesti siitä, miten riittävät ja selkeät tiedot asiasta annetaan vireillepanon yhteydessä.

HL:n 16 §:ssä on yleissäännös viranomaiselle toimitettavan asiakirjan sisällöstä:

Viranomaiselle toimitettavasta asiakirjasta on käytävä ilmi, mitä asia koskee. Asiakirjassa on mainittava lähettäjän nimi sekä tarvittavat yhteystiedot asian hoitamiseksi.

Säännöksen asiakirjalla tarkoitetaan sellaisia asiakirjoja, jotka on toimitettu viranomaiselle asian käsittelyä varten tai muuten sen toimialaan tai tehtäviin kuuluvassa asiassa.

Asiaa vireille pantaessa on käytävä ilmi vireillepanijan vaatimus perusteineen (HL 19 §). Eläkelaitokselle syntyy velvollisuus käsitellä ja rat-

Lakiosasto

7.9.2005

kaista asia, joka on pantu vireille muodollisesti asianmukaisella tavalla. Puutteellinenkin hakemus tulee vireille ja asiaa on ryhdyttävä käsittelemään. Tällöin hakijaa opastetaan korjaamaan puutteet. (Ks. kohta 2.11 Asiakirjan täydentäminen).

2.8.1

Kirjallisesti

Pääsääntö on, että asia laitetaan vireille kirjallisesti (HL 19 §). Kirjallisen menettelyn tarkoitus on varmistaa oikeiden ja riittävän täsmällisten tietojen saanti.

Eläkehakemus on tehtävä vahvistetulla lomakkeella (TEL 10 b §), jonka Eläketurvakeskus vahvistaa (TEA 11 §). Eläkehakemusta ei siten voi laittaa vireille suullisesti.

TEL:n 10 b §:ää sovelletaan viittaussäännösten perusteella LEL:ssa, TaEL:ssa, MYEL:ssa ja YEL:ssa. Säännös eläkkeen hakemisesta vahvistetulla lomakkeella on myös MEL:n 26 §:ssä ja LUTUL:n 20 §:ssä.

YEL:n mukaisen perusvakuutuksen vakuutusehtojen mukaan vakuutuksen päättämisestä ja irtisanomisesta on ilmoitettava kirjallisesti.

Myös vakuutushakemus ja työtulon muutosilmoitus tehdään pääsääntöisesti kirjallisesti, mutta eläkelaitos voi hyväksyä myös suullisen ilmoituksen. Tällöin asiaa voi kuitenkin olla vaikea näyttää jälkikäteen toteen, jos siitä tulee erimielisyyttä.

Kirjallista menettelyä koskeva vaatimus täyttyy sekä silloin kun asiakirja on tehty perinteiseen tapaan kirjallisesti että silloin kun asiakirja on tehty sähköisesti (SAsiointiL 9 § 1 mom.). Kirjallisena pidetään muun muassa sähköistä, teleksiä, telekopiota (faksi), sähköpostia ja sähköistä lomaketta. (Ks. kohta 2.3 Sähköinen asiointi)

Vireilletuloajankohta

HL:n 20 §:ssä on yleissäännös asian vireilletulosta:

Hallintoasia tulee vireille, kun asian vireillepanemiseksi tarkoitettu asiakirja on saapunut toimivaltaiseen viranomaiseen tai kun asia on sille suullisen vireillepanon yhteydessä esitetty ja käsittelyn aloittamiseksi tarvittavat tiedot on kirjattu.

HL:n 18 §:n mukaan asiakirjan katsotaan saapuneen viranomaiseen siinä päivänä, jona asiakirja on annettu viranomaiselle. Tämä tarkoittaa sitä päivää, jona asiakirjan sisältävä postilähetys on saapunut viranomaisen toimipaikkaan tai lähettäjä on toimittanut asiakirjan viranomaiseen henkilökohtaisesti tai lähetin välityksellä. Postitse lähetetyn asiakirjan saapumispäiväksi katsotaan myös se päivä, jona lähetys on saapunut

Lakiosasto

7.9.2005

viranomaisen postilokeroon tai viranomaiselle on toimitettu ilmoitus lähteyksen saapumisesta postiyritykseen.

Yleinen lähtökohta on, että määräajassa toimitettava asiakirja on annettava viranomaiselle viimeistään määräajan viimeisenä päivänä ennen viraston aukioloajan päättymistä.

Työeläkelainsäädännön mukaisesti eläkehakemus tulee vireille sinä päivänä, kun se on annettu tai postitse saapunut Eläketurvakeskukseen, eläkelaitokseen, eläkelaitoksen kanssa samaan konserniin tai taloudelliseen yhteenliittymään kuuluvaan muuhun vakuutusyhtiöön, Kansaneläkelaitoksen toimistoon tai Melan asiamiehelle. Eläkehakemus tulee vireille myös silloin, kun se on toimitettu Kansaneläkelaitoksen yhteispalvelupisteeseen.

Jos asia on laitettu vireille sähköisesti, sähköisen viestin katsotaan saapuneen eläkelaitokseen silloin, kun se on eläkelaitoksen käytettävissä vastaanottolaitteessa tai tietojärjestelmässä siten, että viestiä voidaan käsitellä. Ellei edellä mainittua ajankohtaa voida selvittää, sähköisen viestin katsotaan saapuneen sinä ajankohtana, jolloin se on lähetetty jos lähettämisaikakohdasta voidaan esittää luotettava selvitys (SAsiointiL 10 §). (Ks. kohta 2.3 Sähköinen asiointi)

Allekirjoitus

Työeläkelainsäädännössä ei nimenomaisesti edellytetä eläkehakemuksen allekirjoittamista. Yleinen tulkintakäytäntö on kuitenkin ollut, että eläkkeen hakijan tai hänen edunvalvojansa on allekirjoitettava hakemuslomake. Tämä voi olla tarpeen esimerkiksi, jotta eläkelaitos saa maksusuoja. Siten eläkelaitoksella on edelleen oikeus vaatia eläkehakemuksen allekirjoittamista.

Sähköisellä allekirjoituksella, joka perustuu laatuvarmenteeseen ja joka on luotu turvallisella allekirjoituksen luomisvälineellä, on tasavertainen asema käsikirjoitetun allekirjoituksen kanssa (SAsiointiL 9 §, SAllekirjoitusL 18 §).

Sen sijaan esimerkiksi telekopiota ei voi allekirjoittaa sähköisesti. Jos eläke- tai vakuutushakemus tehdään telekopiona, eläkelaitos toimittaa sen asianosaiselle allekirjoitettavaksi. Eläkelaitos pyytää hakijaa toimittamaan myös alkuperäisen hakemuksen, jos on syytä epäillä hakemuksen alkuperäisyyttä tai jos tapaus on muuten epäselvä. Telekopio on luonteeltaan jäljennös, mutta se voidaan hyväksyä alkuperäisen asiakirjan sijasta.

Ks. myös kohta 2.11 Asiakirjan täydentäminen

Valituskirjelmän allekirjoittamisesta säädetään hallintolainkäyttölaissa. HLL:n 5 luvun 24 §:n 3 momentin mukaan valittajan, laillisen edustajan

Lakiosasto

7.9.2005

tai asiamiehen on allekirjoitettava valituskirjelmä. (Ks. luku 9, kohta 9.4.1.4.2 Valituskirjelmän muoto ja sisältö)

Omalla vastuulla

Postin kuten myös lähetin käyttäminen tapahtuu asianosaisen omalla vastuulla. Tämä tarkoittaa vastuuta muun muassa siitä, että asiakirja saapuu asianomaiselle viranomaiselle määräajassa.

Kuitenkin esimerkiksi postinkulun poikkeuksellinen hitaus (postilakko) voidaan rinnastaa ylivoimaiseen esteeseen esimerkiksi valituksen vireilletulon ajankohtaa selvitettäessä.

Lähettäjä toimittaa myös sähköisen viestin eläkelaitokselle omalla vastuullaan (SAsiointiL 8 §). Näin ollen asiakas vastaa esimerkiksi siitä, että hän käyttää asiointissaan oikeaa eläkelaitoksen ilmoittamaa yhteystietoa ja että viesti tulee perille määräajassa.

Asianosaisen vastuulla on myös se, että hän toimittaa asiakirjat oikealle viranomaiselle. Laissa on kuitenkin säännökset asiakirjan edelleen toimittamisesta oikealle viranomaiselle. (Ks. kohta 2.10, Asiakirjan siirto)

Asiakirjan lähettäjällä on oikeus pyynnöstä saada todistus asiakirjan kirjaamisesta tai muusta rekisteröinnistä (HL 17 §). Sähköisessä asiointissa viranomaisen on viipymättä ilmoitettava sähköisen asiakirjan vastaanottamisesta lähettäjälle. Telekopiona tai muulla vastaavalla tavalla saapuneen asiakirjan vastaanottamisesta ei kuitenkaan tarvitse ilmoittaa (SAsiointiL 12 §).

Eläkehakemus

Työeläkejärjestelmässä riittää yksi eläkehakemus, vaikka eläkettä haetaan sekä yksityiseltä että julkiselta puolelta.

Eläkehakemuksen ratkaisevasta laitoksesta (viimeisen laitoksen periaate) on säännökset TEL:n 10 d §:ssä, TEA:n 12 ja 12 a-d §:ssä ja MEL:n 2 §:ssä. LEA:n 13 §:ssä, TaEA:n 3 §:ssä, MYEA:n 11 §:ssä, YEA:n 11 §:ssä ja MEA:n 6 §:ssä on viittaussäännös TEA:n 12 ja 12 a-d §:ään. LEL:n 13 a §:ssä, TaEL:n 11 §:ssä, MYEL:n 19 §:ssä ja YEL:n 17 §:ssä on viittaussäännös TEL:n 10 d §:ään.

Katso kohta 2.10 Asiakirjan siirto ja luku 7 Eläkehakemuksen käsittely.

Katso myös yleiskirje A 12/2001 Viimeisen laitoksen periaatetta työeläkejärjestelmässä koskevat lait on vahvistettu, A 46/2003 Viimeisen laitoksen periaatetta (VILMA) ja tietosuojasäännöksiä koskevat muutokset on vahvistettu, yleiskirje A 47/2003 Viimeisen eläkelaitoksen periaatteen (VILMA) soveltaminen, A 8/2004 Tarkennuksia viimeistä eläkelaitosta koskevaan menettelyyn sekä ohjeisto VILMA – viimeisen eläkelaitoksen periaate.

Lakiosasto

7.9.2005

Jatkohakemus

Kuntoutustuen jatkamiseksi tarvitaan B-lääkärintlausunto. Jatkoa harkittaessa voidaan B-lääkärintlausunnon lisäksi tarpeen mukaan käyttää lomaketta "Selvitys työkyvystä kuntoutustukea varten" (KJ-lomake, ETK 2140). Jatkohakemukseksi riittää pelkkä lääkärintlausunto. Myös silloin, kun eläkkeen jatkamista haetaan myöhemmin, kuitenkin vuoden kuluessa eläkkeen päättymisestä, hakemukseksi saattaa eläkelaitoksen harkinnan mukaan riittää pelkkä lääkärintlausunto.

Keskeytetyn työttömyyseläkkeen maksun aloittaminen uudelleen edellyttää yleensä hakemista ja työvoimatoimiston todistusta työttömyydestä. Haettaessa työhönmenon vuoksi keskeytetyn työttömyyseläkkeen maksamista uudelleen vuoden sisällä keskeyttämisestä, hakemukseksi riittää kuitenkin selvitys ansiotyön päättymisestä. Jos eläke on keskeytetty muusta syystä kuin työhönmenon perusteella, maksamisen aloittamista voidaan hakea toimittamalla eläkelaitokselle pelkästään selvitys maksamisesteen päättymisestä. Mikäli työntekijä on kieltäytynyt työllistämistoimenpiteistä, hän tarvitsee maksamisen uudelleen aloittamiseksi työvoimatoimiston todistuksen siitä, ettei hänelle nyt voida osoittaa työtä. Kun keskeytetyn eläkkeen maksamista haetaan uudelleen yli vuoden kuluttua keskeytyksen alkamisesta (jolloin eläke on jo lakannut), sen saaminen edellyttää kaikkien eläkkeen saamisehtojen täyttämistä sekä hakemuksen ja työttömyystodistuksen toimittamista eläkelaitokselle.

Lepäämässä olevaa YVE:ä ja toistaiseksi keskeytettyä työkyvyttömyyseläkettä voidaan hakemuksesta alkaa maksaa entisen suuruisena. Samoin osatyökyvyttömyyseläkkeen suuruisena maksettu YVE voidaan hakemuksesta palauttaa uudelleen täytenä maksuun. Hakemukseksi riittää tällöin työntekijän kirjallinen selvitys työn lopettamisesta tai vähentämisestä alle ansiorajan. Näin voidaan menetellä myös keskeytetynä olleen luopumistuen tai sukupolvenvaihdoseläkkeen suhteen.

Lainvoimaisen hylkäävän päätöksen jälkeen saapunut lääkärintlausunto voidaan hyväksyä uudeksi hakemukseksi.

Yleiskirjeet:

A 20/2004	Työkyvyttömyyseläkkeet, luku 3 Sairauspäivärahan ensisijaisuus ja eläkkeen hakeminen, kohta 3.5 jatkohakemus
A 23/2001	Työttömyyseläke
A 47/2003	Viimeisen eläkelaitoksen periaatteen (VILMA) soveltaminen
Ohjeisto	VILMA – viimeisen eläkelaitoksen periaate

Lakiosasto

7.9.2005

2.8.2

Suullisesti

Asian saa panna viranomaisen suostumuksella vireille suullisesti (HL 19 §). Asia tulee tällöin vireille, kun se on esitetty viranomaiselle ja käsittelyn aloittamiseksi tarvittavat tiedot on kirjattu (HL 20 §).

Suullisesti voidaan ottaa vireille esimerkiksi eläketurvan selvittelypyynnöt ja palkkatietojen korjaukset. Asianosaiselle ilmoitetaan samalla, että käsittely aloitetaan tämän ilmoituksen perusteella.

Jos itseoikaisupyyntö tehdään suullisesti, eläkelaitos voi käsitellä asian ja antaa myönteisen päätöksen. Mikäli oikaisemiseen ei ole aihetta, hakijalle ilmoitetaan, että hän voi kirjallisesta pyynnöstä saada valituskelpoisen päätöksen. Keskustelusta tehdään muistio liitettäväksi asiakirjoihin (Ks. kohta 2.13.5 Asianosaisen suullinen vaatimus ja selvitys).

2.8.3

Menettelyn kulut

Hallintoasiassa kukin vastaa omista kuluistaan (HL:n 64 §:n 1 mom.). Näin ollen asianosainen vastaa omista menettelykuluistaan ja käsittelevä laitos vastaa sille aiheutuvista käsittelykuluista. (Ks. myös luku 9, kohta 9.11 Oikeudenkäyntikulujen korvaaminen ja 9.12 Oikeusapu)

2.9

Kansainväliset asiat

2.9.1

Ratkaisut Suomen sosiaaliturvan piiriin kuulumisesta

Eläketurvakeskuksella on TEL:n 14 §:n 3 momentin nojalla oikeus antaa valituskelpoinen päätös siitä, sovelletaanko ulkomailla työskentelevään henkilöön sosiaaliturva-asetuksen (ETY) 1408/71 tai sosiaaliturvasopimusten nojalla Suomen sosiaaliturvalainsäädäntöä.

Eläketurvakeskus ratkaisee asian työnantajan, työntekijän, virkamiehen tai yrittäjän hakemuksesta. Eläketurvakeskus antaa myönteisissä tapauksissa ratkaisusta asiaan kuuluvan todistuksen ja kielteisissä tapauksissa valituskelpoisen päätöksen. Eläketurvakeskus lähettää ratkaisustaan (todistus tai päätös) tiedon asianomaiselle eläkelaitokselle eläkevakuutuksen valvontaa varten.

Yleiskirjeet:

A 12/99

I Eläketurvakeskuksen (ETK) tehtävistä säädetään aiempaa tarkemmin työntekijäin eläkelaisissa

Lakiosasto

7.9.2005

II Israelin sosiaaliturvasopimus voimaan 1.9.1999

III Laskuperustekorko

A 17/99

Muutoksia työntekijäin eläkelakiin koskien Eläketurvakeskuksen tehtäviä, hallintoa ja valvontaa

2.9.2

EY-virkamiesten eläkeoikeuden siirto

Euroopan yhteisöjen (EY) palveluksessa olevat virkamiehet ja tilapäinen henkilökunta voivat halutessaan siirtää ansaitsemansa työeläkeoikeuden Suomesta Euroopan yhteisöjen eläkejärjestelmään siten kuin Suomea velvoittavassa EY:n henkilöstöasetuksessa säädetään. Eläkeoikeuden siirto toteutetaan siirtämällä EY:n eläkejärjestelmään Suomessa ansaittua työeläkeoikeutta vastaava pääoma-arvo.

Eläkelaitos antaa siirtoa haluavalle virkamiehelle päätöksen tämän eläkeoikeudesta. Päätös sisältää samat tiedot työ- ja virkasuhteista, yrittäjajaksoista sekä vapaakirjojen määrästä kuin normaalia eläkepääöstä annettaessa. Eläkelaitos laskee myös karttuneen eläkeoikeuden pääoma-arvon siirtoa varten vahvistettujen laskuperusteiden mukaan.

Eläketurvakeskus toimii yhdyslaitoksena, joka huolehtii eläkeoikeuden siirtoon liittyvästä yhteydenpidosta ja käytännön toimenpiteistä EY-virkamiesten ja kunkin toimivaltaisen Euroopan yhteisön toimielimen sekä Suomen eläkelaitosten kanssa.

Yleiskirjeet:

A 10/2002 I Tietosuojasäännöksistä hallituksen esitys

II Muutoksia eläkeoikeuden siirtämiseen Euroopan yhteisöstä Suomeen

A 12/2002 I Luopumiseläkelain 8 §:n ja maatalousyrittäjien luopumiskorvauksesta annetun lain 25 §:n muutokset on vahvistettu

II Eläkeoikeuden siirtämistä Euroopan yhteisöstä Suomeen koskevat lakimuutokset on vahvistettu

A 17/2002 EY-virkamiesten eläkeoikeuksien siirron uudet ohjeet

Katso myös lakiosaston tiedote 7/2000 EY-virkamiesten eläkeoikeuden siirtoon liittyviä lisäohjeita. Eläkeoikeuden siirtoa koskeva hallituksen esitys on yleiskirjeen A 35/98 liitteenä ja yleiskirjeessä A 8/99 on 1.3.1999 voimaan tullut laki eläkeoikeuden siirtämises-

Lakiosasto

7.9.2005

tä Suomen työeläkejärjestelmän ja Euroopan yhteisöjen eläkejärjestelmän välillä (165/1999).

2.9.3

EU-eläkehakemus

Hakija voi jättää eläkehakemuksen asuinmaansa laitokseen tai minkä tahansa muun EU-maan laitokseen. Suomessa hakemuksen voi jättää eläkelaitokseen, eläkelaitoksen kanssa samaan konserniin tai taloudelliseen yhteenliittymään kuuluvaan muuhun vakuutusyhtiöön, Eläketurvakeskukseen tai Kansaneläkelaitokseen. Hakija täyttää aina kansallisen hakemuslomakkeen. Hakemuksen lisäksi täytetään ulkomailla työskentelyä ja asumista koskeva U-liite. EU-maiden eläkelaitosten välillä hakemuslomakkeina käytetään EU-maiden yhteisesti sopimia lomakkeita.

Eläkkeen hakeminen yhdessä EU-maassa käynnistää käsittelyprosessin kaikissa maissa, joissa hakija on ollut vakuutettuna eli hakemus tulee vireille myös toisessa EU-maassa sinä päivänä, jona kansallinen hakemus on jätetty asuinmaan tai jonkin muun jäsenvaltion vakuutuslaitokselle.

EU-hakemusmenettelyssä käsittelevä laitos eli hakijan asuinmaan laitos siirtää kansalliselta hakemukselta tiedot EU-hakemuslomakkeelle ja hoitaa kaikki yhteydenpidot toisaalta eri maiden eläkelaitosten ja toisaalta eläkkeenhakijan ja eläkelaitosten välillä. Jos asuinmaasta ei ole eläkeoikeutta, käsittelevänä laitoksena toimii sen EU-maan laitos, jossa hakija on viimeksi ollut vakuutettuna.

Suomessa Eläketurvakeskus hoitaa Suomessa asuvan hakijan osalta yhteydet ulkomaille sekä työeläkejärjestelmän että kansaneläkejärjestelmän puolesta (eli toimii aina käsittelevänä laitoksena). Kansaneläkelaitos puolestaan hoitaa ulkomailla asuvan hakijan osalta yhteydet ulkomaille myös työeläkejärjestelmän puolesta (eli toimii aina yhdyslaitoksena).

Jos hakemus on jätetty muuhun EU-maahan kuin siihen, missä on käsittelevä laitos, hakemuksen vastaanottanut laitos toimittaa sen oikeaan maahan käsittelevälle laitokselle, tarvittaessa asuinmaan yhdyslaitoksen välityksellä. Hakija ohjataan jättämään hakemuksensa asuinmaan laitokseen.

Eläkepäätöksen antavat laitokset ilmoittavat perustiedot päätöksistä käsittelevälle laitokselle, joka tekee yhteenvedon kaikista päätöksistä. Yhteenvedo ja päätökset toimitetaan hakijalle ja ulkomaan yhdyslaitoksille (Suomessa teoreettiselle laitokselle ja Kelalle). Hakija saa yhteenvedon

Lakiosasto

7.9.2005

eläkepäätöksistä joko suomeksi tai ruotsiksi hakijan pyynnön mukaisesti.

EU-eläkehakemuksista ja niiden käsittelystä on kerrottu yleiskirjeessä A 48/96 Työeläke EU:n sosiaaliturvasäännösten mukaan, osiossa 3.

2.10

Asiakirjan siirto

Hallintolain 21 §:ssä säädetään asiakirjan siirtämisestä. Jos eläkelaitokselle on esimerkiksi erehdyksessä toimitettu hakemus tai muu asiakirja, joka ei kuulu sen toimialaan, eläkelaitos selvittää välittömästi joko asianosaiselta tai muulta taholta, mihin asiakirja on tarkoitettu ja siirtää sen oikeaan paikkaan, mikäli oikea paikka on tiedossa. Samoin menetellään myöhemmin toimitetun lisäselvityksen suhteen. Siirrosta ilmoitetaan lähettäjälle. Asiakirjaa siirrettäessä ei tarvitse tehdä päätöstä asian tutkimatta jättämisestä.

Jos eläkehakemus on saapunut laitokselle, jonka ratkaistavaksi se ei kuulu, se toimittaa hakemuksen edelleen oikealle laitokselle (TEL 10 d, TEA 12 ja 12 a – d §). Ellei asiakirjoista voida päätellä ratkaisevaa laitosta, hakemus toimitetaan Eläketurvakeskukselle. Siirrosta ilmoitetaan sekä eläkkeenhakijalle että Eläketurvakeskukselle.

Siirron välittömyys on tärkeää etenkin silloin, kun siirrettävänä on määräaikaan sidottu asiakirja, esimerkiksi valitus, sillä valituksen vireilletulon edellytyksenä on muun muassa, että se tulee perille oikeaan paikkaan määräajassa. Siirron välittömyys on tärkeää myös eläkelaitosten kannalta, sillä valitusajan päättymisestä alkaa kulua määräaika, jonka kuluessa valituskirjelmä ja lausunto on siirrettävä muutoksenhakuelimelle silloin kun päätöstä ei ole voitu oikaista.

Jos eläkelaitokselle tuodaan selvästi sille kuulumaton asiakirja, sitä ei tarvitse ottaa vastaan. Asiakirja annetaan takaisin tuojalle ja hänet ohjataan toimittamaan asiakirja oikeaan paikkaan, jos eläkelaitoksen tiedossa on, mihin viranomaiseen asiakirja kuuluu.

Sähköisen asiakirjan siirto

Siirtovelvollisuus on sähköisessä asiointissa lähtökohtaisesti samanlainen kuin tavanomaisen kirjallisessa muodossa saapuneiden asiakirjojen kohdalla (SAsiointiL 15 §).

Lakiosasto

7.9.2005

2.11

Asiakirjan täydentäminen

Lähtökohta on, että hakemusta ei hylätä suoraan puutteen vuoksi, vaan asiakirjat lähettäneelle varataan tilaisuus poistaa puute tai täydentää hakemusta. Asiakirjat lähettäneelle, yleensä asianosaiselle tai tämän edustajalle, kerrotaan miltä osin asiakirjat ovat puutteelliset ja miten hän voi korjata puutteen. Tarvittaessa voidaan opastaa myös mistä puuttuvat asiakirjat on mahdollista saada.

Täydentämismenettelyn tarkoitus on saattaa asia ratkaisukelpoiseksi. Menettely koskee lähtökohtaisesti kaikkia viranomaiselle toimitettuja asiakirjoja, myös lisäselvityksissä olevien puutteiden korjaamista.

Perusteista, joiden nojalla viranomaiselle toimitetun asiakirjan täydentäminen tulee kysymykseen, on säädetty HL:n 22 §:ssä:

Jos viranomaiselle toimitettu asiakirja on puutteellinen, viranomaisen on kehotettava lähettäjää määräajassa täydentämään asiakirjaa, jollei se ole tarpeetonta asian ratkaisemiseksi. Asiakirjan lähettäjälle on ilmoitettava, miten asiakirjaa on täydennettävä.

Viranomaiselle saapunutta asiakirjaa ei tarvitse täydentää allekirjoituksella, jos asiakirjassa on tiedot lähettäjistä, eikä asiakirjan alkuperäisyyttä ja eheyttä ole syytä epäillä.

Asianosainen voi myös omasta aloitteestaan täydentää hakemustaan tai muuta asian käsittelyä varten toimittamaansa asiakirjaa sekä toimittaa käsittelyn kuluessa viranomaiselle asian ratkaisemisen kannalta tarpeellisia asiakirjoja.

Jos esimerkiksi hakemus on tehty väärällä lomakkeella, hakijaa pyydetään korjaamaan puute. Jos taas asiakirjoista puuttuu jokin erillinen asiakirja, esimerkiksi työttömyystodistus, hakijaa pyydetään toimittamaan se. Eläkelaitos voi asiaa käsitellessään pyytää myös lisäselvitystä, esimerkiksi vaatimuksen perusteista tai muista seikoista.

Säännös siitä, ettei asiakirjaa tarvitse täydentää allekirjoituksella, kun asiakirjan lähettäjistä ja asiakirjan muuttumattomuudesta ei ole epäselvyyttä, tulee sovellettavaksi vain silloin, kun erityislaissakaan ei allekirjoitusta vaadita. Sama koskee sähköistä asiointia (SasiointiL 9 § 2 mom.). (Ks. kohta 2.8.1 Kirjallisesti)

Asiakirjojen puutteista voidaan ilmoittaa suullisesti tai kirjallisesti. Eläkelaitoksen on kuitenkin tarvittaessa kyettävä todentamaan tehty täydennyspyyntö ja sen sisältö. Näin ollen, jos asianosainen ei reagoi suulliseen täydennyspyyntöön, on täydennyspyyntö hyvä toimittaa uudelleen kirjallisena.

Lakiosasto

7.9.2005

Puutteen poistamiselle annetaan aina määräaika (Ks. kohta 2.13.4 Selvityksen antamiselle asetettava määräaika).

Asianosainen voi myös omasta aloitteestaan täydentää toimittamaansa asiakirjaa sekä toimittaa asian ratkaisemisen kannalta tarpeellisia tietoja.

Täydentämismenettely koskee myös sähköisesti toimitettuja asiakirjoja. Jos viranomaiselle toimitetussa sähköisessä asiakirjassa on selvitys asiamiehen toimivallasta, asiamiehen ei tarvitse täydentää asiakirjaansa toimittamalla valtakirja. Viranomainen voi kuitenkin määrätä valtakirjan toimitettavaksi, jos on aihetta epäillä asiamiehen toimivaltaa tai sen laajuutta (SAsiointiL 9 § 2 mom.). (Ks. kohta 2.3 Sähköinen asiointi)

Täydentämismenettelyyn ei ryhdytä

Täydentämismenettelyyn ei ryhdytä, jos se on asian ratkaisemisen kannalta tarpeetonta. Täydentämistä voidaan pitää tarpeettomana esimerkiksi silloin, kun puute on asian laatuun nähden vähäinen (esimerkiksi asuinpaikkaa koskeva tieto, jonka viranomainen voi itse täydentää) tai asiaan vaikuttamaton. Asiakirjoissa oleva vähäinen puute jätetään ottamatta huomioon eikä täydentämiseen ryhdytä myöskään silloin, kun asiakirjoista on heti nähtävissä, että vireillepanijan vaatimus on hylättävä, esimerkiksi sen vuoksi että edellytykset eivät täyty.

Täydennystä ei toimiteta tai puutteellisuutta ei voida poistaa

Ellei asianosainen täydennä hakemusta määräajan kuluessa, asia tulee ratkaista hakemuksessa olevien tietojen perusteella. Esim. jos asiakirjoista käy ilmi, että tietyt etuuden saamisen edellytykset eivät täyty eikä asianosaiselta ole saatu selvitystä siitä, milloin edellytykset täyttyvät, eläkelaitos ratkaisee asian olemassa olevien tietojen perusteella. Eläkelaitos voi pitää asian kuitenkin vireillä haluamansa ajan ja odottaa edellytysten täyttymistä.

Jos asiakirjoista puuttuu niin oleellista selvitystä, ettei ratkaisua voida tehdä, hakijalle voidaan ilmoittaa, että käsittelyä ei selvitysten puuttuessa jatketa ja että hakemus rautetaan.

Asian rauettamisella ei siis ratkaista asiaa, vaan sillä on ainoastaan käsittelyn päättävä vaikutus. Asian rauettamisesta ilmoitetaan kirjeellä, josta ei ole muutoksenhakuoikeutta. Jos puuttuva selvitys saadaan kohtuullisen ajan kuluessa alkuperäisen hakemuksen vireille tulosta, rauetetun asian käsittelyä jatketaan. Jos puuttuva selvitys saadaan vasta pitkän ajan kuluttua hakemuksen vireille tulosta, on tapauskohtaisesti tutkittava, vaatiiko asian käsittelyn jatkaminen uuden hakemuksen toimittamista.

Lakiosasto

7.9.2005

Vakuuttamiasia ja vakuuttamatta jättämiasia samoin työkyvyttömyyseläke- ja kuntoutushakemus on kuitenkin ratkaistava saadun selvityksen perusteella määräjän jälkeen.

2.12

Asian käsittelyä koskevat yleiset vaatimukset

2.12.1

Käsittelyn viivytyksettömyys

Käsittelyn viivytyksettömyydestä säädetään hallintolain 5 luvun 23 §:ssä:

Asia on käsiteltävä ilman aiheetonta viivytystä.

Viranomaisen on esitettävä asianosaiselle tämän pyynnöstä arvio päätöksen antamisajankohdasta sekä vastattava käsittelyn etenemistä koskeviin tiedusteluihin.

Jotta käsittelyprosessin tarpeettomalta pitkittymisestä välttyttäisiin, tulisi esim. asian ratkaisemiseksi tarvittavat selvitykset ja lausunnot hankkia tarpeeksi varhaisessa vaiheessa ja mahdollisimman yksinkertaisia keinoja käyttäen. Lisäksi selvityksiä tulisi hankkia vain siinä määrin kuin asian ratkaisemiseksi on välttämätöntä.

Asiakkaalta saadut tiedot tulisi myös tarkistaa ja täydentää mahdollisimman tehokkaasti. Edellytyksenä tälle on, että asiakkaalle annetaan selkeät ja helposti ymmärrettävät ohjeet siitä, mitä tietoja asian käsittelemiseksi tarvitaan. Asiakkaalle on myös hyvä kertoa, että asian käsittelyn viivytyksetön eteneminen edellyttää pyydettyjen tietojen saamista asiakkaalta.

Viivytyksettömän käsittelyn edellytyksen lisäksi säännös sisältää käsittelyvelvollisuuden vaatimuksen. Tämän mukaan viranomaisen tulee tutkia jokainen sille tehty vaatimus ja antaa sille aineellinen ratkaisu. Ratkaisu voi olla myös päätös asian tutkimatta jättämisestä.

Esimerkki:

Jos asianosainen peruuttaa hakemuksensa päätöksen antamisen jälkeen ennen valitusajan päättymistä, on hakemuksen peruuttamisesta annettava päätös. Asiaa ei voi hoitaa pelkällä kirjeellä.

Velvollisuus käsittelyaikaa koskevan arvion antamiseen koskee ainoastaan asianosaisasioita. Käsittelyaika-arviota voidaan pyytää sekä suullisesti että kirjallisesti. Samoin käsittelyaika-arvio voidaan antaa joko suullisesti tai kirjallisesti. Jos arviosta joudutaan joustamaan, asianosainen voi pyytää viranomaiselta uuden arvion päätöksen antamisajan-

Lakiosasto

7.9.2005

kohdasta. Arvion antamisen yhteydessä asianosaiselle tulisi ilmoittaa syy käsittelyn viivästymiseen.

2.12.2

Julkisuus ja salassapito

2.12.2.1

Käsittelyn julkisuus

Hallintolain mukaan pääsääntö on, että asia käsitellään julkisesti, jos niin on säädetty tai erityisen säännöksen nojalla päätetty (HL 24 §:n 1 mom.). Jotta käsittely olisi julkinen, asiaa tulee käsitellä suullisesti niin, että kenellä tahansa on mahdollisuus seurata käsittelyä ja saada siitä tietoja.

Työeläkelaeissa ei ole säännöksiä asioiden käsittelyn julkisuudesta eläkelaitoksissa. Työeläkejärjestelmässä ei ole suullista käsittelyä, joten asianosaisella ei ole oikeutta olla läsnä asiansa käsittelyssä.

Katso kuitenkin kohta 2.13.6 Katselmus ja 2.13.8 Suullinen todistelu. Muutoksenhakuelinten osalta katso luku 9, kohta 9.8 Suullinen käsittely.

2.12.2.2

Asiakirjojen julkisuus

Perustuslain mukaan viranomaisen hallussa olevat asiakirjat ja muut tallenteet ovat julkisia, jollei niiden julkisuutta ole välttämättömien syiden vuoksi lailla erikseen rajoitettu. Jokaisella on oikeus saada tieto julkisesta asiakirjasta ja tallenteesta (PL 12 § 2 mom.). HL:ssa todetaan lisäksi, että asiakirjojen julkisuudesta ja asianosaisen tiedonsaantioikeudesta säädetään viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (HL 24 § 2 mom.).

Julkisuuslakia, joka tuli voimaan 1.12.1999, sovelletaan viranomaisiin. Julkisen sektorin työeläkelaitokset ovat kokonaan julkisuuslain soveltamisalan piirissä. Yksityisen sektorin työeläkelaitoksiin ja Eläketurvakeskukseen julkisuuslakia sovelletaan silloin, kun ne julkista tehtävää hoitaessaan käyttävät julkista valtaa.

Yleiskirjeet:

A 15/99 Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta on vahvistettu

A 10/2002 I Tietosuoja säännöksistä hallituksen esitys

II Muutoksia eläkeoikeuden siirtämiseen Euroopan yhteisöstä Suomeen

Lakiosasto

7.9.2005

A 26/2002 I Luopumistukea koskeva lainsäädäntö on vahvistettu

II Presidentin asetus uudistetun Euroopan sosiaalisen peruskirjan voimaansaattamisesta

III Tietosuojasäännöksiä koskeva lainsäädäntö on vahvistettu

A 27/2002 Tietosuoja työeläkeasioissa

Asiakirja

Julkisuuslaki koskee viranomaisille ja työeläkelaitoksille annettuja ja niiden laatimia asiakirjoja. Asiakirjalla tarkoitetaan sekä perinteisiä paperilla olevia asiakirjoja, että automaattisen tietojenkäsittelyn avulla tallennettuja viestejä sekä mikrofilmattuja asiakirjoja tai muutoin teknisin apuvälinein selville saatavia tietoja.

Yleisöjulkisuus

Julkisuuslaissa pääsääntönä on yleisöjulkisuus, eli asiakirjat on annettava kenen tahansa nähtäväksi, joka niitä pyytää. Muun muassa terveydentilaa, taloudellista asemaa sekä liike- ja ammattisalaisuuksia koskevien tietojen antoa on kuitenkin rajoitettu salassapitosäännöksiin. Työeläkeasioita hoidettaessa käsitellään useimmiten juuri tällaisia salassapidettäväksi säädettyjä tietoja. Työeläkeasioita käsiteltäessä pääsääntönä ei siten yleensä olekaan yleisöjulkisuus vaan asianosaisjulkisuus, ks. alla.

Asianosaisjulkisuus

Asianosaisella itsellään on pääsääntöisesti aina oikeus saada nähtäväkseen kaikki itseään koskevat asiakirjat ja saada itseään koskevat tiedot, myös salassa pidettäviin asiakirjoihin sisältyvät tiedot. Asianosaisella on oikeus saada tietoja sellaisen asiakirjan sisällöstä, joka voi tai on voinut vaikuttaa hänen asiansa käsittelyyn. Lähtökohtaisesti tiedot annetaan asianosaiselle viivytyksettä siinä muodossa kuin hän on ne pyytänyt.

Asianosaisella on oikeus saada tutustua eläkeasian käsittelyasiakirjoihin, joista ilmenee eläkelaitoksen lääkärin lääketieteellinen kannanotto. Asianosaisella on oikeus saada tieto esimerkiksi hänen eläkeasiakirjojhinsa liitetystä eläkelaitoksen lääkärin muistiosta sekä vastaavista eläkelaitoksessa syntyneistä selvityksistä ja keskustelumuihistoista.

Lakiosaston tiedote 21/95 Asiantuntijalääkärin muistio annettava asianosaiselle

Asianosaiselle annetaan tiedoksi myös vakuutuslaitoksen ulkopuolisen asiantuntijalääkärin lausunto sekä eläkelaitoksen ulkopuoliselta asiantuntijalääkäriltä pelkästään asiakirjojen perusteella pyytämä lausunto.

Lakiosasto

7.9.2005

Neuvottelumuistioista Kelan kanssa asianosaisella on oikeus saada tieto asian käsittelyn päättymisen jälkeen.

Harkinnan mukaan

Terveystilaa koskevien tietojen antamista asianosaiselle on harkittava tarkoin. Lähtökohta on, että tieto annetaan. Silloin, kun kysymyksessä on sellainen psyykinen tai muu sairaus, josta saadusta tiedosta saattaa olla haitallisia seurauksia asianosaiselle itselleen tai muulle henkilölle, tietoa ei anneta.

Mikäli asianosainen pyytää terveystilansa koskevia lausuntoja tai muita selvityksiä eläkelaitokselta, asianosaista kehoitetaan ensisijaisesti pyytämään mainitut asiakirjat hoitavalta lääkäriltään tai hoitolaitokselta.

2.12.3

Tulkitseminen ja kääntäminen

Työeläkelaeissa ei ole säädetty erikseen tulkkauksesta tai kääntämisestä. Yleissäännös asiasta on HL:n 26 §:ssä:

Viranomaisen on järjestettävä tulkitseminen ja kääntäminen asiassa, joka voi tulla vireille viranomaisen aloitteesta, jos:

- 1) romani- tai viittomakieltä taikka muuta kieltä käyttävä asianosainen ei osaa viranomaisessa käytettävää suomen tai ruotsin kieltä; tai
- 2) asianosainen ei vammaisuuden tai sairauden perusteella voi tulla ymmärretyksi.

Asia voidaan tulkita tai kääntää sellaiselle kielelle, jota asianosaisen voidaan todeta asian laatuun nähden riittävästi ymmärtävän.

Asian selvittämiseksi tai asianosaisen oikeuksien turvaamiseksi viranomainen voi huolehtia tulkitsemisesta ja kääntämisestä muussakin kuin 1 momentissa tarkoitetussa asiassa.

Suomen ja ruotsin kieltä käyttävän oikeudesta viranomaisen järjestämään tulkkaukseen sekä käännökseen säädetään kielilaissa (423/2003). Tulkitsemisesta ja kääntämisestä saamen kielelle on voimassa, mitä siitä erikseen säädetään. Viranomaisen on myös huolehdittava siitä, että muiden pohjoismaiden kansalaiset saavat sen käsiteltävissä asioissa tarvittavan tulkitsemis- ja käännösavun.

Oikeus viranomaisen järjestämään tulkitsemiseen ja kääntämiseen on siis asianosaisella, kun kysymys on asiasta, joka voi tulla vireille viranomaisen aloitteesta. Lisäksi edellytetään, ettei asianosainen tällaisessa tilanteessa osaa viranomaisessa käytettävää suomen tai ruotsin kieltä tai hän ei voi tulla ymmärretyksi vammaisuuden tai sairauden perusteel-

Lakiosasto

7.9.2005

la. Asiaa ei tarvitse kuitenkaan tulkita tai kääntää asianosaisen äidinkielelle, vaan riittää, että asia tulkitaan tai käännetään kielelle, jota asianosainen ymmärtää.

Viranomainen voi joko huolehtia itse tulkitsemisesta ja kääntämisestä tai teettää käännöksen käännöstoimistossa tai muulla laillistetulla kielenkääntäjällä. Viranomaisen käännös voi olla myös lyhennelmä asiakirjan sisällöstä. Asiakirjasta on kuitenkin aina käytävä ilmi sen keskeinen sisältö ja ne tiedot, joilla saattaa olla tai on ollut merkitystä asian ratkaisemiselle. Käsiteltäessä asiaa suullisesti ei jokaista sanaa ja elettä tarvitse tulkita, jollei sitä pidetä asian laatuun ja ymmärrettävyyteen nähden välttämättömänä. Tulkitsemisen pitää olla kuitenkin niin kattavaa, että asianosaisella on riittävät edellytykset valvoa oikeuksiaan ja ettei hänen oikeusasemansa vaarannu. Lisäksi tulkitseminen pitää järjestää niin, ettei se tarpeettomasti viivästytä asian käsittelyä eikä aiheuta asianosaiselle kohtuutonta haittaa.

Viranomainen voi huolehtia tulkitsemisesta ja kääntämisestä muissakin kuin edellä kerrotussa tapauksessa. Asianosaisaloitteisessa asiassa maksuttoman tulkitsemis- ja käännösavun merkitys korostuu erityisesti silloin, kun kysymys on henkilön perustoimeentuloa koskevasta asiasta. Pääsääntöisesti eläkelaitokset kuitenkin huolehtivat tulkkauksesta vain niissä tapauksissa, jotka tulevat vireille eläkelaitoksen omasta aloitteesta (esimerkiksi pakkovakuutusasiat). Tällöin eläkelaitos vastaa tulkkauksesta aiheutuvista kustannuksista.

Kielilain mukaan Suomessa käytettävät kielet ovat suomi ja ruotsi. Saamen kielelle on annettu vastaava asema (Laki saamen kielen käytämisestä viranomaisissa 516/91). Suomen, ruotsin ja saamen kieltä käyttävien oikeuksista säädetään erikseen edellä mainituissa laeissa.

Myös pohjoismaiden kansalaisten oikeudesta tulkitsemiseen ja kääntämiseen säädetään erikseen. Näiden säännösten mukaan pohjoismaiden kansalaisella on oikeus käyttää viranomaisen kanssa asioidessaan omaa pohjoismaista kieltään, ellei hän osaa maan kieltä (SopS 11/1987, asetukset 193/1987 ja 643/1987).

Kunnan velvollisuudet

Kunnan on järjestettävä vaikeavammaisille henkilöille muun ohella tulkkipalvelut, jos henkilö vammansa tai sairautensa johdosta tarvitsee välttämättä tulkkipalvelua suoriutuakseen tavanomaisista elämäntoiminnoista (Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 380/1987, VammaispalveluL).

Lakiosasto

7.9.2005

Sosiaaliturvasopimukset

Voimassa olevat sosiaaliturvasopimukset eivät edellytä päätöksen antamista toisen sopimusmaan kielellä. Päätös voidaan antaa kunkin maan virallisella kielellä eli esimerkiksi Suomessa suomeksi, ruotsiksi tai saameksi. Päätöksen mukana on kuitenkin hyvä lähettää jollakin asianosaisen ymmärtämällä valtakielellä laadittu selvitys päätöksen sisällöstä.

Eläkkeenhakija tai muutoksenhakija saa käyttää omaa äidinkieltään tai mitä tahansa muuta EU:n 12:sta virallisesta kielestä. Eläkelaitos ja Eläketurvakeskus käännättävät tarvittaessa itse heille toimitetut vieraskieliset asiakirjat suomeksi ja maksavat käännöskustannukset, jotka he perivät sitten Hallintotoimikunnalta. EU-asiassa päätös annetaan kunkin maan virallisella kielellä.

Yleiskirje A 48/96, Työeläke EU:n sosiaaliturvasäännösten mukaan, kohta 1.8 ja osio 5.

2.12.4 Esteellisyys

Esteellisyys eli jääviys tarkoittaa sitä, että virkamies on käsiteltävään asiaan, sen asianosaisiin tai asiassa tehtävän ratkaisun vaikutuspiiriin muuten kuuluviin henkilöihin (luonnollisiin tai oikeushenkilöihin) sellaisessa suhteessa, joka voi vaarantaa hänen puolueettomuutensa.

Esteellisyysäännösten tarkoitus on turvata asian puolueeton, objektiivinen ja tasapuolinen käsittely sekä antaa varmuus siitä, että asiassa menetellään oikein ja lainmukaisesti. Yleinen esteettömyyden edellytys on virkamiehen esteettömyys ja puolueettomuus.

2.12.4.1 Säännökset

HL:n 28 § sisältää nimettyinä esteellisyysperusteina osallisuus-, hyöty tai vahinko-, edustajan-, palvelussuhde- ja yhteisöjäävin. Lainkohtaan sisältyy myös näitä täydentävä yleislausekkeeseen perustuva jääviys, joka korostaa luottamusta virkamiehen puolueettomuuteen. HL:n 28 §:n mukaan:

Virkamies on esteellinen:

- 1) jos hän tai hänen läheisensä on asianosainen;
- 2) jos hän tai hänen läheisensä avustaa taikka edustaa asianosaista tai sitä, jolle asian ratkaisusta on odotettavissa erityistä hyötyä tai vahinkoa;

Lakiosasto

7.9.2005

- 3) jos asian ratkaisusta on odotettavissa erityistä hyötyä tai vahinkoa hänelle tai hänen 2 momentin 1 kohdassa tarkoitetulle läheiselleen;
- 4) jos hän on palvelussuhteessa tai käsiteltävään asiaan liittyvässä toimeksiantosuhteessa asianosaiseen tai siihen, jolle asian ratkaisusta on odotettavissa erityistä hyötyä tai vahinkoa;
- 5) jos hän tai hänen 2 momentin 1 kohdassa tarkoitettu läheisensä on hallituksen, hallintoneuvoston tai niihin rinnastettavan toimielimen jäsenenä taikka toimitusjohtajana tai sitä vastaavassa asemassa sellaisessa yhteisössä, säätiössä, valtion liikelaitoksessa tai laitoksessa, joka on asianosainen tai jolle asian ratkaisusta on odotettavissa erityistä hyötyä tai vahinkoa;
- 6) jos hän tai hänen 2 momentin 1 kohdassa tarkoitettu läheisensä kuuluu viraston tai laitoksen johtokuntaan tai siihen rinnastettavaan toimielimeen ja kysymys on asiasta, joka liittyy tämän viraston tai laitoksen ohjaukseen tai valvontaan; tai
- 7) jos luottamus hänen puolueettomuutensa muusta erityisestä syystä vaarantuu.

Lähisukulaisella tarkoitetaan 1 momentissa

- 1) virkamiehen puolisoa ja virkamiehen lasta, lapsenlasta, sisarusta, vanhempaa, isovanhempaa ja virkamiehelle muuten erityisen läheistä henkilöä samoin kuin tällaisen puolisoa;
- 2) virkamiehen vanhempien sisarusta sekä hänen puolisoaan, virkamiehen sisarusten lapsia ja virkamiehen entistä puolisoa; sekä
- 3) virkamiehen puolison lasta, lapsenlasta, sisarusta, vanhempaa ja isovanhempaa samoin kuin tällaisen henkilön puolisoa sekä virkamiehen puolison sisarusten lapsia.

Lähisukulaisena pidetään myös vastaavaa puolisukulaista. Puolisolla tarkoitetaan aviopuolisoita sekä avioliitonomaisissa olosuhteissa ja rekisteröidyssä parisuhteessa eläviä henkilöitä.

Työeläkejärjestelmää koskevan ja HL:n esteellisyyssäännöstä täydentävän TEL:n 10 c §:n 1 momentin erityissäännöksen tarkoitus on mahdollistaa eläkeasioiden joustava käsittely:

Eläkelaitoksen ja eläketurvakeskuksen toimihenkilö ja hallituksen jäsen voi käsitellä asiaa, joka koskee eläkelaitoksessa eläketurvajan järjestänyttä työnantajaa tai tällaisen työnantajan palveluksessa olevaa työntekijää tai yrittäjää.

Lakiosasto

7.9.2005

TEL:n säännös on soveltuvin osin voimassa myös LEL:iä, TaEL:ia, MYEL:iä ja YEL:iä sovellettaessa (LEL 13 a §, TaEL 11 §, MYEL 19 §, YEL 17 §).

Työeläkejärjestelmässä sovellettavia esteellisyysäännöksiä on myös Eläketurvakeskuksen ohjesäännön sisältävän asetuksen 13 §:ssä, Esiintyvien taiteilijoiden ja eräiden erityisryhmien eläkekassan ohjesäännön sisältävän asetuksen 11 §:ssä, Melan ohjesäännön sisältävän asetuksen 11 §:ssä, MEL:n 39 §:ssä, vakuutuskassalain 3 luvun 32 ja 36 §:ssä, osakeyhtiölain 8 luvun 10 §:ssä, ja vakuutusyhtiölain 7 luvun 1 ja 3 a §:ssä. Eläkesäätiöitä koskevat yleiset esteellisyysäännökset ovat eläkesäätiölain 24 ja 26 §:ssä.

2.12.4.2 Läheinen

Läheisten piiri voidaan jakaa kolmeen ryhmään. Ensimmäiseen ryhmään kuuluvat virkamiehen kaikkein läheisin piiri eli perhepiiri. Toiseen ryhmään kuuluvat virkamiehen perhepiirin jäseniä kaukaisemmat omat sukulaiset ja entinen puoliso. Kolmanteen ryhmään puolestaan kuuluvat virkamiehen puolison lähisukulaiset. Lähtökohtana toisen ja kolmannen ryhmän osalta on, että näihin ryhmiin kuuluvilla sukulaisilla on esteellisyysarvioinnissa sama painoarvo.

Sukulaisuussuhteiden osalta esteellisyys rajautuu suhteellisen läheiseen sukulaispiiriin, kuten sukulaisuus- tai lankoussuhteisiin, joihin tyyppillisesti liittyy melko kiinteät ja läheiset ihmissuhteet ja joiden piirissä tavallisesti on se varallisuus, joka on sukulaisuuteen perustuvan perimisoikeuden kohteena. Piiri laajenee kuitenkin kaukaisempiinkin sukulaisiin ja muihin henkilöihin, jos virkamiehen suhde henkilöön on muuten erityisen läheinen. Eräänlaisena vähimmäisvaatimuksena virkamiehen ja kaukaisemman sukulaisen erityiselle läheisyysuhteelle voidaan pitää säännöllistä ja usein toistuvaa yhteydenpitoa sekä luottamuksellisia väljejä.

Jos ensimmäiseen ryhmään eli perhepiiriin kuuluvalla läheisellä, eisukulaisella on virkamiehen elämässä vastaavanlainen sija kuin perheenjäsenellä tai muilla tässä ryhmässä luetelluilla henkilöillä, virkamiehellä on oikeus ja velvollisuus olla käsittelemättä asiaa tällaisen henkilön ollessa asianosainen.

Säännöksen kolmannen ryhmän lähisukulaisiin kuuluvat myös puolisuukulaiset, kuten äitipuoli, velipuoli ja sisarpuoli ja näiden lapset. Lähisukulaisia ovat myös ottolapsi ja ottovanhemmat.

Lakiosasto

7.9.2005

Avoliiton ja rekisteröidyn parisuhteen yhteydessä syntyvillä perhe- ja lankoussuhteita vastaavilla suhteilla on esteellisyyssperusteena samanlainen merkitys kuin avioliitossa.

2.12.4.3

Osallisuus

Eläkelaitoksen työntekijä on esteellinen asiassa, jossa hän tai hänen läheisensä on itse asianosainen (HL 28 § 1 mom. 1 kohta).

2.12.4.4

Avustaja tai edustaja

Eläkelaitoksen työntekijä on esteellinen, jos hän tai hänen läheisensä avustaa tai edustaa asianosaista tai sitä, jolle asian ratkaisusta on odotettavissa erityistä hyötyä tai vahinkoa (HL 28 § 1 mom. 2 kohta).

Edustamisella tarkoitetaan toimimista toisen henkilön asiamiehenä tai edunvalvojana.

Eläkeasioissa on tavanomaista, että avustaja tai edustaja toimii vain pantaessa asiaa vireille. Avustajan ja edustajan toiminnan katsotaan kuitenkin jatkuvan koko menettelyn ajan, vaikka hän ei esiintyisikään asiassa myöhemmin.

Esteellisyys rajoittuu vain siihen asiaan, jossa avustaja tai edustaja toimii tällaisessa tehtävässä. Avustajana tai edustajana toimiminen edellyttää, että virkamies pidättäytyy tuon asian käsittelystä virkatehtävään. Aikaisempi samassa asiassa avustajana tai edustajana toimiminen ei aiheuta esteellisyyttä. Asianosaisen lakimääräinen edustaja on kuitenkin esteellinen kaikissa asianosaisen asioissa.

Eläkelaitoksen työntekijän puolueettomuus saattaa vaarantua esimerkiksi silloin, jos hän laatii asiakkaan puolesta muutoksenhakukirjelmän eläkelaitoksen päätökseen. Sen sijaan puolueettomuutta ei vielä vaaranna esimerkiksi toimiminen puhtaasti teknisenä avustajana valituskirjelmän laadinnassa, esimerkiksi valituksen kirjoittaminen valittajan ilmoituksen mukaisesti. Esteellisyyttä ei myöskään aiheuta esimerkiksi se, että eläkelaitoksen työntekijä on aikaisemmin avustanut tai edustanut henkilöä jossain toisessa asiassa.

2.12.4.5

Hyöty tai vahinko

Eläkelaitoksen työntekijä on esteellinen myös silloin, kun ratkaisusta on odotettavissa erityistä hyötyä tai vahinkoa hänelle itselleen tai hänen läheiselleen (HL 28 § 1 mom. 3 kohta).

Lakiosasto

7.9.2005

Hyöty tai vahinko on yleensä taloudellista laatua. Esteellisyys voi perustua esimerkiksi asianosaisena olevan yhtiön osakeomistukseen (esimerkiksi huomattava osakeomistus osakeyhtiössä, avoimen yhtiön yhtiömies).

2.12.4.6

Palvelus- tai toimeksiantosuhte

Esteellisyyden muodostaa myös se, että henkilö on palvelussuhteessa tai käsiteltävään asiaan liittyvässä toimeksiantosuhteessa asianosaiseen tai siihen, jolle asian ratkaisusta on odotettavissa erityistä hyötyä tai vahinkoa (HL 28 § 1 mom. 4 kohta).

TEL:n 10 c §:n 1 momentin erityissäännöksen nojalla eläkelaitoksen toimihenkilö voi kuitenkin käsitellä asiaa, joka koskee hänen työnantajanaan olevassa eläkelaitoksessa eläketurvan järjestänyttä työnantajaa tai tämän työntekijää taikka yrittäjää. Vastaava koskee Eläketurvakeskuksen toimihenkilöä.

2.12.4.7

Asema yhteisössä

Esteellisyyden muodostaa se, että virkamies tai hänen läheisensä on hallituksen tai hallintoneuvoston tai niihin rinnastettavan toimielimen jäsenenä taikka toimitusjohtajana tai sitä vastaavassa asemassa sellaisessa yhteisössä, säätiössä tai valtion liikelaitoksessa tai liikelaitoksessa, joka on asianosainen tai jolle asian ratkaisusta on odotettavissa erityistä hyötyä tai vahinkoa (HL 28 § 1 mom. 5 kohta).

Myös virkamiehen tai hänen läheisensä kuuluminen viraston tai laitoksen johtokuntaan tai siihen rinnastettavaan toimielimeen silloin, kun on kysymys asiasta, joka liittyy tämän viraston tai laitoksen ohjaukseen ja valvontaan, muodostaa esteellisyyden (HL 28 § 1 mom. 6 kohta).

Yhteisöjäävi perustuu siihen, että virkamies tai hänen läheisensä osallistuu oikeushenkilön johtamiseen vastuunalaisella tavalla. Esimerkiksi pelkkä yhdistyksen jäsenyys tai osakeyhtiön osakkeiden omistaminen ei sellaisenaan aiheuta yhteisöjäävyyttä.

TEL:n 10 c §:n 1 momentin erityissäännös koskee myös eläkelaitoksen hallituksen jäseniä. He voivat käsitellä asiaa, joka koskee eläkelaitoksessa eläketurvan järjestänyttä työnantajaa tai tällaisen työnantajan palveluksessa olevaa työntekijää tai yrittäjää.

Säännös on tarpeen sen vuoksi, että eläkesäätiölain (EläkesäätiöL 1774/95) ja vakuutuslainsäädännön (Vakuutusl 1164/92) tarkoittamissa eläkelaitoksissa hallituksen jäsenet ja muut henkilöt osallistuvat eläkeasian käsittelyyn. Työnantajat ovat perusta-

Lakiosasto

7.9.2005

neet nämä eläkelaitokset ja ne toimivat työnantajan yhteydessä. Tällöin samat henkilöt ovat usein sekä työnantajan että eläkesäätiön tai -kassan päättävissä elimissä.

Ei esteellinen

Esteellisyydestä ei ole kysymys silloin, kun henkilö on nimetty osallistumaan asian käsittelyyn eläkelaitoksessa siitä syystä, että etujärjestöjen näkemykset tulisivat otetuiksi huomioon eläkelaitoksen päätöksenteossa. Näin ollen esimerkiksi työmarkkinajärjestöjen edustajat eivät ole esteellisiä eläkelaitosten hallituksissa, neuvottelukunnissa ja vastaavissa elimissä, kun niissä käsitellään asioita, joissa heidän edustamansa järjestöt ovat tehneet vaatimuksia.

2.12.4.8

Muu erityinen syy

Asiaa käsittelevä on esteellinen, jos luottamus hänen puolueettomuuteensa vaarantuu muusta erityisestä syystä (ns. esteellisyyttä koskeva yleislauseke, HL 28 § 1 mom. 7 kohta).

Yleislausekkeen tarkoittaman syyn on oltava yleensä myös ulkopuolisen havaittavissa ja sen puolueettomuutta vaarantavan vaikutuksen on oltava suunnilleen samanasteinen kuin erityisissä esteellisyyssperusteissa. Yleislauseke ei merkitse laajennusta esteellisyyssperusteisiin, vaan se täydentää edellä selostettuja konkreettisia esteellisyyssperusteita.

Esteellisyyssperuste voi syntyä esimerkiksi sen vuoksi, että asian käsitelijä tai ratkaisija on ollut aikaisemmin käsittelemässä samaa asiaa muussa laitoksessa tai viranomaisessa taikka ollut antamassa lausuntoa asianomaisesta muun laitoksen tai viranomaisen nimissä (toisenasteenjävi). Tällöin edellytetään lisäksi, että asian aikaisempi käsittely tai asiassa annettu lausunto on sisältänyt sellaista, että asian käsittely voi horjuttaa virkamiehen tasapuolisuutta ja vaarantaa luottamuksen hänen puolueettomuuteensa.

Myös esimerkiksi kiinteä ystävyysuhde tai julkinen vastapuoli- tai vihamiessuhde voi vaarantaa luottamuksen käsitelijän puolueettomuuteen ja muodostaa esteellisyyssperusteen.

Yleislausekkeen perusteella arvioidaan myös ns. esimiesjääviyttä eli virkamiehen puolueettomuuden vaarantumista esimiehen esteellisyyden perusteella.

Lakiosasto

7.9.2005

2.12.4.9

Esteellisyyden vaikutus

Esteellisyyden vaikutuksista on säädetty HL:n 27 §:ssä:

Virkamies ei saa osallistua asian käsittelyyn eikä olla läsnä sitä käsiteltäessä, jos hän on esteellinen.

Mitä virkamiehen esteellisyydestä säädetään, koskee myös monijäsenen toimielimen jäsentä ja muuta asian käsittelyyn osallistuvaa sekä tarkastuksen suorittavaa tarkastajaa.

Esteellisyys on menettelyvirheenä siten ehdoton, että päätös voidaan esteellisyyden vuoksi kumota, vaikka lopputulos asiassa olisi sinänsä lainmukainen ja oikea.

Käsittely

Jos henkilö on esteellinen, hän ei saa käsitellä asiaa. Käsittely on ymmärrettävä suhteellisen laajasti. Sillä tarkoitetaan kaikkia sellaisia toimia, jotka voivat vaikuttaa päätöksen sisältöön. Käsittelyä on asian valmistelu ja ratkaiseminen, kuten myös osallistuminen päätöksentekoon esittelijänä.

Läsnäolo

Esteellinen henkilö ei saa olla läsnä asiaa käsiteltäessä.

Läsnäolokiello on tarpeen, koska esteellinen henkilö saattaa horjuttaa puolueettomuutta jo pelkästään olemalla läsnä päätöksentekoa edeltävässä keskustelussa. Läsnäolokiellolla on merkitystä erityisesti silloin, kun asiaa käsitellään monijäsenisessä päätöksentekoelimessä, jossa asian ratkaisua edeltää keskustelu asiasta.

Johtaminen

Esteellinen henkilö ei myöskään saa missään vaiheessa osallistua menettelyn johtamiseen päättämällä menettelyyn liittyvistä toimista tai vaikuttamalla muutoin niitä koskeviin ratkaisuihin (esimerkiksi lausuntojen pyytäminen, selvitysten hankkiminen ja asianosaisen kuuleminen tai näistä toimista päättäminen).

Teknisluonteiset toimet

Esteellisyyttä eivät perusta ratkaisuun vaikuttamattomat, muuna kuin asian käsittelynä pidettävät toimet, esimerkiksi asiakirjojen kirjaaminen ja arkistointi tai teknisluonteiset tehtävät.

Esteellisenä saa

Vaikka esteellisen virkamiehen tilalle on viipymättä määrättävä esteetön virkamies, virkamies saa kuitenkin käsitellä kiireellisen asian, jonka ratkaisuun esteellisyys ei voi vaikuttaa (HL 30 §) Kysymykseen tulevat lähinnä asiat, joissa menettely on yksinkertaista ja sidotun kaavamaista ja joissa lopputulokseen ei voi vaikuttaa se, kuka asian käsittelee (esim. erilaiset rekisteröimistoimet).

Lakiosasto

7.9.2005

2.12.4.10

Esteellisyyden toteaminen ja ratkaiseminen

HL:n 29 §:ssä on säännös esteellisyyden ratkaisemisesta.

Virkamiehen esteellisyyttä koskeva kysymys on ratkaistava viipymättä. Virkamies ratkaisee itse kysymyksen esteellisyydestään. Monijäsenen toimitilimien jäsenen ja esittelijän esteellisyydestä päättää kuitenkin toimitilin. Monijäseninen toimitilin päättää myös muun läsnäoloon oikeutetun esteellisyydestä. Jäsen tai esittelijä saa osallistua esteellisyyttään koskevan asian käsittelyyn vain, jos toimitilin ei olisi ilman häntä päätösvaltainen eikä hänen tilalleen ole ilman huomattavaa viivytystä saatavissa esteetöntä henkilöä.

Esteellisyyttä koskevaan päätökseen ei saa hakea erikseen oikaisua eikä muutosta valittamalla.

Virkamiehen tulee siis oma-aloitteisesti todeta esteellisyytensä ja jäädä itsensä asiassa. Myös muu asian käsittelyyn osallistuva henkilö tai asianosainen voi tehdä väitteen virkamiehen esteellisyydestä. Esteellisyyttä koskeva väite on tutkittava ennen kuin virkamies jatkaa asian käsittelyä. Lähtökohtana on tällöin, että esteellisyyttä voidaan perustellusti epäillä. Pelkkä todennäköisyys ei riitä perusteeksi väitteen tutkimiselle. Myös silloin, kun esteellisyyttä koskeva kysymys tulee esille asianosaisen tai muun henkilön aloitteesta, virkamies itse toteaa esteellisyytensä.

Silloin kun ratkaisu tehdään monijäsenisessä toimitilimessä, toimitilin päättää jäsenensä esteellisyyden ratkaisemisesta. Esteelliseksi väitettyä tulee tällöin kuulla ennen ratkaisun tekemistä, jollei se ole tarpeetonta. Virkamies, jonka esteellisyydestä on kysymys, saa osallistua esteellisyyttään koskevan väitteen ratkaisemiseen vain silloin, kun toimitilin ei ole ilman häntä päätösvaltainen eikä esteetöntä henkilöä ole saatavissa hänen tilalleen ilman huomattavaa viivytystä.

Laki oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta (441/2001) tuli voimaan 1.9.2001. Lailla uudistettiin tuomarin esteellisyyttä koskevat säännökset. Muutoksen jälkeen tuomari ei itse osallistu esteellisyyttään koskevan väitteen ratkaisemiseen.

2.12.4.11

Tulkin ja kääntäjän esteellisyys

HL:n 65 §:ssä säädetään tulkin ja kääntäjän esteellisyydestä. Säännöksen mukaan tulkkina tai kääntäjänä ei saa käyttää henkilöä, joka on sellaisessa suhteessa asianosaiseen tai asiaan, että hänen luotettavuutensa voi tästä syystä vaarantua.

Lakiosasto

7.9.2005

Syynä esteellisyyteen voi olla esim. tulkin tai kääntäjän läheinen sukulaisuussuhde tai voimakas tunneside asianosaiseen. Myös taloudellista riippuvuutta voidaan pitää luotettavuutta vaarantavana tekijänä.

Kun viranomainen valitsee tulkkia tai kääntäjää, hän tulee samalla arvioida tämän mahdollista esteellisyyttä. Jos esteellisyys todetaan asian käsittelyn myöhemmässä vaiheessa, esteellisen tilalle tulee valita uusi tulkki tai kääntäjä. Jos asianosainen huolehtii tulkitsemisesta tai kääntämisestä omalla kustannuksellaan ja jos viranomaisen mielestä käännöstä tai tulkkia ei voida pitää luotettavana, viranomainen voi torjua käännöksen ja kieltää tulkkia toimimasta asiassa. Tällöin asianosaiselle tulee kuitenkin varata tilaisuus uuden käännöksen hankkimiseen.

2.13

Asian selvittäminen

Asian selvittämisellä tarkoitetaan asian ratkaisemiseksi tarpeellisten selvitysten hankkimista ja esittämistä päätöksentekoa varten. Oikeaan ratkaisuun pääseminen edellyttää, että kaikki asiaan vaikuttavat tosiseikat ja tarpeelliset todisteet niiden olemassa olosta ovat käytettävissä.

Selvittämisvelvollisuuteen ja selvitysvastuun jakaantumiseen viranomaisen ja asianosaisen kesken vaikuttaa lähinnä se, että hallintomenettely on luonteeltaan viranomaistoimintaa, minkä vuoksi viranomaiselle on asetettu yleinen asian selvittämisvelvollisuus. Tämän lisäksi hallinnossa noudatetaan yleisesti periaatetta, jonka mukaan selvityksen hankkii se, jolla on siihen paremmat mahdollisuudet.

Asian selvittämiseen liittyy myös viranomaisten yhteistyö, josta on säädetty HL:n 10 §:ssä. Säännöksen mukaan viranomaisten on toimivaltansa rajoissa ja asian vaatimassa laajuudessa avustettava toista viranomaista tämän pyynnöstä hallintotehtävän hoitamisessa sekä muutoinkin pyrittävä edistämään viranomaisten välistä yhteistyötä. Viranomaisten välisestä virka-avusta säädetään erikseen.

Avustamisella tarkoitetaan lähinnä hallintoasian selittämisen ja ratkaisemisen kannalta tarpeellisten lausuntojen ja selvitysten antamista niitä pyytäneille viranomaisille. Avun antaminen koskee kuitenkin vain pyynnön kohteena olevan viranomaisen toimivaltaan kuuluvia asioita. Yhteistyövelvoitteesta ei ole johdettavissa yleistä tietojenantovelvollisuutta.

Lakiosasto

7.9.2005

2.13.1

Viranomaisen yleinen selvittämisvelvollisuus

Viranomaisella on päävastuu asian selvittämisestä. Selvittämisvelvollisuuden taustalla on pyrkimys aineelliseen totuuteen ja oikeaan ratkaisuun.

HL:n 31 § sisältää yleisen vaatimuksen siitä, että tarvittava selvitys tulee hankituksi. Lähtökohta on, että viranomainen huolehtii omaaloitteisesti siitä, että kaikki asian ratkaisun kannalta tarpeelliset selvitykset ja tiedot tulevat hankituksi. Viranomaisella on viime kädessä velvollisuus huolehtia myös asianosaisaloitteisen asian selvittämisestä.

Lähtökohtaisesti viranomainen hankkii tarvittavan selvityksen omin voimin, ellei ole perustetta siihen, että selvitysten hankkiminen ja esittäminen kuuluu asianosaiselle tai muulle taholle.

Viranomaisen selvitysvelvollisuuteen kuuluu myös se, että viranomainen hankkii ne selvitykset, jotka se voi saada helpommin ja nopeammin kuin asianosainen ja joiden hankkimisesta ei synny asianosaisen maksettavaksi kuuluvia kustannuksia. Silloin kun eläkelaitos tekee aloitteen asian selvittämisestä (esim. yrittäjän työtulon tarkistus), sen tehtävänä on yleensä myös hankkia tarvittava selvitys.

Viranomainen voi hankkia selvitystä omin toimin tai pyytää sitä asianosaiselta tai muulta taholta. Viranomainen myös neuvoo antamaan oikeat selvitykset. Viranomaisella on toisaalta myös oikeus rajoittaa sellaisen aineiston vastaanottoa, jonka esittäminen on asian ratkaisemisen kannalta ilmeisen tarpeetonta.

2.13.2

Asianosaisen selvitysvelvollisuus

Asianosaisella on velvollisuus selvittää vaatimuksensa perusteet. Lähtökohta on, että asianosainen esittää selvityksen samalla kuin vaatimuksen ja perusteet, mutta selvitystä voidaan toimittaa myöhemminkin.

Asianosaiselta saatetaan käytännön syistä pyytää sellaista selvitystä, jonka viranomainen voi itsekin hankkia, mutta joka asian laatuun nähden on tarkoituksenmukaisinta pyytää asianosaiselta (esim. tiedot hakijan yrityksen kirjanpidosta). Asianosaisen selvitysvelvollisuuden laajuuteen voivat vaikuttaa myös esimerkiksi vireillepanoasiakirjan liitteitä koskevat säännökset.

Asianosaisella on lisäksi myötävaikutusvelvollisuus hänen itsensä vireillepanemissa asioissa. Asianosaisen tulisi näin ollen pyrkiä viranomai-

Lakiosasto

7.9.2005

sen kanssa yhteistyöhön, jotta asian ratkaisemiseksi tarvittavat tiedot saadaan tuotua mahdollisimman kattavasti ja totuudenmukaisesti esille.

Eläkkeenhakija

Eläkehakemus on tehtävä vahvistetulle lomakkeelle ja hakemukseen on liitettävä eläkelaitoksen määräämä selvitys.

Määräys lomakkeen käyttämisestä ja hakemukseen tarvittavista liitteistä on TEL:n 10 b §:ssä, MEL:n 26 §:ssä ja LUTUL:n 20 §:ssä. TEL:n 10 b §:ää sovelletaan viittaussäännösten perusteella myös LEL:ssa, TaEL:ssa, MYEL:ssa ja YEL:ssa.

Mikäli eläkehakemus on niin puutteellinen, ettei sitä voida sellaisenaan käsitellä, hakijalle varataan mahdollisuus poistaa puute.

Hakijan velvollisuutena on esimerkiksi toimittaa eläkelaitokselle työttömyystodistus. Työkyvyttömyyseläkehakemukseen hakijan on liitettävä hakijan terveydentilasta laadittu lääkärinlausunto, joka sisältää hoito- ja kuntoutussuunnitelman. Eläkelaitos voi hyväksyä myös muunlaisen lääkärinlausunnon tai vastaavan selvityksen. Hakemuksessa voi myös ilmoittaa, mistä lausunto on saatavissa. Jos hakija on hoidettavana sairaalassa, tai jos siihen on muu perusteltu syy, eläkelaitos voi (velvollisuutta tähän ei ole) hankkia lääkärinlausunnon omalla kustannuksellaan (TEL 10 b § 2 mom.).

Mikäli hakija ilman hyväksyttävää syytä kieltäytyy käymästä eläkelaitoksen määräämän lääkärin luona tai eläkelaitoksen osoittamassa kuntoutus- tai tutkimuslaitoksessa tutkittavana työkyvyttömyyden selvittämistä varten, hakemus voidaan saadun selvityksen nojalla ratkaista (TEL 10 b § 3 mom.).

Jollei hakija toimita hakemuksen ratkaisemiseksi tarvittavaa lisäselvitystä eläkelaitokselle sen määräämässä kohtuullisessa ajassa, hakemus katsotaan tehdyksi vasta, kun hakemuksen ratkaisemiseksi tarvittava selvitys on saapunut eläkelaitokseen (TEL 10 b § 4 mom.).

Eläkkeenhakijan tietojenantovelvollisuudesta säädetään lisäksi TEL:n 17 b §:n 1 momentissa. Säännöksen mukaan eläkkeenhakijan on annettava eläkelaitokselle eläkeasian käsittelemistä ja ratkaisemista varten tarvittavat tiedot.

Yleiskirjeet:

A 20/2004 Työkyvyttömyyseläkkeet, kohta 3.2.2 Liitteet

A 15/1992 Eläkehakemuksen käsittelyohjeet, kohta 3.7

A 12/2001 Viimeisen laitoksen periaatetta työeläkejärjestelmässä koskevat lait on vahvistettu

Lakiosasto

7.9.2005

A 47/2003 Viimeisen eläkelaitoksen periaatteen (VILMA) soveltaminen

Ohjeisto VILMA – viimeisen eläkelaitoksen periaate

Eläkkeensaaja

Eläkkeensaaja on velvollinen ilmoittamaan eläkelaitokselle sellaisista muutoksista, jotka vaikuttavat hänen oikeuteensa saada eläkettä tai eläkkeen määrään. Ilmoitettavista asioista säädetään tarkemmin TEL:n 17 b §:n 2–5 mom.

Eläkelaitos voi vaatia eläkkeensaajalta selvityksen 2–5 momentissa mainituista sekä muista vastaavista eläkkeen määrään ja eläkeoikeuteen vaikuttavista seikoista, jos on aihetta epäillä, että näissä seikoissa on tapahtunut muutoksia. Jollei eläkkeensaaja ole toimittanut edellä tarkoitettuja eläkelaitoksen vaatimia selvityksiä eläkelaitokselle sen määräämässä kohtuullisessa ajassa, asia voidaan ratkaista käytettävissä olevilla tiedoilla (TEL 17 b § 6 mom.).

Selvitysten toimittamisesta säädetään siis TEL:n 17 b §:ssä. LEL:n 13 a §:ssä, TaEL:n 11 §:ssä, MYEL:n 19 §:ssä, YEL:n 17 §:ssä, MEL:n 64 §:ssä, LUEL:n 24 §:ssä, LUKL:n 37 §:ssä, LUTUL:n 40 §:ssä, SPVEL:n 43 §:ssä on viitattu TEL:n 17 b §:ään.

Yleiskirje A 20/2004 Työkyvyttömyyseläkkeet, luku 10, Muutokset työkyvyttömyyseläkkeessä ja muun eläkkeen muuttuminen työkyvyttömyyseläkkeeksi

Erityissäännökset

TEL:ssä on erityissäännöksiä selvittämiselvöllisyyden jaosta asianosaisen ja eläkelaitoksen kesken. Niissä korostetaan asianosaisen selvittämiselvöllisyyttä.

Silloin kun työntekijän vaatimus koskee hänen työsuhdetietojensa sitovuutta, hänen on tarvittaessa esitettävä vaatimuksensa perusteeksi sellainen selvitys kuin häneltä voidaan kohtuudella edellyttää, kun otetaan huomioon myös eläkelaitoksen mahdollisuudet hankkia selvitys. Jos vaatimus koskee sellaista työsuhdetta, jonka päättymisestä on kulunut yli viisi vuotta, työntekijän tulee esittää vaatimuksensa tueksi riittävä selvitys (TEL 10 a §).

LEL:n 13 a §:ssä ja TaEL:n 11 §:ssä on viitattu TEL:n 10 a §:ään. MEL:n mukaisten työsuhdeasioiden selvittelystä on säädetty MEL:n 17 a §:ssä.

Kun työntekijä ilmoittaa, että työsuhderekisteristä puuttuu tietoja, hänen on annettava siitä tietoja siinä määrin, että selvittely voidaan annettujen tietojen perusteella aloittaa.

Yleiskirje A 5/2001 TEL-työsuhteen selvittäminen ja vakuuttaminen

Lakiosasto

7.9.2005

Ohjeisto Työsuhteen selvittäminen ja vakuuttaminen

Ohjeisto Työsuhdetietojen sitovuus

Asian jääminen selvittämättä

Jos asianosainen ei anna häneltä pyydettyä selvitystä tai jos eläkelaitos ei voi hankkia sitä, asian selvittämättä jääminen jää asianosaisen vahingoksi.

Eläkelaitos ratkaisee eläkeasian saatujen tietojen perusteella tai tietyissä tapauksissa rauettaa asian käsittelyn.

Katso kohta 2.11 Asiakirjan täydentäminen.

2.13.3

Eläkelaitoksen selvityspyyntö

Eläkelaitokset joutuvat hankkimaan erilaisia selvityksiä ja lausuntoja viranomaisilta ja muilta ulkopuolisilta tahoilta, esimerkiksi veroviranomaisilta, sosiaalilautakunnilta ja rekisterinpitäjiltä.

Yksilöinti

Lausunto- ja selvityspyyntö on yksilöitävä. Siinä on mainittava, mistä erityisistä seikoista selvitystä on esitettävä. (HL 32 §)

Yksilöinnin tarkkuuteen voivat asian luonteen lisäksi vaikuttaa esimerkiksi pyynnön vastaanottajan asettamat vaatimukset (mm. veroviranomaiset edellyttävät tarkoin yksilöityä pyyntöä). Yleensä eläkelaitosten käyttämät kyselylomakkeet käyvät yksilöidystä selvityspyynnöstä. Joissakin tapauksissa yksilöinti voi olla myös sitä, että vastauksen antajalta pyydetään kaikki selvitykset, jotka sillä asiasta on.

Pyynnön mukana on annettava käsiteltävästä asiasta riittävästi tietoa, jotta vastaus voidaan antaa. Eläkelaitoksen tulee lisäksi tarvittaessa kyetä osoittamaan, mitä selvitystä on pyydetty.

Pyynnön oikeusperusta

Eläkelaitoksen on pyynnössään kerrottava tiedonsaantioikeutensa oikeusperusta. Kun eläkelaitos pyytää esimerkiksi lääkäriltä tietoja haki-
jan terveydentilasta, tulee tietopyynnössä mainita, että oikeus tietojen-
saantiin perustuu TEL:n 17 a §:n 1 momentin 2 kohtaan.

Määräaika

Selvityksen esittämiselle on asetettava myös asian laatuun nähden riittävä määräaika. Tämä koskee myös toisilta eläkelaitoksilta ja puhelimitse pyydettyjä selvityksiä. (Ks. kohta 2.13.4 Selvityksen antamiselle asetettava määräaika)

Lakiosasto

7.9.2005

2.13.4

Selvityksen antamiselle asetettava määräaika

Asiakirjan täydentämistä, selityksen antamista ja selvityksen esittämistä varten on asetettava asian laatuun nähden riittävä määräaika. Asianosaiselle on ilmoitettava, ettei määräajan noudattamatta jättäminen estä asian ratkaisemista. Määräaikaa voidaan asianosaisen pyynnöstä pidentää, jos se on tarpeen asian selvittämiseksi (HL 33 §).

Työeläkelaeissa ei ole muutoksenhakua lukuun ottamatta säännelty tarkasti määräajoista. Määräaikoja ja eräissä valvontaa koskevilla säännöksissä hakija määrätään toimittamaan kohtuullisessa ajassa eläkelaitokselle lisäselvitykset, joita se tarvitsee asian käsittelyssä.

Määräaikasäännöksiä on TEL:n 10 b §:ssä, TEL:n 17 b §:ssä, MEL:n 26 §:ssä, LUEA:n 6 §:ssä ja LUTUL:n 20 a §:ssä. LEL:ssa, TaEL:ssa, MYEL:ssa ja YEL:ssa on viittaus TEL:n 10 b §:ään ja TEL:n 17 b §:ään. TEL:n 17 b §:ään on lisäksi viittaus MEL:ssa, LUTUL:ssa, LUEL:ssa, SPVEL:ssa ja LUKL:ssa.

Kohtuullinen / riittävä määräaika

Eläke- ja vakuuttamisasioissa selvitysten esittämiseksi on asiasta riippuen annettava työeläkelainsäädännön mukainen kohtuullinen määräaika tai HL:n yleisen periaatteen mukainen riittävä määräaika. Kohtuullisuutta ja riittävyttä arvioidaan suhteessa asian ja tarvittavan selvityksen laatuun ja laajuuteen sekä siihen, missä ajassa selvityksen antajalla on tosiasialliset mahdollisuudet hankkia pyydetyt tiedot. Eläke- ja vakuuttamisasioissa kohtuullisena / riittävänä määräaikana voidaan yleensä pitää kahta viikkoa. Ulkomailla asuville on tarkoituksenmukaista varata pidempi määräaika.

Määräaikaa ilmoitettaessa mainitaan samalla, että asia käsitellään eläkelaitoksessa olevan selvityksen perusteella, ellei pyydetty selvitys ole määräajassa saapunut. Jos laitos saa selvityksen määräajan jälkeen, mutta ennen asian ratkaisemista, selvitys otetaan huomioon.

Asianosaisen pyynnöstä määräaikaa voidaan pidentää. Edellytyksenä määräajan pidentämiseksi on kuitenkin, että määräajan pidentäminen on tarpeen asian selvittämiseksi.

Määräajan noudattamatta jättäminen

Eläkeasioissa määräajan noudattamatta jättäminen ei yleensä aiheuta asian raukeamista. Esim. jollei hakija kehotuksen saatuaankaan toimita eläkelaitokselle sen vaatimaa lääkärintuuletusta tai muuta selvitystä eikä myöskään ilmoita, mistä sen voisi saada, eläkelaitos ratkaisee asian

Lakiosasto

7.9.2005

käytettävissä olevien selvitysten perusteella (sitä ennen on syytä kuitenkin kysyä lääkärinlausuntoa Kelalta).

Myöskään vakuuttamisasioissa määräjän noudattamatta jättäminen ei raueta hakemusta, vaan asia ratkaistaan olemassa olevan selvityksen perusteella.

Lisäselvitysten pyytämisestä ja asetetusta määräjasta, kuten mahdollisesta määräjän pidentämisestäkin, tehdään merkintä käsittelymuistiin. Kirjallisesta selvityspyynnöstä otetaan asiakirjoihin kopio.

2.13.5

Asianosaisen suullinen vaatimus ja selvitys

Työeläkeasioissa vaaditaan lähtökohtaisesti kirjallista asian vireillepääntä ja kirjallisia selvityksiä.

Asianosaisen suullisesta vaatimuksesta ja selvityksestä säädetään kuitenkin HL:n 37 §:ssä:

Viranomaisen on pyynnöstä varattava asianosaiselle tilaisuus esittää vaatimus tai selvitys suullisesti, jos se on tarpeen asian selvittämiseksi ja kirjallinen menettely tuottaa asianosaiselle kohtuuttomia vaikeuksia. Muut asianosaiset on kutsuttava samanaikaisesti paikalle, jos se on välttämätöntä asianosaisten oikeuksien ja edun valvomiseksi.

Viranomaisen voi asianosaisen pyynnöstä varata tilaisuuden asian selvittämiseksi tarpeellisten tietojen suulliseen esittämiseen muissakin kuin 1 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa.

Suullisen muodon käyttäminen on perusteltua mm. silloin, kun asianosainen on luku- ja kirjoitustaidoton tai ei vamman tai sairauden vuoksi pysty asioimaan kirjallisesti. Suullinen vaatimus tai selvitys on tällöin mahdollinen myös muussa kuin viranomaisen aloitteesta vireille tullessa asiassa. Tällöinkin asianosaisen tulee kuitenkin ilmaista halukkuutensa suullisen vaatimuksen tai selvityksen esittämiseen. Suullinen vaatimus tai selvitys tulisi hyväksyä ainakin silloin, kun vastaavia tietoja on pyydetty asianosaiselta kirjallisesti.

Säännöksen 1 mom. tarkoitettujen tilanteiden lisäksi tietojen esittäminen suullisesti saattaisi tulla kysymykseen silloin, kun sitä voidaan pitää sekä viranomaisen että asianosaisen kannalta tarkoituksenmukaisempaan menettelymuotona. Edellytyksenä kyseiselle menettelylle on myös tällöin asianosaisen tahdonilmaisu.

Lakiosasto

7.9.2005

Suullisen lausuman hyväksymisessä on kysymys siitä, että tiedon vastaanottaja merkitsee muistiin, mitä asianosainen on suullisesti esittänyt. Kysymys ei ole suullisesta käsittelystä, vaan tiedon kirjaamisesta.

Suullisen, esimerkiksi puhelimitse tai asiakaspalvelussa saadun, tiedon vastaanottaminen kirjallisen tiedon sijasta hyväksytään työeläkeasioissa lähtökohtaisesti aina, kun se on mahdollista. Suullisesti saaduista tiedoista tehdään muistio, joka liitetään asiakirjoihin. Muistion sisältö on hyvä käydä läpi asiakkaan kanssa.

Kirjallista selvitystä ei ole edes aina mahdollista saada. Esimerkiksi vanhoja työsuhdetietoja selviteltäessä on usein tarkoituksenmukaista hyväksyä suullinenkin vastaus. Suullisesti annetun vastauksen perusteella ei voida kuitenkaan välttämättä todentaa työsuhteen olemassaoloa.

Tietyissä asioissa eläkelaitokset kuitenkin tarvitsevat tiedot aina kirjallisina, esimerkiksi eläkeoikeuden syntymistä osoittavat selvitykset, kuten lääkärinlausunto tai työttömyystodistus.

Tarkoituksenmukaisuuden ja palvelunäkökohtien ohella menettelyn varmuuteen tulee kiinnittää huomiota.

2.13.6 Katselmus

Yleissäännös katselmuksen toimittamisesta on HL:n 38 §:ssä:

Viranomainen voi toimittaa katselmuksen, jos se on tarpeen asian selvittämiseksi. Asianosaiselle on varattava tilaisuus olla läsnä katselmuksessa ja esittää mielipiteensä esille tulevista seikoista. Asian laadun niin vaatiessa katselmukseen on kutsuttava myös viranomainen, jonka tehtäviin asianomaisen toiminnan valvonta lain mukaan kuuluu tai jonka asiantuntemusta tarvitaan asian ratkaisemiseksi. Katselmus on toimitettava aiheuttamatta kohtuutonta haittaa katselmuksen kohteelle tai sen haltijalle.

Katselmuksessa on pidettävä pöytäkirjaa, josta tulee käydä ilmi viranomaisen tekemät keskeiset havainnot ja asianosaisen esittämät huomautukset. Pöytäkirja on viipymättä annettava tiedoksi asianosaiselle ja muille toimitukseen kutsutuille.

Katselmus on julkinen. Viranomainen voi rajoittaa yleisön pääsyä katselmukseen, jos se on tarpeen asian laadun tai katselmuksen kohteena olevan toiminnan luonteen vuoksi. Katselmusta ei saa toimittaa kotirauhan piiriin kuuluvissa tiloissa, ellei laissa erikseen toisin säädetä.

Lakiosasto

7.9.2005

Katselmuksella tarkoitetaan jonkin asiaan liittyvän seikan tarkistamista paikan päällä. Viranomaisen harkitessa katselmuksen toimittamista lähtökohtana on, että katselmus toimitetaan, jos siihen on riittävät perusteet. Aloite katselmuksen toimittamiseen voi tulla myös asianosaiselta tai muulta taholta.

Työeläkeasioissa ei yleensä ole tarpeen toimittaa katselmuksia. Katselmusta voidaan kuitenkin käyttää esimerkiksi silloin, kun on kysymyksessä TEL:n ja LEL:n soveltamista koskeva rajanveto.

2.13.7 Tarkastus

Tarkastuksesta säädetään HL:n 39 §:ssä:

Viranomaisen on ilmoitettava toimivaltaansa kuuluvan tarkastuksen aloittamisajankohdasta asianosaiselle, jota asia välittömästi koskee, jollei ilmoittaminen vaaranna tarkastuksen tarkoituksen toteutumista. Edellä tarkoitettulla asianosaisella on oikeus olla läsnä tarkastuksessa sekä esittää mielipiteensä ja kysymyksiä tarkastukseen liittyvistä seikoista. Tarkastuksen kuluessa asianosaiselle on, mikäli mahdollista, kerrottava tarkastuksen tavoitteista, sen suorittamisesta ja jatkotoimenpiteistä. Tarkastus on suoritettava aiheuttamatta tarkastuksen kohteelle tai sen haltijalle kohtuutonta haittaa.

Tarkastajan on viipymättä laadittava tarkastuksesta kirjallinen tarkastuskertomus, josta tulee käydä ilmi tarkastuksen kulku ja tarkastajan tekemät keskeiset havainnot. Tarkastuskertomus on annettava tiedoksi tarkastuksessa läsnäoloon oikeutetulle asianosaiselle.

Tarkastuksen suorittaminen edellyttää erityistä toimivaltasäännöstä tarkastuksen suorittamiselle. Hallintolain yleissäännös ei siis luo yleistä toimivaltaa tarkastuksen suorittamiselle. Säännös koskee lisäksi ainoastaan sellaista viranomaisen toimivaltaan kuuluvaa tarkastusta, jonka suorittaminen on tarpeen tietyn hallintoasian selvittämiseksi tai päätöksen edellytysten toteutukseksi. Säännös ei siis koske viranomaisten toimivaltaan kuuluvia valvontatyyppisiä tarkastuksia. Työeläkejärjestelmässä tarkastusta koskevaa säännöstä sovelletaan mm. ETK:n ja eläkelaitosten tekemiin työnantajatarkastuksiin.

Tarkastuksesta on laadittava kirjallinen tarkastuskertomus, josta käy ilmi tarkastuksen kulku ja tarkastajan tekemät keskeiset havainnot. Tarkastuksen kulkuun liittyvinä asioina tarkastuskertomukseen on kirjattava tarkastuksessa läsnä olleet asianosaiset, tarkastuksen kohde sekä asian yksilöimiseksi tarpeelliset tiedot, kuten tarkastuksen suorittaneen viranomaisen nimi, toimituksen päivämäärä ja kellonaika. Tarkastajan

Lakiosasto

7.9.2005

havainnoista kirjataan vain keskeisimmät havainnot, joilla voidaan katsoa olevan merkitystä asian ratkaisemiseksi.

Tarkastuskertomus annetaan tiedoksi tarkastuksessa läsnäoloon oikeutetuille asianosaisille. Muille asianosaisille varataan HL:n 34 §:n mukaisesti tilaisuus tulla kuulluksi tarkastuksessa esille tulleista seikoista, jos nämä seikat saattavat vaikuttaa asian ratkaisuun.

2.13.8

Suullinen todistelu

Suullisesta todistelusta on yleissäännös HL:n 40 §:ssä:

Erityisestä syystä hallintoasiassa voidaan kuulla todistajaa valan tai vakuutuksen nojalla ja asianosaista totuusvakuutuksen nojalla. Asianosaisille, joita asiassa tehtävä päätös välittömästi koskee, on varattava tilaisuus olla läsnä kuultaessa todistajaa tai asianosaista. Asianosaisilla on oikeus esittää kuultavalle kysymyksiä sekä lausua käsityksensä kuultavan kertomuksesta.

Virka-apua suullisten todistuskeinojen käyttämiseksi antaa se hallinto-oikeus, jossa todistajan tai asianosaisen kuuleminen voi tapahtua soveliaimmin. Tuomioistuimen käsiteltävässä oikeushallintoasiassa kuulemisen toimittaa asianomainen tuomioistuin.

Todistajan esteellisyydestä sekä todistajan ja asianosaisen oikeudesta kieltäytyä todistamasta on voimassa, mitä hallintolainkäyttölaissa säädetään.

TEL:ssä on lisäksi erityissäännös todistajien kuulustuttamisesta. Säännöksen mukaan eläkelaitoksella ja Eläketurvakeskuksella on oikeus omasta aloitteestaan tai asianosaisen pyynnöstä kuulustuttaa todistajia yleisessä alioikeudessa käsiteltävänä olevan asian selvittämistä varten (TEL 16 §).

Todistajalle maksetaan korvaus noudattaen soveltuvien osin, mitä valtion varoista maksettavista todistelukustannuksista annetussa laissa (666/1972) säädetään. Korvaus maksetaan viranomaisen käytettävissä olevista varoista. Jos siihen on syytä, viranomainen voi velvoittaa asianosaisen kokonaan tai osaksi korvaamaan sille näistä varoista maksettavat korvaukset (HL:n 64 §:n 3 mom.).

2.13.9

Tietojen kirjaaminen

Tiedot suullisesti esitetyistä vaatimuksista ja selvityksistä, jotka saattavat vaikuttaa asian ratkaisuun, on kirjattava tai muulla tavoin rekisteröitävä. Sama koskee henkilötietolaissa (523/1999) tarkoitetusta henkilörekisteristä saatua tietoa (HL 42 §).

Lakiosasto

7.9.2005

Näin ollen vakuutus- ja eläkeasioita käsiteltäessä kaikki tarpeelliset tiedot kirjataan.

2.13.10

Muun tahon velvoitteet

TEL:n 17 §:ssä on säännelty muiden tahojen, esimerkiksi työnantajan, velvollisuuksista antaa tietoja.

Yleiskirje A 27/2002 Tietosuoja työeläkeasioissa

2.14

Kuuleminen

Viranomaisen velvollisuus kuulla asianosaista ennen ratkaisun tekemistä on keskeinen menettelyllisen oikeussuojan tae. Viranomaisella on vastuu siitä, että kuuleminen toimitetaan asianmukaisesti. Kuulemisvelvollisuuden piiriin voi asianosaisten lisäksi kuulua myös muita tahoja. Kuulemisvelvollisuuden sisältöä on voitu laajentaa tai supistaa erityissäännöksin.

2.14.1

Asianosaisen kuuleminen

Asianosaisen kuulemisesta on säännös HL:n 34 §:ssä:

Asianosaiselle on ennen asian ratkaisemista varattava tilaisuus lausua mielipiteensä asiasta sekä antaa selityksensä sellaisista vaatimuksista ja selvityksistä, jotka saattavat vaikuttaa asian ratkaisuun.

Asian saa ratkaista asianosaista kuulematta, jos:

- 1) vaatimus jätetään tutkimatta tai hylätään heti perusteettomana;
- 2) asia koskee palvelussuhteeseen tai vapaaehtoiseen koulutukseen ottamista;
- 3) asia koskee hakijan ominaisuuksien arviointiin perustuvan edun myöntämistä;
- 4) kuuleminen saattaa vaarantaa päätöksen tarkoituksen toteutumisen tai kuulemisesta aiheutuva asian käsittelyn viivästyminen aiheuttaa huomattavaa haittaa ihmisten terveydelle, yleiselle turvallisuudelle taikka ympäristölle; tai
- 5) hyväksytään vaatimus, joka ei koske toista asianosaista tai kuuleminen on muusta syystä ilmeisen tarpeetonta.

Lakiosasto

7.9.2005

Tilaisuus mielipiteen lausumiseen ja selityksen antamiseen

Kuuleminen tarkoittaa sitä, että asianosaiselle varataan ennen asian ratkaisemista tilaisuus lausua mielipiteensä asiasta ja antaa selityksensä, lähtökohtaisesti kaikista, asian ratkaisuun vaikuttavista seikoista. Asianosaiselle on myös selkeästi ilmoitettava, mistä vaatimuksista ja selvityksistä häneltä pyydetään selvitystä.

Kuulemisvelvollisuuden täyttämiseksi riittää, että asianosaiselle varataan tilaisuus selityksen antamiseen. Asianosainen voi olla käyttämättä oikeuttaan vastata kuulemispyyntöön. Vastaamatta jättäminen ei estä ratkaisemasta asiaa.

Kuulemisesta ilmoittaminen

Asianosaiselle on ilmoitettava kuulemisen tarkoitus ja selityksen antamiselle varattu määräaika. Kuulemista koskevassa pyynnössä on tarvittaessa yksilöitävä, mistä seikoista selitystä pyydetään. Asianosaiselle on toimitettava kuulemisen kohteena olevat asiakirjat alkuperäisinä tai jäljennöksinä taikka varattava muutoin tilaisuus tutustua niihin (HL 36 §).

Kuulemisilmoituksen yhteydessä asianosaiselle toimitetaan kuulemisen kannalta tarpeelliset asiakirjat tai niiden jäljennökset. Jos jäljennöksiä ei kustannussyistä valmisteta tai asiakirjoja ei muusta syystä toimiteta, asianosaiselle varataan tilaisuus tutustua asiakirjoihin viranomaisessa tai muussa tarkoitukseen sopivassa paikassa. Tällöin kuulemisilmoituksessa tulee mainita, missä ja milloin asianosainen voi tutustua asiakirjoihin. Kun kuulemisaineiston toimittamatta jättämistä harkitaan, tulee huomiota kiinnittää asianosaisen tosiasiallisiin mahdollisuuksiin tutustua asiakirjoihin.

Annettaessa tietoja lääkärintodistuksista on syytä noudattaa varovaisuutta. Jos on kysymys psyykkisestä tai muusta sellaisesta sairaudesta, josta tietojen antaminen saattaisi vahingoittaa asianomaisen terveydentilaa, tietoja ei anneta. Myöskään lähiomaisista koskevia luottamuksellisia tietoja ei saa paljastaa.

Katso myös kohta 2.12.2 Julkisuus ja salassapito.

Kuulemisilmoituksessa tulee mainita selityksen antamiselle varattu aika. HL:n 33 §:n 2 mom. mukaisesti ilmoituksessa tulee lisäksi mainita, ettei määräajan noudattamatta jättäminen estä asian ratkaisemista.

Yleensä kirjallisesti

Lähtökohta on, että kuuleminen tapahtuu kirjallisesti. Tilanteesta riippuen kuuleminen voidaan toimittaa suullisesti. Oleellista on, että kuuleminen tapahtuu tavalla, joka turvaa kuultavalle mahdollisuuden valvoa etuaan.

Lakiosasto

7.9.2005

Jos asianosaista kuullaan puhelimitse, keskustelusta tehdään muistio, josta käy ilmi keskustelun ajankohta ja sisältö sekä keskusteluun osallistuneet. Muistion sisältö käydään läpi asiakkaan kanssa ja muistio liitetään asiakirjoihin.

Asianosainen voi kuulemisen yhteydessä myös esittää vaatimuksia asiassa.

Työeläkeasioissa etukäteisen kuulemisen tarpeellisuutta vähentää se, että eläkelaitos on oma-aloitteisesti velvollinen huolehtimaan asian selvittämisestä ja useimmiten myös hankkimaan omalla kustannuksellaan asiaan vaikuttavan tarpeellisen selvityksen. Samaan suuntaan vaikuttaa myös työeläkeasioiden itseoikaisumenettely.

Silloin kun asiasta on vireillä muutoksenhaku, muutoksenhakuelin huolehtii kuulemisesta.

2.14.1.1

Kuuleminen työeläkejärjestelmässä

Työeläkejärjestelmässä asianosaista kuullaan, kun ratkaistaan hänen oikeuteensa, etuunsa tai velvollisuuteensa liittyvää asiaa. Asianosainen voi lausua mielipiteensä asiasta ja tavallisesti hänellä on tieto ratkaisun perusteena olevista seikoista. Esimerkiksi hakemuslomakkeella asianosainen on ilmaissut kantansa, mahdollisista lääkärinlausunnoista hänellä tavallisesti on tieto ja virallisiasiakirjoista kuulemisen toimittaa tarvittaessa asianomainen viranomainen. Virallisiasiakirjat, kuten esimerkiksi verotusasiakirjat, joita eläke- tai vakuuttamisasian käsittelyssä toisinaan joudutaan hankkimaan, perustuvat tavallisesti asianosaisen omiin ilmoituksiin tai hänen toimintaansa, joten hänellä tavallisesti on tieto myös tällaisten asiakirjojen perusteena olevista seikoista.

Työeläkejärjestelmässä tarve kuulla asianosaista erikseen jostakin asiasta hallintomenettelyssä on käytännössä vähäinen. Asianosaista kuullaan tarvittaessa. Esimerkiksi eläkehakemuksen käsittelyn yhteydessä asianosaista kuullaan sellaisesta asian ratkaisuun mahdollisesti vaikuttavasta lisäselvityksestä, josta hänellä ei ennestään ole tietoa. Kuitenkaan esimerkiksi käsittelyyn liittyvistä eläkelaitosten sisäisistä selvityksistä ja eläkelaitoksen lääkärin kannanotoista asianosaista ei erikseen kuulla. Tällaiset asiakirjat, tai mahdollisesti suulliset tiedot, ovat niin sanottuja eläkelaitoksen sisäisiä muistioita tai niihin verrattavia tietoja. Niiden osalta kuuleminen ei ole tarpeellista, koska päätöksestä käyvät asiaratkaisun lisäksi ilmi ne oikeudelliset ja tosiasia-perustelut, joilla ratkaisuun on päädytty. (Ks. myös luku 9, kohta 9.4.3 Siirto muutoksenhakuelimelle ja väliaikainen päätös)

Lakiosasto

7.9.2005

Eläkelaitoksen lääkärin aseman selkiyttämiseksi 1.1.2005 tuli voimaan TEL:n 10 c §:n 2 momentti, jonka mukaan työkyvyttömyys- ja kuntoutusasioiden sekä muiden lääketieteellisiä kysymyksiä sisältävien asioiden valmisteluun eläkelaitoksessa on osallistuttava yhden tai useamman laillistetun lääkärin. Eläkelaitoksen lääkäri voi merkitä kannanottonsa asiakirjoihin noudattamatta terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain (559/1994) 23 §:ssä säädettyjä lääkintölaillisia todistuksia ja lausuntoja koskevia muotovaatimuksia. Koska lääkäri osallistuu eläkelaitoksen ratkaisuprosessiin yhtenä asiantuntijana ja on näin osa eläkelaitoksen sisäistä ratkaisuprosessia, hänen työssään syntyvistä sisäisistä muistioista ei siten ole kuulemisvelvollisuutta.

Kuuleminen on lähtökohtaisesti tarpeen silloin, kun useat asianosaiset ovat esittäneet asiassa vaatimuksia. Kuuleminen on tarpeen myös, kun asiassa saatu selvitys johtaisi siihen, että alun perin tehtyjä vaateita olisi uuden selvityksen johdosta arvioitava toisin tai kun selvitys merkitsisi asian ratkaisuperusteiden arvioimista oleellisesti toisin. Esimerkiksi jos eläkelaitoksen hankkima selvitys johtaisi joltain osin etuuden lakkauttamiseen, alentamiseen tai hakemuksen hylkäämiseen tai kun asiassa saadut selvitykset ovat ristiriitaisia, kuuleminen on tarpeen.

Harkinnanvaraisissa asioissa asian perusteellinen selvittäminen voi edellyttää kuulemista.

Esimerkkejä:

Eläkkeensaajaa kuullaan, kun eläkelaitos harkitsee perusteettomasti maksetun eläkkeen takaisinperintää.

Työsuhdese selvittelyasioissa, kuten soveltamisasioissakin, kuullaan lähtökohtaisesti kaikkia asianosaisia (työnteettäjä / työnsuorittaja) ennen päätöksen antamista.

Eläkelaitokset voivat kuulla myös toisia eläkelaitoksia. Väärinvakuuttamistilanteissa päätöksen antava eläkelaitos kuulee sitä eläkelaitosta, jossa väärinvakuuttaminen on tapahtunut.

Kuulemisvelvollisuus koskee myös YEL:n ja MYEL:n mukaisia työtuloasioita, esimerkiksi tilanteita, joissa yrittäjä on lyönyt laimin vakuuttamisvelvollisuutensa tai eläkelaitos tarkistaa työtuloa oma-aloitteisesti.

Yleiskirjeet:

A 20/2004 Työkyvyttömyyseläkkeet

A 34/1991 Virheellisen vakuuttamisen oikaiseminen, TEL/TaEL

Lakiosasto

7.9.2005

A 10/2001	Virheellisen vakuuttamisen oikaisua koskevien ohjeiden täydentäminen
A 5/2001	TEL-työsuhteen selvittäminen ja vakuuttaminen
A 23/2001	Työttömyyseläke
Ohjeisto	Työsuhteen selvittäminen ja vakuuttaminen
Ohjeisto	Eläkkeen maksaminen muulle kuin eläkkeensaajalle itselleen
Ohjeisto	Työsuhtetietojen sitovuus

2.14.1.2

Kuulemisvelvollisuutta ei ole

Kuulemisvelvollisuutta ei ole silloin, kun vaatimus jätetään tutkimatta tai hylätään heti perusteettomana. Perusteettomuudella tarkoitetaan esim. sitä, että hakija ei täytä hakemaansa etua koskevia saamisedellytyksiä. Tämä edellyttää, että etuuden saamisen edellytykset on määritelty niin selvästi, ettei niihin liity harkintaa (esim. ikärajaa koskeva vaatimus). Päätös asian tutkimatta jättämisestä voidaan tehdä asianosaista kuulematta silloin, jos esimerkiksi asian vireillepanolle säädetty määräaika on lyöty laimin.

Kuulematta voidaan jättää lisäksi tilanteessa, jossa kuuleminen saattaa vaarantaa päätöksen tarkoituksen toteutumisen tai kuulemisesta aiheutuva asian käsittelyn viivästyminen aiheuttaa huomattavaa haittaa ihmisten terveydelle, yleiselle turvallisuudelle taikka ympäristölle. Kuulematta jättäminen on perusteltua silloin, kun asianosaisten aikaisemmista toimista tai tulevan päätöksen sisällöstä voidaan perustellusti päätellä asianosaisten pyrkivän vaikeuttamaan tai estämään päätöksen tekemistä esim. aineistoa tuhoamalla, piileskelemällä tai tuhoamalla taikka hävittämällä päätöksen kohteena olevaa omaisuutta.

Asia voidaan ratkaista asianosaista kuulematta myös silloin, kun hyväksytään vaatimus, joka ei koske toista asianosaista tai kuuleminen on muusta syystä ilmeisen tarpeetonta. Kuuleminen voidaan jättää toimittamatta ilmeisen tarpeettomana vain lähinnä sellaisessa tilanteessa, jossa viranomaiselle tehdyn hakemuksen hyväksymistä vastustetaan esittämättä samalla mitään asian ratkaisemiseen vaikuttavaa selvitystä.

Hallinnon tehokkuuden varmistaminen asianosaisten oikeusturvan kustannuksella ei vastaa vallitsevaa oikeuskehitystä. Näin ollen kuulematta ei voida jättää enää asian kiireellisyysvuoksi tai siksi, että viranomaisen on säännösten mukaan ratkaistava asia tietyssä määräajassa.

Lakiosasto

7.9.2005

Työeläkejärjestelmässä kuuleminen on tarpeetonta mm. silloin, kun perhe-eläke vähenee uuden edunsaajan ilmaantumisen vuoksi. Tällöin asianosainen saa päätöksessä tiedon asiasta. Uuden hakemuksen saapumisesta voidaan kuitenkin ilmoittaa perhe-eläkettä aiemmin hakeneille.

Kuuleminen on yleensä tarpeetonta myös silloin, kun on kysymys virallisista rekistereistä saaduista tai asianosaisen itsensä muulle viranomaiselle antamista tiedoista. Sama koskee eläkelaitoksen hankkimia ansioselvityksiä, elleivät ne ole keskenään ristiriidassa.

SITO-asiassa työnantajaa ei tarvitse kuulla, jos on kysymys työsuhteesta, josta vakuutusmaksut ovat vanhentuneet ja työsuhteesta on saatu muutoinkin riittävä näyttö.

2.14.1.3

Lääketieteellinen ja muu selvitys

Kun harkitaan asianosaisen kuulemista terveydentilaa koskevista selvityksistä, on otettava huomioon, että nämä tiedot voivat olla salassa pidettäviä, esimerkiksi sairauden laadun vuoksi.

Hakijaa ei tarvitse kuulla esimerkiksi sairaalasta pyydettyjen sairauskertomusten, hoitavan tai hakijaa tutkineen lääkärin lähettämän lausunnon taikka kuntoutustutkimusten tulosten johdosta.

Hoitavan lääkärin asiana on selvittää tutkimusten yhteydessä hakijalle hänen terveydentilaansa liittyvät seikat. Sairaalat ja tutkimuslaitokset puolestaan lähettävät sairauskertomukset ja tutkimustulokset suoraan potilaalle.

Jos suoraan eläkelaitokselle saapunut lääkärinlausunto sisältää muutoin asiassa saadusta selvityksestä poikkeavia asiantietoja, kuten esimerkiksi työoloja koskevia tietoja, hakijaa kuullaan, mikäli uudet tiedot näyttäisivät johtavan hakijalle epäedullisempaan ratkaisuun.

Asianosaista kuullaan myös silloin, kun eläkelaitos on pyytänyt asiakirjojen perusteella lausunnon ulkopuoliselta asiantuntijalääkäriltä ja lausunto on ristiriidassa aiemman selvityksen kanssa ja johtaisi hakemuksen hylkäämiseen.

VakO oli valitusta käsitellessään pyytänyt lausunnon lääkärivarajäseneltään, joka ei osallistunut asian käsittelyyn. Kysymyksessä oli selvitys, joka voi vaikuttaa asian ratkaisuun. VakO:n ei sen vuoksi olisi tullut ratkaista valitusta varaamatta asianosaisille tilaisuutta kirjallisen selvityksen antamiseen lausunnon johdosta. Asia palautettiin VakO:on. KKO:n päätös 2.2.1994, VA 93/180, taltio 357.

Lakiosasto

7.9.2005

Muu selvitys

Edellä selostettu koskee myös muussa kuin eläkeasiassa saatuja selvityksiä. Hakijaa kuullaan esimerkiksi silloin, kun työnantajan lausunto YVE-asiassa on ilmeisen ristiriitainen muun asiassa saadun selvityksen kanssa tai kun vakuutushakemuksen yhteydessä esitetyt tiedot ovat ristiriitaisia.

2.14.2

Muun tahon kuuleminen

Edunvalvojan, huoltajan tai muun laillisen edustajan käyttäessä puhevaltaa on kuultava hänen päämiestään ja vastaavasti päämiehen käyttäessä puhevaltaa on kuultava edunvalvojaa, huoltajaa tai muuta laillista edustajaa, jos kuuleminen on tarpeen päämiehen edun vuoksi tai asian selvittämiseksi (HL 35 §).

Katso kohta 2.7 Asianosainen ja asianosaisten puhevallan käyttäminen sekä Yleiskirje A 8/2000 Holhoustoimilain vaikutukset työeläkeasioihin.

2.15

Päätös

Päätös on hallintoasiassa annettu ratkaisu, josta käy ilmi viranomaisen tekemä ratkaisu perusteluineen ja jolla on asian käsittelyn päättävä vaikutus. Päätöksiä ovat myös erillisestä hakemuksesta annetut ennakkotiedot ja –ratkaisut.

2.15.1

Muoto

Päätöksen muodosta on säännös HL:n 43 §:ssä:

Hallintopäätös on annettava kirjallisesti.

Päätös voidaan antaa suullisesti, jos se on välttämätöntä asian kiireellisyyden vuoksi.

Suullinen päätös on viipymättä annettava myös kirjallisena oikaisuohjeineen tai valitusosoituksineen. Määräaika oikaisuun tai muutoksenhakuun alkaa kirjallisen päätöksen tiedoksisaannista siten kuin siitä erikseen säädetään.

Pääsääntö on, että päätös annetaan kirjallisena. Päätös voidaan kuitenkin antaa myös suullisesti, jos se on välttämätöntä asian kiireellisyyden vuoksi. Tällaisia päätöksiä voivat olla esim. valvonta- tai tarkastustoimenpiteiden yhteydessä saatujen tietojen perusteella annettavat toiminnan väliaikaista keskeyttämistä koskevat päätökset. Vaikka HL:n mukaan päätöksen antaminen suullisesti on tietyissä tapauksissa mah-

Lakiosasto

7.9.2005

dollista, työeläkejärjestelmässä päätökset annetaan kuitenkin aina kirjallisena.

Päätös annetaan sillä kielellä (suomi tai ruotsi), jolla se on hakemuksessa pyydetty (jolla hakemus on tehty). Jos asiassa on useita asianosaisia, jotka ovat käyttäneet eri kieliä, päätös annetaan kullekin asianosaiselle hänen käyttämällään kielellä. Mela ja Kela ovat velvollisia antamaan päätöksen myös saamen kielellä.

Päätös allekirjoitetaan. Allekirjoitus voidaan merkitä koneellisesti, jos päätös annetaan koneellisessa tietojenkäsittelyssä tai muutoin ainakin osittain painomenetelmää käyttäen aikaan saatuna asiakirjana (TEA 23 §).

Sähköisessä asiointissa päätöisasiakirja voidaan allekirjoittaa sähköisesti. Viranomaisen sähköisen allekirjoituksen on täytettävä sähköisistä allekirjoituksista annetun lain 18 §:ssä säädetyt edellytykset (SAsiointiL 16 §). Päätöisasiakirjassa olevan viranomaisen sähköisen allekirjoituksen voimassaoloajan päätyttyä, asianosaisella on oikeus pyynnöstä saada maksutta päätöisasiakirjan jäljennös (SAsiointiL 17 §).

2.15.2 Sisältö

Hallintopäätöksen yleisestä sisällöstä säädetään HL:n 44 §:ssä:

Kirjallisesta päätöksestä on käytävä selvästi ilmi:

- 1) päätöksen tehnyt viranomainen ja päätöksen tekemisen ajankohta;
- 2) asianosaiset, joihin päätös välittömästi kohdistuu;
- 3) päätöksen perustelut ja yksilöity tieto siitä, mihin asianosainen on oikeutettu tai velvoitettu taikka miten asia on muutoin ratkaistu; sekä
- 4) sen henkilön nimi ja yhteystiedot, jolta asianosainen voi pyytää tarvittaessa lisätietoja päätöksestä.

Annettaessa suullinen päätös asianosaiselle on ilmoitettava, miten asia on ratkaistu, ja selostettava ratkaisun perustelut.

Lainkohta koskee erityisesti sellaiselta päätökseltä vaadittavaa sisältöä, jolla ratkaistaan jonkun etua, oikeutta tai velvollisuutta koskeva asia.

Päätöksessä on mainittava päätöksen tehneen viranomaisen nimi sekä päätöksen tekemisen ajankohta. Päätöksessä on myös mainittava asi-

Lakiosasto

7.9.2005

anosaiset, joihin päätös kohdistuu. Tältä osin riittää, että päätöksessä mainitaan heidän nimensä.

Päätöksessä on lisäksi ilmoitettava päätöksen perustelut sekä se, mihin asianosainen on oikeutettu tai velvoitettu taikka miten asia on muutoin ratkaistu. Päätöksen perustelemisesta säädetään tarkemmin HL 45 §:ssä (katso kohta 2.15.3, Päätöksen perusteleminen). Perustelut voidaan ottaa myös päätöksen liitteeksi.

Asianosaisen tulee saada päätöksestä tietää, mitä viranomainen on päättänyt hänen edustaan, oikeudestaan tai velvollisuudestaan. Päätöksen tulee käydä asianosaiselle ohjeeksi esimerkiksi siitä, mitä hänelle on myönnetty, mitä hän saa tehdä tai mihin hänet on velvoitettu ja mitä hänen tämän vuoksi tulee tehdä.

Se, miten tarkoin päätös tulee yksilöidä, riippuu asian laadusta. Lähtökohta on, että asianosaisen tulee saada päätöksestä tietää, miten viranomainen on tarkoittanut järjestää päätöksellä ratkaisemansa seikat.

Esimerkiksi myönteisessä eläkepäätöksessä todetaan kenelle eläke on myönnetty ja miten se maksetaan (kuukausittain, maksupäivä ja –paikka). Päätöksessä viitataan myös tehtyihin laskelmiin sekä mahdollisiin erillisiin päätöksiin, joita asiassa on tehty, esimerkiksi päätökseen takautuvalta ajalta maksettavasta eläkkeestä.

Päätöksen mukana lähetettävässä tiedotteessa hakijaa pyydetään tarkistamaan, että kaikki työsuhteet on otettu huomioon eläkettä määrättäessä. Päätökseen merkitään vain lakisääteiset eläkkeet, myös rekisteröidyt lisäeläkkeet. Rekisteröimättömistä lisäeläkejärjestelyistä annetaan erikseen päätös.

Yleiskirje A 20/2004 Työkyvyttömyyseläkkeet, luku 7 Työkyvyttömyyseläkepäätöksen muoto ja perustelut

Selkeysvaatimus koskee päätöksen ymmärrettävyyttä. Päätöksessä on esitettävä asian ratkaisu ajatuksellisesti ja kielellisesti ymmärrettävästi ja yksiselitteisesti. Ymmärrettävyyttä arvioidaan lähtökohtaisesti asianosaisen, päätöksen saajan, kannalta. Päätöksessä käytettyjen ilmaisujen ymmärrettävyyttä edistävät muun muassa yleiskielen käyttö, selkeät lauserakenteet sekä tulkinnanvaraisten ilmaisujen välttäminen.

Päätöksessä on mainittava myös henkilön nimi ja yhteystiedot, jolta asianosainen voi tarvittaessa pyytää lisätietoja päätöksestä. Päätöksessä kannattanee näin ollen mainita esim. päätöksen tekijä tai muu asian ratkaisemiseen osallistunut henkilö ja hänen puhelinnumeronsa. Jos asian ratkaisuun on osallistunut useampi henkilö, päätöksessä voidaan mainita yksi heistä.

Lakiosasto

7.9.2005

Päätös voi varsinaisen päätösoosan lisäksi sisältää myös laskelmia. Mikäli asian käsittelyn yhteydessä on tehty laskelmia, ne liitetään päätökseen.

Valitusosoitus sekä ilmoitus valituskiellosta ja valituskelvottomuudesta

Päätökseen, johon saa hakea muutosta, on liitettävä valitusosoitus (HL 47 §). Jos sen sijaan päätöksestä valittaminen on erityisen säännöksen nojalla kielletty tai päätös ei ole valituskelpoinen, päätökseen on sisällytettävä ilmoitus siitä, minkä säännöksen nojalla valittaminen ei ole mahdollista (HL 48 §). (Ks. luku 9 kohta, 9.4.1.1 Valituskelpoisuus ja valitusosoitus, kohta 9.4.1.4.2 Valituskirjelmän muoto ja sisältö sekä kohta 9.4.1.4.3 Valituksen toimittaminen)

2.15.3

Perusteleminen

Päätöksen perusteleminen on asianosaisen oikeusturvan kannalta tärkeää. *Lähtökohta on, että päätös on aina perusteltava.* Pääsääntö on myös, että päätöksessä lausutaan kaikista hakijan vaatimuksista. Perusteluvollisuus korostuu etenkin hylkäävien tai velvoittavien päätösten kohdalla.

2.15.3.1

Säännökset

Hallintopäätöksen perustelemisesta säädetään HL:n 45 §:ssä:

Päätös on perusteltava. Perusteluissa on ilmoitettava, mitkä seikat ja selvitykset ovat vaikuttaneet ratkaisuun sekä mainittava sovelletut säännökset.

Päätöksen perustelut voidaan jättää esittämättä, jos:

- 1) tärkeä yleinen tai yksityinen etu edellyttää päätöksen välitöntä antamista;
- 2) päätös koskee kunnallisen monijäsenisen toimielimen toimittamaa vaalia;
- 3) päätös koskee vapaaehtoiseen koulutukseen ottamista tai sellaisen edun myöntämistä, joka perustuu hakijan ominaisuuksien arviointiin;
- 4) päätöksellä hyväksytään vaatimus, joka ei koske toista asianosaista eikä muilla ole oikeutta hakea päätökseen muutosta; taikka

Lakiosasto

7.9.2005

5) perusteleminen on muusta erityisestä syystä ilmeisen tarpeetonta.

Perustelut on kuitenkin 2 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa esitettävä, jos päätös merkitsee olennaista muutosta vakiintuneeseen käytäntöön.

Yleinen periaate on, että viranomaisen on perusteltava tekemänsä päätös. Päätös on perusteltava esittämällä tosiasiaperustelut, eli ne seikat ja selvitykset, jotka ovat vaikuttaneet asian ratkaisuun sekä se, mikä oikeudellinen merkitys niille on annettu. Tosiseikkoina voidaan mainita vain päätöksen lopputulosta välittömästi tukevat asiat.

Todistusharkintaa ei tarvitse perustella, joten esimerkiksi sen ilmoittamista, minkä takia tietty riitainen asia on katsottu määrätyn sisältöiseksi, ei vaadita. Jos esimerkiksi kahden henkilön todistukset työsuhteesta eivät riitä todentamaan työsuhteen olemassaoloa, riittää, että päätöksessä todetaan, ettei työsuhteesta ole riittävää näyttöä.

Perusteluissa on lisäksi mainittava oikeudelliset perustelut, eli säännökset ja määräykset, joihin ratkaisu perustuu. Niiden esittäminen selkeästi ja johdonmukaisesti saattaa edellyttää säännösten selostamista.

Perustelut esitetään varsinaisessa päätösosassa tai liitteessä, kuten esim. laskelmassa. Tällaista liitettä voidaan pitää hallintopäätöksen kiinteänä osana, vaikka kysymyksessä olisikin muodollisesti erillinen asiakirja.

Perustelujen on oltava riittävän selkeitä ja yksityiskohtaisia, jotta hakija ymmärtää, mikä on ratkaisijan kanta asiassa ja millä perusteella ratkaisuun on päädytty. Asianmukaiset ja selkeät perustelut lisäävät luottamusta ratkaisujen sisältöön ja vähentävät tarpeetonta muutoksenhakua.

Perusteluilla on keskeinen merkitys myös muutoksenhakuoikeuden käyttämisen kannalta. Perustelut antavat hakijalle tietoa muun muassa seikoista, joita mahdollisessa valituksessa kannattaa tuoda esille tai siitä, mitä uutta selvitystä pitäisi hankkia.

Muutoksenhakuviranomaisille perustelut välittävät tietoa siitä, mihin seikkoihin eläkelaitos on kiinnittänyt ratkaisussa huomiota ja minkä merkityksen se on niille antanut.

On hyvän hallintotavan mukaista, että asianosaiselle annetaan päätöksen antamisen jälkeenkin tarvittaessa selvitystä päätöksen perusteluista. Jälkeenpäin tapahtuva selvitys ei kuitenkaan saa korvata varsinaisen päätöksen perusteluja, vaan kysymys on lähinnä täydentävästä selvityksestä. Tavoite on, että varsinainen päätös on niin selkeästi ja

Lakiosasto

7.9.2005

ymmärrettävästi perusteltu, ettei ole tarvetta jälkeempään tapahtuvaan selostamiseen.

Kun päätös merkitsee olennaista muutosta vakiintuneeseen ratkaisukäytäntöön, on se aina perusteltava. Perusteluvelvollisuus on myös silloin, kun ratkaisu ei ole hakijan vaatimuksen mukainen (kokonaan tai osittain) tai kun päätös on asianosaista velvoittava. Hakijan oikeusturvan toteutuminen edellyttää, että *kielteiset päätökset perustellaan yksilöidysti*, pelkkä viittaus asianomaiseen lainkohtaan ei riitä perusteluksi. Perustelussa tulee siis mainita ratkaisun perusteena olevat lainkohdat ja tuoda esille ainakin säännösten oleellinen sisältö sekä se, miten säännökset ovat vaikuttaneet asian ratkaisuun. Säännösten keskeinen sisältö voidaan esittää joko kirjoittamalla asianomainen lainkohta sellaisenaan perusteluihin tai selittämällä asia vapaamuotoisesti.

Jos vaatimukset hyväksytään vain osittain, päätöksen perusteluista tulee käydä ilmi, miksi osittain kielteiseen ratkaisuun on päädytty. Esimerkiksi täyttä työkyvyttömyyseläkettä hakeneelle myönnetty osatyökyvyttömyyseläke on osittain kielteinen päätös, samoin työkyvyttömyyseläkettä hakeneelle myönnetty kuntoutustuki.

Esimerkkejä siitä, mitä tietoja päätöksestä tulee käydä ilmi ratkaisun perustelujen lisäksi:

SITO-päätöksessä vahvistetaan päättyneestä TEL-työsuhteesta eläkkeeseen oikeuttava palvelusaika ja eläkkeen perusteena oleva palkka. Jatkuvasta työsuhteesta vahvistetaan työsuhteen alkamisajankohta. LEL:n ja TaEL:n osalta vahvistetaan työsuhteen ansiotiedot ja palkanmaksuaika.

Päätöksen muoto- ja perusteluvaatimukset koskevat myös YEL:n ja MYEL:n mukaisia työtulo-, vakuutuksen lakkauttamis- ja vakuuttamatta jättämispäätöksiä.

1.1.2004 alkaen kuntoutusta hakeva henkilö saa valituskelpoisen päätöksen. Sen sijaan valitusoikeutta ei ole päätöksestä, joka koskee kuntoutuksen sisältöä, kuntoutusavustusta tai kuntoutuksen aiheuttamien välttämättömien ja tarpeellisten kustannusten korvaamista (TEL 4 m §).

Kuntoutusrahaa koskevassa maksupäätöksessä todetaan, että kuntoutusrahaa maksetaan kuntoutuksen ajalta. Päätöksessä mainitaan kuntoutusrahan alkamishetki ja todennäköinen päätymispäivä. Lisäksi päätöksessä todetaan, että kuntoutettavalla on velvollisuus toimittaa selvitys kuntoutuksen jatkumisesta, esimerkiksi todistus koulusta lukukausien alussa.

Jo eläkettä saavalle annetaan kuntoutuskorotuksesta erillinen päätös.

Lakiosasto

7.9.2005

Päätöksessä voidaan ilmoittaa myös kuntoutusavustuksen maksamisesta odotusajalta ennen kuntoutuksen alkamista ja mahdollisten kuntoutusjaksojen väliseltä ajalta sekä kuntoutussuunnitelman laatimista varten.

Mikäli työkyvyttömyyseläkkeen sijaan TEL:n 4 §:n 6 momentin tai voimaantulosäännöksen 2 momentin mukaan myönnetään vanhuuseläke, tulee päätöksen perusteluissa selostaa lainkohdat, joihin menettely perustuu.

Eläkkeen takaisinperinnästä annetaan valituskelpoinen päätös. Jos takaisinperintä toteutetaan kuittaamalla aiheettomasti maksettu etuus vastaisista eläke-eristä, tästä mainitaan päätöksessä. Samalla ilmoitetaan kuitattava määrä ja se, mistä eläkkeestä se kuitataan.

Mikäli eläkelaitos luopuu takaisinperinnästä, siitä annetaan asianosaisen pyynnöstä valituskelpoinen päätös.

Yleiskirjeet:

20/86	Työkyvyttömyyseläkepäätösten perustelevinen
A 34/92	Perusteettomasti maksetun eläkkeen takaisinperiminen
A 47/2003	Viimeisen eläkelaitoksen periaatteen (VILMA) soveltaminen
A 7/2004	Työeläkekuntoutus
A 20/2004	Työkyvyttömyyseläkkeet
Ohjeisto	VILMA – viimeisen eläkelaitoksen periaate

Ei perusteluvollisuutta

Päätöksen perustelut voidaan jättää esittämättä, jos tärkeä yleinen tai yksityinen etu edellyttää päätöksen välitöntä antamista. Perusteluita ei voida jättää esittämättä pelkästään sen takia, että päätöksen perustelevinen viivästyttäisi päätöksen antamista huomattavasti. Harkittaessa ratkaisun perustelevimatta jättämistä on pyrittävä ottamaan asian erilaiset intressit huomioon tasapuolisesti.

Päätöstä ei tarvitse perustella myöskään silloin, jos päätöksellä hyväksytään vaatimus, joka ei koske toista asianosaista eikä muilla ole oikeutta hakea päätökseen muutosta. Myönteisissä päätöksissä riittää, että viitataan lakiin ja asianomaisiin säännöksiin, joihin päätös perustuu.

Lakiosasto

7.9.2005

Ratkaisun ollessa hakijalle myönteinen tällainen menettely on riittävää hakijan oikeussuojan kannalta.

Päätöksen perustelut voidaan jättää esittämättä lisäksi silloin, kun perusteleminen on muusta erityisestä syystä ilmeisen tarpeetonta. Perustelemisen tarpeettomuutta tulee arvioida tapauskohtaisesti asianosaisen oikeusturvan ja tiedontarpeen kannalta.

Jos annettava päätös tulee selvästi muuttamaan vakiintunutta ratkaisukäytäntöä, on päätös kuitenkin perusteltava myös edellä luetelluissa tilanteissa.

2.15.4

Tiedoksianto

2.15.4.1

Tiedoksiantovelvollisuus

Viranomaisen on annettava tekemänsä päätös viipymättä tiedoksi asianosaiselle ja muulle tiedossa olevalle, jolla on oikeus hakea siihen oikaisua tai muutosta valittamalla. Viranomaisen on annettava tiedoksi myös sellainen päätös, johon liittyy muutoksenhakukielto. Viranomaisen on lisäksi huolehdittava asian käsittelyn kuluessa ilmoituksen, kutsun tai muun asian käsittelyyn vaikuttavan asiakirjan tiedoksiantamisesta.

Asiakirja annetaan tiedoksi alkuperäisenä tai jäljennöksenä. Jos tiedoksiannettavaan asiakirjaan on liitetty asian käsittelyssä kertyneitä asiakirjoja, joita ei voida luovuttaa vastaanottajalle, viranomaisen on varattava tälle tilaisuus tutustua asiakirjoihin viranomaisen tai haastemiehen luona. Tiedoksiannon yhteydessä on ilmoitettava, missä ja mihin saakka asiakirjoja pidetään nähtävillä. (HL 54 §)

Jokainen hallinnossa tehty päätös, joka koskee jonkun oikeusasemaa, on siis annettava tiedoksi. Myös muut asian käsittelyyn vaikuttavat asiakirjat, kuten ilmoitukset ja kutsut, on annettava tiedoksi. Tiedoksiannettavia ilmoituksia ovat mm. ilmoitus tarkastuksen suorittamisesta ja kuulemisilmoitus. Tiedoksiannettavia kutsuja puolestaan ovat kutsu katselmukseen tai todistajan kuulemiseen taikka tilaisuuteen, jossa asianosainen esittää selvitystä suullisesti. Muita asian käsittelyyn vaikuttavia tiedoksiannettavia asiakirjoja ovat lisäksi täydennyskehoitus, tarkastuskertomus, katselmuspöytäkirja, asiakirjan saapumisilmoitus ja arvio päätöksen antamisajankohdasta.

Lakiosasto

7.9.2005

Tiedoksianto yksityishenkilölle

Tiedoksiannosta yksityishenkilölle säädetään HL:n 56 §:ssä:

Tiedoksianto yksityishenkilölle toimitetaan henkilölle itselleen tai tämän lailliselle edustajalle. Jos tiedoksiannon vastaanottajalla ja tämän edustajalla on molemmilla oikeus käyttää asiassa puhevaltaa, tiedoksianto on toimitettava kummallekin erikseen.

Asiassa, joka koskee kahta tai useampaa asianosaista yhteisesti, tiedoksianto toimitetaan yhteisessä asiakirjassa ilmoitetulle yhdyshenkilölle. Jollei yhdyshenkilöä ole ilmoitettu, tiedoksianto toimitetaan asiakirjan ensimmäiselle allekirjoittajalle. Vastaanottajan on ilmoitettava tiedoksisaannista muille allekirjoittajille.

Tiedoksianto toimitetaan asianosaisen valtuuttamalle henkilölle, jollei tämän oikeutta vastaanottaa tiedoksiantoja ole erikseen rajoitettu tai tiedoksiantoa ole toimitettava asianosaiselle henkilökohtaisesti. Valtuutetulle on ilmoitettava päämiehelle toimitetusta tiedoksiannosta.

Säännöksen yksityishenkilöllä tarkoitetaan luonnollista henkilöä ja henkilöä, joka harjoittaa elinkeino- ja yritystoimintaa toiminnan muodostamatta erillistä juridista henkilöä. Laillisella edustajalla tarkoitetaan puolestaan huoltajaa tai muuta laillista edustajaa, kuten henkilölle määrättyä edunvalvojaa.

Pääsääntö on, että tiedoksianto toimitetaan henkilölle itselleen. Jos taas henkilöllä on laillinen edustaja, tiedoksianto toimitetaan lailliselle edustajalle. Tiedoksianto on kuitenkin toimitettava sekä vastaanottajalle että lailliselle edustajalle, kun heillä molemmilla on oikeus käyttää asiassa puhevaltaa.

Asianosaiselle henkilökohtaisesti on tiedoksianto toimitettava mm. silloin, kun asianosaisen pitää saapua viranomaiseen henkilökohtaisesti tai kun tiedoksiannon kohteena olevan veloitteen laiminlyönnistä voi aiheutua asianosaiselle haitallisia seuraamuksia.

Jos tiedoksianto toimitetaan asianosaiselle eikä hänen valtuuttamalleen henkilölle, tulee tästä ilmoittaa valtuutetulle. Valtuutetulle tulee ilmoittaa myös silloin, kun valtuutuksessa olevan epäselvyyden vuoksi tiedoksianto toimitetaan päämiehelle ja tiedoksiannosta alkaa kuluja muutoksenhakuaika tai määräaika muuhun oikeuden säilyttämiseen.

Asiassa, joka koskee kahta tai useampaa asianosaista yhteisesti, tiedoksiannon vastaanottajan on ilmoitettava tiedoksisaannista muille asianosaisille. Jos ilmoitusvelvollinen ei näin tee, hän on velvollinen HL:n

Lakiosasto

7.9.2005

68 §:n mukaan korvaamaan ilmoittamatta jättämisestä taikka sen viivästymisestä aiheutuneen vahingon, sikäli kuin se laiminlyönnin laatuun ja muihin olosuhteisiin nähden harkitaan kohtuulliseksi.

Viranomaisen on liitettävä tiedoksiannettavaan asiakirjaan ilmoitus vastaanottajan ilmoitusvelvollisuudesta sekä sen laiminlyöntiin liittyvästä vahingonkorvausvastuusta (HL:n 68 §:n 2 mom.). Vahingonkorvausasia käsitellään yleisessä tuomioistuimessa.

Tiedoksianto yhteisölle, säätiölle, kuolinpesälle ja konkurssipesälle

Tiedoksiannosta yhteisölle, säätiölle, kuolinpesälle ja konkurssipesälle on säännös HL:n 57 §:ssä:

Tavallinen tiedoksianto yhteisölle tai säätiölle toimitetaan sen ilmoittamaan osoitteeseen. Todisteellinen tiedoksianto yhteisölle tai säätiölle toimitetaan henkilölle, jolla on oikeus ottaa vastaan sen puolesta tiedoksiantoja.

Tiedoksianto kuolinpesälle toimitetaan sille pesän osakkaalle, jonka hallussa pesä on, tai pesänhoitajalle. Jos kuolinpesä on usean osakkaan yhteisessä hallinnossa, tiedoksianto voidaan toimittaa yhdelle heistä. Osakkaan on ilmoitettava tiedoksiansaanista muille pesän osakkaille.

Tiedoksianto konkurssipesälle toimitetaan pesänhoitajalle.

Asianosaisen ollessa oikeushenkilö, tiedoksianto toimitetaan oikeushenkilön lakimääräisenä edustajana olevalle luonnolliselle henkilölle.

Todisteellinen tiedoksianto yhdistykselle katsotaan toimitetuksi, kun se on annettu tiedoksi henkilölle, jolla on oikeus yksin tai yhdessä toisen kanssa kirjoittaa yhdistyksen nimi. Osuuskunnalle ja osakeyhtiölle tiedoksianto katsotaan toimitetuksi, kun se on annettu tiedoksi jollekin hallituksen jäsenelle, toimitusjohtajalle tai muulle, jolla on yksin tai yhdessä toisen kanssa oikeus kirjoittaa toiminimi. Avoimelle yhtiölle ja kommandiittiyhtiölle tiedoksianto katsotaan toimitetuksi, kun se on annettu tiedoksi yhtiömiehelle, toimitusjohtajalle tai prokuristille. Säätiölle tiedoksianto katsotaan puolestaan toimitetuksi, kun se on annettu tiedoksi hallituksen puheenjohtajalle tai henkilölle, jolla on oikeus yksin tai yhdessä toisen kanssa kirjoittaa säätiön nimi.

Tiedoksianto kuolinpesälle toimitetaan ensisijaisesti sille pesän osakkaalle, jonka hallussa pesä on, tai pesänhoitajalle, jos tällainen on määrätty. Kuolinpesän osakkaita ovat perilliset ja yleistestamentin saajat sekä osituksen toimittamiseen saakka leski. Ennen kuolinpesän hallinnon järjestämistä omaisuuden hoidosta vastaa väliaikaisena pesänhoitajana perittävän kanssa asunut osakas tai osakas, jolla on muutoin

Lakiosasto

7.9.2005

mahdollisuus pitää omaisuutta hoidossaan. Kun pesänselvittäjä on määrätty, pesänselvittäjä toimii pesänhoitajana. Pesänhoitajaan rinnastetaan myös testamentin toimeenpanija ja pesänjakaja.

Jos pesänhoitajaa ei ole, pesän osakkaat hallitsevat ja edustavat pesää yhdessä. Tällöin sen osakkaan, jolle tiedoksianto on toimitettu, on ilmoitettava tiedoksisaannista muille pesän osakkaille. Mikäli hän ei näin tee, on hän velvollinen HL:n 68 §:n mukaan korvaamaan ilmoittamatta jättämisestä taikka sen viivästyisestä aiheutuneen vahingon, sikäli kuin se laiminlyönnin laatuun ja muihin olosuhteisiin nähden harkitaan kohtuulliseksi.

Viranomaisen on liitettävä tiedoksiannettavaan asiakirjaan ilmoitus vastaanottajan ilmoitusvelvollisuudesta sekä sen laiminlyöntiin liittyvästä vahingonkorvausvastuusta (HL:n 68 §:n 2 mom.). Vahingonkorvausasia käsitellään yleisessä tuomioistuimessa.

Konkurssipesässä pesänhoitajalla on valtuus toimia pesän puolesta.

Tiedoksianto viranomaiselle

Tiedoksianto toimitetaan sille viranomaiselle, joka käyttää asiassa puhevaltaa. Jos valtion puhevaltaa käyttävästä viranomaisesta on epätie-toisuutta, tiedoksianto toimitetaan lääninhallitukselle.

Todisteellinen tiedoksianto kunnalle toimitetaan kunnanjohtajalle tai kunnan puhevaltaa asiassa käyttävän toimielimen puheenjohtajalle. Tiedoksianto voidaan toimittaa myös muulle henkilölle, joka on oikeutettu kunnanjohtajan tai toimielimen puheenjohtajan puolesta vastaanottamaan tiedoksiantoja.

Tiedoksiantoon julkista hallintotehtävää hoitavalle yksityiselle sovelletaan, mitä tiedoksiannosta yksityiselle säädetään HL:n 56 §:ssä ja 57 §:ssä. (HL 58 §)

2.15.4.2

Tiedoksiantotavat

Tiedoksianto toimitetaan tavallisena tai todisteellisena tiedoksiantona taikka, jos sitä ei voida edellä tarkoitetuin tavoin toimittaa, yleistiedoksiantona. Yleistiedoksiantoa voidaan käyttää myös silloin, kun asiakirja on annettava tiedoksi yli kolmellekymmenelle tiedossa olevalle henkilölle tai kun henkilöiden lukumäärää ei tiedetä. (HL 55 §)

Lakiosasto

7.9.2005

Tavallinen tiedoksianto

Tavallista tiedoksiantoa käytetään aina, kun erityistä syytä muiden tiedoksiantotapojen käyttämiseen ei ole.

Tavallinen tiedoksianto toimitetaan postitse kirjeellä vastaanottajalle. Vastaanottajan katsotaan saaneen asiasta tiedon seitsemäntenä päivänä kirjeen lähettämisestä, jollei muuta näytetä. Viranomaisen tietoon asian katsotaan kuitenkin tulleen kirjeen saapumispäivänä (HL 59 §).

Todisteellinen tiedoksianto ja sijaistiedoksianto

Todisteellisia tiedoksiantotapoja ovat tiedoksianto saantitodistusta vastaan, asiakirjojen noutaminen, haastetiedoksianto sekä sijaistiedoksianto.

Todisteellisesta tiedoksiannosta on säännös HL:n 60 §:ssä:

Tiedoksianto on toimitettava postitse saantitodistusta vastaan, jos se koskee velvoittavaa päätöstä, jonka tiedoksisaannista alkaa kulu muutoksenhakuaika tai muu vastaanottajan oikeuteen vaikuttava määräaika. Saantitodistusta voidaan käyttää myös, jos se on muusta syystä tarpeen asianosaisen oikeuksien turvaamiseksi. Saantitodistuksesta on käytävä ilmi tiedoksiannon toimittaja ja vastaanottaja sekä tiedoksisaannin ajankohta.

Asiakirja voidaan myös luovuttaa tiedoksiannon vastaanottajalle tai tämän edustajalle. Tiedoksiannosta on tällöin laadittava kirjallinen todistus, josta on käytävä ilmi tiedoksiannon toimittaja ja vastaanottaja sekä tiedoksiannon ajankohta.

Jos viranomainen katsoo siihen olevan aihetta, tiedoksianto voidaan toimittaa haastetiedoksiantona. Haastetiedoksiannosta on soveltuvin osin voimassa, mitä siitä oikeudenkäymiskaaren 11 luvussa säädetään. Haastetiedoksiannon voi toimittaa myös valtion tai kunnan viranomaisen palveluksessa oleva virkamies tai viranhaltija, joka eri määräyksellä on oikeutettu toimittamaan haastetiedoksiantoja viranomaisen toimialaan kuuluvassa asiassa. Haastetiedoksiannon toimittajan esteellisyyteen sovelletaan tämän lain esteellisyyttä koskevia säännöksiä.

Jos todisteellista tiedoksiantoa ei voida toimittaa siitä syystä, että tiedoksiannon vastaanottajaa tai tämän edustajaa ei tavoiteta, toimitetaan tiedoksianto sijaistiedoksiantona. Sijaistiedoksiannosta säädetään HL:n 61 §:ssä:

Jos todisteellisen tiedoksiannon vastaanottajaa tai tämän edustajaa ei tavoiteta, asiakirja voidaan luovuttaa suljettuna kirjeenä suostumusta vastaan:

Lakiosasto

7.9.2005

- 1) vastaanottajan kanssa samassa taloudessa asuvalle viisitoista vuotta täyttäneelle henkilölle;
- 2) vastaanottajan työnantajalle tai työnantajan edustajalle;
- 3) jos vastaanottaja harjoittaa elinkeinoa pysyvässä toimipaikassa, tämän yrityksen palveluksessa olevalle henkilölle; taikka
- 4) vastaanottajana olevan yhteisön tai säätiön palveluksessa olevalle toimihenkilölle.

Sijaistiedoksiannosta on laadittava kirjallinen todistus, josta käy ilmi tiedoksiannon toimittaja ja kenelle asiakirja on luovutettu sekä tiedoksiannon ajankohta. Jäljennös tiedoksiantotodistuksesta on viipymättä lähetettävä tiedoksiannon vastaanottajalle.

Tiedoksisaannin katsotaan tapahtuneen kolmantena päivänä sijaistiedoksiantoa koskevan tiedoksiantotodistuksen osoittamasta päivästä. Sijaistiedoksiantoa ei voida toimittaa, ellei tiedoksiannon vastaanottajan voida otaksua saavan asiakirjaa haltuunsa kohtuullisessa ajassa.

Jos sijaistiedoksiannon vastaanottaja jättää asiakirjan toimittamatta, hän on HL:n 68 §:n mukaan velvollinen korvaamaan asiakirjan toimittamatta jättämisestä tai sen viivästyisestä aiheutuneen vahingon, sikäli kuin se laiminlyönnin laatuun ja muihin olosuhteisiin nähden harkitaan kohtuulliseksi.

Viranomaisen on liitettävä tiedoksiannettavaan asiakirjaan ilmoitus vastaanottajan ilmoitusvelvollisuudesta sekä sen laiminlyöntiin liittyvästä vahingonkorvausvastuusta (HL:n 68 §:n 2 mom.). Vahingonkorvausasia käsitellään yleisessä tuomioistuimessa.

Työeläkejärjestelmässä lähtökohtana tavallinen tiedoksianto

TEL:n 19 f §:ssä on erityissäännös tiedoksiannosta:

Eläkelaitos ja eläketurvakeskus antavat päätöksensä tiedoksi lähettämällä sen vastaanottajalle hänen ilmoittamaansa postiosoitteeseen kirjeellä.

Työeläkejärjestelmässä annetaan myönteisten päätösten lisäksi myös kielteiset päätökset tiedoksi tavallisena tiedoksiannota. Työeläkejärjestelmän velvoittavat päätökset, kuten pakkovakuutus päätökset ja vakuutusmaksujen maksuunpanopäätökset, perustuvat lähtökohtaisesti asianosaisen omaan toimintaan ja siihen liittyviin lakisääteisiin velvoitteisiin. Asianosaisella ei ole sellaista oikeussuojan tarvetta, että tiedoksiannon tulisi tapahtua hallintolain tarkoittamalla tavalla todisteellisesti. Asianosaisen oikeussuojan kannalta on riittävää, että tiedoksianto ta-

Lakiosasto

7.9.2005

pahtuu tavallisena tiedoksiantona lähettämällä asiakirja kirjeenä postitse asianosaiselle joko hänen käsittelyn kuluessa ilmoittamaan osoitteen tai väestörekisterikeskuksen osoiterekisteriin merkittyy osoitteen.

Asianosaisen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon seitsemäntenä päivänä sen jälkeen, kun päätös on postitettu. Asianosainen voi kuitenkin osoittaa saaneensa asiakirjasta tiedon myöhemmin. Hän voi myös osoittaa, ettei ole lainkaan saanut päätöksestä tietoa, jolloin hänelle lähetetään uusi asiakirja valitusosoituksineen.

Yleistiedoksianto

Yleistiedoksiantoa käytetään, kun asiakirja annetaan tiedoksi yli 30 tiedossa olevalle henkilölle tai kun henkilöiden lukumäärä ei ole selvillä. Yleistiedoksiantoa käytetään myös, kun tiedoksiantoa ei voida toimittaa tavallisena tai todisteellisena tiedoksiantona esim. sen vuoksi, että vastaanottajaa tai hänen osoitettaan ei tiedetä tai vastaanottaja välttelee tiedoksiantoa. Yleistiedoksiannon edellytyksenä on tällöin lisäksi se, että asiaa ei voida antaa tiedoksi sijaistiedoksiantona.

Yleistiedoksiannossa asiakirja pidetään määrätyn ajan vastaanottajan nähtävillä viranomaisessa. Asiakirjan nähtävälle asettamisesta on ilmoitettava virallisessa lehdessä ja sen lisäksi viranomaisen ilmoitustaululla tai sellaisessa sanomalehdessä, josta vastaanottajan voidaan otaksua parhaiten saavan tiedon. Ilmoituksesta on käytävä ilmi, mitä asia koskee sekä maininta siitä, missä ja mihin ajankohtaan saakka asiakirja pidetään nähtävillä. Ilmoituksessa on lisäksi todettava, että tiedoksisaannin katsotaan tapahtuneen seitsemäntenä päivänä ilmoituksen julkaisemisesta virallisessa lehdessä (HL:n 62 §).

Eläkelaitokset käyttävät yleistiedoksiantoa lähinnä vakuutusasioissa.

Yleiskirje A 41/97 YEL:n ja MYEL:n 1.1.1998 voimaan tulevat muutokset sekä YEL-vakuutuksen päättäminen taannehtivasti

Tiedoksianto ulkomaille

Tiedoksianto toimitetaan ulkomaille hallintolain tai asianomaisen vieraan valtion lainsäädännön mukaan, jollei Suomea sitovista kansainvälisistä sopimuksista ja velvoitteista muuta johdu. Jos ulkomaille tarkoitettua tiedoksiantoa ei saada toimitetuksi, asiakirja annetaan tiedoksi Suomessa yleistiedoksiannolla (HL:n 63 §).

Säännös koskee luonnollisia henkilöitä sekä oikeushenkilöitä, joiden toimipaikka sijaitsee ulkomailla.

Lakiosasto

7.9.2005

Tiedoksiannon toimittamisesta toisessa pohjoismaassa on voimassa Suomen, Ruotsin, Norjan, Tanskan ja Islannin kesken tehty sopimus, joka on Suomessa saatettu voimaan asetuksella (469/1975). Tätä sopimusta täydentää pohjoismaiden keskeisestä oikeusavusta tiedoksiannon toimittamisessa ja todistelussa annettu asetus (470/1975). Sopimuksen mukaan viranomaisen voi näiden maiden välillä lähettää tiedoksiantopyynnön suoraan toisen sopimusmaan asianomaiselle valtion viranomaiselle.

Eri EU-maissa työskenteleville henkilöille annettavien eläkepäättösten tiedoksiannosta on kerrottu seuraavissa yleiskirjeissä A 48/96 Työeläke EU:n sosiaaliturvasäännösten mukaan.

Katso myös kohta 2.9 Kansainväliset asiat.

Sähköinen tiedoksianto

Todisteellisesta sähköisestä tiedoksiannosta säädetään SAsiointiL:n 18 §:ssä. Säännöksen mukaan päätös, jonka tiedoksiannosta alkaa kulu muutoksenhaku-aika tai joka tullakseen voimaan on annettava asianomaiselle tiedoksi, voidaan asianosaisen suostumuksella antaa tiedoksi myös sähköisenä viestinä, ei kuitenkaan telekopiona tai vastaavalla tavalla. Sama koskee myös muuta päätöstä tai asiakirjaa, jonka todisteellisesta tiedoksiannosta säädetään erikseen. Viranomaisen on tällöin ilmoitettava, että päätös on asianosaisen tai tämän edustajan noudettavissa viranomaisen osoittamalta palvelimelta, tietokannasta tai muusta tiedostosta.

Asianosaisen tai tämän edustajan on tunnistauduttava päätöstä noutessaan. Tunnistautumisessa on käytettävä sellaista varmennetta, joka täyttää sähköisistä allekirjoituksista annetussa laissa laatuvarmenteelle asetetut vaatimukset, tai muuta tunnistautumistekniikkaa, joka on tietoturvallinen ja todisteellinen.

Päätös katsotaan annetuksi tiedoksi, kun asiakirja on noudettu viranomaisen osoittamalta yhteydeltä. Jos päätöstä ei ole noudettu seitsemän päivän kuluessa viranomaisen ilmoituksesta, tiedoksiannossa noudatetaan, mitä siitä muualla laissa säädetään.

SAsiointiL:n 19 §:n mukaan muu asiakirja voidaan antaa tiedoksi asianomaiselle sähköisenä viestinä hänen ilmoittamallaan tavalla. Jos kuitenkin asianomaisen yksityisyyden suojaaminen, muu erityinen suojan tai suojelun tarve taikka oikeuksien turvaaminen sitä edellyttää, asiakirjan tiedoksiantoon on sovellettava, mitä SAsiointiL:n 18 §:ssä tai tiedoksiannosta muutoin säädetään.

Lakiosasto

7.9.2005

Tiedon antaminen ratkaisusta muulle taholle

Päätösten tiedoksiannossa on otettava huomioon salassapitoa koskevat säännökset. Lähtökohtaisesti muun muassa asianosaista, työnantaja ja eläkelaitosta koskevat tiedot ovat salassa pidettäviä tietoja.

Mikäli esimerkiksi eläkeratkaisusta joudutaan antamaan tieto työnantajalle, sosiaalilautakunnalle tai muulle viranomaiselle, se tehdään erillisellä ilmoituksella, joka laaditaan noudattaen salassapitoa koskevia määräyksiä.

2.15.4.3

Tiedoksisaanti

Tiedoksisaannista alkaa kulua muutoksenhakuaika.

Asianosaisen katsotaan saaneen tiedon postitse kirjeessä toimitetusta tiedoksiannosta seitsemäntenä päivänä kirjeen lähettämisestä, jollei muuta näytetä. Viranomaisen tietoon asian katsotaan tulleen kuitenkin kirjeen saapumispäivänä.

Käytettäessä saantitodistusmenettelyä, tiedoksiannon katsotaan tapahtuneen saantitodistuksen osoittamana aikana. Sijaistiedoksiannossa tiedoksisaannin katsotaan tapahtuneen kolmantena päivänä sijaistiedoksiantoa koskevan tiedoksiantotodistuksen osoittamasta päivästä. Kirjattuna kirjeenä toimitetusta asiakirjasta katsotaan saadun tiedon siinä päivänä, jona asiakirja on luovutettu asianosaiselle.

Yleistiedoksiannossa tiedoksisaannin katsotaan tapahtuneen seitsemäntenä päivänä ilmoituksen julkaisemisesta virallisessa lehdessä.

Asianosaisen katsotaan saaneen tiedon sähköisesti tiedoksiannetusta päätöksestä silloin, kun se on noudettu eläkelaitoksen osoittamalta yhteydeltä. Jos asianosainen, jonka kanssa eläkelaitos on sopinut sähköisestä tiedoksiannosta, ei ole noutanut päätöstä seitsemän päivän kuluessa ilmoituksesta, päätös annetaan tiedoksi muulla tavoin. Tällöin valitusaika alkaa viimeksi mainitusta tiedoksiannosta.

2.15.5

Asia-, menettely-, kirjoitus- ja laskuvirheen korjaaminen

Virheellisen hallintopäätöksen oikaiseminen voi kuulua samalle viranomaiselle, joka on tehnyt virheellisen hallintopäätöksen. Tällöin puhutaan itseoikaisusta, joka on yleensä hallintomenettelyä. Virhe voidaan korjata myös vasta varsinaisen tai ylimääräisen muutoksenhaun yhteydessä hallintolainkäyttömenettelyssä.

Lakiosasto

7.9.2005

HL:n 50–53 §:ssä säädetään asia- ja kirjoitusvirheen korjaamisesta sekä korjaamismenettelystä.

Katso luku 9 Muutoksenhaku, kohta 9.6.3 Päätösvirheen korjaaminen.

Lakiosasto

7.9.2005

3 TYÖSUHDEASIOIDEN KÄSITTELY

Edellä 1-2 luvussa selostettuja käsittelyperiaatteita noudatetaan myös työsuhdeasioiden käsittelyssä. Päätöksen täytäntöönpanoa koskevat menettelyohjeet on selostettu luvussa 8 ja muutoksenhakua koskevat menettelytavat luvussa 9.

Työsuhdeasioiden käsittelystä on annettu muun muassa seuraavat yleiskirjeet, soveltamisohjeet ja tiedotteet:

- A 30/98 Työsuhdetietojen selvittämisvelvollisuus eläkelaitoksissa (TEL 10 a §)
- A 43/96 Hallitus esittää muutoksia työeläkelainsäädäntöön (yleiskirjeessä on ohjeita eläkelaitoksille työsuhteita koskevan selvittelyn hoitamiseksi)
- A 5/2001 TEL-työsuhteen selvittäminen ja vakuuttaminen
- Ohjeisto Työsuhteen selvittäminen ja vakuuttaminen
- Ohjeisto Työsuhdetietojen sitovuus

Lakiosasto tiedote 4/91/T, Eläkehakemuksen ja –päätöksen vaikutus työsuhdeselvittelyyn

Lakiosasto

7.9.2005

SISÄLLYSLUETTELO

4 YRITTÄJIEN VAKUUTTAMINEN JA VAKUUTUSMAKSUT	1
4.1 Vakuuttaminen	1
YEL	1
MYEL	1
Lisäeläke	1
Vapaaehtoinen vakuutus.....	2
Eläketurvakeskuksen soveltamispäätös.....	2
4.2 Yrittäjä ottaa itse vakuutuksen.....	3
4.2.1 Järjestelyaika	3
4.2.2 Vakuutuksen hakeminen.....	3
4.2.3 Ehdollinen YEL-työtulopäätös	3
4.2.4 Yrittäjä ottaa vakuutuksen myöhässä	4
4.2.5 Työtulon tarkistaminen.....	4
4.2.6 Vakuutuksen päättäminen	5
4.3 Vakuutusmaksun määrääminen ja periminen.....	5
Aloittava yrittäjä.....	5
Joustava vakuutusmaksu	6
4.4 Vakuuttamisvelvollisuuden laiminlyönti	7
4.4.1 Eläketurvakeskus ottaa vakuutuksen	7
4.4.2 Maatalousyrittäjien eläkelaitos vahvistaa vakuutuksen	8
4.4.3 Laiminlyöntikorotus	8
YEL	8
MYEL	8
Laiminlyöntikorotuksesta luopuminen	8
4.5 Muutoksenhaku YEL –pakkovakuutus päätökseen tai siihen perustuvaan työtulopäätökseen	9
4.5.1 Valitus	9
4.5.2 Lainvoimaisen päätöksen poistaminen	9
4.6 Yrittäjien eläkevakuutusmaksun vanhentuminen.....	10
4.7 Kuolleen yrittäjän vakuuttaminen.....	11
YEL	11
MYEL	12
4.8 YEL –vakuutuksen siirtäminen toiseen yhtiöön tai eläkekassaan.....	12
4.9 Yrittäjän vakuuttamatta jättäminen	12
Käsitlevä laitos	13

Lakiosasto

7.9.2005

4

YRITTÄJIEN VAKUUTTAMINEN JA VAKUUTUSMAKSUT

4.1

Vakuuttaminen

Vuoden 2005 alusta alkaen yrittäjänä ansiotyötä tekevä henkilö voi kuulua joko yrittäjien eläkelain (YEL) tai maatalousyrittäjien eläkelain (MYEL) piiriin 18 vuoden iän täyttämistä seuraavan kuukauden alusta alkaen. Yrittäjän on itse huolehdittava vakuutuksen ottamisesta.

Ohjeisto Yrittäjäeläkelakien muutokset 1.1.2005 ja niiden soveltaminen

YEL

YEL:n piiriin kuuluvan yrittäjän on otettava itselleen YEL-vakuutus eläkevakuutusyhtiöstä tai yrittäjäeläkkeitä hoitavasta eläkekassasta. Eläkekassasta vakuutuksen voi ottaa, jos yrittäjä täyttää eläkekassan toimintapiiriin kuulumisen edellytykset. Vakuutus on henkilökohtainen. Yrittäjän kaikki YEL-toiminta vakuutetaan yhdellä vakuutuksella, vaikka hän harjoittaisi yritystoimintaa samanaikaisesti useammassa yrityksessä.

Eläkevakuutusyhtiöiden osalta vakuutus sopimuksen ehdot on määritelty YEL:n mukaisen perusvakuutuksen vakuutusehdoissa, jotka vahvistaa sosiaali- ja terveysministeriö eläkevakuutusyhtiöiden yhteisestä hakemuksesta. Eläkekassoissa vakuutuksen ehdot on määritelty eläkekassan säännöissä, jotka vahvistaa Vakuutusvalvontavirasto.

MYEL

MYEL:n piiriin kuuluvan maatalousyrittäjän on otettava itselleen MYEL-vakuutus. MYEL:n piiriin kuuluvat myös maatalousyrittäjän perheenjäsenet. MYEL-vakuutuksia hoitaa vain Maatalousyrittäjien eläkelaitos (Mela). Melan asiamiehet hoitavat MYEL-asioita paikallistasolla.

MYEL-vakuutus on yritys kohtainen. Maatalousyrittäjällä voi olla kaksi vakuutusta, esimerkiksi jos yrityksillä on eri omistajapiiri. Jos viljelmällä työskentelee useampia yrittäjiä, annetaan jokaiselle työtulopäätös erikseen.

Lisäeläke

Ennen 1.1.2001 yrittäjällä ja maatalousyrittäjällä oli mahdollisuus järjestää vähimmäisehdot ylittävä vakuutus ja rekisteröidä se Eläketurvakeskuksessa (rekisteröity lisäeläke). Tätä mahdollisuutta ei ole ollut enää edellä mainitun ajankohdan jälkeen. Ennen 1.1.2001 tehdyt lisäetujärjestelyt ovat kuitenkin edelleen voimassa.

Yleiskirje A27/2000 Rekisteröityjen lisäetujen sulkeminen

Lakiosasto

7.9.2005

Ohjeisto Muutokset rekisteröityihin lisäetuihin 1.1.2005

Rekisteröityjä lisäeläkevakuutuksia koskevien asioiden käsittelyssä noudatetaan samoja periaatteita kuin lakisääteisessä vakuutuksessa.

Vapaaehtoinen vakuutus

Vuoden 2005 alusta alkaen yrittäjälle, joka on vanhuuseläkkeellä tai varhennetulla vanhuuseläkkeellä tai jonka työtulo ei täytä lain piiriin kuulumisen vähimmäisrajaa, voidaan sosiaali- ja terveysministeriön määräämin ehdoin myöntää yrittäjälakelakien mukainen vakuutus. MYEL:n mukainen vakuutus voidaan myöntää sosiaali- ja terveysministeriön määräämin ehdoin maatalousyrittäjälle, jonka viljelmän pinta-ala tai yrittäjän työtulo on laissa edellytettyä pienempi, mutta joka muutoin täyttää MYEL:ssä säädetyt edellytykset. Vakuutusta ei kuitenkaan myönnetä takautuvasti. Vapaaehtoinen vakuutus voidaan järjestää lisäksi maatilatalouden työhön osallistuvalla perheyrietyksen jäsenelle, jolle ei makseta palkkaa. Heillekään vakuutusta ei voida myöntää takautuvasti. (YEL 11 § 1 mom., MYEL 11 § 2 ja 3 mom.).

Vapaaehtoisen vakuutuksen voimaantuloaika voi olla aikaisintaan vakuutuksen hakemispäivä. Vapaaehtoinen vakuutus lakkaa yrittäjätoiminnan päättyessä ja myös silloin, kun yrittäjä on pakollisesti vakuutettava YEL:n mukaan. Vakuutuksenantajalla on oikeus irtisanoa vakuutus sopimus vakuutuksenottajan maksukyvyttömyyden tai vakuutusmaksujen suorittamisen laiminlyönnin vuoksi. Vakuutus päättyy tällöin kuukauden kuluttua irtisanomisesta (YEL:n mukaisen perusvakuutuksen vakuutusehdot 13 - 15 §).

Vapaaehtoista ja pakollista vakuuttamista koskevien asioiden käsittelyssä noudatetaan samoja periaatteita.

Eläketurvakeskuksen soveltamispäätös

Eläketurvakeskus voi eläkelaitoksen tai asianosaisen hakemuksesta antaa valituskelpoisen päätöksen siitä, onko määrättyyn työhön tai henkilöön sovellettava YEL:a tai MYEL:a (YEL 1 § 5 mom., MYEL 1 § 5 mom.).

Eläketurvakeskus ei kuitenkaan anna soveltamispäätöstä, jos yrittäjä on jo vakuutettu ja tätä koskeva päätös on saanut lainvoiman.

Lakiosasto

7.9.2005

4.2

Yrittäjä ottaa itse vakuutuksen

Yrittäjä on yrittäjäeläkelakien mukaan vakuuttamisvelvollinen, jos yritystoiminta on jatkunut yhdenjaksoisesti vähintään neljä kuukautta ja työtulo yrittäjätoiminnasta ylittää vähimmäisrajamäärän. Vakuutus voidaan saattaa voimaan takautuvasti enintään kulumassa olevalta ja kolmelta sitä edeltävältä kalenterivuodelta. Vakuutusta ei voida saattaa voimaan tätä aikaisemmalta ajalta vaan tältä osin eläkeoikeus on menetetty.

Seuraavassa selostetaan vakuutusta otettaessa noudatettavaa menettelyä lähinnä YEL-vakuutuksen näkökulmasta. Samoja periaatteita noudatetaan myös MYEL-vakuutuksessa.

4.2.1

Järjestelyaika

Vakuutuksen järjestelyaika on kuusi kuukautta lain piiriin kuuluvan yritystoiminnan alkamisesta. Jos vakuutusta haetaan kuuden kuukauden järjestelyajan kuluttua umpeen, yrittäjälle määrätään laiminlyöntikorotusta viivästyksen ajalta (ks. kohta 4.2.4 ja 4.4.3).

4.2.2

Vakuutuksen hakeminen

Yrittäjä hakee vakuutusta pääsääntöisesti kirjallisesti YEL-vakuutushakemuslomakkeella. Eläkelaitos voi hyväksyä myös suullisen ilmoituksen, mutta tällöin asiaa voi olla vaikea näyttää jälkikäteen toteen, jos siitä tulee erimielisyyttä.

Eläkelaitos antaa päätöksen, jolla vahvistetaan YEL-työtulo ja vakuutuksen alkamisaika. Vakuutuksen alkamisaika on lain piiriin kuuluvan yritystoiminnan alkaminen. Päätökseen liitetään valitusosoitus. (YEL 7 § ja MYEL 8-8 j §)

Eläketurvakeskus on antanut ohjeet yrittäjän YEL-eläkkeen perusteena olevan työtulon määrittämiseksi. Ohjeet on laadittu yhteistyössä yrittäjien toimialajärjestöjen kanssa.

4.2.3

Ehdollinen YEL-työtulopäätös

Työtulopäätös voidaan antaa ehdollisena silloin kun ei vielä tiedetä, jatkuuko yritystoiminta neljää kuukautta. Tällöin päätökseen kirjoitetaan ehto: "YEL-vakuutuksen voimaantulo edellyttää, että yritystoiminta jatkuu neljä kuukautta". Koska yrittäjällä on oikeus hakea muutosta vakuutuksen alkamisaikaan ja työtulon määrään, päätökseen liitetään valitusosoitus.

Lakiosasto

7.9.2005

Jos myöhemmin todetaan, ettei yrittäjätoiminta jatkunutkaan neljää kuukautta, työtulopäätös raukeaa. Tästä ilmoitetaan vakuutetulle kirjeellä. Jos yrittäjä kuitenkin katsoo kuuluvansa YEL:n piiriin, raukeamisesta annetaan päätös, johon liitetään valitusosoitus.

Jos yritystoiminta päättyy ennen kuin se on kestänyt neljä kuukautta eikä lainvoimaiseen päätökseen ole kirjoitettu edellä mainittua ehtoa, on vakuutusosoikeudelta haettava työtulopäätöksen poistamista. Vakuutetun suostumuksella voidaan työtulopäätös poistaa eläkelaitoksessa asiavirheenä (ks. luku 9, kohta 9.6.3 Päätösvirheen korjaaminen, ks. myös kohdat 9.4.2 ja 9.6.2.1).

Lakiosaston tiedote 2/85 T, Ehdolliset työtulopäätökset

4.2.4

Yrittäjä ottaa vakuutuksen myöhässä

Jos yrittäjä ottaa vakuutuksen kuuden kuukauden järjestelyajan jälkeen, eläkelaitos määrää vakuutusmaksun lisäksi laiminlyöntikorotusta (YEL 12 § 4 mom., MYEL 12 § 3 mom.). Eläkelaitos ei anna laiminlyöntikorotuksesta päätöstä vaan periessään vakuutusmaksua määrittelee laskussa erikseen vakuutusmaksun ja laiminlyöntikorotuksen. Näistä kummastakin on yrittäjällä mahdollisuus tehdä perustevalitus (YEL 17 §:n ja MYEL 19 §:n viittaussäännös TEL 22 §:ään). (ks. luku 9, kohta 9.4.)

Eläkelaitos voi myös luopua korotuksen määräämisestä (ks. kohta 4.4.3).

4.2.5

Työtulon tarkistaminen

Työtuloa voidaan tarkistaa, jos työtulon suuruuteen vaikuttavat seikat ovat olennaisesti muuttuneet vakuutuksen alkamisen tai edellisen työtulon tarkistamisen jälkeen. Työtuloa ei voi tarkistaa takautuvasti (YEL 7 § 2 mom., MYEL 8 g § 1 mom.). Työtulon tarkistamisesta annetaan päätös, johon liitetään valitusosoitus.

Yrittäjä voi itse hakea työtulonsa tarkistamista. Vakuutetun aloitteesta työtuloa tarkistettaessa on tarkistamisajankohta aikaisintaan se päivä, jolloin muutosilmoitus saapui eläkelaitokseen.

Työtulo voidaan tarkistaa myös eläkelaitoksen aloitteesta. Eläkelaitoksen aloitteesta tapahtuvan tarkistamisen yhteydessä kuullaan vakuutettua. Kuuleminen tapahtuu ensisijaisesti kirjallisesti, mutta se voi tapahtua myös puhelimitse, ellei kysymys ole merkittävästä muutoksesta. Kuulemisesta tehdään merkintä puhelinmuistioon, jonka sisältö on vielä syytä käydä lävitse vakuutetun kanssa.

Lakiosasto

7.9.2005

Jos vakuutettu vastaa kuulemispyyntöön, työtulo tarkistetaan siitä päivästä, jolloin vastaus saapui eläkelaitokseen. Näin menetellään, vaikka vakuutettu vastustaisi tarkistamista, mikäli tarkistamisen edellytykset täyttyvät. Jos vakuutettu ei vastaa tai häntä ei voida kuulla, työtulo tarkistetaan päätöksenantopäivästä.

4.2.6

Vakuutuksen päättäminen

Eläkelaitos päättää vakuutuksen kun vakuuttamisen edellytyksiä ei enää ole. Vakuutuksen päättämisestä annetaan perusteltu päätös valitusosoituksineen.

Vakuutus päätetään yritystoiminnan todelliseen päättymispäivään tai siihen päivään, jolloin yrittäjän työpanos on muuttunut niin vähäiseksi, että yrittäjän työtulo jää alle rajamäärän. Vakuutus voidaan joissakin tapauksissa joutua päättämään takautuvasti pitkältikin ajalta.

Vakuutettua kuullaan, jos vakuutusta ollaan päättämässä eläkelaitoksen aloitteesta.

Mikäli vakuutus tulisi päättää sellaiseen ajankohtaan, että yritystoiminnan kesto jää alle neljän kuukauden pituiseksi, tulee vakuutusosoikeudelta hakea työtulopäätöksen poistamista.

Yleiskirje 41/97, YEL:n ja MYEL:n 1.1.1998 voimaan tulevat muutokset sekä YEL-vakuutuksen päättäminen taannehtivasti

4.3

Vakuutusmaksun määrääminen ja periminen

Eläkelaitos määrää ja perii vakuutusmaksun yrittäjälle vahvistetun työtulon perusteella.

Vakuutus voidaan saattaa voimaan takautuvasti enintään kulumassa olevalta ja kolmelta sitä edeltävältä kalenterivuodelta. Samalta ajalta voidaan takautuvasti määrätä vakuutusmaksu laiminlyöntikorotuksineen. Eläkelaitos voi periä vakuutusmaksua enintään maksuunpanovuotta seuraavat viisi vuotta (ks. luku 6 kohta 6.6).

Aloittava yrittäjä

Yleiskirjeessä A 31/2000 kerrotaan YEL:n 9 § 2 momentin mukaisesta aloittavan yrittäjän vakuutusmaksualennuksesta. Edellä mainitun yleiskirjeen ohjeita noudatetaan niihin yrittäjiin, jotka aloittavat yritystoiminnan ensimmäisen kerran 1.1.2001 tai sen jälkeen.

Lakiosasto

7.9.2005

Yrittäjiin, jotka ovat aloittaneet ensimmäisen YEL:n piiriin kuuluvan yritystoiminnan ennen 1.1.2001, sovelletaan ennen 1.1.2001 voimassa olleita vakuutusmaksun alennusta koskevia säännöksiä.

Oikeus aloittavan yrittäjän vakuutusmaksualennukseen on vain YEL:n piiriin kuuluvilla yrittäjillä.

Uudessa 1.1.2001 voimaan tulleessa laissa ja vanhassa 1.1.1993 voimaan tulleessa laissa aloittavan yrittäjän käsite poikkeaa toisistaan (ks. yleiskirje A 8/92 Aloittavan yrittäjän vakuutusmaksualennus).

Joustava vakuutusmaksu

Yrittäjäeläkelakiin tulee 1.1.2005 alkaen voimaan muutos, jonka perusteella yrittäjä voi tietyin edellytyksin maksaa vakuutusmaksun vahvistettuun työtuloon perustuvaa vakuutusmaksua suurempana (lisävakuutusmaksu) tai pienempänä (pienennetty vakuutusmaksu).

Lisävakuutusmaksu ei muuta vahvistettua työtuloa. Lisävakuutusmaksun tulee olla vähintään 10 prosenttia vahvistetun työtulon perusteella määrätystä vakuutusmaksusta ja se voi olla enintään vahvistetun työtulon perusteella määrätyn vakuutusmaksun suuruinen.

Lisävakuutusmaksu ja yrittäjän työtulon perusteella määrätty vakuutusmaksu eivät voi kuitenkaan olla yhteensä enempää kuin vuotuisen työtulon enimmäismäärää vastaavan vakuutusmaksun määrä.

Yrittäjä voi myös tietyin rajoituksin maksaa vahvistettuun työtuloon perustuvan vakuutusmaksun vähintään 10 prosenttia ja enintään 20 prosenttia pienempänä. Vakuutusmaksu ei kuitenkaan saa olla pienempi kuin vakuuttamisvelvollisuuden rajana olevan minimityötuloa vastaavan vakuutusmaksun määrä. Vuosia, joina pienennettyjä vakuutusmaksuja maksetaan, voi olla kulloinkin tarkasteltavan seitsemän peräkkäisen kalenterivuoden aikana enintään kolme.

Yrittäjä voi käyttää lisävakuutusmaksuoikeutta tai vakuutusmaksun pienennysoikeutta kerran saman kalenterivuoden aikana. Yrittäjä ei voi kohdistaa maksamaansa lisävakuutusmaksua tai pienennettyä vakuutusmaksua osaan kalenterivuotta. Yrittäjän on ilmoitettava kirjallisesti lisävakuutusmaksun maksamisesta tai vakuutusmaksun pienennyksestä eläkelaitokselle saman kalenterivuoden aikana, jota vakuutusmaksun muutos koskee.

Lisävakuutusmaksua tai pienennettyä vakuutusmaksua ei ole oikeutta maksaa sellaisella yrittäjällä, joka saa aloittavan yrittäjän vakuutusmaksualennuksen.

Lakiosasto

7.9.2005

Yleiskirjeet:

- A 47/2002 Joustoa YEL-vakuuttamiseen 1.1.2005 alkaen
- A 28/2003 YEL-vakuuttamiseen joustoa lisäävät säännökset on vahvistettu
- Ohjeisto Yrittäjäeläkelakien muutokset 1.1.2005 ja niiden soveltaminen

4.4

Vakuuttamisvelvollisuuden laiminlyönti

Jos lain piiriin kuuluva yrittäjä laiminlyö vakuutuksen ottamisen, Eläketurvakeskus ottaa yrittäjän puolesta vakuutuksen ja maatalousyrittäjän puolesta vakuutuksen vahvistaa MELA. Vakuutuksen ottamisesta annetaan perusteltu päätös (pakkovakuutus päätös), johon liitetään valitusosoitus.

4.4.1

Eläketurvakeskus ottaa vakuutuksen

Eläketurvakeskus valvoo YEL-yrittäjien vakuuttamisvelvollisuutta. Eläketurvakeskus kehottaa vakuuttamisvelvollisuutensa laiminlyönyttä yrittäjää ottamaan vakuutuksen. Mikäli yrittäjä ei kehotuksesta huolimatta ota itse vakuutusta, Eläketurvakeskus ottaa vakuutuksen yrittäjän puolesta ja antaa siitä päätöksen (pakkovakuutus päätös).

Päätöksessä Eläketurvakeskus vahvistaa lain piiriin kuulumisen alkamisajan ja vakuutusyhtiön (YEL 12 § 1 mom.). Vakuutukset otetaan eläkevakuutusyhtiöistä niiden YEL-vakuutuskannan suuruuden mukaisessa suhteessa.

Vakuutus voidaan tehdä takautuvasti enintään kulumassa olevalle ja kolmelle sitä edeltävälle kalenterivuodelle. Tällöin kuluva vuosi on se vuosi, jolloin pakkovakuutus päätös annetaan. Jos vakuutettu itse ottaa vakuutuksen, kuluva vuosi katsotaan se vuosi, jona vakuutushakemus on tullut vireille.

Eläketurvakeskuksen pakkovakuutus päätöksen perusteella eläkelaitos antaa työtulopäätöksen, jossa vakuutus määrätään alkamaan pakkovakuutus päätöksessä todetusta alkamisajasta. Lisäksi eläkelaitos määrää vakuutusmaksun laiminlyöntikorotuksineen sekä perii vakuutusmaksun.

Yleiskirjeet:

- A 43/99 YEL:n ja MYEL:n takautuva vakuuttaminen muuttuu 1.1.2000.

Lakiosasto

7.9.2005

A 41/97

YEL:n ja MYEL:n 1.1.1998 voimaan tulevat muutokset ja YEL-vakuutuksen päättäminen taannehtivasti (ohjeita YEL:n ja MYEL:n laiminlyöntikorotuksen määrittämisestä ja määrästä noudatetaan edelleen)

4.4.2

Maatalousyrittäjien eläkelaitos vahvistaa vakuutuksen

Maatalousyrittäjien vakuuttamisvelvollisuutta valvoo Mela. Se vahvistaa vakuutuksen ja työtulon sekä laiminlyöntikorotuksen määrän päätöksellä, johon liitetään valitusosoitus (MYEL 12 § 1 ja 2 mom.). Mela perii myös vakuutusmaksut.

Myös MYEL-vakuutus voidaan ottaa takautuvasti enintään kulumassa olevalle ja kolmelle sitä edeltävälle kalenterivuodelle samoin periaattein kuin YEL-vakuutus. Vakuutusmaksua voidaan periä maksuunpanovuotta seuraavat viisi vuotta (ks. luku 6 kohta 6.6).

4.4.3

Laiminlyöntikorotus

Laiminlyöntikorotuksen määrittämisestä tai siitä luopumisesta on ohjeet yleiskirjeessä A 41/97 YEL:n ja MYEL:n 1.1.1998 voimaan tulevat muutokset sekä YEL-vakuutuksen päättäminen taannehtivasti.

Laiminlyöntikorotukseen on oikeus hakea muutosta perustevalituksella.

YEL

Eläketurvakeskus ilmoittaa pakkovakuutus päätöksessään, että eläkelaitos määrää ja perii vakuutusmaksun laiminlyöntikorotuksineen. Laiminlyöntikorotus on 30 prosenttia, jolla eläkelaitos korottaa laiminlyöntiajalta määräytyvää, laskuperustekorolla korkoutettua vakuutusmaksua.

MYEL

Vakuutusmaksun laiminlyöntikorotuksineen määrää ja perii Mela, joka ilmoittaa korotuksesta työtulopäätöksen yhteydessä. MYEL-vakuutettu saa näin mahdollisuuden hakea valittamalla muutosta myös laiminlyöntikorotukseen.

Laiminlyöntikorotuksesta luopuminen

Laiminlyöntikorotuksesta voidaan luopua tietyissä tilanteissa. Ohjeet luopumisesta on annettu yleiskirjeessä A 41/97. Näitä ohjeita noudatetaan sekä YEL- että MYEL-vakuutuksen osalta.

Korotusta ei määrätä seuraavissa tilanteissa:

Lakiosasto

7.9.2005

- jos yrittäjä on ollut vakuutettuna virheellisesti toisen lain mukaan
- vakuuttamisvelvollisuus on ollut tulkinnanvarainen
- yrittäjälle on annettu virheellistä tietoa vakuuttamisvelvollisuudesta
- alkamisaika on tulkinnanvarainen
- sosiaaliset syyt, esimerkiksi yrittäjä on iäkäs ja vakavasti sairas
- yrittäjän kuoleman jälkeen
- vapaaehtoinen vakuutus muuttuu pakolliseksi

4.5

Muutoksenhaku YEL–pakkovakuutus päätökseen tai siihen perustuvaan työtulopäätökseen

4.5.1

Valitus

Eläketurvakeskus lähettää YEL–pakkovakuutus päätöksen eläkelaitokseen työtulon vahvistamista varten vasta sen jälkeen, kun Eläketurvakeskuksen antama pakkovakuutus päätös on lainvoimainen.

Pakkovakuutettu yrittäjä voi valittaa Eläketurvakeskuksen antamasta pakkovakuutus päätöksestä. Yrittäjällä on myös oikeus valittaa eläkelaitoksen antamasta työtulopäätöksestä. Yrittäjä voi näin ollen valittaa joko toisesta päätöksestä tai molemmista.

Jos työtulopäätöksestä valitetaan sillä perusteella, että työtuloa ei tulisi lainkaan vahvistaa, tarkoittaa tämä käytännössä myös pakkovakuutus päätökseen kohdistuvaa vaatimusta. Jos kysymyksessä on puolestaan selvä pakkovakuutushakemukseen kohdistuva poistohakemus, tulee se silloin tulkita myös työtulopäätökseen kohdistuvaksi vaatimukseksi.

Eläketurvakeskuksella on toimivalta antaa pakkovakuutus päätöksen osalta lausunto muutoksenhakuelimelle. Eläkelaitoksella on toimivalta antaa lausunto muutoksenhakuelimelle antamansa työtulopäätöksen osalta. Sen, joka antaa lausunnon muutoksenhakuelimelle, tulisi pyytää asiasta myös toisen osapuolen kanta.

Yrittäjä voi tehdä erikseen perustevalituksen vakuutusmaksun maksuunpanosta (TEL 22 §).

Varsinaisista muutoksenhakeinoista yleisesti on kerrottu yleiskirjeen luvussa 9.

4.5.2

Lainvoimaisen päätöksen poistaminen

Kun Eläketurvakeskuksen antama pakkovakuutus päätös tai eläkelaitoksen antama pakkovakuutus päätökseen perustuva työtulopäätös ovat lainvoimaisia, voi yrittäjä hakea vakuutus oikeudelta näiden päätösten

Lakiosasto

7.9.2005

poistamista. Pakkovakuutus päätöksen osalta toimivalta lausunnon antamiseen vakuutusoikeudelle kuuluu Eläketurvakeskukselle ja työtulopäätöksen osalta eläkelaitokselle. Jos esimerkiksi pakkovakuutus päätöksen poistamista koskeva hakemus saapuu eläkelaitokselle, sen tulee siirtää asia Eläketurvakeskukselle.

Jos yrittäjän esittämä hakemus katsotaan aiheelliseksi, vakuutusoikeudelle annettavassa lausunnossa pyydetään poistamaan sekä pakkovakuutus päätös että työtulopäätös. Näin menetellen vältytään siltä, että vakuutusoikeus poistaisi työtulopäätöksen, mutta pakkovakuutus jäisi voimaan tai päinvastoin.

Jos yrittäjä väittää päätöksen poistamista koskevassa hakemuksessaan, että häntä ei tulisi vakuuttaa yrittäjäeläkelakien mukaan tai hän on sitä mieltä, että vakuutuksen alkamisaika on väärin, hakemuksen on katsottava kohdistuvan Eläketurvakeskuksen pakkovakuutus päätöseen, jolloin lausunnon antaminen vakuutusoikeudelle kuuluu Eläketurvakeskuksen toimivaltaan. Eläketurvakeskus pyytää myös eläkelaitoksen lausunnon asiasta. Jos muutoksenhaussa on kyse ainoastaan siitä, että vakuutuksen alkamisajankohta on väärin, Eläketurvakeskus ei pyydä lausuntoa eläkelaitokselta.

Jos yrittäjä vaatii hakemuksessaan työtulon määrän muuttamista ja on samalla sitä mieltä, että vakuutuksen alkamisaika on väärin, eläkelaitos pyytää asiasta vakuutuksen alkamisajan osalta Eläketurvakeskuksen lausunnon. Eläketurvakeskus ilmoittaa lausunnossaan käsityksensä siitä, pitäisikö pakkovakuutus päätös poistaa. Lausunnossaan vakuutusoikeudelle eläkelaitos ottaa huomioon myös Eläketurvakeskuksen kannan.

Jos yrittäjä on hakenut pakkovakuutus päätöksen poistamista, Eläketurvakeskus lähettää hakemuksen työtulopäätöksen osalta lausunnolle eläkelaitokselle. Eläketurvakeskus antaa lausunnon vakuutusoikeudelle sen jälkeen kun se on saanut eläkelaitoksen lausunnon asiasta.

Ylimääräisistä muutoksenhakukeinoista yleisesti on kerrottu yleiskirjeen luvussa 9.

4.6

Yrittäjien eläkevakuutusmaksun vanhentuminen

Yrittäjäeläkelakien mukainen vakuutus voidaan saattaa voimaan takautuvasti enintään kulumassa olevalta ja kolmelta sitä edeltävältä kalenterivuodelta (YEL, MYEL). Eläkelaitos voi periä vakuutusmaksua enintään maksuunpanovuotta seuraavan viiden kalenterivuoden ajan (ks. luku 6 kohta 6.6).

Lakiosasto

7.9.2005

4.7

Kuolleen yrittäjän vakuuttaminen

YEL-yrittäjän kuoleman jälkeen vakuutusta ei voida ottaa ellei Eläketurvakeskus kuolinpesän osakkaan hakemuksesta erityisestä syystä toisin päätä (YEL 2 § 2 mom.).

Kuolleen maatalousyrittäjän vakuuttaminen tapahtuu samojen periaatteiden mukaan. Asiasta on säädetty MYEL:n 3 §:n 2 momentissa. Nämä asiat käsittelee Mela.

Asia tulee vireille yleensä siten, että perhe-eläkkeen hakijan eläkehakemuksessa mainitaan edunjättäjän harjoittamasta yrittäjä- tai maatalousyrittäjätoiminnasta, jota ei ole vakuutettu. Käsittelevä eläkelaitos pyytää asiasta lausunnon Eläketurvakeskukselta tai Melalta.

Yleiskirjeet:

A 14/86 MYEL 3 §:n ja YEL 2 §:n muuttamisesta

A 13/98 Eläkehakemuksen ratkaisevan laitoksen määräytyminen

YEL

Eläketurvakeskus lähettää hakijalle YT-lomakkeen ja kirjeen, jossa kerrotaan vakuutuksen ottamisen edellytykset. Jos hakija palauttaa lomakkeen, Eläketurvakeskus lähettää YEL-vakuutusasian lausunnon sille eläkelaitokselle, josta hakija on ilmoittanut haluavansa ottaa vakuutuksen.

Eläkelaitoksen lausunnon saatuaan Eläketurvakeskus kuulee vielä hakijaa ja ilmoittaa hänelle tiedot perhe-eläkkeen suuruudesta, sen jakautumisesta edunsaajien kesken sekä vakuutusmaksun suuruuden ja lähettää hakijalle maksusitoumuslomakkeen. Tässä vaiheessa hakija voi vielä luopua vakuutuksen hakemisesta. Jos hakija päättää ottaa vakuutuksen ja sitoutuu maksamaan vakuutusmaksun, ilmoittaa hän siitä Eläketurvakeskukselle.

Eläketurvakeskus ratkaisee, saako hakija ottaa YEL-vakuutuksen kuolleelle yrittäjälle. Jos Eläketurvakeskus suostuu hakemukseen, se toimittaa asiakirjat hakijan ilmoittamaan eläkelaitokseen vakuutuksen ja työtulon vahvistamista varten. Eläkelaitos antaa työtulopäätöksen, johon liitetään valitusosoitus.

Jos Eläketurvakeskus ei suostu hakemukseen, ei ratkaisusta ole muutoksenhakuoikeutta. Asiasta voi valittaa vasta perhe-eläkepäätöksen yhteydessä.

Lakiosasto

7.9.2005

MYEL

Maatalousyrittäjän vakuuttamisen osalta menettely on muutoin samanlainen paitsi että asian käsittelee ja työtulopäätöksen antaa Mela.

4.8

YEL-vakuutuksen siirtäminen toiseen yhtiöön tai eläkekassaan

Vakuutuksenottaja voi siirtää YEL-vakuutuksen toiseen eläkelaitokseen. Hän on voinut irtisanoa YEL-vakuutuksensa 1.10.2002 lähtien päättymään maaliskuu-, kesä-, syys-, tai joulukuun viimeisenä päivänä. Aiemmin vakuutuksen saattoi siirtää vain kerran vuodessa.

Irtisanominen tulee tehdä kirjallisesti viimeistään kolme kuukautta ennen vakuutus sopimuksen päättymistä. YEL-vakuutuksen on kuitenkin pitänyt olla ennen siirtämistä edellisessä yhtiössä voimassa vähintään vuosi.

Kun vakuutus irtisanoaan, on yrittäjän kerrottava, mihin eläkelaitokseen hän siirtää vakuutuksensa. Uusi eläkelaitos ei anna uutta työtulopäätöstä, ellei työtulon määrä samalla muutu.

Vakuutuksen siirto toiseen yhtiöön tapahtuu käytännössä yleensä niin, että yrittäjä tekee uuden vakuutushakemuksen toiseen yhtiöön ja valtuuttaa tämän yhtiön irtisanomaan vanhan vakuutuksensa.

4.9

Yrittäjän vakuuttamatta jättäminen

YEL-vakuutuksesta ei vuodesta 2002 lähtien ole voinut saada vapautusta. Yrittäjävakuutus on pakollinen, jos työtulo on tietyn määräinen. Vuoden 2002 alusta lähtien vuoden 2004 loppuun saakka yrittäjä on sen sijaan voitu jättää vakuuttamatta, jos hänen eläketurvansa on ollut sen määräinen, että hänelle ei enää yrittäjätoiminnan perusteella kerry eläkettä.

Yrittäjän hakemuksesta on selvitetty, voidaanko hänet jättää vakuuttamatta YEL:n mukaan. Eläketurva on arvioitu hakemuksen tekohetken mukaan. Asiasta on annettu yrittäjälle valituskelpoinen päätös.

Kun yrittäjä on saanut päätöksen, että hänet voidaan jättää vakuuttamatta, vakuutuksen viimeinen voimassaolopäivä on ollut yrittäjän hakemuksen tekemispäivä.

Vapautus vakuuttamisvelvollisuudesta voi jatkua niin kauan kuin ennen vuotta 2002 voimassa olleiden säännösten mukaiset edellytykset täyttyvät. Eläketurvakeskus tai maatalousyrittäjien eläkelaitos voi kuitenkin yrittäjän hakemuksesta hyväksyä yrittäjän myös aiemmin eläketurvan piiriin. Vakuuttamatta jättäminen voi puolestaan jatkua 1.1.2007 saakka,

Lakiosasto

7.9.2005

jos vakuuttamatta jättämisen perusteet säilyvät siihen saakka. Tämän jälkeen yrittäjä on velvollinen ottamaan itselleen vakuutuksen.

Yleiskirjeet:

A 31/2001 Yrittäjien eläkelakien vapautussäännökset kumotaan
1.1.2002 alkaen

A 19/2001 Sisältää ohjeita yrittäjän vakuuttamatta jättämisestä

A 32/1994 Yrittäjien vakuuttamisvelvollisuudesta vapauttaminen

Ohjeisto Yrittäjäeläkelakien muutokset 1.1.2005 sekä niiden
soveltaminen

Käsitlevä laitos

Jos yrittäjällä on YEL:n mukainen vakuutus voimassa, asian tutkii ja päätöksen antaa eläkelaitos. MYEL:n osalta päätöksen antaa Maatalousyrittäjien eläkelaitos.

Jos yrittäjällä ei ole voimassa yrittäjäeläkelakien mukaista vakuutusta, asian tutkii ja päätöksen antaa Eläketurvakeskus. Näissä tilanteissa vakuutusta ei tarvitse ottaa takautuvalta ajalta eikä laiminlyöntitilanteessa yrittäjää tarvitse pakkovakuuttaa, jos vakuuttamatta jättämisen edellytykset täyttyvät.

Lakiosasto

7.9.2005

SISÄLLYSLUETTELO

5 TYÖNTEKIJÖIDEN VAKUUTTAMINEN JA VAKUUTUSMAKSUT	1
5.1 Vakuuttaminen	1
TEL	1
LEL ja TaEL	1
MEL.....	1
Lisäeläke	2
Vapaaehtoinen vakuutus.....	2
Eläketurvakeskuksen soveltamispäätös.....	2
Työntekijän eläketurva työnantajan laiminlyötyä eläketurvan järjestämisen	2
Työsuhteiden rekisteröinti	2
5.2 TEL-vakuuttaminen	3
Ns. vuoden sääntö	3
Järjestelyaika	4
5.3 Työnantaja ottaa vakuutuksen.....	4
5.3.1 Vakuutuksen vahvistaminen	4
5.3.1.1 Vakuutusmaksu.....	5
5.3.1.2 Vakuutusmaksun korottaminen myöhässä otetun vakuutuksen vuoksi tai työnantajan laiminlyödessä ilmoitusvelvollisuutensa.....	6
5.3.2 Pakkovakuuttaminen.....	7
Pakkovakuutus päätös	7
5.3.3 Pakkovakuutus erityistilanteissa	7
5.3.3.1 Konkurssi	7
5.3.3.2 Osoitteeltaan tuntematon työnantaja.....	8
5.3.3.3 Yritystoiminta päätynyt	8
5.3.3.4 Työnantaja kuollut	9
5.3.4 Pakkovakuutus päätöksen oikeudellinen luonne	9
5.3.5 Eläkelaitoksen toimenpiteet pakkovakuutus päätöksen johdosta	9
5.4 Muutoksenhaku TEL –pakkovakuutus päätökseen	10
5.4.1 Valitus ja lainvoimaisen päätöksen poistaminen	10
Perustevalitus.....	10
5.4.2 TEL- vakuutusmaksun maksuunpano	11
5.4.3 TEL-vakuutuksen siirto vakuutusyhtiöstä toiseen	11
5.5 LEL- ja TaEL-vakuuttaminen	11
5.5.1 Vakuutusmaksun laiminlyönti.....	12
LEL- ja TaEL –vakuutusmaksujen maksuunpanon vanhentuminen.....	12
5.6 MEL-vakuuttaminen ja vakuutusmaksu	13
MEL –vakuutusmaksun vanhentuminen	13
5.7 Väärinvakuuttamisen oikaisu.....	13
Virheellisesti vakuuttaminen TEL:n, LEL:n ja TaEL:n mukaisissa tilanteissa	13

Lakiosasto

7.9.2005

5.8 Muu virheellisesti maksettu eläkevakuutusmaksu	14
Virheellisesti maksetun eläkevakuutusmaksun vanhentuminen.....	14
Vanhentuminen 31.12.2003 saakka.....	14
Vanhentuminen 1.1.2004 lähtien.....	14
5.9 Työnantajan vapauttaminen vakuutusmaksuista (MaVa)	15
5.10 Työntekijäin eläkemaksu	15
Virheellinen pidätys	16

Lakiosasto

7.9.2005

5 TYÖNTEKIJÖIDEN VAKUUTTAMINEN JA VAKUUTUSMAKSUT

5.1 Vakuuttaminen

Vuoden 2005 alusta alkaen työnantaja on velvollinen järjestämään ja kustantamaan eläketurvan työntekijälleen seuraavan kuukauden alusta, jona työntekijä täyttää 18 vuotta. Nykyisin vakuuttamisvelvollisuus koskee lähes kaikkea työsuhteessa tehtyä työtä sen kuukauden loppuun saakka, jona työntekijä täyttää 68 vuotta.

Yksityisen työnantajan palveluksessa työsuhteessa tehtyyn työhön sovelletaan työntekijäin eläkelakia (TEL), lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelakia (LEL) tai taiteilijoiden ja eräiden erityisryhmiin kuuluvien työntekijäin eläkelakia (TaEL). Merimiehet vakuutetaan merimieseläkelain (MEL) mukaan.

TEL

Työnantaja järjestää TEL-eläkevakuutuksen työeläkevakuutusyhtiöistä annetussa laissa (354/1997) tarkoitetussa vakuutusyhtiössä, vakuutus-kassalain (1164/1992) tarkoittamassa eläkekassassa tai eläkesäätiölain (1774/1995) mukaisessa eläkesäätiössä. Eläkevakuutusyhtiö ja eläkekassa perivät työnantajalta TEL-vakuutusmaksun. Eläkesäätiössä työnantaja maksaa säätiölle kannatusmaksuja.

LEL ja TaEL

LEL- ja TaEL-työnantajat maksavat oma-aloitteisesti LEL- ja TaEL-vakuutusmaksut Keskinäiselle Eläkevakuutusyhtiölle Eteralle, joka hoitaa LEL- ja TaEL-vakuutuksia TYEL:n voimaantumiseen saakka.

Keskinäisen Eläkevakuutusyhtiön Eteran ja Esiintyvien taiteilijoiden ja eräiden erityisryhmien eläkekassan fuusioitumiseen saakka (30.6 2004) LEL-vakuutuksia hoiti Etera ja TaEL-vakuutuksia Esiintyvien taiteilijoiden ja eräiden erityisryhmien eläkekassa.

MEL

MEL:in piiriin kuuluvien työntekijöiden vakuuttaminen hoidetaan Merimieseläkekassassa.

Lakiosasto

7.9.2005

Lisäeläke

Ennen 1.1.2001 työnantajalla oli mahdollisuus järjestää TEL:n piiriin kuuluville työntekijöille vähimmäisehdot ylittävä eläketurva ja rekisteröidä se Eläketurvakeskuksessa (TEL 11 §:n mukainen rekisteröity lisäeläke). Tätä mahdollisuutta ei ole enää edellä mainitun ajankohdan jälkeen. Ennen 1.1.2001 tehdyt lisäeläkejärjestelyt ovat kuitenkin edelleen voimassa.

Yleiskirje A 27/2000 Rekisteröityjen lisäetujen sulkeminen

Ohjeisto Muutokset rekisteröityihin lisäetuihin 1.1.2005

Lisäeläkevakuutuksia koskevien asioiden käsittelyssä noudatetaan samoja periaatteita kuin lakisääteisessä vakuutuksessa.

Vapaaehtoinen vakuutus

Työnantaja voi järjestää vapaaehtoisen vakuutuksen luottamustoimen tai ulkomaan työn osalta.

Vapaaehtoista ja lakisääteistä vakuuttamista koskevien asioiden käsittelyssä noudatetaan samoja periaatteita.

Eläketurvakeskuksen soveltamispäätös

Eläketurvakeskus voi eläkelaitoksen, työnantajan tai työntekijän hakemuksesta antaa valituskelpoisen päätöksen siitä, mitä eläkelakia määrättyyn työhön tai henkilöön on sovellettava (TEL 1 § 7 mom., LEL 1 § 4 mom., TaEL 1 § 6 mom.).

Työntekijän eläketurva työnantajan laiminlyötyä eläketurvan järjestämisen

Vaikka työnantaja olisi laiminlyönyt työntekijänsä vakuuttamisen, on työntekijällä oikeus saada eläkettä kyseisen työsuhteen perusteella, mikäli työsuhtetiedot voidaan todentaa jälkikäteen. Ellei vakuutusmaksuja saada perityksi työnantajalta, eläke tulee yhteisesti kustannettavaksi.

Työsuhteiden rekisteröinti

Eläkelaitos ilmoittaa vakuutuksen Eläketurvakeskukselle, joka ylläpitää keskitetysti eläkejärjestelmän rekistereitä työnantajien eläkevakuutusten ja työntekijöiden työsuhteiden osalta (TEL14 §). Myös rekisteröidyt lisäeläkkeet ja vapaaehtoiset vakuutukset rekisteröidään.

Työntekijällä on oikeus koska tahansa tarkistaa, ovatko hänen työsuhtetietonsa työnantajan ilmoitusten perusteella oikein rekisteröidyt. Työntekijällä on myös oikeus pyytää eläkelaitokselta valituskelpoinen

Lakiosasto

7.9.2005

päätös työsuhteen kestosta ja eläkkeen perusteena olevan palkan määrästä (ns. SITO-päätös, TEL 10 a §).

5.2

TEL-vakuuttaminen

Työnantajan tulee järjestää eläketurva, kun työntekijän työsuhde täyttää TEL:n piiriin kuulumisen edellytykset eli työsuhde on jatkunut TEL:ssä säädetyn odotusajan 30 päivää ja ansiot ovat vähintään TEL:n rajamäärän suuruiset. Jos kuukausiansiot vaihtelevat yli ja alle rajamäärän, vakuuttaminen voi vaihtua TEL:n ja TaEL:n välillä.

Ns. vuoden sääntö

Vuoden 2005 alkuun saakka oli voimassa ns. vuoden sääntö. Sen mukaan TEL-työsuhteen katsottiin jatkuneen yhdenjaksoisesti, jos työsuhteen jatkuessa työnteko ja palkanmaksu olivat yhdenjaksoisesti keskeytyneinä enintään vuoden ajan. Jos työnteko ja palkanmaksu olivat keskeytyneinä yhdenjaksoisesti kuitenkin yli vuoden ajan, työsuhteen katsottiin päättyneen sen päivän lopussa, jolta työntekijälle oli viimeksi maksettu eläkepalkkaan TEL:n 7 e §:n mukaisesti luettavia eriä mainitun vuoden kuluessa työntöön ja palkanmaksun keskeytymisestä. Enintään vuoden mittainen palkaton jakso työoikeudellisen työsuhteen jatkuessa ei siis katkaissut eläketurvan karttumista. Tämä koski myös MEL:a

Tästä ns. vuoden säännöstä säädettiin TEL:n 2 §:ssä 1.3.2002 – 31.12.2004. Soveltamiskäytännössä noudatettiin edellä mainittua vuoden sääntöä kuitenkin jo ennen 1.3.2002. Soveltamiskäytännön mukaan TEL-työsuhdetta ei katkaistu, jos työnantaja ei ilmoittanut työsuhdetta katkenneeksi ja työsuhteen katko kesti alle vuoden ajan. Jos taas työnantaja oli ilmoittanut työsuhteen päättyneeksi palkattoman jakson alkaessa, TEL-työsuhteen katsottiin päättyneen siihen, vaikka henkilö palasi töihin alle vuoden kestäneen jakson jälkeen.

Vakuutusosoikeus otti täysistuntoratkaisussaan 2.11.2001 (2007/2000) sen kannan, että työsuhde ei voi kuulua TEL:n piiriin yli kuukauden mittaisen palkattoman vapaan aikana ja että TEL-työsuhde tuli päättää viimeiseen palkalliseen päivään. Ratkaisun syynä oli se, että tuolloin vuoden sääntö ei perustunut lakiin.

Vakuutusosoikeuden ratkaisusta seurasi, että niissä tapauksissa, joissa palkaton jakso on alkanut ennen vuoden sääntöä koskevan TEL:n 2 §:n voimaantuloa 1.3.2002 ja joissa vuoden säännön soveltaminen johtaisi eläkepalkan pienentymiseen ja työntekijälle epäedulliseen lopputulokseen, TEL-työsuhde katkaistaan vakuutetun niin halutessa. Tämä kos-

Lakiosasto

7.9.2005

kee myös tapauksia, joissa on jo ehditty antaa eläkepäätös. Eläkelaitos voi eläkepäätöstä tehdessään katkaista TEL-työsuhteen, jos se toteaa, että palkaton jakso ennen 1.3.2002 aiheuttaisi eläkepalkan ilmeistä vääristymistä.

Vuoden sääntöä sovelletaan vuoden 2004 jälkeenkin, kun suojatuista TEL-työsuhteista lasketaan eläkettä vuoden 2004 säännösten mukaan.

Yleiskirjeet:

A 44/97	Lyhyiden työsuhteiden vakuuttaminen
A 5/2001	TEL-työsuhteen selvittäminen ja vakuuttaminen
A 7/2002	Vuoden sääntö ehdotetaan otettavaksi lakiin
A 9/2002	I Vuoden sääntöä koskeva lainsäädäntö on vahvistettu
	II Vammaisten ja vajaakuntoisten työllistymistä edistävä lainsäädäntö on vahvistettu
Ohjeisto	Työsuhdetietojen sitovuus
Ohjeisto	Työsuhteen selvittäminen ja vakuuttaminen
Lakiosaston tiedote 3/99 Palkattoman poissaolon aikaiset satunnaiset palkat ja TEL- TaEL- rajanveto	
Lakiosaston tiedote 4/02 1.1.1998 tai sen jälkeen alkaneiden TEL-työalojen työsuhteiden vakuuttaminen jälkikäteen	

Järjestelyaika

Työnantajan tulee ottaa TEL-vakuutus eläkelaitoksesta kolmen kuukauden kuluessa (ns. järjestelyaika) ensimmäisen TEL:n piiriin kuuluvan työsuhteen alkamispäivästä. Jollei työnantaja oma-aloitteisesti tai kehoituksen saatuaan järjestä vakuutusta, Eläketurvakeskus ottaa vakuutuksen työnantajan puolesta (pakkovakuutus).

5.3

Työnantaja ottaa vakuutuksen

5.3.1

Vakuutuksen vahvistaminen

Työnantaja tekee TEL-vakuutusyhtiöön vakuutushakemuksen ja työsuhdeilmoituksen vakuutettavista työntekijöistä. Vakuutusyhtiö on velvollinen antamaan lain vähimmäisehdot täyttävän vakuutuksen työnan-

Lakiosasto

7.9.2005

tajalle, lukuun ottamatta TEL:n 3 §:n poikkeussäännöstä keskinäisten vakuutusyhtiöiden osalta.

Vakuutusyhtiö toimittaa työnantajalle ilmoituksen, vakuutuskirjan, vakuutus sopimuksen vahvistamisesta ja pitää vakuutuksen voimassa. Jos työnantaja ei ole enää TEL-vakuuttamisvelvollinen, työnantaja ilmoittaa asiasta vakuutusyhtiölle, joka tarkistaa, että perusteet lakkauttamiselle ovat olemassa ja lakkauttaa vakuutuksen.

Työnantaja voi tietyin edellytyksin järjestää työntekijöidensä eläketurvan perustamalla oman eläkekassan tai -säätiön. Myös liittyminen jo olemassa olevaan kassaan tai säätiöön voi olla mahdollista.

Eläkelaitos ilmoittaa vakuutustiedot edelleen Eläketurvakeskuksen rekistereihin.

Työnantajan tulee ilmoittaa eläketurvan järjestämisestä myös työntekijöilleen laittamalla työpaikalle tiedonannon siitä, missä eläkelaitoksessa työntekijöiden eläketurva on järjestetty (TEL 3 § 3 mom.).

5.3.1.1

Vakuutusmaksu

Vakuutusyhtiö määrää työnantajan maksettavaksi vakuutusmaksun sosiaali- ja terveysministeriön vuosittain vahvistamien perusteiden mukaan.

Yleiskirje A 11/2001 Euron käyttöönotto työeläkejärjestelmässä

Vakuutusmaksu lasketaan prosentteina työntekijän palkasta. Maksu määräytyy eri tavalla pientyönantajilla ja suurtyönantajilla. Vakuutusmaksuun sisällytetään laskuperustekorona suuruinen jatkuva korko teoreettisesta eräpäivästä varsinaiseen eräpäivään. Vakuutusyhtiö perii määräämänsä vakuutusmaksut ja vakuutusmaksun viivästyessä määrää vakuutusmaksulle viivästyskorkoa. Viivästyskoroista on kerrottu tarkemmin 6. luvun kohdassa 6.2.

Eläkekassa määrää työnantajan maksettavaksi vakuutusmaksun, joka lasketaan prosentteina palkkasummasta.

Eläkesäätiössä työnantaja maksaa kannatusmaksuja joko kullekin työnantajalle kohdistuvien todellisten kustannusten mukaan tai tasavan mallin mukaan, jolloin maksu määräytyy esimerkiksi työnantajien maksamien palkkojen mukaisessa suhteessa.

Lakiosasto

7.9.2005

5.3.1.2

Vakuutusmaksun korottaminen myöhässä otetun vakuutuksen vuoksi tai työnantajan laiminlyödessä ilmoitusvelvollisuutensa

Jos työnantaja ei ota TEL-vakuutusta kolmen kuukauden kuluessa ensimmäisen TEL:n piiriin kuuluvan työsuhteen alkamisesta, vakuutusyhtiö ja eläkekassa määräävät vakuutusmaksun korotuksen laiminlyöntiajalta. Korotus voi olla enintään vakuutusmaksun suuruinen (TEL 15 § 1 momentti).

Eläketurvakeskus on antanut ohjeet korotuksen määräämisestä. Yleensä laiminlyöntikorotus on 10 prosenttia laskuperustekorolla korkoutetusta vakuutusmaksusta. Korotusprosentti voi olla suurempi räikeimmissä laiminlyöntitapauksissa.

Vakuutusyhtiö ja eläkekassa ratkaisevat, korottavatko ne vakuutusmaksua laiminlyönnin vuoksi vai luopuvatko ne korotuksesta. Eläkelaitokset luopuvat korotuksista, jotka ovat määrältään pieniä, 100 euroa tai tätä vähemmän. Myös eräissä erityisissä tilanteissa eläkelaitokset päättävät tapauskohtaisesti, onko korotuksesta syytä luopua. Erityistilanteissa eläkelaitokset noudattavat Eläketurvakeskuksen omaksumaa vakiintunutta käytäntöä. Näitä tilanteita on selostettu yleiskirjeessä A 41/96 kohdassa 3.2.4.

TEL:n 17 §:n 1 momentin mukaan työnantaja on velvollinen antamaan eläkelaitokselle ja eläketurvakeskukselle työntekijöidensä nimet, henkilötunnukset, työsuhteiden alkamis- ja päättymispäivät, palkka- ja palvelusaikatiedot sekä tiedot kalenterivuoden päättyessä jatkuvista työsuhteista sekä muista työnantajan vakuuttamisvelvollisuuteen ja vakuutusmaksuun vaikuttavista seikoista. Jos työnantaja jättää tiedot antamatta tai antaa ne myöhemmin kuin valtioneuvoston asetuksessa (TEA 3 §) säädetään, eläkelaitos voi myös tällöin määrätä työnantajalle enintään kaksinkertaiseksi korotetun kohtuullisena pidettävän vakuutusmaksun.

Työnantaja voi tehdä maksuunpanosta TEL 22 §:n mukaisen perustevalituksen. Valitusaika lasketaan maksuunpanon eräpäivästä. (ks. luku 9, kohta 9.4.1.4.1 Valitusaika)

Yleiskirjeet:

A 19/96	TEL - ja YEL -vakuutusmaksun korottaminen eläkejärjestelyn viivästyessä
A 41/96	Pakkovakuuttaminen ja myöhässä otettu TEL-vakuutus (TEL 15§)
A 26/01	Eräiden rajamäärien tarkistaminen

Lakiosasto

7.9.2005

5.3.2

Pakkovakuuttaminen

Eläketurvakeskus valvoo muun muassa verottajalta tai työsuhteselvityspyynnöistä saamiensa tietojen perusteella, että työnantajat täyttävät TEL-vakuuttamisvelvollisuutensa. Jos työnantaja ei ole ottanut lainkaan TEL-vakuutusta, Eläketurvakeskus kehottaa valvonnassa saamiensa tietojen perusteella työnantajaa ottamaan vakuutuksen tai antamaan vastineen kehotuksen johdosta. Ellei työnantaja Eläketurvakeskuksen kehotuksestaan ota vakuutusta, Eläketurvakeskus hoitaa työsuhteen selvittelyn ja ottaa työnantajan kustannuksella vakuutuksen eläkelaitoksesta (TEL 15 §).

Yleiskirje A 41/96 Pakkovakuuttaminen ja myöhässä otettu TEL-vakuutus (TEL 15 §)

Pakkovakuutus päätös

Jos työnantaja on TEL-vakuuttamisvelvollinen eikä ota vakuutusta Eläketurvakeskuksen kehotuksesta huolimatta, Eläketurvakeskus ottaa vakuutuksen työnantajan kustannuksella vakuutusyhtiöstä ja antaa siitä päätöksen (pakkovakuutus päätös).

Eläketurvakeskuksen pakkovakuutus päätöksessä todetaan se vakuutusyhtiö, josta Eläketurvakeskus on ottanut vakuutuksen. Lisäksi päätöksessä todetaan työnantajan TEL-vakuuttamisvelvollisuuden laiminlyöntiaika. Se on vakuutukseen sisältyvän ensimmäisen TEL:n piiriin kuuluvan työsuhteen alkamispäivästä vakuutuksen ottamispäivään. Työnantaja on päätöksessä todetusta laiminlyöntiajan alkamisesta lähtien TEL-vakuuttamisvelvollinen.

Päätöksen liitteenä ovat vakuutukseen liitettävät työsuhtetiedot. Päätös valitusosoituksineen toimitetaan työnantajalle, jolla on muutoksenhakuoikeus päätöksestä. Pakkovakuutus päätös lähetetään tiedoksi myös vakuutusyhtiölle vakuutuksen voimaansaattamista varten.

Vakuutusyhtiöllä ja työnantajan vakuutuksen piirin kuuluvilla työntekijöillä ei ole päätöksestä valitusoikeutta.

5.3.3

Pakkovakuutus erityistilanteissa

5.3.3.1

Konkurssi

Työnantaja ei voi ottaa itse vakuutusta konkurssimenettelyn aikana. Tämän vuoksi Eläketurvakeskus ottaa vakuutuksen työnantajan kustannuksella ja osoittaa päätöksen pesänhoitajalle. Pesänhoitajalla on

Lakiosasto

7.9.2005

valitusoikeus pakkovakuutus päätöksestä. Vakuutuksen voimaan saatamisen jälkeen vakuutusyhtiö valvoo vakuutusmaksusaatavansa käräjäoikeudessa.

Konkurssimenettelyn päätyttyä työnantajat, joiden yhtiömiehet ovat henkilökohtaisesti vastuussa vakuutusmaksuista, ja työnantajana toiminnut yksityishenkilö ovat itse velvollisia hoitamaan työntekijöidensä eläkevakuutuksen. Näin ollen Eläketurvakeskus kehottaa tällaisia työnantajia ottamaan vakuutuksen ja ottaa tarvittaessa vakuutuksen työnantajan kustannuksella. Osakeyhtiö, jonka toiminta päättyi konkurssiin, ei voi ottaa enää itse vakuutusta eikä Eläketurvakeskus tämän vuoksi anna työnantajalle kehotusta työntekijöiden eläketurvan hoitamiseksi. Eläketurvakeskus ottaa pakkovakuutuksen.

5.3.3.2

Osoitteeltaan tuntematon työnantaja

Eläketurvakeskus ottaa vakuutuksen myös siinä tapauksessa, että työnantajaa ei ole enää mahdollista kuulla esimerkiksi sen vuoksi, että työnantajan osoite ei ole tiedossa. Eläketurvakeskus kuuluttaa Virallisessa lehdessä siitä, että se on antanut työnantajalle kehotuksen ottaa vakuutus. Jos työnantaja ei ota TEL-vakuutusta, Eläketurvakeskus ottaa eläkevakuutusyhtiöstä TEL 15 §:n mukaisen vakuutuksen työnantajan kustannuksella. Eläketurvakeskus antaa asiasta valituskelpoisen päätöksen ja ilmoittaa päätöksestä kuulutuksella Virallisessa lehdessä. Eläkelaitos, josta vakuutus on otettu, perii vakuutusmaksun työnantajalta.

5.3.3.3

Yritystoiminta päättynyt

Yritystoiminnan päättyminen ei yleensä poista työnantajan velvollisuutta ottaa TEL-vakuutus. Vakuuttamisvelvollisuutta ei myöskään poista työnantajan taloudellinen tilanne, esimerkiksi varattomuus. Tällöin Eläketurvakeskus kehottaa työnantajaa ottamaan vakuutuksen. Ellei työnantaja ota vakuutusta, Eläketurvakeskus ottaa pakkovakuutuksen työnantajan kustannuksella.

Työnantaja ei itse voi ottaa vakuutusta edellä mainituissa työnantajan konkurssiin liittyvissä tilanteissa. Myöskään rekisteröity yhtiö tai yhteisö, joka on purkautunut julkisen haasteen johdosta, ei voi enää ottaa vakuutusta.

Lakiosasto

7.9.2005

5.3.3.4

Työnantaja kuollut

Jos työnantaja ei eläessään ottanut TEL-vakuutusta, kuolinpesän osakkaat ovat vastuussa vakuutuksen ottamisesta. Eläketurvakeskus ottaa pakkovakuutuksen kuolinpesän kustannuksella, jos kuolinpesän osakkaat eivät kehotuksesta huolimatta ota vakuutusta.

5.3.4

Pakkovakuutus päätöksen oikeudellinen luonne

Eläketurvakeskuksen pakkovakuutus päätöksen merkitys työnantajaan nähden on, että päätöksellä todetaan työnantajan olevan päätöksessä mainitusta ajankohdasta TEL-vakuuttamisvelvollinen. Eläkelaitokseen nähden päätöksen merkitys on, että sen perusteella eläkelaitos voi saattaa TEL-vakuutuksen voimaan.

Pakkovakuutus päätöksen liitteessä todetaan myös vakuutukseen kuuluvat työntekijät, heidän työsuhdeaikansa sekä palkkansa. Pakkovakuutus päätös ei kuitenkaan saavuta oikeusvoimaa päätöksen perusteena olevien työsuhteiden osalta. Eläkelaitos voi korjata Eläketurvakeskuksen päätöksessä olevaa työsuhdeaikaa tai palkkaa ja muuttuneiden työsuhdetietojen perusteella myös aikaisempaa vakuutusmaksun maksuunpanoan. Maksuunpanosta työnantajalla on oikeus tehdä perustevalitus.

Yleiskirje A 41/96 Pakkovakuuttaminen ja myöhässä otettu TEL-vakuutus (TEL 15 §)

5.3.5

Eläkelaitoksen toimenpiteet pakkovakuutus päätöksen johdosta

Vakuutusyhtiö saattaa TEL-vakuutuksen voimaan Eläketurvakeskuksen pakkovakuutus päätöksen perusteella ja lähettää työnantajalle vakuutus kirjan. Lisäksi eläkelaitos ilmoittaa Eläketurvakeskuksen työsuhderekisteriin vakuutukseen kuuluvat työsuhteet.

Vakuutusyhtiö määrää työnantajalle vakuutusmaksun sekä päättää, tuleeko pakkovakuutuksen johdosta myös laiminlyöntikorotusta. Pääsääntöisesti korotus on 30 prosenttia laskuperustekorolla korkoutetusta vakuutusmaksusta. Korotus saa olla enintään vakuutusmaksun suuruinen. Oikeuskäytännössä korotuksesta on luovuttu eräissä tilanteissa. Näitä tilanteita on selostettu yleiskirjeessä A 41/96 kohdassa 2.4.

Vakuutusyhtiö perii työnantajalta vakuutusmaksun. Vakuutusmaksujen perintää on selostettu luvussa 6.

Lakiosasto

7.9.2005

Lisäksi eläkelaitos antaa TEL 10 a §:n mukaisen päätöksen (SITO) niiden Eläketurvakeskuksen päätökseen sisältyvien työsuhteiden osalta, jotka ovat tulleet työsuhdeselvittelyinä vireille Eläketurvakeskukseen. SITO-päätöksestä on muutoksenhakuoikeus työntekijällä ja työnantajalla.

Yleiskirjeet:

A 5/2001 TEL-työsuhteen selvittäminen ja vakuuttaminen

Ohjeisto Työsuhteen selvittäminen ja vakuuttaminen

Ohjeisto Työsuhdetietojen sitovuus

5.4

Muutoksenhaku TEL-pakkovakuutus päätökseen

5.4.1

Valitus ja lainvoimaisen päätöksen poistaminen

Työnantaja voi hakea muutosta Eläketurvakeskuksen TEL:n 15 §:n perusteella antamaan pakkovakuutus päätökseen. Kun muutoksenhakuelin on antanut päätöksensä, on myös Eläketurvakeskuksella oikeus valittaa päätöksestä.

Kun työnantaja valittaa pakkovakuutus päätöksestä tai hakee sen poistamista, antaa Eläketurvakeskus asiasta lausunnon muutoksenhakuelimelle.

Vakuutusyhtiöllä ja työnantajan vakuutuksen piiriin kuuluvilla työntekijöillä ei ole pakkovakuutus päätöksestä valitusoikeutta.

Perustevalitus

Työnantajalla on oikeus tehdä vakuutusmaksun maksuunpanosta perustevalitus (TEL 22 §). Jos työnantaja on vaatinut valituskirjelmässään vakuutusmaksuja poistettavaksi tai muutoin esittänyt tyytymättömyytensä vakuutusmaksuihin, voidaan katsoa, että työnantaja on tehnyt myös perustevalituksen pakkovakuutus päätökseen kohdistuvan valituksen lisäksi. (Katso luku 9, kohta 9.4)

Tällöin Eläketurvakeskus antaa muutoksenhakuelimelle vastineen pakkovakuutus päätöksen osalta ja lähettää työnantajan valituskirjelmän eläkelaitokselle tiedoksi.

Muutoksenhakuelin harkitsee, onko kyseessä perustevalitus ja pyytää tältä osin eläkelaitokselta lausunnon.

Lakiosasto

7.9.2005

5.4.2

TEL- vakuutusmaksun maksuunpano

TEL-vakuutusmaksu on pantava maksuun kymmenen vuoden kuluessa vakuutusmaksusaatavan syntyhetkestä lukien. TEL-vakuutusmaksun ja siihen liittyvien laiminlyöntikorotusten syntyhetki on lopullisen TEL-vakuutusmaksun eräpäivä. Tämä ajankohta on vakuutusyhtiöissä ja useassa eläkekassassa kesäkuun 20. päivä palkanmaksua seuraavana kalenterivuonna. Kymmenen vuoden vanhentumisaika alkaa tästä ajankohdasta.

Esimerkki:

Vakuuttamisvelvollisuuden alainen palkka on maksettu ajalla 1.6.2000 - 30.8.2000. Näiden palkkojen lopullinen vakuutusmaksu erääntyy maksettavaksi seuraavan kalenterivuoden kesäkuun 20. päivä eli 20.6.2001. Näiden palkkojen perusteella määrättävän vakuutusmaksun viimeinen maksuunpanopäivä on 20.6.2011.

Jos vakuutusmaksua ei ole maksuunpantu kymmenen vuoden kuluessa vakuutusmaksusaatavan syntyhetkestä lukien, on vakuutusmaksu vanhentunut. Tällöin vakuutusmaksua ei enää tarvitse maksaa, vaikka sitä vaadittaisiin.

Maksuunpantua vakuutusmaksua eläkelaitos voi periä enintään maksuunpanovuotta seuraavat viisi vuotta (ks. luku 6 kohta 6.6)

5.4.3

TEL-vakuutuksen siirto vakuutusyhtiöstä toiseen

Työnantaja voi siirtää TEL -vakuutuksen toiseen eläkelaitokseen. Hän on voinut irtisanoa vakuutuksen 1.10.2002 lähtien päättymään maaliskä-, syys-, tai joulukuun viimeisenä päivänä. Aiemmin vakuutuksen saattoi siirtää vain kerran vuodessa.

Irtisanominen tulee tehdä kirjallisesti viimeistään kolme kuukautta ennen vakuutus sopimuksen päättymistä. TEL -vakuutuksen on kuitenkin pitänyt olla ennen siirtämistä edellisessä yhtiössä voimassa vähintään vuosi.

5.5

LEL- ja TaEL-vakuuttaminen

Työnantaja ei tee LEL- eikä TaEL-vakuuttamisen osalta erillistä vakuutus sopimusta eläkelaitoksen kanssa. Työnantaja suorittaa omaloitteisesti LEL-vakuutusmaksut ja TaEL-vakuutusmaksut Eteralle sekä toimittaa sille työntekijöiden ansiotiedot kerran kuukaudessa viimeis-

Lakiosasto

7.9.2005

tään palkanmaksua seuraavan kuukauden 20. päivänä. Sosiaali- ja terveysministeriö vahvistaa vuosittain ansioista maksettavat vakuutusmaksuprosentit.

Työnantajan tulee suorittaa LEL- ja TaEL-vakuutusmaksut ansioista, jotka on maksettu työntekijöille lain piiriin kuuluvan työskentelyn perusteella. Jos kuitenkin TaEL-työsuhteessa kuukausiansiot vaihtelevat yli ja alle TEL:n rajamäärän, voi työsuhteen vakuuttaminen tulla siirrettäväksi jaksoissa TEL:iin ja TaEL:iin.

Yleiskirjeet:

A 44/97 Lyhyiden työsuhteiden vakuuttaminen

A 5/2001 TEL-työsuhteen selvittäminen ja vakuuttaminen

Ohjeisto Työsuhteen selvittäminen ja vakuuttaminen

Ohjeisto Työsuhtetietojen sitovuus

Lakiosaston tiedote 3/99, Palkattoman poissaolon aikaiset satunnaiset palkat ja TEL- TaEL - rajanveto

Lakiosaston tiedote 4/2002, 1.1.1998 tai sen jälkeen alkaneiden TEL-työalojen työsuhteiden vakuuttaminen jälkikäteen

Etera ilmoittaa työntekijöiden vakuutustiedot Eläketurvakeskuksen rekistereihin.

5.5.1

Vakuutusmaksun laiminlyönti

Vakuuttamisvelvollisuuden valvontaa hoitaa LEL-vakuutusmaksujen ja TaEL-vakuutusmaksujen osalta Etera. Laiminlyöty vakuutusmaksu voidaan korottaa enintään kaksinkertaiseksi. Kyseiset eläkelaitokset periävät vakuutusmaksut ja mahdollisen viivästyskoron työnantajalta.

LEL- ja TaEL-vakuutusmaksujen maksuunpanon vanhentuminen

Vakuutettaessa LEL- tai TaEL-työtä jälkikäteen vakuutusmaksu tulee maksettavaksi enintään kuluvalta ja tätä edeltävältä viideltä kalenterivuodelta.

Eläkelaitos voi periä maksuunpantua vakuutusmaksua enintään maksuunpanovuotta seuraavat viisi vuotta (ks. luku 6 kohta 6.6)

Lakiosasto

7.9.2005

5.6

MEL-vakuuttaminen ja vakuutusmaksu

Merimieseläkekassa rekisteröi merimiesten eläkeoikeudet työnantajan työsuhte- ja vuosi-ilmoitusten perusteella. Työntekijä ja työnantaja maksavat kumpikin samansuuruisen vakuutusmaksun Merimieseläkekassalle.

MEL-vakuutusmaksun vanhentuminen

MEL-vakuutusmaksu vanhenee samalla tavoin kymmenessä vuodessa kuin TEL- vakuutusmaksu (ks. kohta 5.4.2). MEL-vakuutusmaksun syntymähetki on määritelty merimieseläkeasetuksen 1 momentissa:

”Työnantajan on suoritettava merimiestoimessa olevien palkasta kalenterikuukauden aikana pidättämänsä vakuutusmaksut ja niitä vastaava oma maksunsa merimieseläkekassalle viimeistään saottua kalenterikuukautta toiseksi seuraavan kuukauden 10 päivänä...”

Eläkelaitos voi periä vakuutusmaksua enintään maksuunpanovuotta seuraavat viisi vuotta (ks. luku 6 kohta 6.6)

5.7

Väärinvakuuttamisen oikaisu

Virheellisesti vakuuttaminen TEL:n, LEL:n ja TaEL:n mukaisissa tilanteissa

Jos työnantaja on järjestänyt työntekijänsä eläketurvan väärän eläkelain mukaisesti, väärän eläkelain mukaisesti järjestetyn vakuutuksen perusteella määrättyä vakuutusmaksua oikaistaan enintään kahdelta vuodelta takautuvasti. Ajankohta, jolloin eläkelaitos ilmoittaa työnantajalle virheellisestä vakuuttamisesta, määrää oikaistavan vakuuttamisajan (TEL 15 b §, LEL 10 b §, TaEL 8 a §). Vakuutusmaksut oikaistaan oikean lain mukaisiksi siltä kalenterivuodelta, jona edellä mainittu ilmoitus tehtiin ja tätä edeltävältä kalenterivuodelta. Työntekijän eläketurva sen sijaan määräytyy oikean lain mukaan työsuhteen alusta lähtien.

Yleiskirjeet:

A 34/91	Virheellisen vakuuttamisen oikaiseminen, TEL/TaEL
A 5/92	Virheellisen vakuuttamisen oikaisu, TEL/TaEL, vahvistettu
A 10/2001	Virheellisen vakuuttamisen oikaisua koskevien ohjeiden täydentäminen

Lakiosasto

7.9.2005

Eläketurvakeskuksen ohje 23.4.1992 Virheellisen vakuuttamisen oikaisu

5.8

Muu virheellisesti maksettu eläkevakuutusmaksu

Eläkevakuutusmaksuja on voitu maksaa virheellisesti myös siten, että työnantaja on maksanut eläkevakuutusmaksut liian suurina tai muutoin perusteetta.

Virheellisesti maksetun eläkevakuutusmaksun vanhentuminen

Vaatus virheen oikaisemiseksi on esitettävä viimeistään kymmenen vuoden kuluttua siitä, kun virhesuoritus maksettiin. Virheen oikaiseminen voi kohdistua vain kymmenen vuoden takautuvaan aikaan. Tätä vanhempia virheellisesti suoritettuja vakuutusmaksuja ei tarvitse enää palauttaa.

Vanhentuminen 31.12.2003 saakka

31.12.2003 saakka virheellisesti maksetun eläkevakuutusmaksun palauttamisen vaatimisesta alkoi kulua uusi kymmenen vuoden mittainen vanhentumisaika. Velkavastuu voitiin pysyttää voimassa miten pitkään tahansa, jos vanhentuminen katkaistiin aina ennen kuin kymmenen vuotta oli kulunut edellisestä katkaisuhetkestä (asetus määräajasta velkomisasioissa sekä julkisesta haasteesta, vanhentumisasetus). Vanhentumisasetus kumottiin 31.12.2003 ja laki velan vanhentumisesta (728/2003) tuli voimaan 1.1.2004. Samassa yhteydessä yksityisten alojen työeläkelakeihin tehtiin muutoksia vanhentumislain johdosta ja myös nämä muutokset tulivat voimaan 1.1.2004.

Vanhentuminen 1.1.2004 lähtien

Vanhentumislain tultua voimaan 1.1.2004 virheellisen suorituksen palauttamisen vaatimisesta lukien alkaa kulua uusi viiden vuoden mittainen vanhentumisaika. Tämän jälkeen vanhentuminen tulee katkaista viiden vuoden välein.

Esitettyssä vaatimuksessa on kohtuullisessa määrin yksilöitävä vaatimuksen peruste ja määrä. Velkavastuu voidaan pysyttää voimassa miten pitkään tahansa, jos vanhentuminen katkaistaan aina ennen kuin viisi vuotta on kulunut edellisestä katkaisuhetkestä.

TEL:n muuttamisesta annetun lain (1332/2003) voimaantulosäännöksen mukaan lain 18 §:n 5 momenttia sekä 19 §:n 1 ja 3 momenttia sekä 19 b §:n 9 momenttia sovelletaan myös ennen lain voimaantuloa syntyneeseen saatavaan. Tällaisen saatavan vanhentumisaikaa laskettaessa otetaan huomioon myös ennen lain voimaantuloa kulunut aika. Kysy-

Lakiosasto

7.9.2005

myksessä oleva saatava vanhentuu kuitenkin tämän lain nojalla aikaisintaan kolmen vuoden kuluttua lain voimaantulosta, jollei se vanhentuisi myös tämän lain voimaan tullessa voimassa olleiden säännösten mukaan tätä ennen.

5.9

Työnantajan vapauttaminen vakuutusmaksuista (MaVa)

Eläketurvakeskus voi hakemuksesta vapauttaa työnantajan maksamasta takautuvia TEL-, LEL- tai TaEL-vakuutusmaksuja joko kokonaan tai osittain, jos työnantaja oikeuskäytännön muuttumisen tai muun siihen verrattavan erityisen syyn vuoksi on tullut takautuvasti myöhemmin velvolliseksi järjestämään työntekijälleen eläketurvan. Esimerkiksi työnantaja on saattanut jättää järjestämättä työntekijänsä eläketurvan, koska työsuhteen on katsottu silloisen oikeuskäytännön perusteella jääneen työeläkelakien ulkopuolelle. (TEL 15 a §, LEL 13 a § ja TaEL 11)

Eläketurvakeskus antaa asiasta valituskelpoisen päätöksen työnantajalle ja eläkelaitokselle.

Esimerkki TEL 15 a §:n mukainen maksuvapautus (MaVa).

5.10

Työntekijäin eläkemaksu

Työsuhteessa olevat palkansaajat osallistuvat ansioeläketurvan kustantamiseen työntekijäin eläkemaksulla. Työntekijäin eläkemaksu on sosiaali- ja terveysministeriön vuosittain vahvistaman prosenttimäärän suuruinen summa eläkkeen perusteena olevista ansioista. 53 vuotta täyttäneellä maksu on 19/15 suurempi kuin alle 53-vuotiaalla.

Työnantaja pidättää työntekijälleen maksamastaan palkasta eläkemaksun palkanmaksun yhteydessä. Jos työnantaja ei ole pidättänyt työntekijältä eläkemaksua ollenkaan tai ei ole pidättänyt maksua ajallaan, työnantaja vastaa tällöinkin koko vakuutusmaksusta ja suorittaa eläkelaitokselle vahvistetun vakuutusmaksuprosentin mukaisen vakuutusmaksun tai kannatusmaksun kokonaisuudessaan. (TEL 12 b §, LEL 10 c § ja TaEL 7 a §).

Työntekijäin eläkemaksua vastaava osuus vähennetään eläkepalkasta (TEL 7 a §, LEL 5 § ja TaEL 4 §).

Ennen vuotta 2005 voimassa olleiden säännösten mukaan työnantaja pidatti TEL:n soveltamispiirissä olevan työntekijän palkasta eläkemaksun siltä osin kuin työnantaja oli palkanmaksuhetken tilanteen mukaan arvioiden velvollinen järjestämään työntekijän eläketurvan. STM:n päätöksessä (29.12.1997/1417) oli ohjeet koskien TEL:n piiriin kuuluvia työntekijöitä. 1.1.2005 alkaen työnantaja pidättää työntekijän eläkemak-

Lakiosasto

7.9.2005

sun kaikista TEL:n mukaan vakuutettavista työansioista, myös eläkkeen rinnalla saaduista työansioista.

LEL- ja TaEL-ansioiden osalta työnantaja pidättää työntekijältään palkanmaksun yhteydessä eläkemaksun, joka lasketaan vakuutettavaksi tulevan palkan perusteella.

MEL:n piiriin kuuluvan työntekijän vakuutusmaksuvelvollisuus määräytyy MEL:n mukaan. MEL-työntekijöillä osuus vakuutusmaksusta on puolet työnantajan kustantaessa toisen puolen.

Ohjeisto Työntekijäin eläkemaksu

Työntekijä ei saa varsinaista päätöstä työntekijäin eläkemaksun pidättämisestä. Työntekijä voi perustevalituksella hakea muutosta eläkemaksun pidättämiseen (ks. luku 9, kohta 9.4).

Valituskirjelmään tulee liittää palkkalaskelma, josta eläkemaksun pidätys on nähtävissä.

Virheellinen pidätys

Vakuutusosoikeus voi ratkaista työntekijäin eläkemaksun pidätyksen lainmukaisuuden. Vakuutusosoikeus ei kuitenkaan voi määrätä virheellisesti pidätettyä työntekijäin eläkemaksua maksua palautettavaksi.

Vakuutusosoikeus on antanut päätöksen (VakO 30.10.2003, 1175/2001/3117), jolla se on jättänyt toimivaltaansa kuulumattona tutkimatta työntekijäin eläkemaksun palauttamista koskevan vaatimuksen. Vakuutusosoikeus jätti tutkimatta myös palautettavaa maksua koskevan viivästyskorkovaatimuksen.

Päätöksen perusteluissa on todettu, että vakuutusosoikeus voi työntekijäin eläkelain 12 b §:n ja 22 §:n nojalla tutkia vain sen, onko työntekijäin eläkemaksun pidätys ollut lainvastainen. Vakuutusosoikeudella ei ole toimivaltaa määrätä työnantajaa palauttamaan virheellisesti työntekijän palkasta pidätettyä työntekijäin eläkemaksua työntekijälle, koska kysymyksessä on yksityisosoikeudellista saatavaa koskeva asia.

Eläketurvakeskuksen lakiosaston tiedote 1/04 Vakuutusosoikeus voi ratkaista työntekijäin eläkemaksun pidätyksen lainmukaisuuden, mutta ei voi määrätä maksua palautettavaksi.

Lakiosasto

7.9.2005

SISÄLLYSLUETTELO

6 VAKUUTUSMAKSUJEN MAKSUUNPANO JA PERINTÄ	1
6.1 Vakuutusmaksun maksuunpano	1
6.1.1 TEL-vakuutusmaksu	1
Ennakkomaksu.....	2
Lopullinen maksu	2
Eläkelaitoksen oikeus yksipuolisesti muuttaa eräpäivä	2
6.1.2 LEL- ja TaEL-vakuutusmaksu	3
6.1.3 YEL-vakuutusmaksu	3
6.1.4 MYEL-vakuutusmaksu	4
6.2 Viivästyskorko	4
6.3 Vastuu vakuutusmaksusta.....	5
6.4 YEL- ja MYEL-vakuutusmaksujen periminen eläkkeestä ja kuntoutusrahasta	6
6.5 Vakuutusmaksun ulosotto ja ulosoton keskeytys	6
6.6 Vakuutusmaksun perintäaika	7
6.7 Yrittäjän maksamaton vakuutusmaksu pienentää eläkettä.....	8
6.8 YEL-vakuutusmaksun jakautuminen pääomaan ja viivästyskorkoon	8
6.9 Muutoksenhaku	8

Lakiosasto

7.9.2005

6

VAKUUTUSMAKSUJEN MAKSUUNPANO JA PERINTÄ

6.1

Vakuutusmaksun maksuunpano

Työnantaja on vastuussa työntekijöidensä vakuuttamisesta ja vakuutusmaksusta. Työnantajan vakuutusmaksun maksuunpanoon vaikuttaa olennaisesti se, minkä työeläkelain mukaan työntekijät vakuutetaan. TEL-työnantajilla vakuutusmaksuun vaikuttaa lisäksi se, onko vakuutus järjestetty vakuutusyhtiössä, eläkesäätiössä vai eläkekassassa.

Yrittäjä järjestää itse oman eläketurvansa ja vastaa itse vakuutusmaksuista. Se, onko vakuutus otettu vakuutusyhtiössä vai eläkekassassa, vaikuttaa yrittäjän vakuutusmaksuun.

6.1.1

TEL-vakuutusmaksu

Vakuutuksen alkaessa työnantaja ilmoittaa eläkelaitokselle työntekijöille maksetut eläkepalkkaan kuuluvat ansiot. Myös vakuutuksen jatkuessa työnantaja ilmoittaa vuosi-ilmoituksella eläkelaitokselle edellisen vuoden aikana työntekijöilleen maksamiensa eläkepalkkaan kuuluvien ansioiden määrät. Palkkatietojen perusteella eläkelaitos arvioi kullekin vuodelle ennakkomaksun, jonka eläkelaitos perii työnantajalta neljännesvuosittain sovittuina eräkuukausina. Vuosi-ilmoituksen perusteella eläkelaitos määrää edellisen vuoden lopullisen maksun. Ellei työnantaja ilmoita ansiotietoja, eläkelaitos määrää maksut arvioimansa vuosiansion perusteella.

Vakuutuskauden lopullinen vakuutusmaksu ja siitä suoritettava ennakkovakuutusmaksu sekä lopulliseen vakuutusmaksuun sisällytettävä korko määrätään sosiaali- ja terveysministeriön vahvistamien perusteiden mukaan (TEL:n mukaisen perusvakuutuksen vakuutusehdot 6 §).

Vakuutusyhtiöissä TEL-vakuutusmaksu määrätään prosentteina työntekijän eläkepalkkaan kuuluvista ansioista. Maksuprosentin määrää vuosittain sosiaali- ja terveysministeriö ja siihen sisältyy myös työntekijöiden osuus maksusta. Pientyönantajien (enintään 49 työntekijää) ja suurtyönantajien (vähintään 50 työntekijää) maksut määräytyvät toisistaan poikkeavalla tavalla.

Vakuutusyhtiön TEL-vakuutusmaksun määrään vaikuttavat edellä mainittu vakuutusmaksuprosentti sekä sosiaali- ja terveysministeriön vahvistama laskuperustekorko. Lisäksi otetaan huomioon mahdolliset alentavat tai korottavat tekijät, kuten

Lakiosasto

7.9.2005

asiakashyvyitys, myöhässä otetun vakuutuksen tai pakkovakuutuksen korotus (laiminlyöntikorotus).

Eläkekassan TEL-vakuutusmaksun ja eläkesäätiön TEL-kannatusmaksun määrään vaikuttavat vastuuvelan/eläkevastuun muutoksen lisäksi sijoitustoiminnan tulot sekä eläkelaitoksen hoitokulut ja muut menot.

Ennakkomaksu

Ennakkomaksu erääntyy maksettavaksi vakuutus sopimuksen, eläkesäätiön tai eläkekassan sääntöjen mukaan. Vakuutusyhtiöiden ja useiden eläkekassojen eräpäivä on neljännesvuosittain sovitun maksukuukauden 20. päivä. Ennakkomaksu voidaan sopia erääntymään aikaisemminkin. Jos vakuutusmaksuja on jo erääntynyt tai erääntymässä, vakuutusyhtiö ja työnantaja voivat tehdä maksusopimuksen.

Työnantaja voi eräissä tilanteissa tehdä sopimuksen vakuutusyhtiön kanssa TEL-ennakkomaksujen maksamisesta oma-aloitteisesti (TEL:n mukaisen perusvakuutuksen vakuutusehdot 12 §). Näin voidaan menettellä sellaisen työnantajan osalta, jonka palveluksessa on enintään neljä työntekijää tai jonka maksamat palkat ovat enintään 100 000 euroa vuodessa.

Lopullinen maksu

Vakuutusyhtiöiden ja usean eläkekassan lopullinen vakuutusmaksu erääntyy viimeistään palkanmaksua seuraavan kalenterivuoden kesäkuun 20. päivä. Eläkesäätiöissä lopullisen kannatusmaksun eräpäivän päättää hallitus.

Ennakkomaksua hyvitetään laskuperustekorolla ennakkomaksun eräpäivästä lopullisen vakuutusmaksun eräpäivään. Jos lopullinen vakuutusmaksu on suurempi kuin peritty ennakkomaksu, eläkelaitos perii vakuutuksenottajalta puuttuvan maksun. Jos ennakkomaksuna on peritty lopullista maksua enemmän, käytetään liikaa peritty määrä seuraavien erääntyvien ennakkomaksujen hyvitykseksi.

Eläkelaitoksen oikeus yksipuolisesti muuttaa eräpäivä

Jos työnantaja on toistuvasti jättänyt vakuutusmaksun suorittamatta viimeistään eräpäivänä tai jos vakuutusyhtiö on joutunut perimään maksua ulosottoteitse, vakuutuksenantajalla on oikeus muuttaa ennakkovakuutusmaksu erääntymään toisin kuin on sovittu (TEL:n mukaisen perusvakuutuksen vakuutusehdot 11 §).

Lakiosasto

7.9.2005

6.1.2

LEL- ja TaEL-vakuutusmaksu

LEL- ja TaEL-vakuutusmaksujen perusteena on työntekijän eläkepalkkaan kuuluvat ansiot. LEL- ja TaEL-vakuutusmaksut määräytyvät sosiaali- ja terveysministeriön vahvistaman maksuprosentin mukaan.

Työnantaja maksaa eläkelaitokselle oma-aloitteisesti LEL:n ja TaEL:n piiriin kuuluvien ansioiden perusteella vakuutusmaksut palkanmaksua seuraavan kalenterikuukauden 20. päivään mennessä. Jos maksussa on puutteita tai se on laiminlyöty kokonaan, Keskinäinen Eläkevakuutusyhtiö Etera perii työnantajalta työntekijän ansioiden perusteella LEL-maksut ja TaEL-maksut. Työnantajan liikaa maksamat vakuutusmaksut eläkelaitos palauttaa maksajalle. Poikkeuksena ovat kuitenkin TEL:n, LEL:n ja TaEL:n väärinvakuuttamissäännösten tarkoittamat tilanteet.

Yleiskirjeet:

A 34/91	Virheellisen vakuuttamisen oikaiseminen, TEL/TaEL
A 5/92	Virheellisen vakuuttamisen oikaisu, TEL/TaEL, vahvistettu
A 10/2001	Virheellisen vakuuttamisen oikaisua koskevien ohjeiden täydentäminen

Eläketurvakeskuksen ohje 23.4.1992 Virheellisen vakuuttamisen oikaisu

6.1.3

YEL-vakuutusmaksu

YEL-vakuutusmaksun perusteena on yrittäjälle vahvistettu työtulo. YEL-vakuutusmaksu määräytyy sosiaali- ja terveysministeriön vahvistaman maksuprosentin mukaan. Yrittäjien maksuprosentti vahvistetaan vuosittain samaksi kuin se prosenttimäärä, jonka voidaan arvioida vastaavan TEL:n vähimmäisehtojen mukaisen vakuutuksen keskimääräistä vakuutusmaksua. Lisäksi vakuutusmaksua määrättäessä otetaan huomioon mahdollinen aloittavan yrittäjän vakuutusmaksualennus.

Yleiskirje A 31/2000 Aloittavan yrittäjän vakuutusmaksualennus

YEL-vakuutusmaksut ovat lopullisia ja ne eräänntyvät yrittäjän ja eläkelaitoksen erikseen sopimina eräpäivinä. YEL:n perusvakuutuksen ehtojen 15 §:n mukaisesti eräänntymässä olevien maksujen maksuaikataulusta voi myös sopia. Viivästyneestä maksusta peritään viivästyskorkoa (ks. kohta 6.2).

Lakiosasto

7.9.2005

Eläkekassan YEL-vakuutusmaksu määräytyy muutoin kuten vakuutusyhtiön YEL-vakuutusmaksu paitsi, että YEL-hoitokustannusosasta eläkekassa voi antaa hyvitystä.

Eläkelaitoksen oikeus yksipuolisesti muuttaa eräpäivä

Jos yrittäjä on toistuvasti jättänyt vakuutusmaksun suorittamatta viimeistään eräpäivänä tai jos vakuutusyhtiö on joutunut perimään maksua ulosottoteitse, vakuutuksenantajalla on oikeus muuttaa vakuutusmaksu erääntymään toisin kuin on sovittu (YEL:n mukaisen perusvakuutuksen vakuutusehdot 17 §).

6.1.4

MYEL-vakuutusmaksu

MYEL-vakuutusmaksu määräytyy sosiaali- ja terveysministeriön vahvistaman maksuprosentin mukaan. Mela perii maatalousyrittäjän MYEL-vakuutusmaksun ennakkomaksuna vahvistamansa työtulon perusteella. Ennakkomaksu lasketaan yleensä kerran vuodessa tammikuussa vuodenvaihteen työtulon mukaan. Jos maatalousyrittäjän työtulo muuttuu vuoden aikana, Mela ottaa huomioon korjaussumman seuraavan vuoden ensimmäisen maksun yhteydessä, jollei muuhun ole perusteltua syytä.

MYEL-vakuutusmaksun eräpäivät määräytyvät MYEA 17 §:n 2 ja 3 momentin perusteella. Jos ensimmäinen vakuutusmaksu vakuuttamisvelvollisuuden laiminlyönnin takia on suuri, vakuutettu ja Mela voivat eräissä tilanteissa sopia maksueristä.

6.2

Viivästyskorko

Jos vakuutusmaksu suoritetaan myöhästyneenä, eläkelaitos perii viivästyskorkoa vakuutuksenottajalta. Vakuutusmaksujen viivästyskorko peritään eräpäivästä maksupäivään asti. Viivästyskorko määräytyi 1.7.2002 saakka korkolain 4 §:n 3 momentin mukaan. Tällöin viivästyskorko oli 7 prosenttia yli valtiovarainministeriön vahvistaman viitekoron. Viivästysajan korko takautuvalta ajalta määrättiin kyseisen kalenterivuoden vahvistetun korkoprosentin perusteella.

Korkolaki muuttui 1.7.2002, josta lähtien viivästyskoron taso on tarkistettu puolivuositain. Koron ilmoittaa Suomen Pankki. Viivästyskoron määrästä säädetään korkolain 4 §:n 1 momentissa.

Lakiosasto

7.9.2005

Yleiskirjeet:

- A 41/97 YEL:n ja MYEL:n 1.1.1998 voimaan tulevat muutokset sekä YEL-vakuutuksen päättäminen taannehtivasti
- A 12/98 YEL:n oma-aloitteisen suorituksen jakaminen viivästyskorkoon ja pääomaan

6.3

Vastuu vakuutusmaksusta

Työnantajan yhtiömuodosta riippuu, onko yhtiömies henkilökohtaisesti vastuussa yhtiön veloista, muun muassa TEL-, LEL- tai TaEL-vakuutusmaksuista. Avoimen yhtiön yhtiömies ja kommandiittiyhtiön vastuunalainen yhtiömies vastaavat henkilökohtaisesti yhtiön veloista (TEL 19 § 2 momentti). Sen sijaan osakeyhtiöissä yhtiön osakas ei ole henkilökohtaisesti vastuussa yhtiön velvoitteista.

Yrittäjä on vastuussa samassa yrityksessä työskentelevien perheenjäsentensä YEL-vakuutusmaksuista niin kuin omasta velastaan. Jos YEL:n mukaista toimintaa harjoitetaan yhtymänä tai yhteisönä, myös nämä vastaavat osakkaitensa tähän toimintaan perustuvista vakuutusmaksuista niin kuin omasta velastaan (YEL 9 § 4 mom.).

Maatalousyrittäjä vastaa yrityksessä työskentelevän aviopuolionsa, avopuolionsa sekä perheyrityksen jäsenen MYEL:n mukaisista vakuutusmaksuista kuten omasta velastaan (MYEL 10 § 5 mom.). Vuoden 2002 alusta lähtien MYEL:n mukaan yhtymä- tai yhteisömuodossa harjoitetun toiminnan osalta yhtymä tai yhteisö vastaa kyseessä olevaan toimintaan perustuvista osakkaitensa vakuutusmaksuista niin kuin omasta velastaan.

Yleiskirjeet:

- A 19/2001 YEL:n ja MYEL:n vakuuttamisvelvollisuudesta vapauttamissäännökset esitetään poistettavaksi
- A 31/2001 Yrittäjien eläkelakien vapautussäännökset kumotaan 1.1.2002 alkaen
- A 32/2001 Vahvistettuja lakeja: I YEL:n ja MYEL:n vakuuttamisvelvollisuudesta vapauttamissäännösten poistaminen ym.

Lakiosasto

7.9.2005

6.4

YEL- ja MYEL-vakuutusmaksujen periminen eläkkeestä ja kuntoutusrahasta

Eläkelaitos saa vähentää maksamatta jääneet YEL- ja MYEL-vakuutusmaksut yrittäjän omasta YEL- ja MYEL-eläkkeestä tai yli vuodeksi myönnetystä kuntoutusrahasta. Vakuutusmaksuja saadaan periä enintään kolmannes kulloinkin maksettavan YEL- ja MYEL-eläkkeen määrästä. Eläkkeensaajan suostumuksella voidaan vakuutusmaksuja periä eläkkeestä tätä suurempikin osuus.

Eläkelaitos ilmoittaa eläkkeensaajalle kirjeellä yrittäjävakuutusmaksujen perinnästä. Eläkkeensaajalla on mahdollisuus pyynnöstä saada asiasta valituskelpoinen päätös.

Ohjeisto   Eläkkeen maksaminen muulle kuin eläkkeensaajalle itselleen

6.5

Vakuutusmaksun ulosotto ja ulosoton keskeytys

Vakuutusmaksu saadaan ulosmitata viivästyskorkeineen ilman tuomiota tai päätöstä siten kuin verojen ja maksujen perimisestä ulosottoihin annetussa laissa säädetään (TEL 19 § 1 mom. ja YEL 17 §).

Eläkelaitos tekee ulosottohakemuksen maksamatta jääneestä vakuutusmaksusta yrittäjän kotipaikan ulosottoviranomaiselle.

Myös eläkkeestä on mahdollista ulosmitata maksamattomia vakuutusmaksuja. Eläkkeensaajan suostumuksella vakuutusmaksuja voidaan myös kuitata vastaisista eläke-eristä.

Yleiskirje A 31/89 Eläkkeen ulosmittaamisesta.

Työeläkelainsäädäntöön perustuvia saatavia voidaan antaa myös ulkopuolisen perittäväksi.

Yleiskirje

A 12/99

I Laki saatavien perinnästä

II Laki perintätoiminnan luvanvaraisuudesta

III Laki ulosottolain muuttamisesta

A 30/2001

Ulosoton suojaosuudet ja ehdotettuja muutoksia ulosottoon

Velallinen voi perustevalituksen yhteydessä tehdä täytäntöönpanon keskeytyspyynnön (ks. luku 9, kohta 9.4.8).

Lakiosasto

7.9.2005

6.6

Vakuutusmaksun perintäaika

TEL-vakuutusmaksu on pantava maksuun kymmenen vuoden kuluessa vakuutusmaksusaatavan syntyhetkestä lukien. Vakuutusmaksusaatavan katsotaan syntyvän TEL:n mukaisen perusvakuutuksen vakuutusehtojen mukaisena lopullisen vakuutusmaksun eräpäivänä. YEL:ssä on rajoitettu vakuutuksen takautuva ottaminen kulumassa olevaan ja sitä välittömästi edeltävään kolmeen kalenterivuoteen. Tämä merkitsee vastaavaa aikarajoitusta myös vakuutusmaksujen maksuunpanolle. Näin ollen YEL-vakuutusmaksua ei voida panna maksuun kuin kulumassa olevan ja sitä edeltävän kolmen kalenterivuoden ajalta. Maksuunpanon lisäksi vakuutusmaksun vanhentumisen katkaisevat velan laillinen hakeminen, konkurssivalvonta sekä ulosmittausyritys.

Ks. myös luku 5, kohta 5.4.2 TEL-vakuutusmaksun vanhentuminen ja luku 4, kohta 4.6 Yrittäjien eläkevakuutusmaksun vanhentuminen

Maksuunpantu vakuutusmaksu (TEL, TaEL, LEL, MEL) on perittävä viiden vuoden kuluessa sitä seuraavan vuoden alusta lukien, jona saaminen on määrätty tai maksuunpantu (TEL 19 § 1 mom., veroulosottolain 11 §). Tämä aika voi muodostua pitemmäksi eräissä yrityssaneeraus- ja yksityishenkilön velkajärjestelytapauksissa näitä asioita koskevien erityissäännösten perusteella sekä ulosmittaus- ja konkurssitilanteissa.

YEL:n ja MYEL:n perusteella määrättyt vakuutusmaksut on perittävä myös viimeistään maksuunpanovuotta välittömästi seuraavan viiden kalenterivuoden kuluessa. Yrittäjäeläkelakien perintäajan pituus määräytyy YEL:n ja MYEL:n erityissäännösten perusteella (YEL 12 § 6 mom. ja MYEL 12 § 5 mom.). Myös tämä viiden vuoden aika voi pidentyä eräissä yrityssaneeraus- ja yksityishenkilön velkajärjestelytapauksissa näitä asioita koskevien erityissäännösten perusteella sekä ulosmittaus- ja konkurssitilanteissa.

Yleiskirjeet:

A 43/2003	Yksityisten alojen työeläkelainsäädäntöä esitetään muutettavaksi
A 4/2004	Yksityisten alojen työeläkelainsäädäntöä koskevat säännökset on vahvistettu

Lakiosasto

7.9.2005

6.7

Yrittäjän maksamaton vakuutusmaksu pienentää eläkettä

Vuonna 1998 tuli voimaan lainmuutos, jonka mukaan vanhentuneet, maksamatta jääneet vakuutusmaksut vähentävät yrittäjälle vahvistettua työtuloa, jolloin ne pienentävät yrittäjätoiminnasta karttuvaa eläkettä.

Velkajärjestelylakien mukaiset anteeksi annetut vakuutusmaksut katsotaan kuitenkin maksetuiksi vakuutusmaksuiksi. Tällöin ne eivät vaikuta työtuloon pienentävästi. Jos vakuutusmaksut ovat vanhentuneet ennen velkajärjestelyä tai saneerausmenettelyä, ne eivät kuulu velkajärjestelyn tai saneerausmenettelyn piiriin ja tästä syystä niitä käsitellään kuten muitakin laiminlyötyjä vakuutusmaksuja.

Yleiskirje A 41/97 YEL:n ja MYEL:n 1.1.1998 voimaan tulevat muutokset sekä YEL-vakuutuksen päättäminen taannehtivasti

6.8

YEL-vakuutusmaksun jakautuminen pääomaan ja viivästyskorkoon

Jos yrittäjä maksaa viivästyneen YEL-vakuutusmaksun oma-aloitteisesti, eläkelaitos kuolettaa maksusuorituksella ensin pääomaa. Jos suoritus ei kata koko pääomaa, eläkelaitos jakaa suorituksen korkoon ja pääomaan samassa suhteessa kuin mitä ne ovat koko saatavan yhteismäärästä.

Ulosotosta saatu maksu kohdennetaan ensin korkoihin ja vasta sen jälkeen pääomaan. Jos yrittäjä maksaa ulosotossa olevan maksun suoraan eläkelaitokselle (ohimaksu), noudatetaan suhteellista jakoa pääomaan ja korkoon.

Yleiskirjeet

A 12/98	YEL:n oma-aloitteisen suorituksen jakaminen viivästyskorkoon ja pääomaan
A 26/01	Eräiden rajamäärien tarkastaminen

6.9

Muutoksenhaku

Eläkelaitoksen määräämään vakuutusmaksun maksuunpanoon voi haakea muutosta perustevalituksella (ks. luku 9, kohta 9.4).

Lakiosasto

7.9.2005

7

ELÄKEHAKEMUKSEN KÄSITTELY

Eläkehakemuksen käsittelystä ja viimeisen laitoksen määräytymisestä on annettu muun muassa seuraavat yleiskirjeet:

- A 48/96 Työeläke EU:n sosiaaliturvasäännösten mukaan
- A 13/98 Eläkehakemuksen ratkaisevan laitoksen määräytyminen
- A 9/2001 Viimeisen eläkelaitoksen periaatteen laajentaminen julkiselle sektorille (sis. HE 19/2001 vp)
- A 12/2001 Viimeisen laitoksen periaatetta työeläkejärjestelmässä koskevat lait on vahvistettu
- A 33/2003 Viimeistä eläkelaitosta koskevia säännöksiä ehdotetaan tarkistettavaksi ja tietosuojaa koskevat säännökset ehdotetaan säädettäväksi pysyväksi
- A 46/2003 Viimeisen eläkelaitoksen periaatetta (VILMA) ja tietosuojasäännöksiä koskevat muutokset on vahvistettu
- A 47/2003 Viimeisen eläkelaitoksen periaatteen (VILMA) soveltaminen
- A 8/2004 Tarkennuksia viimeistä eläkelaitosta koskevaan menettelyyn
- A 20/2004 Työkyvyttömyyseläkkeet
- Ohjeisto VILMA – viimeisen eläkelaitoksen periaate

Viimeisen eläkelaitoksen periaatetta (VILMA) sovelletaan 1.1.2004 alkaen yksityisten alojen, valtion, kuntien, evankelis-luterilaisen kirkon sekä Kansaneläkelaitoksen toimisuhde-eläkkeiden eläkejärjestelmissä.

Lakiosasto

7.9.2005

SISÄLLYSLUETTELO

8 PÄÄTÖKSEN TÄYTÄNTÖÖNPANO	1
8.1 Täytäntöönpanokelpoisuus.....	1
8.2 Lainvoimaisuus.....	2
8.3 Oikeusvoimaisuus	2
Oikeusvoimavaikutus työeläkejärjestelmässä	2
8.4 Eläkkeen maksaminen	3
Eläkelaitoksen velvollisuus korjata liian pienenä maksettu eläke-erä.....	3
8.5 Eläkkeen keskeyttäminen.....	4
Eläkeoikeuden olemassaolosta ei ole saatu selvitystä	4
Ansioiden vuoksi	4
Päätöksen poistamista koskevan hakemuksen yhteydessä.....	5
8.6 Takautuva eläkkeen keskeyttäminen, lakkauttaminen ja takaisinperintä.....	5
8.7 Takaisinperintä	6
Vanhentumissäännöstö takaisinperinnässä	6
Vanhentuminen 31.12.2003 saakka.....	6
Vanhentuminen 1.1.2004 lähtien.....	6
8.8 Työtulopäätökset	7

Lakiosasto

7.9.2005

8 PÄÄTÖKSEN TÄYTÄNTÖÖNPANO

Päätökseen liittyviä ominaisuuksia ovat lainvoima, oikeusvoima, täytäntöönpanokelpoisuus ja pätevyys. Lainvoima ja oikeusvoima määrittävät päätöksen oikeudellista vahvuutta. Täytäntöönpanokelpoisuus ja pätevyys liittyvät päätöksen tavoitteiden toteuttamiseen.

8.1 Täytäntöönpanokelpoisuus

Täytäntöönpano merkitsee päätöksessä määritellyn asiantilan tosiasiallista toteuttamista. Jotta päätöksellä määritellyt muutokset päätöksen kohteen oikeuksissa, eduissa ja velvollisuuksissa voidaan toteuttaa, päätöksen on oltava täytäntöönpanokelpoinen.

Yleensä hallintopäätös on täytäntöönpanokelpoinen heti valmistuttuaan siinä mielessä, että toimeenpano ei edellytä erillistä vahvistuspäätöstä tai toimeenpanotuomiota. Lähtökohtaisesti täytäntöönpano edellyttää, että päätös on oikeudellisesti arvioiden virheetön eli pätevä.

Työeläkejärjestelmässä päätökset voidaan yleensä panna heti täytäntöön. TEL:n 21 b §:n erityissäännöksen mukaan muutoksenhaulla ei ole päätöksen täytäntöönpanoa siirtävää vaikutusta:

Eläkelaitoksen ja eläketurvakeskuksen päätöstä on muutoksenhausta huolimatta noudatettava, kunnes asia on lainvoimaisella päätöksellä ratkaistu.

Eläkelaitoksen, eläketurvakeskuksen ja työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan lainvoimainen päätös saadaan panna täytäntöön niin kuin riita-asiassa annettu lainvoimainen tuomio.

TEL:n 21 b § on soveltuvin osin voimassa myös LEL:ä, TaEL:a, MYEL:ä ja YEL:ä sovellettaessa, jollei sanotuista laeista muuta johdu. Ks. LEL:n 13 a §, TaEL:n 11 §, MYEL:n 19 § ja YEL:n 17 §.

Eläkelaitos ja muutoksenhakuelin voivat kuitenkin tietyin edellytyksin keskeyttää tai kieltää täytäntöönpanon (ks. luku 9). Esimerkiksi eläkelaitos voi vakuutetun pyynnöstä keskeyttää vakuutusmaksujen perinnän eläkehakemuksen tai valituksen ollessa vireillä. MYEL:n osalta asiasta on säädetty laissa (MYEL 12 § 6 mom.).

Lakiosasto

7.9.2005

8.2

Lainvoimaisuus

Ratkaisun sanotaan olevan lainvoimainen, kun siihen ei enää voida hakea muutosta varsinaisin muutoksenhakukeinoin. Näin on silloin, kun varsinaisen muutoksenhaun määräajat ovat kuluneet umpeen tai kun valitusprosessissa on käyty läpi kaikki oikeusasteet. Päätös, johon ei saa hakea muutosta on heti lainvoimainen.

Lainvoimaiseen ratkaisuun voidaan hakea muutosta ainoastaan ylimääräisin muutoksenhakukeinoin. Lainvoimaisuus ei estä itseoikaisua (Ks. luku 9, kohta 9.6.2 Itseoikaisu valittajan eduksi).

Ratkaisu saattaa olla lainvoimainen vain osittain, mikäli siihen on joiltakin osin haettu muutosta. Lainvoimaisen ratkaisun myötä alkuperäinen asia lakkaa olemasta vireillä.

8.3

Oikeusvoimaisuus

Lainvoimaisella ratkaisulla on oikeusvoimavaikutus. Sillä tarkoitetaan päätöksen sisällön sitovaa vaikutusta samaa asiaa myöhemmin käsiteltäessä.

Negatiivinen oikeusvoimavaikutus tarkoittaa sitä, että sellaista asiaa tai vaatimusta, joka on ratkaistu lainvoimaisella päätöksellä, ei saa ottaa uudelleen tutkittavaksi. *Positiivinen oikeusvoimavaikutus* merkitsee sitä, että aikaisempi ratkaisu on pantava uuden ratkaisun perustaksi, jos se tulee esille myöhemmässä käsittelyssä. Päätöksen kohteen kannalta pysyvyys merkitsee lähtökohtaisesti asian lopullista ratkaisua.

Oikeusvoimavaikutus työeläkejärjestelmässä

Työeläkejärjestelmässä päätösten oikeusvoimalla ei ole yhtä vahvaa merkitystä kuin yleisten tuomioistuimien päätöksillä.

Työkyvyttömyyseläkeasioissa päätöksessä ei ole tarkoitus ratkaista lopullisesti eläkeoikeutta. Päätös tehdään sen hetkisen selvityksen pohjalta. Uusi selvitys saattaa merkitä ratkaisun perusteiden muuttumista. Siksi työkyvyttömyyseläkeasiassa annettu ratkaisu ei ole sillä tavalla oikeusvoimainen, etteikö uuteen hakemukseen, jossa on uutta selvitystä, annettaisi uutta muutoksenhakukelpoista ratkaisua.

Eläkelaitoksen päätös ei yleensä saavuta niin vahvaa oikeusvoimaa, että hakijan uusi eläkehakemus voitaisiin jättää tutkimatta (ks. kuitenkin luku 9, kohta 1.6.2). Eläkelaitos ei kuitenkaan saa muuttaa päätöstään hakijan vahingoksi. Jos henkilö hakee toistuvasti eläkettä samoilla selvi-

Lakiosasto

7.9.2005

tyksillä, hakemus jätetään tutkimatta. Tutkimatta jättämisestä annetaan valituskelpoinen päätös.

Muutoksenhakuelimen työkyvyn arviointia koskevat päätökset saavuttavat rajoitetun oikeusvoiman. Aikaisempi ratkaisu on sitova sikäli kuin perusteet säilyvät entisellään.

Muutoksenhakuelimet ja eläkelaitokset voivat mennä ajallisesti muutoksenhakuelimen ratkaisun taakse silloin, kun saadaan asiaan vaikuttavaa uutta selvitystä tai kun lopputulos muutoin muodostuisi kohtuuttomaksi.

Työkykyä koskeva asia tutkitaan näin ollen uudelleen ja hakijalle voidaan myöntää työkyvyttömyyseläke muutoksenhakuelinten päätösten antamista edeltävältä ajalta, jos uusi selvitys kiistatta osoittaa sen aiheelliseksi. Jollei uutta selvitystä ole esitetty, eläkelaitos jättää uuden hakemuksen tutkimatta. Tutkimatta jättämisestä annetaan valituskelpoinen päätös.

Eläkkeen perusteet (esim. palvelusaika ja eläkepalkka) saavuttavat oikeusvoiman. Siten työkyvyttömyyseläkkeen jatkopäätöksen yhteydessä ei voida muuttaa eläkkeen perusteita hakematta päätöksen poistamista.

Päätöksen oikeusvoima ei ole esteenä TEL:n 21 d § 2 momentissa tarkoitettulle itseoikaisulle.

8.4

Eläkkeen maksaminen

Eläkelaitos panee myönteisen päätöksen perusteella eläkkeen maksuun välittömästi. Valitusajan kulumista umpeen ei odoteta. Näin silloinkin, kun eläkettä maksetaan muulle kuin eläkkeensaajalle itselleen.

Siinä tapauksessa, että työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunta on eläkkeensaajan valituksen johdosta myöntänyt evätyn eläkkeen ja eläkelaitos valittaa päätöksestä vakuutusoikeuteen, eläkettä ei yleensä laiteta maksuun ennen kuin vakuutusoikeus on ratkaissut asian.

Eläkelaitoksen velvollisuus korjata liian pienenä maksettu eläke-erä

Eläkelaitos on saattanut antaa eläkepäätöksen, mutta silti maksaa eläkettä liian pienenä tai jättää eläkkeen kokonaan maksamatta. Tällaisessa tilanteessa on noudatettu 31.12.2003 saakka yleistä kymmenen vuoden vanhentumisaikaa, joka perustui määräajasta velkomisasiossa sekä julkisesta haasteesta velkojille annettuun asetukseen (32/1868; vanhentumisasetus), ja eläkelaitos on maksanut puuttuvan osuuden kymmenen vuoden takautuvalta ajalta. Eläkelaitos on voinut korjata tällaisen virheen myös pidemmältä takautuvalta ajalta.

Lakiosasto

7.9.2005

Tämä kymmenen vuoden vanhentumisaika on kirjattu 1.1.2004 lähtien TEL:n 19 b §:ään, sillä vanhentumisasetus kumottiin tuolloin. Ilman erityissäännöstä tällainen saatava ei olisi vanhentunut enää lainkaan vuoden vaihteen 2004 jälkeen. Säännöksen perusteella eläkelaitoksen tulee edelleen korjata kymmenen vuoden takautuvalta ajalta virheensä. Eläkelaitos voi edelleen korjata tällaisen virheen myös pidemmältä takautuvalta ajalta.

Tämä säännös ei sovellu sellaiseen tilanteeseen, jossa eläkehakemus on lähetetty, mutta eläkelaitos ei ole kuitenkaan jostain syystä antanut eläkepäätöstä. Tällöin eläkettä tulee maksaa siitä lukien, kun sitä aikaan tehdyn eläkehakemuksen perusteella olisi tullut maksaa.

8.5

Eläkkeen keskeyttäminen

Eläkeoikeuden olemassaolosta ei ole saatu selvitystä

Eläkelaitos voi vaatia eläkkeensaajalta selvityksen eläkkeen määrään vaikuttavista seikoista ja selvityksen siitä, että hän edelleen täyttää eläkkeen saamisen edellytykset. Jollei eläkkeensaaja ole toimittanut sanottua selvitystä eläkelaitokselle sen määräämässä kohtuullisessa ajassa, eläkelaitos ratkaisee asian käytettävissä olevien tietojen perusteella. Ratkaisuna voi olla eläkkeen keskeyttäminen (TEL 17 b § 6 mom.).

Ennen keskeyttämistä eläkkeensaajaa kuullaan. Kuuleminen tapahtuu selvityspyynnön yhteydessä. Selvityspyynnössä eläkelaitos antaa eläkkeensaajalle kohtuullisen määräajan (esim. kaksi viikkoa) selvityksen toimittamista varten. Selvityspyynnössä mainitaan eläkkeen keskeyttämismahdollisuudesta ja -ajankohdasta.

Keskeyttämisestä annetaan päätös, johon liitetään valitusosoitus. Eläke keskeytetään heti päätöksen antamista seuraavan kuukauden alusta. Eläkettä keskeytettäessä eläkkeensaajaa ei tarvitse enää uudelleen kuulla.

Ansioiden vuoksi

Eläkelaitos voi keskeyttää yksilöllisen varhaiseläkkeen, työkyvyttömyyseläkkeen ja työttömyyseläkkeen maksamisen eläkkeensaajan ansiotyön vuoksi seuraavasta mahdollisesta maksujaksosta alkaen (TEL 5 b § 6 mom. ja TEL 4 c § 6 mom.). Sama koskee sukupolvenvaihdoseläkettä (SPVEL 24 - 26 §) ja luopumistukea (LUTUL 25 §). Eläkkeensaajaa kuullaan ennen eläkkeen keskeyttämistä.

Lakiosasto

7.9.2005

Ks. myös yleiskirje A 20/2004 Työkyvyttömyyseläkkeet luku 10, kohta 10.2

Päätöksen poistamista koskevan hakemuksen yhteydessä

Jos eläkelaitos on hakenut vakuutusosoikeudelta päätöksensä poistamista, se voi keskeyttää eläkkeen maksamisen tai ryhtyä maksamaan sitä sen määräisenä kuin päätöksen poistamista koskevassa hakemuksessa on esitetty. Muutos on mahdollinen sitä seuraavan kuukauden alusta, kun päätöksen poistamista koskeva hakemus on saapunut vakuutusosoikeuteen. TEL:n 21 d §:n 1 momentin mukaan:

Jos 20 §:n 2 tai 3 momentissa tai 21 §:n 2 momentissa tarkoitetussa asiassa annettu lainvoimainen päätös perustuu väärään tai puutteelliseen selvitykseen taikka on ilmeisesti lain vastainen, vakuutusosoikeus voi eläkelaitoksen esityksestä tai asianosaisen hakemuksesta, varattuaan muille asianosaisille tilaisuuden tulla kuulluksi, poistaa päätöksen ja määrätä asian uudelleen käsiteltäväksi. Tehtyään edellä sanotun esityksen eläkelaitos voi, kunnes asia on uudelleen ratkaistu, väliaikaisesti keskeyttää eläkkeen maksamisen tai maksaa sen esityksensä mukaisesti.

Eläkkeensaajalle ilmoitetaan etukäteen eläkkeen keskeyttämisestä tai pienentämisestä. Jollei vakuutusosoikeus suostu päätöksen poistamiseen, maksamatta jääneet eläke-erät maksetaan eläkkeensaajalle viivästykskorotuksineen.

Yleiskirje A 20/2004, Työkyvyttömyyseläkkeet

8.6

Takautuva eläkkeen keskeyttäminen, lakkauttaminen ja takaisinperintä

Vuodesta 2005 alkaen työkyvyttömyyseläke voidaan keskeyttää tai lakkauttaa takautuvasti. Eläke voidaan keskeyttää tai lakkauttaa takautuvasti eläkkeensaajan tarkistushakemuksen vireilletuloa tai eläkelaitoksen tarkistustoimenpiteisiin ryhtymistä lähinnä seuraavaa kalenterikuukautta edeltävän vuoden ajalta.

Työkyvyttömyyseläke voidaan periä takaisin myös yli vuoden ajalta, jos eläkkeen saamisen edellytyksenä olevat ansiorajat eivät ole ylittyneet vain tilapäisesti. Aiheettomasti maksettu eläke voidaan tällöin periä takaisin viimeistään kymmenen vuoden kuluessa etuuden maksupäivästä lukien (TEL 18 § 5 mom.). Myös takaisinperinnästä on annettava valituskelpoinen päätös.

Säännöstä sovelletaan, kun työkyvyttömyyseläkkeen tarkistustoimenpiteisiin ryhdytään 1.1.2005 tai sen jälkeen. Säännöstä sovelletaan myös työkyvyttömyyseläkkeisiin, joiden eläketapahtuma on 31.12.2004 tai sitä

Lakiosasto

7.9.2005

ennen, mutta takaisinperintä voidaan tehdä vain vuonna 2005 ja sen jälkeen maksettujen eläke-erien osalta.

Ks. tarkemmin yleiskirje A 20/2004 Työkyvyttömyyseläkkeet, luku 10 kohta 10.2

8.7

Takaisinperintä

TEL:n 21 d § soveltuu myös aiheettomasti maksetun etuuden takaisinperintään kuittauksena tulevista eläke-eristä tai ulosoton avulla. Käytännössä takaisinperintään ei yleensä ryhdytä ennen kuin takaisinperintäpäätös on lainvoimainen. Myös aiheettomasti maksetun etuuden ulosottoon ryhdytään vasta, kun eläkelaitoksen päätös on lainvoimainen.

Yleiskirjeet:

A 34/92 Perusteettomasti maksetun eläkkeen takaisin periminen

A 47/2003 Viimeisen eläkelaitoksen periaatteen (VILMA) soveltaminen

Ohjeisto VILMA – viimeisen eläkelaitoksen periaate

Vanhentumissäännöstö takaisinperinnässä

Aiheettomasti maksetun eläkkeen tai muun etuuden takaisin perimiseen (takaisinperintäpäätös) on eläkelaitoksen ryhdyttävä kymmenen vuoden kuluessa maksamishetkestä lukien. Takaisinperintä voi kohdistua kymmenen vuoden takautuvaan aikaan.

Vanhentuminen 31.12.2003 saakka

31.12.2003 saakka takaisinperintäpäätöksestä alkoi uusi kymmenen vuoden vanhentumisaika vanhentumisasetuksen perusteella. Velkavastuu voitiin pysyttää voimassa miten pitkään tahansa, jos vanhentuminen katkaistiin aina ennen kuin kymmenen vuotta oli kulunut edellisestä katkaisuhetkestä. Vanhentumisasetus kumottiin 31.12.2003 ja uusi vanhentumislaki tuli voimaan 1.1.2004.

Vanhentuminen 1.1.2004 lähtien

Vanhentumislain tultua voimaan 1.1.2004 vanhentumisen katkaisutoimesta, esimerkiksi takaisinperintäpäätöksestä, lukien alkaa kulua uusi viiden vuoden mittainen vanhentumisaika (laki velan vanhentumisesta

Lakiosasto

7.9.2005

13 §, vanhentumislaki). Vanhentuminen tulee tästä eteenpäin katkaista viiden vuoden välein.

Vanhentumisen katkaisutoimessa on kohtuullisessa määrin yksilöitävä vaatimuksen peruste ja määrä. Velkavastuu voidaan pysyttää voimassa miten pitkään tahansa, jos vanhentuminen katkaistaan aina ennen kuin viisi vuotta on kulunut edellisestä katkaisuhetkestä.

TEL:n 1.1.2004 voimaan tulleessa 18 §:n 5 momentissa säädetään aiheettomasti maksetun etuuden takaisinperinnästä, jonka mukaan tällainen aiheettomasti maksettu etuus on perittävä takaisin viimeistään kymmenen vuoden kuluessa etuuden maksamispäivästä lukien. Kun aiheettomasti maksetun etuuden takaisinperinnästä on annettu valituskelpoinen päätös, takaisinperintäpäätöksen antamisesta alkaa kulua aiheettomasti maksettua etuussaataavaa koskeva viiden vuoden vanhentumisaika.

TEL:n muuttamisesta annetun lain (1332/2003) voimaantulosäännöksen mukaan lain 18 §:n 5 momenttia sekä 19 §:n 1 ja 3 momenttia sekä 19 b §:n 9 momenttia sovelletaan myös ennen lain voimaantuloa syntyneeseen saatavaan. Tällaisen saatavan vanhentumisaikaa laskettaessa otetaan huomioon myös ennen lain voimaantuloa kulunut aika. Kysymyksessä oleva saatava vanhentuu kuitenkin tämän lain nojalla aikaisintaan kolmen vuoden kuluttua lain voimaantulosta, jollei se vanhentuisi myös tämän lain voimaan tullessa voimassa olleiden säännösten mukaan tätä ennen.

8.8

Työtulopäätökset

Eläkelaitos voi määrätä vakuutusmaksut maksettavaksi ja ryhtyä perimään niitä, vaikka yrittäjä valittaisi eläkelaitoksen työtulopäätöksestä tai Eläketurvakeskuksen vakuuttamispäätöksestä (TEL 21 b § 1 mom.).

Lakiosasto

7.9.2005

SISÄLLYSLUETTELO

9 MUUTOKSENHAKU	1
9.1 Muutoksenhakukeinot	1
9.2 Säädökset	2
9.3 Muutoksenhakumenettely.....	7
9.4 Varsinainen muutoksenhaku	9
9.4.1 Valitusedellytykset	11
9.4.1.1 Valituskelpoisuus ja valitusosoitus	11
9.4.1.2 Valittajan valitusoikeus	15
9.4.1.3 Edunvalvojan puhevalta valituksen yhteydessä	19
9.4.1.4 Valituksen muodollinen oikeellisuus	20
9.4.1.4.1 Valitusaika	20
9.4.1.4.2 Valituskirjelmän muoto ja sisältö	23
9.4.1.4.3 Valituksen toimittaminen	27
9.4.2 Itseoikaisu valituksen yhteydessä	30
9.4.3 Siirto muutoksenhakuelimelle ja väliaikainen päätös	32
9.4.4 Uusi eläkehakemus valitusaikana	37
9.4.5 Uusi työtulohakemus.....	40
9.4.6 Valitusasian käsittely työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnassa	40
9.4.7 Valitusasian käsittely vakuutusosoikeudessa	43
9.4.8 Täytäntöönpano, sen kieltäminen ja keskeyttäminen.....	46
9.5 Kansainväliset asiat.....	47
9.5.1 EU-eläkepäätökset.....	47
9.5.2 Eläkepäätökset sosiaaliturvasopimusmaa -tilanteissa	50
9.5.3 EY-virkamiesten eläkeoikeuden siirtoa koskevat päätökset.....	50
9.5.4 ETK:n päätökset Suomen sosiaaliturvan piiriin kuulumisesta	51
9.6 Ylimääräinen muutoksenhaku	51
9.6.1 Lainvoimaisen päätöksen poistaminen	52
9.6.1.1 Edellytykset	53
9.6.1.2 Hakeminen	54
9.6.2 Itseoikaisu valittajan eduksi	55
9.6.2.1 Edellytykset	55
9.6.2.2 Päätökset	57
9.6.2.3 Muutoksenhakuelimet itseoikaisijoina	57
9.6.3 Päätösvirheen korjaaminen	57
9.6.3.1 Asiavirheen korjaaminen	59
9.6.3.2 Kirjoitusvirheen korjaaminen	61
9.6.4 Täytäntöönpanoa koskeva määräys	61
9.6.5 Vakuutusosoikeuden päätöksen purkaminen	62
9.7 Asian selvittäminen	63
9.8 Suullinen käsittely.....	63
9.8.1 Säännökset.....	64

Lakiosasto

7.9.2005

9.8.2 Oikeus suulliseen käsittelyyn työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnassa	65
9.8.3 Oikeus suulliseen käsittelyyn vakuutus oikeudessa	66
9.8.4 Todistajan, asianosaisen, asiantuntijan ja eläkelaitoksen kuuleminen	66
9.8.5 Käytännön menettelystä	67
9.9 Aikaisempien päätösten oikeusvoima	68
9.10 Muutoksenhakuelimen päätös ja eläkelaitoksen toimenpiteet	68
9.10.1 Palautuspäätös	69
9.10.2 Siirto	69
9.10.3 Tutkimatta jättäminen	70
9.10.4 Raukeaminen	70
9.10.5 Valitus tai päätöksen poistamista koskeva hakemus hyväksytään tai hylätään	70
9.10.6 Viivästyskorotus	71
9.10.7 Tiedon välittäminen muutoksenhakuelimen päätöksestä	73
9.11 Oikeudenkäyntikulujen korvaaminen	73
9.11.1 Korvattavat oikeudenkäyntikulut	73
9.11.2 Muutoksenhakuelimen ratkaisun vaikutus	74
9.11.3 Eläkelaitoksen korvausvelvollisuus	75
9.11.4 Yksityisen asianosaisen korvausvelvollisuus eläkelaitokselle	75
9.11.5 Oikeudenkäyntikulut ylemmässä muutoksenhakuelimessä	76
9.11.6 Viivästyskorko	76
9.12 Oikeusapu	77

Lakiosasto

7.9.2005

9 MUUTOKSENHAKU

Muutoksenhakujärjestelmä on jälkikäteinen oikeussuojakeino. Sen tehtävänä on korjata hallinnossa kaikesta huolimatta sattuvat virheet, ratkaista lopullisesti hallinnon alalla syntyvät oikeusriidat ja antaa varmuus siitä, että hallinnossa menetellään lainmukaisesti.

Tässä luvussa kerrotaan yleisesti työeläkeasioiden muutoksenhausta ja valitusasian käsittelystä. Muutoksenhausta VILMA-päätösyhdistelmään kerrotaan tarkemmin yleiskirjeessä A 47/2003 Viimeisen eläkelaitoksen periaatteen (VILMA) soveltaminen sekä ohjeistossa VILMA – viimeisen eläkelaitoksen periaate.

Näitä ohjeita sovelletaan pääosin 1.1.2004 lukien. Tätä aiemmin annettuihin päätöksiin sovelletaan ennen 1.1.2004 voimassa ollutta lainsäädäntöä ja annettuja soveltamisohjeita.

9.1 Muutoksenhakukeinot

Muutoksenhakukeinot jaetaan varsinaisiin ja ylimääräisiin muutoksenhakukeinoihin.

Vakuutus- ja eläkeasioissa varsinainen muutoksenhakukeino on valitus ja vakuutusmaksuasioissa perustevalitus. Valituksella haetaan muutosta valitusajan kuluessa. Valitusajan kuluttua umpeen ratkaisu tulee lainvoimaiseksi, jos siihen ei ole haettu muutosta. Kun ratkaisu on saavuttanut lainvoiman, siihen ei voi enää hakea muutosta valittamalla.

Ylimääräisellä muutoksenhaulla haetaan muutosta lainvoimaisiin päätöksiin. Ylimääräisiä muutoksenhakukeinoja ovat:

1. lainvoimaisen päätöksen itseoikaisu vakuutetun eduksi,
2. lainvoimaisen päätöksen poistaminen (josta ennen on käytetty nimitystä purkaminen),
3. lainvoimaisen päätöksen purkaminen (jolla tarkoitetaan nimenomaan vakuutusoikeuden päätöksen purkamista) ja
4. päätösvirheen (menettelytapa-, asia-, kirjoitus- tai laskuvirheen) korjaaminen.

Ylimääräistä muutoksenhakua koskevat säännökset muuttuivat toukokuun alussa 2003, kun vakuutusoikeuslaki (132/2003, VakOL) tuli voimaan. Korkein hallinto-oikeus voi purkaa vakuutusoikeuden päätöksen, jos asian käsittelyssä vakuutusoikeudessa on tapahtunut sellainen me-

Lakiosasto

7.9.2005

nettelyvirhe, joka on voinut olennaisesti vaikuttaa päätökseen (Va-KOL19 §). Säännöstä sovelletaan 1.5.2003 ja sen jälkeen annettuihin vakuutusoikeuden päätöksiin (VakOL 24 § 2 mom.).

Oikaisut

Eläkelaitos voi itse muuttaa tekemäänsä päätöstä seuraavissa tilanteissa:

1. Varsinaisen muutoksenhaun yhteydessä oikaisuvaatimuksen johdosta TEL:n 21 a §:n 2 momentin nojalla (VILMA-menettely TEL 21 a § 6-8 mom.) (lakisääteinen itseoikaisu).

Eläkelaitoksen tekemä itseoikaisu on ensisijainen keino muuttaa päätös. Valitus ohjataan ensin päätöksen tehneeseen eläkelaitokseen mahdollista itseoikaisua varten. Siltä osin kuin se ei suostu itseoikaisuun, se ohjaa valituksen eteenpäin muutoksenhakuelimen tutkittavaksi.

2. Ylimääräisen muutoksenhaun yhteydessä, kun se oikaisee lainvoimaisen päätöksensä vakuutetun eduksi TEL:n 21 d §:n 2 momentin nojalla ja
3. Kun se korjaa päätöksensä joko asiavirheen tai asian käsittelyssä tapahtuneen menettelyvirheen vuoksi TEL:n 21 e §:n 1 momentin nojalla (varsinainen itseoikaisu) tai kirjoitus- tai laskuvirheen tai muun niihin verrattavan selvän virheen vuoksi TEL:n 21 e §:n 2 momentin nojalla (teknisluonteinen itseoikaisu).

Myös muutoksenhakuelimet voivat oikaista päätöksensä vakuutetun eduksi.

9.2
Säädökset

Muutoksenhausta säädetään työeläkelaeissa, hallintolaissa (434/2003), hallintolainkäyttölaissa (586/1996, HLL) ja vakuutusoikeuslaissa.

Kun muutoksenhakuasiaa käsitellään eläkelaitoksessa tai Eläketurvakeskuksessa, kysymys on hallintoasioiden käsittelystä (ns. hallintomenettely), johon sovelletaan lähtökohtaisesti työeläkelakien erityissäännöksiä ja soveltuvin osin hallintoasioita koskevaa yleislakia, hallintolakia. Kun muutoksenhakuasiaa käsitellään työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnassa tai vakuutusoikeudessa, kysymys on hallintolainkäytöstä, johon sovelletaan lähtökohtaisesti hallintolainkäyttölakia.

Työeläkelaeissa muutoksenhausta yksityisen alan työeläkelaitosten päätöksiin säädetään TEL:n 20–22 §:ssä ja MEL:n 59 - 61 a §:ssä.

Lakiosasto

7.9.2005

Niissä on säädetty muun muassa valituksesta ja eläkelaitoksen mahdollisuudesta oikaista tekemänsä päätös sekä päätöksen poistamisesta.

TEL:n muutoksenhakua koskeviin säännöksiin on lisäksi viitattu LEL:n 1 ja 13 a §:ssä, TaEL:n 11 §:ssä, MYEL:n 19 §:ssä, SPVEL:n 43 §:ssä, YEL:n 17 §:ssä, LUEL:n 24 §:ssä, LUKL:n 37 §:ssä ja LUTUL:n 40 §:ssä.

Työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan toimintaa koskevat säännökset ovat TEL:n 20 §:ssä, laissa työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta sekä työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan työjärjestyksessä.

Muutoksenhausta julkisen alan eläkelaitosten päätöksiin säädetään KuEL:n 12 luvussa, VEL:n 23-24 § ja KiEL:n 7-7b §:ssä.

Vakuutusosoikeudesta on annettu vakuutusosoikeuslaki (132/2003, VakOL) ja valtioneuvoston asetus vakuutusosoikeudesta (237/2003, VakOA), jotka tulivat voimaan 1.5.2003. Aiemmin annettu laki vakuutusosoikeudesta (14/1958) ja asetus vakuutusosoikeudesta (264/1982) on kumottu.

Hallintolainkäyttölaki tuli 1.4.1999 alkaen sovellettavaksi sosiaalivakuutuksen muutoksenhakumenettelyyn siltä osin kuin menettelystä ei ole sosiaalivakuutuslainsäädännössä erityissäännöksiä (278-306/1999). Hallintolainkäyttölain suullista käsittelyä koskevat säännökset tulivat noudatettaviksi vakuutusosoikeudessa ja eräin osin myös muutoksenhakulautakunnissa. Oikeudenkäyntikulujen korvaaminen tuli mahdolliseksi myös muutoksenhakulautakunnissa. Oikeusavun saaminen valitettaessa eläkelaitoksen päätöksestä työeläkeasioiden muutoksenhakulautakuntaan tai työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan päätöksestä vakuutusosoikeuteen tuli mahdolliseksi, kun oikeusapulaki (257/2002) tuli voimaan 1.6.2002 (ks. 1.11 Oikeusapu). Holhouslainsäädännön uudistamisesta johtuvat muutokset puhevallan käyttöön ja kuulemiseen tulivat voimaan hallintolainkäyttölakiin joulukuun alusta 1999 (446/1999).

Hallintolaki (HL) tuli voimaan 1.1.2004. Hallintolakia sovelletaan työeläkejärjestelmässä siltä osin kuin kysymys on julkisen hallintotehtävän hoitamisesta. Muun muassa lakisääteisten työeläke- ja tapaturmasioiden hoitaminen on julkisen hallintotehtävän hoitamista, johon sovelletaan yleislakina hallintolakia, jollei hallintolaista tai työeläkelakien erityissäännöksistä muuta johdu.

Hallintolain voimaantulon vuoksi yksityisen alan työeläkelakeihin on tehty muutoksia muun muassa asia- ja kirjoitusvirheen korjaamista ja esteellisyyttä koskeviin säännöksiin. Työeläkelakeihin on myös otettu säännös eläkelaitoksen ja muutoksenhakuelimen päätöksen tiedoksiannosta postitse tavallisena kirjeenä. Työeläkelakeista on poistettu tar-

Lakiosasto

7.9.2005

peettomat viittaukset hallintomenettelylakiin. Muutokset ovat tulleet voimaan samaan aikaan hallintolain kanssa eli vuoden 2004 alusta.

Lainsäädäntöön on 1.1.2006 alkaen tehty lisäksi muutoksia, joilla mm. vahvistetaan yksityisen alan muutoksenhakulautakunnan itsenäistä asemaa. Tässä yhteydessä eläkelautakunnan nimi muutettiin työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnaksi ja lautakunnan rahoitus irrotettiin Eläketurvakeskuksesta. Lisäksi säädettiin, että työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan talousarvion sekä oikeushallintomaksun vahvistaa Vakuutusvalvontavirasto. Lisäksi lautakunnan jaostojen päätösvaltaisuudesta säädetään lain tasolla. Työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan talousarvio vahvistetaan uusien säännösten mukaisesti ensimmäisen kerran vuodelle 2006 (Ks. luku 11, kohta 11.2). Eläkelautakunnan jäseniksi 31.12.2006 päättyväksi toimikaudeksi nimetyillä jäsenillä on oikeus jatkaa tehtävässään toimikauden loppuun saakka, mutta jaostojen ja täysistunnon kokoonpanon päätösvaltaisuus määräytyy kuitenkin 1.1.2006 alkaen uusien säännösten mukaan.

Yleiskirjeet:

A 23/98	Sosiaalivakuutuksen muutoksenhakumenettelyyn muutoksia
A 9/99	Hallintolainkäyttö noudatettavaksi vakuutusosoikeudessa ja eläkelautakunnassa
A 8/2000	Holhoustoimilain vaikutukset työeläkeasioihin
A 9/2001	Viimeisen eläkelaitoksen periaatteen laajentaminen julkiselle sektorille
A12/2001	Viimeisen eläkelaitoksen periaatetta työeläkejärjestelmässä koskevat lait on vahvistettu
A20/2001	I Muutoksia valtion eläkelainsäädäntöön II Hallituksen esitys sosiaaliturvamaksuista III Hallituksen esitys kansaneläkkeen lapsikorotuksesta IV Hallituksen esitys eläkemaksun ja palkansaajan työttömyysturvamaksun huomioonottamisesta eräissä päivärahoissa
A 14/2002	Oikeusapulaki voimaan 1.6.2002
A 19/2002	Hallituksen esitys hallintolaiksi ja laiksi hallintolainkäyttölain muuttamisesta

Lakiosasto

7.9.2005

- A 23/2002 Hallitus esittää säädettäväksi kunnallisen eläkelain
- A 39/2002 Hallitus esittää eläkelautakunnan aseman vahvistamista riippumattomana muutoksenhakuelimenä
- A 2/2003 Eläkelautakunnan itsenäisen aseman vahvistamista koskeva lainsäädäntö on vahvistettu
- A 8/2003 I Valtion eläkelautakunnan itsenäisen aseman vahvistamista koskeva lainsäädäntö on vahvistettu
- II Vakuutuslakeuslaki ja siihen liittyvä lainsäädäntö on vahvistettu
- A 11/2003 Vakuutuslakeuslakia tarkennetaan
- A 17/2003 Hallintolaki ja laki hallintolainkäyttölain muuttamisesta on vahvistettu
- A 20/2003 Kunnallinen eläkelainsäädäntö on vahvistettu
- A 25/2003 Kunnallista eläkelakia täydennetään
- A30/2003 Kunnallista kuntoutuslainsäädäntöä ja kuntien eläkelautakunnan asemaa koskevia säännöksiä ehdotetaan muutettaviksi
- A 33/2003 Viimeistä eläkelaitosta koskevia säännöksiä ehdotetaan tarkistettavaksi ja tietosuojaa koskevat säännökset ehdotetaan säädettäväksi pysyviksi
- A 40/2003 Kunnallista kuntoutusta ja kuntien eläkelautakunnan asemaa koskevat säännökset on vahvistettu
- A 41/2003 Eläkelautakunnan nimeä ja rahoitusta ehdotetaan muutettavaksi
- A 43/2003 Yksityisten alojen työeläkelainsäädäntöä ehdotetaan muutettavaksi
- A 46/2003 Viimeisen eläkelaitoksen periaatetta (VILMA) ja tietosuoja-säännöksiä koskevat muutokset on vahvistettu
- A 47/2003 Viimeisen eläkelaitoksen periaatteen (VILMA) soveltaminen
- A 2/2004 Valtion eläkelain kuntoutusta koskevat säännökset on vahvistettu

Lakiosasto

7.9.2005

- A 4/2004 Yksityisten alojen työeläkelainsäädäntöä koskevat säännökset on vahvistettu
- A 8/2004 Tarkennuksia viimeistä eläkelaitosta koskevaan menettelyyn
- A 11/2004 Evankelis-luterilaisen kirkon ammatillisen kuntoutuksen muutoksenhakua koskevia säännöksiä ehdotetaan muutettavaksi
- A13/2004 Evankelis-luterilaisen kirkon ammatillisen kuntoutuksen muutoksenhakua koskevat säännökset on vahvistettu
- A15/2004 Vuoden 2005 uudistukseen liittyvää lainsäädäntöä ehdotetaan tarkistettavaksi
- A18/2004 Kuntien ja valtion eläkeuudistukset eduskunnan käsitteilyyn
- Ohjeisto VILMA – viimeisen eläkelaitoksen periaate
- Tiedote Yksityisten alojen eläkelakien tarkistukset on vahvistettu
- Tiedote Kuntien ja valtion eläkeuudistus
- Tiedote Valtion eläkelautakunnasta on annettu asetus
- Tiedote Valtion eläkeasetusta on muutettu
- Tiedote Evankelis-luterilaisen kirkon eläkelakiin ja perhe-eläkelakiin ehdotetaan muutoksia
- Tiedote Kunnalliseen eläkelakiin ehdotetaan muutoksia
- Tiedote Valtion eläkelakiin ja valtion eläkerahastosta annettuun lakiin ehdotetaan muutoksia
- Tiedote Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksia
- Tiedote Kunnalliseen eläkelakiin ehdotetut muutokset on vahvistettu
- Tiedote Evankelis-luterilaisen kirkon eläkelakiin ja perhe-eläkelakiin ehdotetut muutokset on vahvistettu
- Tiedote Valtioneuvoston asetuksia eri eläkeasetuksien muuttamisesta

Lakiosasto

7.9.2005

Tiedote	Hallituksen esitystä toimeentuloturvan muutoksenhausta ehdotetaan täydennettäväksi
Tiedote	Toimeentuloturvan muutoksenhaquia koskevat lait on vahvistettu

9.3

Muutoksenhaikumenettely

Muutoksenhaikumenettely on erilainen riippuen siitä, haetaanko muutosta VILMA-päätösyhdistelmään vai muuhun kuin VILMA-menettelyn piiriin kuuluvaan päätökseen.

Lähtökohta on, että jokaisessa eläkejärjestelmässä haetaan muutosta erikseen. Yksityisen alan eläkelakien ja eräiden julkisen alan eläkelakien mukaisten valitusasioiden käsittelyä varten kullakin eläkejärjestelmällä on oma ensimmäisen asteen muutoksenhaikelin. Jos hakija on saanut eläkepäätöksen useammasta eläkejärjestelmästä, valitus tehdään kunkin eläkejärjestelmän päätöksestä erikseen. Sama koskee itseoikaisupyyntöä sekä päätöksen poistamista koskevaa hakemusta.

Haettaessa muutosta VILMA-laitoksen antamaan päätösyhdistelmään pääsääntö on, että muutoksenhaik tapahtuu noudattaen VILMA-laitoksen muutoksenhaikumenettelyä. Tällöin valitusasia käsitellään lähtökohtaisesti ainoastaan VILMA-laitoksen eläkejärjestelmän muutoksenhaikelimissä samoin kuin eläkelaitoksen antamaa muutakin valituskelpoista päätöstä koskeva valitusasia. Muutoksenhaik kuitenkin eriytyy eri eläkejärjestelmien muutoksenhaiklautakuntiin silloin, kun on kysymys VILMA-neuvottelumenettelyn piiriin kuuluvasta hylkäävästä työkyvyttömyyseläkettä tai yksilöllistä varhaiseläkettä koskevasta päätösyhdistelmästä.

Ylimpänä muutoksenhaikelimenä on vakuutusosoikeus. Kuitenkin myös vakuutusosoikeuden päätöksen purkamista voi tietyin edellytyksin hakea korkeimmalta hallinto-oikeudelta. (Liitteenä kaaviokuvat muutoksenhaik ja VILMA-muutoksenhaik)

Suomessa tehdyn hakemuksen perusteella hakijan eläkeoikeus tutkitaan myös kaikissa niissä EU-maissa ja sosiaaliturvasopimusmaissa, joiden lainsäädännön piiriin hakija on kuulunut. Muutosta haetaan jokaisesta maasta erikseen. Päätösten yhteenvetoon liitetään valitusosoitus. Valituksen voi jättää asuinvaltion laitokselle ulkomaille toimitettavaksi. Tällöin Eläketurvakeskus toimittaa valituksen oikeaan paikkaan.

Yleiskirje A 48/96 Työeläke EU:n sosiaaliturvasäännösten mukaan. Muutoksenhaikua käsitellään osiossa 6.

Lakiosasto

7.9.2005

Eläkelaitokset ja Eläketurvakeskus antavat neuvoja muutoksenhaun menettelystä.

Yksityisen alan työeläkeasiat

Työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunta on ensimmäinen muutoksenhakuelin yksityisen alan työeläkeasioissa. Työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunta on eläkelaitoksista ja Eläketurvakeskuksesta riippumaton muutoksenhakuelin. Lautakunta on 1.1.2003 lukien irrotettu hallinnollisesti Eläketurvakeskuksesta (lainmuutos 1319/2002). Myös nimitysmenettelyä on muutettu. Lainmuutoksella on vahvistettu lautakunnan asemaa riippumattomana lainkäyttöelimenä. Työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan nimi muutettiin eläkelautakunnasta työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnaksi 1.1.2006 alkaen. Samalla lautakunnan rahoitukseen tehtiin muutoksia (lainmuutos 677/2005).

Työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunta tutkii valitukset, jotka koskevat TEL-, LEL-, TaEL-, MYEL-, SPVEL-, YEL-, MEL-, LUEL-, LUKL- ja LUTUL -asioita.

Julkisen alan työeläkeasiat

Valtiokonttorin päätöksestä sekä evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallituksen eläkettä koskevassa asiassa tekemästä päätöksestä valitetaan ensimmäisenä asteena valtion eläkelautakuntaan. Myös valtion eläkelautakunta on 20.2.2003 lukien irrotettu valtiokonttorin yhteydestä (lainmuutos 114/2003).

Ortodoksisen kirkon kirkollishallituksen päätöksestä valitetaan korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

Kuntien eläkevakuutuksen antamasta eläkepäätöksestä valitetaan ensimmäisenä asteena kuntien eläkelautakuntaan. Kuntien eläkelautakunta on vuoden 2004 alusta irrotettu organisatorisesti Kuntien eläkevakuutuksesta. Taloudellinen irrottautuminen tapahtuu vuoden 2005 alusta (lainmuutos 921/2003)

Kansaneläkeasiat

Kansaneläkelaitoksen (Kela) kansaneläkelain (KEL) mukaiseen päätökseen haetaan ensi asteena muutosta tarkastuslautakunnalta. Tarkastuslautakunnan päätökseen saa hakea muutosta vakuutusosoikeudelta, siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään (KEL 73 §, 135/2003).

Lakiosasto

7.9.2005

Kelan henkilöstön eläkkeet

Kelan henkilöstön eläkeasioiden käsittely ja muutoksenhaku määräytyy soveltuvin osin valtion eläkelain mukaan. Muutosta Kelan henkilöstön eläkesääntöä koskevan eläkesäännön tai eläkeohjesäännön mukaisiin päätöksiin haetaan 1.1.2004 lukien valtion eläkelautakunnalta, jonka päätöksestä voi valittaa vakuutusoikeuteen.

Suomen Pankin virkamiehet

Suomen Pankin johtokunnan päätökseen eläkettä koskevassa asiassa haetaan muutosta vakuutusoikeudelta. Vaikka Suomen Pankin henkilöstön eläkkeiden hoito siirtyykin asteittain valtiokonttorille, säilyy Suomen Pankki kuitenkin juridisesti päätöksenantajana.

Ahvenanmaan maakunta

Ahvenanmaan maakunnan hallituksen päätökseen haetaan muutosta vakuutusoikeudelta 1.6.2004 alkaen.

Vakuutusoikeus

Vakuutusoikeus on sosiaaliturva-asioita käsittelevä erityistuomioistuin ja ylin muutoksenhakuelin yksityisen alan työeläkejärjestelmän, kansaneläkejärjestelmän, valtion ja kunnallisen eläkejärjestelmän sekä muiden julkisoikeudelliseen virka- tai palvelussuhteeseen perustuvien eläkejärjestelmien osalta. Myös lainvoimaisen päätöksen poistamista haetaan vakuutusoikeudelta.

9.4

Varsinainen muutoksenhaku

Varsinainen muutoksenhakukeino vakuutus- ja eläkeasioissa on valitus ja vakuutusmaksuasioissa perustevalitus.

Valitus

Valituksesta säädetään TEL:n 20 §:ssä. Sen mukaan:

Muutoksenhakua varten on työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunta ja vakuutusoikeus. Työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta ja sen jäsenistä säädetään laissa työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta (677/2005) ja vakuutusoikeudesta vakuutusoikeuslaissa (132/2003). Valtioneuvosto nimittää sosiaali- ja terveysministeriön esityksestä enintään viideksi vuodeksi kerrallaan työeläkeasioiden muutoksenhakulautakuntaan työelämän ja työmarkkinoiden olosuhteita tuntevia jäseniä, joista neljä on määrättävä työnantajayhdistysten edustavimpien keskusjärjestöjen

Lakiosasto

7.9.2005

ja neljä työntekijäin ja toimihenkilöiden ammattiyhdistysten edustavimpien keskusjärjestöjen ehdotuksesta.

Asianosainen, joka ei tyydy eläkelaitoksen eläkettä tai etuutta taikka työnantajalle tässä laissa säädettyjä velvollisuuksia koskevaan päätökseen, saa hakea siihen muutosta työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnalta kirjallisella valituksella viimeistään 30 päivänä sen päivän jälkeen, jona asianosainen on saanut tiedon päätöksestä. Sama valitusmenettely koskee päätöstä, jonka Eläketurvakeskus on tässä laissa säädettyjen tehtäviensä mukaisesti antanut asianosaiselle tai eläkelaitokselle.

Asianosainen, joka ei tyydy työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan 2 momentissa tarkoitettussa asiassa antamaan päätökseen, saa hakea siihen muutosta vakuutus-oikeudelta kirjallisella valituksella 2 momentissa säädettyssä määräajassa.

Mitä tässä pykälässä säädetään, on soveltuvin osin voimassa LEL:ia, TaEL:ia, MYEL:ia, YEL:ia, SPVEL:ia, LUEL:ia, LUKL:ia ja LUTUL:ia sovellettaessa, jollei sanotuista laeista muuta johdu. Ks. LEL:n 13 a §, TaEL:n 11 §, MYEL:n 19 §, YEL:n 17 §, SPVEL 43 §, LUEL 24 §, LUKL 37 § ja LUTUL 40 §.

Perustevalitus

Perustevalituksesta säädetään TEL:n 22 §:ssä, jonka mukaan:

Joka katsoo, että eläkelaitoksen tai Eläketurvakeskuksen tämän lain perusteella määräämä maksuunpano on ollut lain tai sopimuksen vastainen, saa tehdä siitä kirjallisen perustevalituksen työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnalle viimeistään kahden vuoden kuluessa sitä seuraavan vuoden alusta lukien, jona saaminen on määrätty tai maksuunpantu. Sama koskee maksuunpanoa, joka perustuu 1 §:n 6 momenttiin. Jos sellainen perustevalitus tehdään ulosmittauksen johdosta, on lisäksi voimassa, mitä verojen ja maksujen ulosotossa perustevalituksesta säädetään.

Joka ei tyydy työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan 1 momentissa mainitussa asiassa antamaan päätökseen, saa hakea siihen muutosta vakuutusoikeudelta kirjallisella valituksella 20 §:ssä säädettyssä määräajassa.

Luottovakuutuksen sisältöä koskevat riita-asiat on käsiteltävä yleisessä tuomioistuimessa.

Lakiosasto

7.9.2005

Mitä tässä pykälässä säädetään, on soveltuvin osin voimassa LEL:iä, TaEL:ia, MYEL:iä ja YEL:iä sovellettaessa, jollei sanotuista laeista muuta johdu. Ks. LEL:n 13 a §, TaEL:n 11 §, MYEL:n 19 § ja YEL:n 17 §.

9.4.1

Valitusedellytykset

Valituksen tutkiminen ja päätöksen antaminen edellyttävät valitusedellytysten täyttymistä eli että:

1. valituksen kohteena oleva päätös on valituskelpoinen,
2. valittajalla on asiassa valitusoikeus ja
3. valitus on tehty muodollisesti oikein eli oikeassa ajassa, oikeassa muodossa, oikean sisältöisenä ja toimitettu oikeaan paikkaan.

Myös perustevalituksen tulee täyttää edellä mainitut valitusedellytykset.

Eläkelaitoksen tehtävänä on tutkia täyttyvätkö valitusedellytykset. Tarvittaessa eläkelaitos pyytää valittajaa täydentämään valitusta.

Eläkelaitos ei voi antaa päätöstä valituksen tutkimatta jättämisestä, jos valitusedellytykset eivät täyty, vaan sen on siirrettävä asia muutoksenhakuelimeen.

Eläkelaitos siirtää valituksen muun muassa silloin, kun valitus on myöhässä tai se koskee päätöstä, josta ei voi valittaa tai sen on tehnyt henkilö, jolla ei ole valitusoikeutta.

Silloinkin kun valitus on saapunut eläkelaitokseen valitusajan jälkeen, eläkelaitos voi tutkia asian ja antaa oikaisupäätöksen. Katso kohta 9.4.1.4.1 Valitusaika ja kohta 9.6.2 Itseoikaisu valittajan eduksi.

9.4.1.1

Valituskelpoisuus ja valitusosoitus

Valituksen kohteena voi olla vain päätös, joka sisältää lopullisen asiaratkaisun. Tällainen on päätös, jolla asia on ratkaistu tai jätetty tutkimatta (HLL 5 §). Päätös asian tutkimatta jättämisestä on muutoksenhakukelpoisuuden kannalta rinnastettavissa asian ratkaisuun. Pelkästään päätöksen perusteluihin ei saa hakea muutosta, vaan on vaadittava muutosta myös päätöksen lopputulokseen.

Perustevalitus kohdistuu vakuutusmaksun maksuunpanoon. Vakuutusmaksun perinnästä ei anneta erillistä päätöstä, vaan maksuunpano ta-

Lakiosasto

7.9.2005

pahtuu siten, että eläkelaitos lähettää laskun vakuutusmaksusta mak-suvelvolliselle.

Perustevalituksessa valitusperusteena on se, että saaminen on määrätty tai pantu maksuun lakia virheellisesti soveltaen tai sopimuksen vas-taisesti. Jos valitus koskee muuta seikkaa, esimerkiksi vakuuttamisvel-vollisuutta tai vakuutuksen alkamis- tai päättymisajankohtaa, kyseessä ei ole perustevalitus.

Lähtökohta on, että päätöksestä saa valittaa, ellei laissa ole säädetty valituskieltoa. Valitusoikeus on sekä myönteisestä että kielteisestä rat-kaisusta. Valitusoikeus on olemassa silloinkin kun päätös on täysin ha-kijan vaatimusten mukainen.

KHO 29.12.2000/3410: Ilmoitus kieltäytyä palvelutoiminnasta, jo-ka ei ollut viranomaistoimintaa, ei sisältänyt sellaista hallintoasi-assa annettua päätöstä, josta HLL:n 1 §:n, 4 §:n ja 5 §:n 1 mo-mentin nojalla saa valittaa. Näin ollen KHO kumosi ja poisti hal-linto-oikeuden antaman päätöksen ja jätti hallinto-oikeudelle teh-dyn valituksen tutkimatta.

Valitusosoitus

Valitusosoituksesta on asiallisesti lähes samansisältöiset säännökset hallintolaissa (47- 49 §) ja hallintolainkäyttölaissa (14-16 §).

Päätökseen, josta saa valittaa, on liitettävä valitusosoitus. Valitusosoi-tuksessa on mainittava:

1. valitusviranomaisen,
2. viranomaisen, jolle valituskirjelmä on toimitettava,
3. valitusaika ja se, mistä valitusaika lasketaan,
4. säännökset valituskirjelmän sisällöstä ja liitteistä sekä
5. säännökset valituksen perille toimittamisesta ja valituksen teke-miseen liittyvistä menettelytavoista.

Valitusosoituksessa mainittava selvitys valituskirjelmän sisällöstä ja liit-teistä tarkoittaa sitä, että valitusosoituksessa mainitaan asiat, jotka HLL:n 23 ja 24 §:n mukaan tulee valituksessa ilmoittaa, sekä asiakirjat, jotka HLL:n 25 §:n mukaan valitukseen on liitettävä (ks. kohta 9.4.1.4.2 Valituskirjelmän muoto ja sisältö). Valitusosoituksessa on myös ilmoitet-tava, jos valituskirjelmässä on erityissäännösten nojalla mainittava mui-ta seikkoja.

Valitusosoituksessa on myös mainittava sen viranomaisen käynti- ja postiosoite, jolle valituskirjelmä voidaan toimittaa. Jos valituskirjelmän

Lakiosasto

7.9.2005

voi vaihtoehtoisesti toimittaa useammalle viranomaiselle, nämä kaikki on mainittava. Jos oikaisuvaatimus tai valitus voidaan tehdä viranomaiselle myös sähköisesti, tällainen yhteystieto on ilmoitettava.

Valitusosoituksen liittämismenettely koskee sekä hallintomenettelyssä että hallintolainkäyttömenettelyssä annettavia valituskelpoisia päätöksiä.

Valitusosoituksena voidaan käyttää Eläketurvakeskuksen mallia ETK 2921 (liitteenä).

Yleiskirjeet

A 9/99	Hallintolainkäyttölaki sovellettavaksi vakuutusosoituksessa ja eläkelautakunnassa.
A 17/2003	Hallintolaki ja laki hallintolainkäyttölain muuttamisesta on vahvistettu

Rajoitettu valitusoikeus

Silloin kun päätökseen saa hakea muutosta vain osittain, valitusoikeuden rajoitus on selvästi mainittava päätöksessä. Muilta osin päätös on valituskelpoinen. Päätökseen liitetään valitusosoitus.

Rajoitettu valitusoikeus on esimerkiksi silloin, kun työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunta on hylännyt vaatimuksen täyden työkyvyttömyyseläkkeen myöntämisestä ja pysyttänyt eläkelaitoksen päätöksen osaeläkkeen myöntämisestä, mutta palauttanut asian eläkelaitokselle tutkittavaksi eläkkeen määrän osalta.

Kun vakuutusosoitus on päätöksessään ottanut kantaa työkyvyttömyyseläkeoikeuteen eikä ole lausunut eläkkeen määrästä, asia palautuu eläkelaitokseen, joka antaa päätöksen eläkkeen määrästä. Koska eläkeoikeus on ratkaistu lainvoimaisesti vakuutusosoituksen päätöksellä, valitusoikeus on eläkelaitoksen antamasta päätöksestä ainoastaan siltä osin kuin sillä on ratkaistu eläkkeen määrä.

Ei valitusmahdollisuutta

Valitusoikeuden puuttuminen voi perustua nimenomaiseen valituskieltoon tai siihen, ettei päätös ole valituskelpoinen. Päätös ei ole valituskelpoinen, jos se ei sisällä asiaratkaisua.

Jos valittaminen on kielletty erityisen säännöksen perusteella, päätöksessä on ilmoitettava valituskiellosta. Ilmoituksessa on myös mainittava, mihin säännökseen kielto perustuu. Silloinkin kun valitusoikeuden puut-

Lakiosasto

7.9.2005

tuminen ei perustu erityiseen kieltosäännökseen, päätöksessä mainitaan syy valitusoikeuden puuttumiseen.

Sellaiseen päätökseen, johon ei ole valitusoikeutta ei liitetä valitusosoitusta.

Valitusmahdollisuutta ei ole esimerkiksi:

- eläkelaitoksen oikaisuvaatimuksen yhteydessä antamasta väliaikaisesta päätöksestä (TEL 21 a § 3 mom.),
- eläkelaitoksen päätöksestä, joka koskee kuntoutuksen sisältöä (kuntoutussuunnitelma) tai harkinnanvaraista kuntoutusavustusta taikka kuntoutuksen aiheuttamien välttämättömien ja tarpeellisten kustannusten korvaamista (TEL 4 m §),
- kuolleen yrittäjän YEL:n mukaista vakuuttamista koskevasta kielteisestä Eläketurvakeskuksen päätöksestä ja kuolleen maatalousyrittäjän MYEL:n mukaista vakuuttamista koskevasta Melan kielteisestä päätöksestä (vakuuttamishakemuksen hylkäämisestä voi valittaa vasta perhe-eläkepäätöksen yhteydessä) tai
- muutoksenhakuelimen pelkästä palauttamispäätöksestä tai siirtopäätöksestä (tällainen päätös ei sisällä asiaratkaisua, joten päätös ei voi olla valituksen kohteena).

Valitusosoituksen korjaaminen

Jos valitusosoitusta ei ole annettu tai jos siinä on virheellisesti ilmoitettu, ettei päätöksestä saa valittaa, viranomaisen on annettava uusi lainmukainen valitusosoitus. Lähtökohta on, että viranomainen korjaa virheen oma-aloitteisesti, kun virhe valitusosoituksen antamisessa tai valitusosoituksen sisällössä voi johtaa siihen, että asianosainen ei tiedä oikeudestaan valittaa. Tällaisissa tilanteissa uusi valitusosoitus on lähtökohtaisesti annettava myös lakisääteisen valitusajan jälkeen.

Jos valitusosoitus on muulla tavoin virheellinen, viranomaisen on annettava uusi valitusosoitus, jos sitä pyydetään joko lain mukaisessa valitusajassa tai valitusosoituksessa virheellisesti ilmoitetussa valitusajassa.

Valitusosoitus annetaan tiedoksi antamalla päätös valitusosoituksineen uudelleen tiedoksi noudattaen samaa menettelyä kuin alkuperäistä päätöstä ja siihen liittyvää osoitusta annettaessa tuli noudattaa.

Jos asianosainen on puuttuvasta tai virheellisestä valitusosoituksesta huolimatta hakenut muutosta, uutta valitusosoitusta ei lähtökohtaisesti tarvitse antaa.

Lakiosasto

7.9.2005

Valitusaika luetaan vasta siitä, kun uusi valitusosoitus on annettu tiedoksi.

Virheellisen valitusosoituksen vaikutuksesta on kerrottu kohdassa 9.4.1.4.3 Valituksen toimittaminen.

9.4.1.2

Valittajan valitusoikeus

Pääsääntö on, että valitusoikeus on asianosaisella. Asianosaisten piirin laajuus voi käytännössä vaihdella, mutta yleensä asianosaisina voidaan pitää niitä, joille asialla on oikeudellisia vaikutuksia.

Hallintolainkäyttölain mukaan päätöksestä saa valittaa se, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa (HLL 6 § 1 mom.). Säännös määrittelee yleisesti sen, ketä pidetään asianosaisena ja kenellä on oikeus valittaa hallintolainkäyttöpäätöksestä.

Myös hallintolaissa on asianosaista ja valitusoikeutta koskevia säännöksiä. Hallintolain mukaan asianosainen on hallintoasiassa se, jonka oikeutta, etua tai velvollisuutta asia koskee (HL 11 §). (ks. luku 2, kohta 2.7 Asianosainen ja asianosaisen puhevallan käyttäminen).

Valitusoikeus on siis ensinnäkin sillä, johon päätös kohdistuu eli sillä, jolle päätöksessä on nimenomaisesti asetettu jokin velvollisuus, rajoitus tai kielto tai jolta on evätty kokonaan tai osittain jokin oikeus tai etu. Toiseksi valitusoikeus on sillä, jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa, mutta johon päätöstä ei ole suoranaisesti kohdistettu. Tällöin valitusoikeus tulee arvioitavaksi lähinnä puhevallan käytön kannalta.

Myös viranomainen voi olla asianosaisen asemassa. Viranomaisen valitusoikeus voi asianosaisaseman lisäksi perustua lain nimenomaiseen säännökseen tai siihen, että viranomaisen valvottavana oleva julkinen etu niin vaatii (HLL 6 § 2 mom.).

Eläkkeenhakija, eläkkeensaaja, vakuutettu

Eläkkeenhakija ja -saaja ovat asianosaisia, joten heillä on valitusoikeus. Työtuloasiassa valitusoikeus on vakuutetulla tai vakuutusta hakeneella.

Kuolinpesä

Valitusoikeus on lähtökohtaisesti eläkkeenhakijalla ja -saajalla itsellään. Mikäli eläkkeenhakija on kuollut hakemusmenettelyn aikana, hänen kuolinpesällään on valitusoikeus. Kuolinpesällä saattaa olla oikeudellista etua valvottavanaan myös perhe-eläkkeen kannalta. Valitusoikeus on kaikilla kuolinpesän osakkailta. Muita osakkaita on kuultava valituksen johdosta.

Lakiosasto

7.9.2005

VakO:n päätös 3423/78, 28.6.1979: Henkilö oli hakenut työkyvyttömyyseläkettä ja valittanut hylkäävästä päätöksestä eläkelautakuntaan. Hänen kuoltuaan leski valitti eläkelautakunnan päätöksestä vakuutusoikeuteen. Vakuutusoikeus piti leskeä asianosaisena ja tutki valituksen.

Kuolinpesällä ei ole oikeutta vaatia eläkettä, johon edunjättäjällä olisi ollut oikeus, mutta jota tämä ei ollut hakenut. Edunjättäjän leski tai kuolinpesän osakkaat eivät voi edunjättäjän kuoltua vaatia myöskään edunjättäjän oman eläkkeen oikaisua, jos päätös on jo saavuttanut lainvoiman (VakO:n päätökset 1159/98 ja 7765/98, 14.6.2001).

Eläkelaitos

Työeläkelaitoksella on eräissä tilanteissa katsottu olevan asianosaisasema ja näin ollen valitusoikeus työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan päätökseen. Valitusoikeus voidaan johtaa TEL:n 20 §:n 3 momentin säännöksestä.

Eläkelaitos on asianosaisen asemassa silloin, kun sillä on asiassa välitöntä etua valvottavanaan. Näin on esimerkiksi silloin kun eläkelaitoksen tai työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan päätös johtaa siihen, että vastuu täysitehoisesta eläkkeestä siirtyy sille (VakO:n päätös 6500/74, 24.8.1977).

Eläkelaitoksella ja Eläketurvakeskuksella voidaan katsoa olevan niiden työeläkejärjestelmän piiriin kuuluvien tehtävien luonteen vuoksi oikeus esiintyä asianosaisena esimerkiksi soveltamisratkaisuasianssa (VakO:n päätös 1237/81, 30.9.1982 ja 5507/82, 24.5.1984).

Käytännössä eläkelaitokset ja Eläketurvakeskus valittavat lähinnä silloin, kun on kysymys periaatteellisesta laintulkinta-asiasta, esimerkiksi siitä, kuuluuko työskentely TEL:n vai YEL:n tai TEL:n, LEL:n vai TaEL:n piiriin.

Kuntien eläkevakuutuksessa on erityinen eläkeasiamies, jolla on oikeus seurata eläkettä koskevien asioiden käsittelyä laitoksessa. Hänellä on itsenäinen muutoksenhakuoikeus eläkelaitoksen ja Kuntien eläkelautakunnan päätöksiin (KuEL 141 § ja 156 §). Hän voi hakea muutosta myös eläkkeenhakijan vahingoksi. Eläkelaitoksella ei ole valitusoikeutta.

Myös Kirkkohallituksessa on eläkeasiamies, jolla on oikeus seurata eläkettä koskevien asioiden käsittelyä Kirkkohallituksessa ja Kirkon keskusrahastossa. Hänellä on myös itsenäinen valitusoikeus kirkkohallituksen päätökseen (KiEL 7 § 1 mom.).

Valtiokonttorilla on oikeus valittaa Valtion eläkelautakunnan päätöksestä vakuutusoikeuteen (VEL 23 §).

Lakiosasto

7.9.2005

Työnantaja

Työnantajalla on asianosaisena valitusoikeus muun muassa seuraavissa tilanteissa:

Työnantaja voi valittaa Eläketurvakeskuksen soveltamisratkaisusta.

Vakuutusmaksun maksuunpanosta työnantaja voi tehdä perustevalituksen.

Työnantajalla on valitusoikeus TEL:n 10 a §:n mukaisesta työsuhteselvittelypäätöksestä (SITO-päätös). Valitusoikeus on silloinkin, kun työnantajalla on ollut muutoksenhakuoikeus asian aikaisemmassa vaiheessa (perustevalitus maksuunpanosta). Sillä ei ole merkitystä, missä yhteydessä työntekijä ilmoittaa työsuhteen rekisteröinnissä olevista puutteista. Jos työsuhteselvittely ei johda uuden työsuhteen vahvistamiseen tai rekisterissä jo olevien työsuhteiden tietojen muuttamiseen, työnantajalla ei ole asianosaisasemaa eikä valitusoikeutta (ELK 5407/91).

Työnantaja on asianosainen myös silloin, kun se eläkepäätöksessä veloitetaan vastoin omaa käsitystään järjestämään eläketurva, eikä sillä ole ollut muutoksenhakumahdollisuutta asian aikaisemmassa vaiheessa (VakO:n päätös 6344/71, 27.9.1972).

Työnantajalla on asianosaisena valitusoikeus myös silloin, kun asia on lain soveltamisen kannalta muuttunut muutoksenhakuelimen päätöksen johdosta. Siinä tapauksessa, että työnantaja on järjestänyt eläketurvan kuntoon ennen eläkkeen myöntämistä, sillä ei kuitenkaan enää ole valitusoikeutta työntekijän eläkepäätöksestä.

Työnantajalla on oikeus valittaa myös päätöksestä, jonka Eläketurvakeskus on antanut sen tekemään ulkomaan työn vakuuttamista koskevaan vapautushakemukseen (TEL 1 c §).

Päätös annetaan työntekijäryhmää koskevana, joten yksittäinen työntekijä ei voi valittaa päätöksestä. Myöskään eläkelaitoksella ei ole valitusoikeutta. Työntekijä kuten myös eläkelaitos voivat saattaa asian käsiteltäväksi hakemalla Eläketurvakeskuksen soveltamisratkaisua (TEL 1 § 7 mom.).

Työnantajalla on valitusmahdollisuus myös TEL:n 15 §:n mukaisesta pakkovakuutuspäätöksestä sekä TEL:n 15 a §:n mukaisesta vakuutusmaksusta vapauttamista koskevasta päätöksestä (ns. maksuvapautuspäätös).

Työkyvyttömyysratkaisuissa suurtyönantajalla ei ole katsottu olevan välitöntä oikeudellista etua valvottavanaan, eikä näin ollen myöskään oikeutta valittaa (VakO:n päätös 8115/75, 26.5.1976).

Lakiosasto

7.9.2005

Korkein oikeus on kuitenkin tapaturmavakuutusasiassa antamassaan ratkaisussa KKO 2001:112 katsonut työnantajalla olevan asianosaisaseman:

Vakuutuslaitos oli korvannut viimeisessä työsuhteessa ilmenneen A:n ammattitaudin perusteella korvauksia. Tapaturmavakuutuslautakunta katsoi, ettei työnantajalla ollut asiassa oikeussuojan tarvetta ja jätti valituksen tutkimatta. Työnantaja valitti vakuutus-oikeuteen ja katsoi olevansa asianosaisen asemassa. Vakuutus-oikeus hylkäsi valituksen tapaturmavakuutuslautakunnan päätöksen perustein.

Korkein oikeus myönsi valitusluvan. Työnantajaa pidettiin asianosaisena ja sillä katsottiin olevan välitön oikeudellinen intressi siitä, onko A:n ammattitauti aiheutunut yhtiön työssä vai ei, koska tämän kysymyksen ratkaisusta riippui työnantajan vastattavaksi tulevien vakuutusmaksujen määräytyminen.

Muu tah

Asianosaisasema ja valitus-oikeus on myös sillä taholla, jolle eläkettä maksetaan edunsaajan sijasta tai joka on hakenut eläkettä maksettavaksi itselleen.

Esimerkiksi sosiaalilautakunnalla on valitus-oikeus silloin, kun on kysymys eläkkeen maksamisesta sille. Se, mitä on säädetty sosiaalilautakunnasta, koskee myös toimielintä, joka huolehtii sosiaalihuollon toimeenpanosta (sosiaalihuoltolaki 6 §). Työntekijän eläkeoikeutta koskevasta ratkaisusta sosiaalilautakunnalla ei ole valitus-oikeutta.

Ohjeisto

Eläkkeen maksaminen muulle kuin eläkkeensaajalle itselleen

Kunta

Kunnalla voi olla valitus-oikeus, jos on kysymys kunnan oikeudesta periä eläke eläkkeensaajan laitoshoidon tai -huollon taikka perhehuollon ajalta.

Työnantajan asemassa kunnalla ei ole valitus-oikeutta Kuntien eläkevakuutuksen eikä Kuntien eläkelautakunnan päätöksestä.

Perustevalitus

Perustevalituksen voi tehdä se, joka on velvoitettu maksamaan vakuutusmaksu. Myös toissijainen maksuvelvollinen voi tehdä perustevalituksen, jos perintätoimet kohdistetaan häneen.

Myös työntekijä voi tehdä perustevalituksen, jos hän on tyytymätön työnantajan pidättämään eläkemaksuun. Työntekijäin eläkemaksuun noudatetaan soveltuvin osin mitä TEL:ssä, LEL:ssä ja TaEL:ssä on säädetty työnantajan valitus-oikeudesta vakuutusasioissa.

Lakiosasto

7.9.2005

Valtion palveluksessa olevan työntekijän palkasta pidätettyä eläkemaksua koskevan muutoksenhaun osalta noudatetaan soveltuvin osin VEL:n 23 §:n säännöksiä.

KuEL:n piiriin kuuluvien viranhaltijoiden ja työntekijöiden eläkemaksun pidätyksestä valitetaan Helsingin hallinto-oikeuteen (KuEL 156 § 2 mom.) Sen päätöksestä valitetaan edelleen korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

MEL:n piiriin kuuluvien työntekijöiden vakuutusmaksuvelvollisuus määräytyy MEL:n mukaan. Siitä valitetaan työeläkeasioiden muutoksenhakulautakuntaan ja edelleen vakuutus-oikeuteen (MEL 59 b §).

Yleiskirjeet:

A 54/93 Työntekijän eläkemaksu valtion eläkejärjestelmässä

A 57/93 Palkansaajan työeläkemaksu kunnallisessa eläkejärjestelmässä

Ohjeisto Työntekijäin eläkemaksu

Eläketurvakeskuksen lakiosaston tiedote 1/2004.

9.4.1.3

Edunvalvojan puhevalta valituksen yhteydessä

Jos edunvalvoja on käyttänyt puhevaltaa työeläkeasian käsittelyn aikaisemmassa vaiheessa, hän voi käyttää puhevaltaa myös muutoksenhaussa, ellei olosuhteissa ole tapahtunut muutosta, joka vaikuttaa puhevallan käyttöön.

Valitusasioissa työeläkepäätöksen antamisesta on kulunut vain vähän aikaa, joten voidaan olettaa, että olosuhteissa ei ole tapahtunut muutosta. Jos eläkelaitoksen tietoon tulee, että muutoksia on tapahtunut, esimerkiksi valitettaessa työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan päätöksestä vakuutus-oikeuteen, puhevallan käyttöä koskeva kysymys ratkaistaan kuten hakemusvaiheessa.

Sen sijaan lähiomainen tai muu henkilö, joka on tilapäisesti (TEL:n 19 b §:n 1 momentin nojalla) hoitanut eläkkeenhakijan asian hakemusvaiheessa, ei voi hakea muutosta eläkeasiassa annettuun päätökseen.

Yleiskirje A 8/2000 Holhoustoimilain vaikutukset työeläkeasioihin, s. 23.

Katso myös mitä asianosaisen ja asianosaisen puhevallan käyttämisestä sanotaan luvussa 2 kohdassa 2.7.

Lakiosasto

7.9.2005

9.4.1.4

Valituksen muodollinen oikeellisuus

Valituksen muodollinen oikeellisuus tarkoittaa sitä, että valitus on tehty oikeassa ajassa, oikeassa muodossa, oikean sisältöisenä ja toimitettu oikeaan paikkaan.

9.4.1.4.1

Valitusaika

Valitusaika on 30 päivää. Päätökseen on haettava muutosta valittamalla viimeistään 30. päivänä sen jälkeen, jona valittaja on saanut tiedon päätöksestä (TEL 20 § 2 mom.).

Perustevalitus on tehtävä viimeistään kahden vuoden kuluessa sitä seuraavan vuoden alusta lukien, jona saaminen on määrätty tai pantu maksuun. Valitusaika alkaa vakuutusmaksun maksuunpanosta. Maksuunpanopäivänä pidetään vakuutusmaksun eräpäivää. Jos maksuunpano on kohdistettu sekä ensisijaiseen että toissijaiseen maksajaan, valitusaika lasketaan kummankin osalta erikseen.

Työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan perustevalitusta koskevasta päätöksestä valitetaan 30 päivän kuluessa tiedoksisaannista.

Päätöksen tiedoksianto ja tiedoksisaanti

Eläketurvakeskus ja eläkelaitos antavat päätöksensä tiedoksi lähettämällä sen vastaanottajalle hänen ilmoittamaansa postiosoitteeseen kirjeellä (TEL 19 f §). Myös työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunta ja vakuutusosasto antavat päätöksensä tiedoksi tavallisena kirjeenä (TEL 21 § 1 mom.).

Jos valituksen yhteydessä ei muuta näytetä, valittajan katsotaan saaneen päätöksestä tiedon seitsemäntenä päivänä sen päivän jälkeen, jona päätös on postitettu valittajan ilmoittamaan osoitteeseen (TEL 21 § 1 mom.).

Valitusaika alkaa kulua päätöksen tiedoksisaannista, kuitenkin niin, että tiedoksisaantipäivää ei lasketa mukaan valitusaikaan. Valitusaika alkaa näin ollen tiedoksisaantipäivää seuraavasta päivästä.

Asianosainen voi osoittaa saaneensa tiedon asiakirjasta myöhemmin. Lähtökohtaisesti edellytetään perusteltua selvitystä, jonka asianosainen voi jollain tavoin todentaa (esim. matkaliput, sairaalalasku ym.). Tiedoksisaantiajankohdan siirtäminen kovin pitkälle vaatii selviä todisteita. Esimerkiksi ulkomailla oleskelu (VakO:n päätös 1550/85, 19.12.1985) ja tiedonsaannin viivästyminen sen vuoksi, että päätös oli ensin lähetetty virheelliseen osoitteeseen (VakO 5133/84, 22.10.1985) ovat olleet perusteita siirtää tiedoksisaantiajankohtaa myöhemmäksi.

Lakiosasto

7.9.2005

Valittajan valitusajaksi on väärinkäsitysten välttämiseksi syytä laskea päätöksen postitus- ja valitusaika (7 + 30 päivää) siitäkin huolimatta, että valittaja on maininnut aiemman ajankohdan tiedoksisaantipäiväksi.

Asianosainen voi myös osoittaa, ettei hän ole lainkaan saanut tietoa päätöksestä. Tällöin hänelle lähetetään uusi asiakirja valitusosoituksiin ja valitusaika alkaa kulua vasta uuden valitusosoituksen tiedoksisaannista.

Valitusajan alkaminen edellyttää myös sitä, että päätös annetaan tiedoksi oikealle taholle.

KHO 2003 T 3024: Henkilö oli käyttänyt oikaisuvaatimusmenettelyssä asiamiehenä asianajajaa. Asiamies oli oikaisuvaatimuksessa pyytänyt, että annettava päätös toimitetaan hänelle. Päätös oli kuitenkin lähetetty asianomaiselle eikä asiamiehelle. Valitusaika ei alkanut kulua päätöksen tiedoksi antamisesta päämiehelle, vaan tiedoksiannosta asiamiehelle.

Tiedoksiantoa käsitellään tarkemmin luvussa 2 kohdassa 2.15.4 ja tiedoksisaantia kohdassa 2.15.4.3.

Viranomaisen tietoon asian katsotaan tulleen kirjeen saapumispäivänä.

VakO 6261/66, 12.10.1967: Eläkelaitoksen katsottiin saaneen tiedon eläkelautakunnan päätöksestä eläkelaitoksen saapumisleiman päivänä.

Määräajan laskeminen

Määräaikoja (30, 60 pv) laskettaessa noudatetaan soveltuvin osin lakia säädettyjen määräaikojen laskemisesta (150/1930, MääräaikaL).

Jos määräajan viimeinen päivä on pyhäpäivä, itsenäisyyspäivä, vapunpäivä, joului- tai juhannusaatto tai arklauantai, valituksen voi toimittaa ensimmäisenä arkipäivänä sen jälkeen.

Sen sijaan tiedoksisaantia koskevan seitsemän päivän määräajan laskemiseen ei sovelleta määräaikalakia. Valitusaikaa ei voida pidentää niin sanotusti kahteen kertaan siirtämällä sekä tiedoksisaantia että valituksen tekemiselle laskettavaa määräaikaa määräaikalain mukaisesti esimerkiksi viikonlopun yli seuraavalle arkipäivälle. Tiedoksisaantiaika on seitsemän päivää. Siitä eteenpäin laskettavaan valitusaikaan sovelletaan määräaikalakia.

Valituksen on saavuttava eläkelaitokselle viimeistään valitusajan viimeisenä päivänä ennen aukioloajan päättymistä. Valitus on toimitettava ajoissa perille riippumatta siitä, millä tavoin valitus toimitetaan. Niin postitse kuin esimerkiksi telekopiona tai sähköpostina toimitetun valituksen

Lakiosasto

7.9.2005

tulee olla saapunut eläkelaitokselle ennen aukioloajan päättymistä. Tällöin alkuperäinen valituskirjelmä voidaan toimittaa valitusajan jälkeenkin.

VakO:n päätökset 8343/95 ja 6154/94: Valitusajan viimeisenä päivänä virka-ajan jälkeen telefaksina saapunut valitus jätettiin myöhään tehtynä tutkimatta.

ELK:n päätös 0407/03: ELK otti tutkittavaksi valitusajan päättymispäivänä klo 16.54 telekopiona toimitetun valituksen, kun valittaja oli lausunnossaan todennut lähetyslaitteen kellon olleen kesäajassa ja että kellonaika kopioituu lähetykseen lähetettävästä laitteesta. Lausunnon liitteenä oli teknisen sihteerin antama todistus asiasta.

VakO:n päätös 1089/2004/3873: Valitusajan viimeisenä päivänä eläkelaitoksen aukioloajan päättymisen jälkeen saapunut valitus jätettiin myöhään tehtynä tutkimatta. Koska eläkelaitoksen aukioloaika oli tavanomainen yrityksen aukioloaika, ei täsmällisten kellonaikojen puuttumisesta valitusosoituksesta voitu tässä tapauksessa pitää syynä tutkia valitus.

Myöhästynyt valitus

Jos muutoksenhakuelimelle annettava valitus on saapunut asianomaiselle eläkelaitokselle, eläketurvakeskukselle tai asianomaiselle muutoksenhakuelimelle säädetyn määräajan jälkeen, asianomainen muutoksenhakuelin voi tästä huolimatta ottaa valituksen tutkittavakseen, jos myöhästymiseen on ollut painavia syitä (TEL 21 c §).

Myös eläkelaitos voi tutkia asian valitusajan jälkeen saapuneen valituksen johdosta ja antaa oikaisupäätöksen. Eläkelaitos tai Eläketurvakeskus voi myös väliaikaisella päätöksellä oikaista aikaisemman päätöksensä siltä osin kuin se hyväksyy valituksen. Siltä osin kun eläkelaitos ei anna oikaisupäätöstä, se siirtää valituksen lausuntoineen (vastineineen) muutoksenhakuelimen käsiteltäväksi. Eläkelaitos ei voi antaa päätöstä valituksen tutkimatta jättämisestä.

Jos valitus on saapunut myöhässä, eläkelaitoksen tulisi todeta se lausunnossaan. Eläkelaitos voi myös lausua käsityksensä siitä, onko esitetty painavia syitä valituksen tutkimiselle myöhässä. Vaikka eläkelaitos olisi sitä mieltä, että valitusta ei tulisi myöhään tulleen tutkia, sen olisi hyvä ottaa lausunnossaan kantaa myös itse asiaan siltä varalta, että muutoksenhakuelin katsoo valituksen myöhästymiseen olleen painavia syitä ja tutkii valituksen.

Lakiosaston tiedote 13/98 Muutoksenhakuun liittyvien ohjeiden täydentäminen.

Lakiosasto

7.9.2005

Muutoksenhakuelin tutkii, onko myöhästymiseen ollut painavia syitä. Muutoksenhakijalla on pääsääntöisesti näyttövelvollisuus siitä, että valituksen myöhästymisen on johtunut painavista syistä.

Ruotsissa vakituista asuntoa vailla olevan henkilön myöhässä tullut valitus tutkittiin (VakO 338/98). Myös kirjattuna lähetetty, mutta lakon vuoksi myöhässä saapunut valitus tutkittiin (ELK 1819/86).

Sen sijaan vakuutusoikeus ei hyväksynyt sairautta painavaksi syyksi, vaan jätti myöhässä saapuneen valituksen tutkimatta (VakO 7261/96). Myöskään asianajajan viivyttelyä ei pidetty painavana syynä valituksen myöhästymiseen (VakO 3389/86).

Painavana syynä valituksen myöhästymiseen ei pidetty myöskään kielitaidon puutetta, kun kyse oli Suomessa yritystoimintaa harjoittavasta henkilöstä ja valitusasia liittyi hänen toiminnastaan aiheutuvien lakisääteisten velvoitteiden hoitamiseen (ELK 3509/02 ja 3510/02).

9.4.1.4.2

Valituskirjelmän muoto ja sisältö

Valituskirjelmälle ei ole asetettu tarkkoja muotovaatimuksia. Valituksen muotoa ja sisältöä koskeva HLL:n 23 § sisältää ohjeellisen luettelon valituksen yksilöimiseksi. Valitus tehdään kirjallisesti. Valituskirjelämä on osoitettava valitusviranomaiselle ja siinä on ilmoitettava:

1. päätös, johon haetaan muutosta;
2. miltä kohdin päätökseen haetaan muutosta ja mitä muutoksia siihen vaaditaan tehtäväksi; sekä
3. perusteet, joilla muutosta vaaditaan.

Kirjallisesti

Valitus tehdään kirjallisesti. Kirjallisena pidetään myös sähköpostina, telexinä, telekopiona (faksi), sähköpostina tai sen liitteenä taikka muulla sellaisella tavalla tehtyä valitusta, joka voidaan tulostaa kirjallisena ja luettavassa muodossa.

Myös valituksen peruuttaminen tulee aina tehdä kirjallisesti.

Jos eläkelaitos tarjoaa mahdollisuuden sähköiseen asiointiin, sen on huolehdittava riittävästä tietoturvasuudesta.

Lakiosasto

7.9.2005

Osoitettava valitusviranomaiselle

Valituskirjelmä on osoitettava aina sille viranomaiselle, jolta muutosta haetaan. Haettaessa muutosta VILMA-päätösyhdistelmään, valituskirjelmä osoitetaan VILMA-laitoksen muutoksenhakuelimelle.

Yksilöinti

Valituskirjelmän tulee olla siten yksilöity, että siitä käy ilmi, mihin päätökseen tai päätöksen osaan valittaja hakee muutosta ja miten hän halua päätöstä muutettavan.

Käytännössä valitukseksi riittää kirje, jossa päätöksensaaja ilmoittaa olevansa tyytymätön päätökseen. Asian käsitteleminen valituksena edellyttää jonkinlaista muutosvaatimusta tai ainakin sellaiseksi tulkittavissa olevaa ilmoitusta. Asian käsittelyn ja ratkaisun kannalta on kuitenkin tärkeää, että valittaja esittää riittävän selvästi ne tosiasialliset syyt, joihin hän vaatimuksensa perustaa. Muutoksenhaun perusteet olisi hyvä osoittaa asiakirjoin.

Valituskirjelmän tulee sisältää valittajan henkilö-, osoite- ja yhteystiedot, sekä kotikunta. Jos valittajan puhevaltaa käyttää hänen laillinen edustajansa tai asiamiehensä tai jos valituksen laatijana on joku muu henkilö, valituskirjelmässä on ilmoitettava myös hänen nimensä ja osoitetietonsa, sekä kotikuntansa.

Valituksessa ilmoitettavista henkilö- ja osoitetiedoista säädetään HLL:n 24 §:ssä. Valituksen yksilöimiseksi saatetaan tarvita tarkempiakin tietoja, kuten esimerkiksi perhe-eläketapauksessa edunjättäjää koskevia tietoja.

Allekirjoitus

Valitus on allekirjoitettava. Valituskirjelmän allekirjoittaa valittaja tai hänen laillinen edustajansa tai asiamiehensä (HLL 24 § 3 mom.). Sen sijaan muun laatijan allekirjoitus ei ole riittävä, koska allekirjoittajalla pitää olla toimivalta valituksen tekemiseen asianosaisen puolesta.

Silloin, kun asianosainen toimittaa allekirjoitetun valituksen telekopiona, eikä allekirjoituksen aitoutta ole syytä epäillä, eläkelaitoksen ei tarvitse lähettää telekopiota täydennettäväksi alkuperäisellä allekirjoituksella.

Eläkelaitos voi kuitenkin aina pyytää alkuperäisen allekirjoituksen. Jos esimerkiksi telekopion lähetyksenumeron perusteella on syytä epäillä asian aitoutta, eläkelaitoksen on hyvä varmistua asiasta ja pyytää alkuperäinen allekirjoitus. Muutoksenhakuelimelle toimitettaviin asiakirjoihin liitetään sekä telekopiona tullut että myöhemmin toimitettu valituskirjelmä.

Jos valituskirjelmän allekirjoitus tuotetaan sähköisesti, allekirjoituksen tulee olla laatuvarmenteeseen perustuva ja turvallisella allekirjoituksen luomisvälineellä luotu (Laki sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa 13/2003, SAsiointiL, 9 §). Esimerkiksi sähköinen henkilökortti

Lakiosasto

7.9.2005

(HST-kortti) täyttää nämä vaatimukset, mutta pankkitunnukset eivät täytä.

Jos käytettävissä ei ole ollut sähköistä varmennetta ja edellä kuvattua allekirjoitusmenettelyä, sähköpostina tullut valitus tulostetaan ja lähetetään valittajalle allekirjoitettavaksi.

Valituksena tutkitaan myös eläkelaitoksen osakasyhtiön asiamiehen valittajan valtuuttamana sähköpostitse lähettämä valitus. Tällöin asiamies on toiminut valittajan asiamiehenä ja eläkelaitoksen on pyydettävä häntä täydentämään valitus valittajan antamalla valtakirjalla.

Valituksen muuttaminen

Pääsääntöisesti varsinaiset vaatimukset tulee esittää valitusajan kuluessa. Valitusajan päätyttyä muutoksenhakija saa esittää vireillä olevassa asiassa ainoastaan sellaisen uuden vaatimuksen, joka perustuu olosuhteiden muutokseen tai valitusajan päättymisen jälkeen valittajan tietoon tulleeseen seikkaan (HLL 27 §). Muunlaista uutta vaatimusta valitusviranomaisella ei ole velvollisuutta tutkia ensimmäisenä asteena.

Sen sijaan uusien perusteiden esittäminen aikaisemmin esitettyjen vaatimusten tueksi on mahdollista valitusajan jälkeenkin sikäli kuin asia ei niiden vuoksi muutu toiseksi.

ELK 3779/02, 7.5.2003: Eläkelautakunta jätti tutkimatta valittajan lisävaatimukset, jotka valittaja esitti eläkelaitoksen vastineen takia antamassaan lausunnossa.

Liitännäisvaatimukset

Valituksessa voidaan esittää myös muita kuin varsinaista pääasiaa koskevia vaatimuksia, esimerkiksi oikeudenkäyntikulujen korvaamista tai täytäntöönpanokieltoa koskevia vaatimuksia. Tällaisten vaatimusten esittäminen ei ole sidottu valitusaikaan.

Oikeudenkäyntikulujen korvausvaatimus voi kohdistua vain asianomaisessa lainkäyttöviranomaisessa aiheutuneisiin kuluihin. Jatkovalituksen yhteydessä voi saada korvausta asian käsittelystä aikaisemmassa valitusviranomaisessa aiheutuneista kuluista vain valittamalla määräajassa tämän viranomaisen päätöksestä myös siltä osin kuin siinä on hylätty kuluvaatimus. Katso myös kohta 9.11 Oikeudenkäyntikulujen korvaaminen.

Valituskirjelmän liitteet

Valituskirjelmän liitteistä on säädetty HLL:n 25 §:ssä. Sosiaalivakuutusprosessi on luonteeltaan vähemmän muotosidonnaista, eikä valituskir-

Lakiosasto

7.9.2005

jelmän liitteille ole asetettu yhtä tarkkoja muotomääräyksiä kuin oikeudenkäyntimenettelyssä yleensä. Valituskirjelmään tulee liittää mukaan:

- 1) päätös tai jäljennös päätöksestä, johon haetaan muutosta ja
- 2) asiakirjat, joihin valittaja vetoaa vaatimuksensa tueksi, jollei niitä ole aiemmin toimitettu valitusviranomaiselle

Valitukseen on liitettävä mukaan koko päätös, vaikka muutosta haettaisiin vain päätöksen johonkin osaan. Valitus kuitenkin tutkitaan, vaikka valitusasiakirjoihin ei olisi liitetty valituksenalaista päätöstä.

Jos valituksen perusteena olevat selvitykset ovat jo viranomaisen tiedossa, riittää, että niihin viitataan.

Valittajan on hyvä liittää valitukseen selvitys valitusajan alkamiseen vaikuttavista seikoista, esimerkiksi valituksen myöhästymiseen johtaneista syistä. Lisäselvitystä voi toimittaa myöhemminkin.

Asiamiehen tulee liittää valituskirjelmään valtakirja.

Katso myös mitä luvussa 2 kohdassa 2.7.6 Asiamies ja avustaja on sanottu valtakirjasta.

Perustevalitusasioissa työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunta vaatii vakuutusmaksuvalituksissa kopion vakuutusmaksulaskusta tai jos valitus koskee työntekijän eläkemaksua, kopion palkkalaskelmasta. Ellei valittaja ole toimittanut vakuutusmaksulaskua perustevalituksen yhteydessä, eläkelaitos toimittaa sen lausuntonsa yhteydessä työeläkeasioiden muutoksenhakulautakuntaan.

Kirjekuoret

Eläkelaitoksen on syytä säilyttää ainakin kirjekuori, jossa asianosainen on toimittanut valituksen. Jos asianosaisen toimittamaan aineistoon sisältyy kirjekuori, jossa hän on saanut päätöksen tiedoksi, myös tämä kuori on hyvä säilyttää. Kirjekuorten postileiman päivämäärän avulla voidaan tarvittaessa selvittää tiedoksisäännin ja valituksen toimittamisen ajankohta. Kirjekuoret tulee liittää asiakirjoihin ja toimittaa muutoksenhakuasian yhteydessä muutoksenhakuelimelle.

Täydentämismenettely

Mikäli valituskirjelmässä on puutteita, valittajalle on lähtökohtaisesti varattava tilaisuus täydentää sitä, jollei täydentäminen ole asian käsittelyn kannalta tarpeetonta. Täydentämiselle asetetaan kohtuullinen määräaika ja samalla ilmoitetaan, millä tavalla valitus on puutteellinen (HLL 28 §).

Lakiosasto

7.9.2005

Asiakirjan täydentämismenettelyä vastaa hallintomenettelyssä HL:n 22 §:n säännös asiakirjassa olevan puutteen poistamisesta. Katso myös luku 2 kohta 2.11 Asiakirjan täydentäminen.

Valitus vai oikaisupyyntö

Aina ei ole selvää, onko kysymyksessä valitus vai oikaisupyyntö. Valitusaikana saapuneen valitukseksi otsikoidun tai sellaiseksi tarkoitetun kirjelmän eläkelaitos käsittelee valituksena. Myös myöhässä saapunut, valitukseksi otsikoitu kirjelmä käsitellään valituksena ja toimitetaan tarvittaessa muutoksenhakuelimelle.

Silloinkin kun kirjelmää ei ole otsikoitu valitukseksi, mutta se sisältää tyytymättömyyden ilmaisun eläkelaitoksen päätökseen ja on alle kuukauden myöhässä, kirjelmä tulkitaan valitukseksi ja eläkelaitos tutkii asian valitusasiana.

Yli kuukauden myöhässä olevan kirjelmän, joka on otsikoitu oikaisupyyntöksi tai joka voidaan tulkita sellaiseksi, eläkelaitos tutkii oikaisuasiana.

Myöhässä oleva valitus saattaa olla tarkoitettu päätöksen poistamista koskeväksi hakemukseksi.

Epäselvissä tapauksissa henkilöltä tiedustellaan, mitä tarkoitusta varten asiakirja on lähetetty.

Edellä selostettu menettely koskee myös työtulon muutosilmoitusta.

9.4.1.4.3

Valituksen toimittaminen

Asianosaisen on toimitettava valituskirjelmä määräajassa (30 päivää) asianomaiselle eläkelaitokselle tai eläketurvakeskukselle, jos se on ratkaissut asian ensimmäisenä päätöksentekoaasteena (TEL 21 a § 1 mom.). VILMA-päätösyhdistelmää koskeva valitus toimitetaan VILMA-laitokselle (TEL 21 a § 5 mom.)

Toimittamistapa

Lain mukaan asianosaisen on toimitettava valituskirjelmä. Valituskirjelmän voi toimittaa myös valittajan laillinen edustaja tai asiamies. Valituskirjelmän voi toimittaa myös postitse, lähetin välityksellä tai sähköisesti.

Muutoksenhakija toimittaa valituskirjelmän aina omalla vastuullaan. Tämä tarkoittaa vastuuta muun muassa siitä, että valitus toimitetaan ajoissa oikeaan paikkaan. Myös valituksen lähettäminen sähköisenä viestinä tapahtuu lähettäjän vastuulla. Lähettäjä vastaa muun muassa siitä, että valituksen tekemisessä on käytetty oikeaa valitusosoitusta mainittua viranomaisen yhteystietoa.

Lakiosasto

7.9.2005

Oikea paikka

Vaikka valituskirjelmä osoitetaan valitusviranomaiselle, valitus on lain mukaan kuitenkin toimitettava päätöksen antaneelle viranomaiselle.

VILMA-menettelyn vuoksi eläkelaitokset noudattavat käytäntöä, jonka mukaan valitus katsotaan oikeassa ajassa tehdyksi ja oikeaan paikkaan toimitetuksi silloinkin, kun se on määräajassa saapunut johonkin eläkehakemuksia vastaanottavista paikoista. Näin ollen valituksen katsotaan saapuneen ajoissa, kun se on toimitettu Eläketurvakeskukseen, mihin tahansa yksityisen tai julkisen eläkejärjestelmän eläkelaitokseen tai eläkeasioita käsittelevään muutoksenhakuelimeen. Myös eläkelaitoksen kanssa samaan konserniin tai taloudelliseen yhteenliittymään kuuluvaan muuhun vakuutusyhtiöön tai eläkelaitokseen tai palvelupisteeseen kuten myös Kansaneläkelaitokseen valitusajassa jätetty valitus katsotaan oikeassa ajassa oikeaan paikkaan toimitetuksi. Palvelutoimistoon jätetty valitus ei sen sijaan tule vireille.

Kun valitus on toimitettu johonkin edellä mainituista paikoista, valitus on tullut vireille kaikkien eläkejärjestelmien osalta, joiden mukaisia valituksenalaisia etuuksia päätösyhdistelmä koskee.

Yhdenmukaisuuden ja selkeyden vuoksi eläkelaitokset noudattavat edellä kuvattua menettelyä myös silloin, kun kysymys ei ole VILMA-menettelyn piiriin kuuluvasta muutoksenhausta. Uutta käytäntöä sovelletaan 1.1.2004 lukien.

Uusi käytäntö korvaa aiemmin noudatetun käytännön, jonka mukaan valituksen vireilletulon edellytyksenä on ollut se, että valitus saapuu määräajassa asianomaisen eläkejärjestelmän piiriin.

Aiempaa menettelyä noudatetaan kuitenkin ennen 1.1.2004 tehtyjen valitusten vireilletuloon. Näin ollen valituksen, joka on tullut määräajassa yksityisen sektorin ulkopuoliseen laitokseen, mutta saapunut vasta valitusajan jälkeen yksityiselle sektorille, katsotaan saapuneen myöhässä. (Vakuutus oikeuden päätökset 10502/79, 2.5.1980 ja 10193/81, 4.11.1982 sekä eläkelautakunnan päätös 4052/92)

Valituskirjelmä katsotaan toimitetuksi viranomaiselle myös silloin, kun se on toimitettu viranomaisen käytettäväksi luovutettuun postilokeroon (KHO 1956 I 14).

Sähköisesti tehty valitus katsotaan viranomaiselle toimitetuksi silloin, kun viesti on viranomaisen käytettävissä vastaanottolaitteessa tai tietojärjestelmässä siten, että viestiä voidaan käsitellä (SAsiointiL 10 §).

Valituksen vastaanottanut taho toimittaa alkuperäisen valituskirjelmän välittömästi päätöksen tehneelle eläkelaitokselle

Lakiosasto

7.9.2005

Kun eläkelaitos tai Eläketurvakeskus valittaa työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan päätöksestä, ne toimittavat valituksensa suoraan vakuutusosoikeuteen.

Katso myös kohta 9.5 Kansainväliset asiat.

Valituksen rekisteröinti

Päätöksen tehnyt eläkelaitos kirjaa valituksen vireille omaan rekisteriinsä. Kun valituksen on ottanut vastaan jokin muu kuin päätöksen tehnyt eläkelaitos, se ei kirjaa valitusta omaan rekisteriinsä vireille vaan toimittaa valituksen päätöksen tehneeseen eläkelaitokseen, joka merkitsee valituksen saapuneeksi sinä päivänä kun valitus on alun perin vastaanotettu.

Työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunta vie tiedot vireillä olevista valituksista ja päätöksistä Eläketurvakeskuksen asianhallintarekisteriin.

Vakuutusosoikeus ilmoittaa sille saapuneista valituksista ja päätöksen poistamista koskevista hakemuksista Eläketurvakeskukselle, joka vie tiedot asianhallintarekisteriin.

Uudet selvitykset

Valittajan olosuhteissa saattaa tapahtua muutoksia valitusmenettelyn aikana. Uutta selvitystä voi toimittaa valitusmenettelyn missä vaiheessa tahansa kunnes asia on ratkaistu. Myös uusi selvitys toimitetaan eläkelaitokseen. Valituskirjelmässä on hyvä mainita myöhemmin lähetettävästä lisäselvityksestä, jos se on tiedossa valitusta tehtäessä.

Muualle tarkoitettu

Viranomaisen voi aina siirtää sille erehdyksessä toimitetun valituksen oikealle viranomaiselle. Jos toimivaltainen viranomainen on selvillä, valitus on siirrettävä oikeaan paikkaan. Tällöin valituksen tutkimatta jättämisestä ei tarvitse tehdä päätöstä. Siirrosta ilmoitetaan valittajalle (HLL:n 29 §).

Valituksen siirtäminen mahdollisimman pian oikeaan viranomaiseen on tärkeää, koska valituskirjelmän on saavuttava perille oikeaan viranomaiseen valitusajassa.

Asiakirjan siirrosta säädetään myös HL:n 21 §:ssä. Katso myös luku 2 kohta 2.10 Asiakirjan siirto.

Useita asianosaisia

Lain mukaan eläkelaitos saa oikaista päätöksen, jos se hyväksyy kaikilta osin valittajan vaatimukset. Jos asiassa on useita asianosaisia, joiden vaatimukset ovat keskenään ristiriidassa tai ne eroavat toisistaan, eläkelaitos siirtää asian muutoksenhakuelimen ratkaistavaksi. Tällöin hän se ei voi hyväksyä vaatimuksia kaikilta osin.

Lakiosasto

7.9.2005

Näin voi olla esimerkiksi silloin, kun SITO-päätöksessä työnantaja ja työntekijä ovat eri mieltä TEL-työsuhteen päättymisajankohdasta tai eläkepalkkaan kuuluvista ansioista.

Myös silloin, kun kysymyksessä on rajoitussäännön soveltaminen, jolloin vastuu eläkkeestä siirtyisi toiselle eläkelaitokselle, eläkelaitos siirtää asian muutoksenhakuelimen ratkaistavaksi.

Jos asianosaisten edut eivät ole vastakkaisia, siirtoa ei tehdä.

Virheellisen valitusosoituksen vaikutus

Jos valitus on puuttuneen tai virheellisen valitusosoituksen vuoksi tehty väärää menettelyä noudattaen, valitusta ei jätetä tämän vuoksi tutkittavaksi. Jos valitus on edellä mainitusta syystä pantu vireille väärässä viranomaisessa tai valituskirjelmä on toimitettu väärälle viranomaiselle, viranomaisen on siirrettävä valituskirjelmä oikealle viranomaiselle. Siirrotta on ilmoitettava valittajalle (HLL 30 §).

Jos valitusosoitus on ollut virheellinen eikä virhe ole ollut selvästi havaittavissa, valitus tai siihen annettu vastaus katsotaan oikein tehdyksi, mikäli asianomainen on noudattanut joko osoitusta tai sitä, mitä asiasta on säädetty (VakO 2927/98).

Virheellinen valitusosoitus ei luo valitusoikeutta eikä poista valitusoikeuden rajoituksia.

9.4.2

Itseoikaisu valituksen yhteydessä

Eläkelaitos voi oikaista päätöstään varsinaisen muutoksenhaun yhteydessä tehdyn oikaisuvaatimuksen johdosta. Tällöin on kyseessä ns. lakisääteinen itseoikaisu, joka on ensisijainen keino muuttaa päätös.

Jos eläkelaitos tai eläketurvakeskus hyväksyy kaikilta osin sille toimitetussa valituksessa esitetyt vaatimukset, sen on annettava asiasta oikaisupäätös (TEL 21 a § 2 mom.).

Vastaavasti jos VILMA-laitos hyväksyy kaikki valittajan vaatimukset, sen on annettava oikaistu päätösyhdistelmä. Jos VILMA-laitoksen on tullut pyytää valituksen johdosta vapaakirjalaitoksilta lausunto ja VILMA-laitos sekä kaikki muut laitokset hyväksyvät omalta osaltaan esitetyt vaatimukset, VILMA-laitoksen on oikaistava päätösyhdistelmä lausunnoissa esitetyllä tavalla ja annettava uusi oikaistu päätösyhdistelmä (TEL 21 a § 6 ja 7 mom.).

Oikaistuun päätökseen ja päätösyhdistelmään saa hakea muutosta.

Lakiosasto

7.9.2005

Eläkelaitos tutkii valituksen ja jos se hyväksyy valittajan vaatimukset kaikilta osin, se antaa oikaisupäätöksen valitusosoituksineen. VILMA-menettelyssä VILMA-laitos tutkii valituksen ja ratkaisee oikaistun päätösyhdistelmän antamisen, jos valitus koskee ainoastaan työkyvyn arviointia. Silloin, kun VILMA-laitoksen on pyydettävä vapaakirjalaitoksilta lausunto, kukin eläkelaitos tutkii oikaisuedellytysten täyttymisen omalta osaltaan ja VILMA-laitos on sidottu toisten eläkelaitosten lausunnonsaan esittämiin kannanottoihin.

Jos valituksen johdosta annetaan uusi oikaistu päätös tai päätösyhdistelmä, asian käsittely päättyy tähän, eikä asiakirjoja lähetetä muutoksenhakuelimelle.

Joskus voi olla tulkinnanvaraista, milloin valittajan vaatimukset on hyväksytty kaikilta osin.

Esimerkiksi työkyvyttömyyseläkeasiassa vaatimukset katsotaan hyväksytyksi kaikilta osin silloin, kun täysitehoinen eläke alkaa heti ensisijaisuusajan jälkeen.

Sen sijaan edellytys ´kaikilta osin´ ei täyty, jos esimerkiksi valituksen liitteenä on lääkärinlausunto, jossa työkyvyttömyys on merkitty toistaiseksi jatkuvaksi ja eläkelaitos kuitenkin myöntää eläkkeen määräajaksi. Tällöin eläkelaitos myöntää kuntoutustuen väliaikaisella päätöksellä ja siirtää asian muutoksenhakuelimeen.

Jos eläkelaitos ei voi hyväksyä valittajan kaikkia vaatimuksia, sen on siirrettävä asia muutoksenhakuelimen käsiteltäväksi. Eläkelaitos voi oikaista päätöstään väliaikaisella päätöksellä niiltä osin kuin valittajan vaatimukset hyväksytään.

Eläkelaitos ei voi hyväksyä valittajan vaatimusta, joka johtaisi valittajan kannalta aikaisempaa huonompaan lopputulokseen (reformatio in pejus-kielto). Tällaisessa tilanteessa eläkelaitoksen on siirrettävä valitus muutoksenhakuelimeen.

Työtuloasiat

Silloin kun työtulo on määrätty virheellisesti ja valittaja esittää valituksen tueksi riittävät perusteet ja eläkelaitos on valittajan kanssa samaa mieltä asiasta, eläkelaitos antaa oikaisupäätöksen. Tällöin ei tarvitse tehdä edullisemmuusvertailua yrittäjän myöhemmän eläkkeen kannalta. (Vrt. kohta 9.6.2.1 itseoikaisusta valittajan eduksi)

Työsuhde vakuutettu toisessa eläkelaitoksessa

Jos valitus kohdistuu eläkkeen perusteena olevaan työsuhteeseen, joka on vakuutettu muussa kuin eläkepäättöksen antaneessa eläkelaitoksessa, eläkepäättöksen antanut eläkelaitos pyytää lausunnon työsuhteen vakuuttaneelta eläkelaitokselta. Jos työsuhteen vakuuttanut eläkelaitos

Lakiosasto

7.9.2005

lausunnossaan hyväksyy valittajan vaatimuksen kaikilta osin, eläkepäätöksen antanut eläkelaitos antaa oikaisupäätöksen.

VILMA-tilanteet

Päätösyhdistelmän oikaisusta valituksen yhteydessä on kerrottu tarkemmin yleiskirjeessä A 47/2003 Viimeisen eläkelaitoksen periaatteen (VILMA) soveltaminen sekä ohjeistossa VILMA – viimeisen eläkelaitoksen periaate.

9.4.3

Siirto muutoksenhakuelimelle ja väliaikainen päätös

Valituksen siirrosta muutoksenhakuelimen käsiteltäväksi säädetään TEL:n 21 a §:n 3- 8 momentissa.

Jos eläkelaitos tai Eläketurvakeskus ei voi oikaista valituksen kohteena olevaa päätöstä 2 momentissa mainituin tavoin, sen on 30 päivän kuluessa valitusajan päättymisestä toimitettava valituskirjelmä ja lausuntonsa työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnalle tai, jos valitus koskee työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan päätöstä, vakuutusosastolle käsiteltäväksi. Eläkelaitos tai Eläketurvakeskus voi tällöin väliaikaisella päätöksellä oikaista aikaisemman päätöksensä siltä osin kuin se hyväksyy valituksessa esitetyn vaatimuksen. Jos valitus on toimitettu muutoksenhakuelimelle, eläkelaitoksen tai Eläketurvakeskuksen on ilmoitettava sille heti väliaikaisesta päätöksestä. Väliaikaiseen päätökseen ei saa hakea muutosta.

Edellä 3 momentissa tarkoitettua määräajasta voidaan poiketa, jos valituksen johdosta tarvittavan lisäselvityksen hankkiminen sitä edellyttää. Lisäselvityksen hankkimisesta on tällöin viipymättä ilmoitettava valittajalle. Valituskirjelmä ja lausunto on kuitenkin aina toimitettava asianomaiselle muutoksenhakuelimelle viimeistään 60 päivän kuluessa valitusajan päättymisestä.

Yksityisten alojen eläkelaitoksen viimeisenä eläkelaitoksena antama päätösyhdistelmää koskeva valituskirjelmä on toimitettava tälle eläkelaitokselle 20 §:n 2 momentissa säädetyssä määräajassa. Sen on pyydettävä valituksesta lausunto julkisten alojen eläkelaitoksilta siltä osin kuin valitus koskee näiden hoitamaa eläketurvaa. Lausuntoa ei kuitenkaan pyydetä, jos päätösyhdistelmästä tehty valitus koskee yksinomaan työkyvyn arviointia.

Jos kaikki ne eläkelaitokset, joiden päätöksiä valitus koskee, hyväksyvät muutoksenhakijan vaatimukset omaa päätöstään koskevalta osin, yksityisten alojen eläkelaitos antaa viimeisenä eläkelaitoksena uuden oikaistun päätösyhdistelmän. Näin oikaistuun päätösyhdistelmään saa hakea muutosta siten kuin tässä laissa säädetään. Jos jokin edellä tarkoitetuista eläkelaitoksista ei oikaise päätöstään muutoksenhakijan vaatimalla tavalla, viimeisen eläkelaitoksen on toimitettava valituskirjelmä ja sen johdosta an-

Lakiosasto

7.9.2005

netut lausunnot 3 momentissa tarkoitetulle muutoksenhakuelimelle 60 päivän kuluessa valitusajan päättymisestä.

Jos päätösyhdistelmästä tehty valitus koskee yksinomaan työkyvyn arviointia ja jos yksityisten alojen eläkelaitos viimeisenä eläkelaitoksena hyväksyy sille toimitetussa valituksessa esitetyt vaatimukset, sen on annettava asiasta uusi, oikaistu päätösyhdistelmä. Jos se ei oikaise päätösyhdistelmää, menetellään siten kuin 3 ja 4 momentissa säädetään.

Kun päätösyhdistelmää koskeva valitusasia käsitellään työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnassa tai vakuutusosoikeudessa tai kun on kysymys yksityisten alojen eläkelakien mukaisen lainvoimaisen päätösyhdistelmän poistamisesta tai oikaisemisesta vakuutetun eduksi taikka kun päätösyhdistelmässä on 21 e §:ssä tarkoitettu virhe, sovelletaan tämän lain säännöksiä, jollei vakuutusosoikeudesta annetussa laissa (132/2003) toisin säädetä.

Eläkelaitoksen ja Eläketurvakeskuksen on siirrettävä valitus muutoksenhakuelimelle, jos se

1. ei oikaise päätöstään,
2. oikaisee päätöstään vain osittain tai
3. on sitä mieltä, että valitus tulisi jättää tutkimatta

Eläkelaitos siirtää valituksen muutoksenhakuelimeen, kun se ei hyväksy valittajan vaatimuksia lainkaan tai joiltakin osin.

Eläkelaitos siirtää valituksen myös silloin, kun valittajan vaatimus johtaisi tälle huonompaan lopputulokseen tai kun eläkelaitoksen mielestä valitus tulisi jättää tutkimatta.

Määräaika

Eläkelaitos ratkaisee kantansa valitukseen ja sen kohteena olevan päätöksen oikaisemiseen 30 päivän kuluessa. Oikaisupäätöksen voi antaa myöhemminkin.

Määräaika koskee lähtökohtaisesti myös valitusasian siirtämistä muutoksenhakuelimen käsiteltäväksi. Eläkelaitoksen on toimitettava valituskirjelmä ja vastineensa sekä asiakirjat muutoksenhakuelimelle 30 päivän kuluessa valitusajan päättymisestä.

Siinä tapauksessa, että asiassa hankitaan lisäselvityksiä, valitus voidaan siirtää myöhemminkin, kuitenkin viimeistään 60 päivän kuluessa valitusajan päättymisestä.

Niissä tapauksissa, joissa VILMA-laitoksen tulee pyytää valituksesta lausunto muilta eläkelaitoksilta tai kun VILMA-laitos on julkisten alojen

Lakiosasto

7.9.2005

eläkelaitos ja sen on ennen asian ratkaisemista neuvoteltava yksityisten alojen ratkaisevan eläkelaitoksen kanssa, VILMA-laitoksen tulee toimittaa valituskirjelmä ja sen johdosta annetut lausunnot muutoksenhakuelimelle 60 päivän kuluessa valitusajan päättymisestä, jollei päätösyhdistelmää oikaista.

Jos tarvittavaa lisäselvitystä ei ole ehditty saada 60 päivän kuluessa, eikä kantaa oikaisuvaateeseen voida vielä ottaa, valitus tulee kuitenkin siirtää muutoksenhakuelimen käsiteltäväksi. Tällöin eläkelaitos ilmoittaa siirron yhteydessä, että se tulee antamaan lausunnon selvityksen saatuaan. Samalla olisi hyvä ilmoittaa, millaista selvitystä on pyydetty ja milloin selvitys todennäköisesti saadaan.

Jos päätösyhdistelmästä tehty valitus koskee yksinomaan työkyvyn arviointia ja jos yksityisten alojen eläkelaitos viimeisenä laitoksena ei hyväksy kaikkia sille toimitetussa valituksessa esitetyjä vaatimuksia, sen on siirrettävä asia muutoksenhakuelimen käsiteltäväksi 30 päivän määräajassa.

Edellä mainitut 30 ja 60 päivän määräajat ovat lähtökohtaisesti ehdottomia. Ne eivät kuitenkaan koske niitä tilanteita, joissa muutoksenhakuelin on velvoittanut eläkelaitoksen hankkimaan lisäselvitystä tai se on palauttanut asian kokonaan eläkelaitokselle lisäselvityksen hankkimista varten.

Myöhässä saapunut valitus siirretään muutoksenhakuelimelle mahdollisimman pian, jos päätöstä ei oikaista tai jos eläkelaitos oikaisee sitä vain osittain. Eläkelaitos toimittaa samalla muutoksenhakuelimelle kaikki ratkaisuun vaikuttaneet selvitykset.

Siirtopaikka

Lain mukaan valitusasia on siirrettävä muutoksenhakuelimen käsiteltäväksi, jos päätöstä tai päätösyhdistelmää ei voida oikaista.

Lähtökohta on, että valitusasiat siirretään asianomaisen eläkejärjestelmän muutoksenhakuelimeen.

Se, minkä eläkejärjestelmän muutoksenhakuelimeen valitusasia VILMA-tilanteissa siirretään, riippuu siitä, mikä VILMA-laitos on antanut päätösyhdistelmän, mistä asioista päätösyhdistelmä on annettu, sekä siitä, mihin ratkaisuun eläkelaitokset ovat päätösyhdistelmästä tehdyn valituksen johdosta käymissään neuvotteluissa päätyneet.

Lähtökohta on, että VILMA-laitoksen antamasta päätösyhdistelmästä tehty valitus siirretään VILMA-laitoksen eläkejärjestelmän muutoksenhakuelimeen. Neuvottelumenettelyn piiriin kuuluvasta yhtenäisen hylkäävän ratkaisun sisältävästä päätösyhdistelmästä muutoksenhaku eroaa eri lautakuntiin. Tällöin VILMA-laitos (julkisen alan eläkelaitos) siirtää valituksen julkisen alan osalta VILMA-laitoksen muutoksenha-

Lakiosasto

7.9.2005

kuelimeen ja yksityisen alan osalta työeläkeasioiden muutoksenhakulautakuntaan.

Hakijan toimittama uusi selvitys

Edellä mainitut määräajat koskevat myös valittajan lupaamaa lisäselvitystä. Lisäselvitykset toimitetaan eläkelaitokseen, vaikka valitusasia olisi jo siirretty muutoksenhakuelimelle. Jos eläkelaitokseen tulee lisäselvitystä, esimerkiksi uusi lääkärinlausunto, sen jälkeen, kun valitusasia on siirretty muutoksenhakuelimelle, eläkelaitos antaa asiasta lisälausunnon lisäselvityksen perusteella. Lisäselvityksestä on syytä lähettää välittömästi kopio muutoksenhakuelimelle, jotta myös sillä on mahdollisuus heti perehtyä lisäselvitykseen. Eläkelaitoksen tulisi myös ilmoittaa muutoksenhakuelimelle, tuleeko se antamaan asiassa lisälausunnon.

Haettaessa muutosta VILMA-laitoksen antamaan päätösyhdistelmään, uudet selvitykset toimitetaan VILMA-laitokselle.

Eläkelaitos voi pyytää tai hankkia lisäselvitystä

Valituskirjelmästä saattaa ilmetä sellaisia uusia asioita, joista on tarpeen hankkia lisäselvitystä. Eläkelaitos huolehtii siitä, että kaikki asiaan oleellisesti vaikuttava lisäselvitys hankitaan. Jos valituksen yhteydessä käy ilmi, että lisäselvitystä on olemassa ja se on kohtuudella saatavissa, eläkelaitos hankkii sen. Eläkelaitos voi myös kehottaa muutoksenhakijaa toimittamaan selvityksen, johon hän on valituksessaan vedonnut.

Eläkelaitos ei ole velvollinen hankkimaan maksullisia lisäselvityksiä, vaan valittajan on hankittava ne itse. Jos eläkelaitos kuitenkin esimerkiksi velvoittaa eläkkeenhakijan menemään tutkimuksiin työkyvyn selvittämiseksi, eläkelaitos korvaa tutkimuksista aiheutuneet kustannukset (TEL 10 b § 3 mom.).

Eläkelaitoksen tulee viipymättä ilmoittaa valittajalle, mitä lisäselvitystä tämän edellytetään hankkivan. Vaikka asiamies on edustanut hakijaa valitusvaiheessa, lisäselvitystä voidaan pyytää myös asianosaiselta, jos se on asian selvittämiseksi perusteltua.

Eläkelaitosten lääkärin lausunnot ja muut eläkelaitoksen sisäiset asiakirjat

Eläkeratkaisu tehdään kaiken eläkelaitokseen asiaa valmisteltaessa kertyneen tiedon pohjalta. Lääkäri osallistuu muiden asiantuntijoiden kanssa päätöksenteossa kokonaisarvion tekemiseen hakijan työkyvystä. Kokonaisarvioon vaikuttavat lääketieteellisten seikkojen lisäksi muut laissa luetellut seikat. Näin ollen eläkelaitoksen lääkäri toimii eläkehakemuksen käsittelyssä osana eläkelaitoksen ratkaisuprosessia. Hän ei ole eläkelaitoksen ulkopuolinen tietolähde eikä hänen arviostaan ei

Lakiosasto

7.9.2005

erikseen kuulla asianosaista. Kokonaisarvion perusteella hakijalle annetaan perusteltu päätös, johon hän voi hakea muutosta.

Eläkelaitoksen sisäisen asiakirjan liittäminen muutoksenhakuelimelle toimitettaviin asiakirjoihin on eläkelaitoksen harkinnassa. Jos eläkelaitokset liittävät muutoksenhakuelimille toimitettaviin asiakirjoihin eläkelaitoksen sisäisiä asiakirjoja tai muistioita, muutoksenhakuelimet ovat toivoneet, että eläkelaitos kuulisi asianosaista niiden johdosta. Muutoksenhakuelimille toimitettavista asiakirjoista tulee selkeästi käydä ilmi, että kuuleminen on toimitettu.

Oleellista on, että päätöksestä käyvät asiaratkaisun lisäksi ilmi ne oikeudelliset ja tosiasia-perustelut, joilla ratkaisuun on päädytty. Vastaava vaatimus koskee myös eläkelaitoksen muutoksenhakuasiassa antamaa lausuntoa. Näistä asiakirjoista asianosaisella on mahdollisuus lausua käsityksensä.

Eläketurvakeskuksen lakiosaston tiedote 2/2003 Muutoksenhakuelimelle toimitettavat asiakirjat.

Katso myös luku 2 kohta 2.14.1 Asianosaisen kuuleminen.

Ilmoitus siirrosta

Valittajalle ilmoitetaan kirjeellä, että eläkelaitos ei ole oikaissut päätöstään ja että valitus on siirretty muutoksenhakuelimelle. Jos asiamies on tehnyt valituksen, ilmoitus tehdään hänelle. Tarpeen mukaan ilmoitus voidaan lähettää myös asianosaiselle. Kirjeeseen liitetään jäljennös eläkelaitoksen lausunnosta.

Ilmoituskirjeessä kerrotaan valittajalle, että hänellä on mahdollisuus antaa eläkelaitoksen lausunnon johdosta oma lausuntonsa muutoksenhakuelimelle 30 päivän kuluessa ilmoituskirjeen päiväyksestä. Kirjeessä on lisäksi mainittava yksilöidysti liitteenä olevat asiakirjat, esim. VILMA-vapaakirjalaitokselta pyydetty lausunto.

Kirjeessä on hyvä ilmoittaa myös muutoksenhakuelimen arvioitu käsittelyaika, jos se on tiedossa.

Lakiosaston tiedote 17/96 Valittajan kuuleminen eläkelaitoksen vastineen johdosta.

Väliaikainen päätös

Eläkelaitos voi väliaikaisella päätöksellä oikaista aiemman päätöksensä, jos se hyväksyy valituksessa esitetyt vaatimukset osittain (esim. myöntää osatyökyvyttömyyseläkkeen kun on vaadittu täyttä työkyvyttömyyseläkettä). VILMA-laitos voi myös väliaikaisella päätöksellä oikaista päätösyhdistelmän siltä osin kuin muutoksenhakijan vaatimukset on hyväksytty.

Lakiosasto

7.9.2005

Eläkelaitos toimittaa valituksen ja lausunnon muutoksenhakuelimelle edellä mainitussa 30 tai 60 päivän määräajassa. Jos eläkelaitos olisi suostumassa valittajan vaatimuksiin sen jälkeen kun asia on jo toimitettu muutoksenhakuelimelle, eläkelaitoksen (VILMA-tilanteissa VILMA-laitoksen) on viivytyksettä ilmoitettava väliaikaisen päätöksen antamisesta muutoksenhakuelimelle.

Eläkelaitoksen olisi hyvä tiedustella muutoksenhakuelimeltä asian käsittelyn vaihetta ja ilmoittaa väliaikaisen päätöksen antamisesta tässä yhteydessä.

Väliaikaiseen päätökseen ei saa hakea muutosta, joten päätökseen ei liitetä valitusosoitusta.

9.4.4

Uusi eläkehakemus valitusaikana

Kun valitusaikana tai valituksen vireillä ollessa ratkaistaan uutta eläkehakemusta, tavoite on, että henkilöllä ei ole samanaikaisesti vireillä useita samaa eläke-etuutta tai samaa asiaa koskevia valituksia.

Sama eläkelaji

Saatuun hylkäävän eläkepäätöksen henkilö saattaa tehdä samaa eläke-etuutta koskevan uuden hakemuksen valitusaikana, eikä varsinaista valitusta.

Eläkelaitokset ovat käsitelleet valitusaikana saapuneen uuden eläkehakemuksen valituksena.

Eläkelautakunta on kuitenkin jättänyt tutkimatta valituksena tällaisen uuden eläkehakemuksen, koska sitä ei voida pitää eläkelaitoksen päätökseen kohdistuvana valituksena sen vuoksi, ettei eläkehakemuksessa itsessään ole eläkelaitoksen päätökseen kohdistuvia vaatimuksia (ELK 1085/03, 15.9.2003). Eläkelautakunta on ratkaisussaan todennut, että hallintolainkäyttölain 23 §:n mukaan muutoksenhakuelimelle osoitettavassa valituskirjelmässä on ilmoitettava 1) päätös, johon muutosta haetaan, 2) miltä kohdin päätökseen haetaan muutosta ja mitä muutoksia siihen vaaditaan tehtäväksi ja 3) perusteet, joilla muutosta vaaditaan.

Vakuutusosoikeus on käsitelty eläkelautakunnan päätöksen jälkeen valitusajassa tehdyn uuden eläkehakemuksen valituksena (VakO 10908/81, 5.4.1982). Vakuutusosoikeus ei kuitenkaan ole käsitellyt asiaa, jossa olisi ollut kysymys eläkelautakunnan päätöksen lainmukaisuudesta siltä osin kuin eläkelautakunta on HLL:n 23 §:n nojalla jättänyt valitusaikana tehdyn uuden eläkehakemuksen valituksena tutkimatta.

Epäselvyyden välttämiseksi eläkelaitoksen olisi hyvä tiedustella asianosaiselta, onko hänen tarkoituksenaan hakea muutosta ja tarvittaessa pyytää häntä täydentämään tahdonilmaisuaan. Jos kysymys on muu-

Lakiosasto

7.9.2005

toksenhausta ja eläkelaitos suostuu hakijan vaatimukseen, se antaa oikaisupäätöksen valitusosoituksineen. Jos eläkelaitos ei suostu hakijan vaatimukseen tai suostuu niihin vain osittain, eläkelaitos toimittaa hakemuksen muutoksenhakuelimelle valituksena tutkittavaksi. Jos asianosainen ilmoittaa, ettei hän hae muutosta, eläkehakemus käsitellään valitusajan kuluttua umpeen.

Eri eläkelaji

Valittaja voi valituksen ollessa vireillä hakea uudella eläkehakemuksella myös toista eläkettä, esimerkiksi työkyvyttömyyseläkevalituksen ollessa vireillä hakea varhennettua vanhuuseläkettä tai yksilöllistä varhaiseläkettä. Hakemukseen varhennetusta vanhuuseläkkeestä eläkelaitos voi antaa päätöksen valitusosoituksineen. Yksilöllistä varhaiseläkettä koskevaan ennakkopäätökseen liitetään valitusosoitus. Sen sijaan myönteinen maksupäätös yksilöllisestä varhaiseläkkeestä on syytä antaa väliaikaisena.

Valitus on vielä eläkelaitoksessa

Kun yksilöllistä varhaiseläkettä koskevasta päätöksestä on vireillä valitus ja eläkelaitokseen tulee samaan aikaan vireille työkyvyttömyyseläkehakemus, eläkelaitos käsittelee molemmat asiat.

Jos eläkelaitos päätyy myönteiseen työkyvyttömyyseläkeratkaisuun, se antaa asiasta päätöksen valitusosoituksineen. Tällöin YVE-valitusta ei enää toimiteta työeläkeasioiden muutoksenhakulautakuntaan, vaan asia jää sillensä. Tästä mainitaan työkyvyttömyyseläkepäätöksessä. Eläkkeensaajan vaatimuksesta valitus kuitenkin toimitetaan muutoksenhakuelimeen.

Jos eläkelaitos ei myönnä työkyvyttömyyseläkettä, se antaa asiasta hylkäyspäätöksen valitusosoituksineen. Jos eläkelaitos suostuu YVE-valitukseen, se antaa myönteisen ennakkopäätöksen oikaisupäätöksenä valitusosoituksineen. Jos eläkelaitos ei myönnä edes YVE:ä, se toimittaa valituksen ja lausuntonsa työeläkeasioiden muutoksenhakulautakuntaan.

Myös silloin kun työkyvyttömyyseläkepäätöksestä on vireillä valitus ja samaan aikaan tulee vireille YVE-hakemus, eläkelaitos käsittelee molemmat asiat. Jos eläkelaitos suostuu työkyvyttömyyseläkevalitukseen, se antaa asiasta oikaisupäätöksen valitusosoituksineen. Tällöin YVE-hakemus jää sillensä ja asiasta mainitaan oikaisupäätöksessä. Myös tällöin eläkkeensaaja voi vaatia, että valitus toimitetaan muutoksenhakuelimelle.

Jos eläkelaitos ei myönnä työkyvyttömyyseläkettä, se toimittaa valituksen ja vastineensa työeläkeasioiden muutoksenhakulautakuntaan ja an-

Lakiosasto

7.9.2005

taa YVE-hakemukseen joko myöntävän tai hylkäävän päätöksen valitusosoituksineen.

Myönteisestä YVE-ratkaisusta huolimatta työkyvyttömyyseläkettä koskeva valitus toimitetaan työeläkeasioiden muutoksenhakulautakuntaan.

Näin sen vuoksi, että työkyvyttömyyseläkkeeseen saattaa liittyä oikeus lisäeläkkeeseen, johon YVE-eläkkeen saajalla ei ole oikeutta. Lisäksi työkyvyttömyyseläkkeessä ansaintarajat eläkeaikaisen työskentelyn ajalta ovat korkeampia, joten työkyvyttömyyseläke saattaa eläkkeensaajan kannalta olla edullisempi eläkevaihtoehto kuin yksilöllinen varhaiseläke.

Valitus on jo lähetetty muutoksenhakuelimelle

Jos YVE-hakemus tulee vireille sen jälkeen, kun työkyvyttömyyseläkepäätöksestä on tehty valitus ja asiakirjat on lähetetty muutoksenhakuelimelle, eläkelaitos antaa YVE-hakemukseen valitusosoituksella varustetun hylkäävän päätöksen tai myönteisen ennakkopäätöksen, johon on liitetty ennakkolaskelma eläkkeen määrästä. Jos hakija ilmoittaa ottavansa vastaan eläkkeen, hänelle annetaan eläkkeen määrää koskeva YVE-päätös (maksupäätös) väliaikaisena. Päätöksestä ilmoitetaan muutoksenhakuelimelle.

Jos työkyvyttömyyseläkehakemus tulee vireille vasta, kun YVE-päätöksestä tehty valitus on jo muutoksenhakuelimessä, eläkelaitos antaa myönteisen päätöksen väliaikaisena tai hylkäävän päätöksen valitusosoituksineen. Päätöksestä ilmoitetaan muutoksenhakuelimelle.

Alun perin haettu molempia

Henkilö on saattanut hakea samaan aikaan sekä työkyvyttömyyseläkettä että YVE:ä. Jos hakemus on hylätty, hän saattaa hakea valitusaikana uudestaan kumpaakin tai toista etuutta. Myös tällöin eläkelaitoksen on epäselvyyden välttämiseksi hyvä selvittää, onko asianosainen halunnut hakea muutosta ja jos näin on, pyytää häntä tarvittaessa täydentämään tahdonilmaisuaan.

Sikäli kuin eläkelaitos suostuu asianosaisen vaatimukseen, se antaa oikeuspäätöksen. Muilta osin eläkelaitos siirtää valituksen muutoksenhakuelimeen käsiteltäväksi.

Jos asianosainen ei ole tarkoittanut hakea muutosta, eläkehakemus käsitellään valitusajan kuluttua.

Lakiosasto

7.9.2005

Alun perin haettu toista ja valituksen yhteydessä haetaan molempia

Jos hakija on alun perin hakenut vain joko työkyvyttömyyseläkettä tai yksilöllistä varhaiseläkettä, hän saattaa valitusaikana toimittaa uuden eläkehakemuksen, jolla hän hakee kumpaakin etuutta. Tällöin eläkelaitos voi sen jälkeen, kun asianosaisen muutoksenhakutarkoitus on selvitetty ja tarvittavat täydennykset pyydetty, käsitellä asian oikaisuvaatimuksena sen etuuslajin osalta, mistä on annettu päätös. Siitä eläkelajista, josta eläkelaitos ei vielä ole antanut päätöstä, se antaa päätöksen valitusosoituksineen.

Jos valitusasia jo on muutoksenhakuelimessä, eläkelaitos voi antaa lopullisen päätöksen siitä eläkelajista, josta se ei ole aiemmin antanut päätöstä. Päätöksestä ilmoitetaan muutoksenhakuelimelle ja hakemus toimitetaan valituksen liitteeksi.

Valituksen käsittelyvaiheen selvittäminen

Eläkelaitoksen on ennen päätöksen antamista syytä tiedustella muutoksenhakuelimeltä, missä vaiheessa asian käsittely on, jotta välttyttäisiin tilanteelta, jossa hakija saa samaan aikaan ristiriitaisia päätöksiä.

9.4.5

Uusi työtulohakemus

Valitusaikana

Eläkelaitokseen saattaa valitusaikana tai työtulovalituksen vireillä ollessa saapua työtulon tarkistushakemus. Jos sillä selvästi haetaan työtulon tarkistamista ilmoitusajankohdasta eteenpäin, eläkelaitos käsittelee asian normaalisti tarkistushakemuksena ja antaa lopullisen päätöksen valitusosoituksineen.

Valitusajan jälkeen

Valitusajan jälkeen saapunut työtuloa koskeva hakemus käsitellään tarkistushakemuksena, valituksena, päätöksen poistamista koskevana hakemuksena tai oikaisuasiana sen mukaan kuin hakija on tarkoittanut. Epäselvissä tilanteissa hakijalta tiedustellaan, mitä hän on tarkoittanut.

Yrittäjä saattaa esimerkiksi tehdä työtulon muutoshakemuksen tai perustevalituksen vakuutusmaksusta, vaikka hänen tarkoituksenaan on ollut pyytää koko vakuutuksen poistamista tai työtulon pienentämistä vakuutuksen alusta alkaen.

9.4.6

Valitusasian käsittely työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnassa

Menettelyä koskevat säännökset

Muutoksenhausta työeläkeasioiden muutoksenhakulautakuntaan ja muutoksenhakulautakunnan toiminnasta säädetään työntekijäin eläke-

Lakiosasto

7.9.2005

laissa (395/1961) sekä laissa työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta (677/2005). Muutoksenhakulautakunnan toiminnasta säädetään lisäksi muutoksenhakulautakunnan työjärjestyksessä.

Valitusasian käsittelyssä työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnassa sovelletaan hallintolainkäyttölakia (586/1996), jollei erikseen toisin säädetä.

Jäsenet

Työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan toimihenkilöitä ovat päätoiminen puheenjohtaja, kansliapäällikkö, esittelijät, valmistelutoimiston päällikkö, valmistelijat, kirjaaja ja vakuutusselvittelijät.

Työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnassa on päätoimisen puheenjohtajan lisäksi vähintään kolme sivutoimista varapuheenjohtajaa, sivutoimisia jäseniä sekä viimeksi mainittujen henkilökohtaiset varajäsenet. Puheenjohtajalta ja varapuheenjohtajilta vaaditaan tuomarinviran hoitamiseen oikeuttava tutkinto sekä perehtyneisyyttä lautakunnassa käsiteltäviin etuusjärjestelmiin. Valtioneuvosto nimittää päätoimisen puheenjohtajan toistaiseksi ja varapuheenjohtajat ja muut jäsenet sosiaali- ja terveysministeriön esityksestä enintään viideksi vuodeksi kerrallaan. Työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan puheenjohtaja, varapuheenjohtaja sekä muut jäsenet ja heidän varajäsenensä toimivat tuomarin vastuulla. Jos varapuheenjohtajan tai jäsenen paikka vapautuu kesken toimikauden, hänelle määrätään seuraaja jäljellä olevaksi toimikaudeksi. Puheenjohtajan, varapuheenjohtajan ja jäsenen oikeudesta pysyä tehtävässään on muutoin voimassa, mitä tuomarinviran haltijoista säädetään.

Lautakunnan jäsenistä vähintään neljän tulee olla vakuutuslääketieteen perehtyneitä laillistettuja lääkäreitä ja vähintään neljän tulee olla tuomarinvirkaan oikeuttavan tutkinnon suorittaneita ja työeläkeasioihin perehtyneitä henkilöitä, tai muita työeläkevakuutukseen erityisesti perehtyneitä henkilöitä. Muista jäsenistä neljä on määrättävä työnantajajhdistysten edustavimpien keskusjärjestöjen ja neljä työntekijäin ja toimihenkilöiden ammattiyhdistysten edustavimpien keskusjärjestöjen ehdotuksesta. Lisäksi jäseninä on enintään kaksi työelämän olosuhteita tuntevaa jäsentä, jotka ovat perehtyneet maatalousyrittäjätoimintaan ja jotka määrätään maatalousyrittäjien eläkelain soveltamisalaan kuuluvien henkilöiden taloudellisia etuja valvovien edustavimpien järjestöjen ehdotuksesta, sekä enintään kaksi työelämän olosuhteita tuntevaa jäsentä, jotka ovat perehtyneet yrittäjätoimintaan ja jotka määrätään edustavimpien yrittäjäjärjestöjen ehdotuksesta.

Eläkelautakunnan jäseniksi 31.12.2006 päättyväksi toimikaudeksi nimitetyillä jäsenillä on oikeus jatkaa tehtävässään toimikautensa

Lakiosasto

7.9.2005

päätymiseen saakka, mutta jaostojen ja täysistunnon kokoonpanon päätösvaltaisuus määräytyy kuitenkin 1.1.2006 alkaen uuden säännösten mukaan.

Jaoston kokoonpano Asiat käsitellään jaostoissa. Muutoksenhakuasiat ratkaistaan esittelystä vähintään nelijäsenisessä ja enintään kuusijäsenisessä jaostossa. Periaatteellisesti merkittävät asiat sekä sellaiset asiat, joissa jaoston ratkaisu tulisi poikkeamaan aikaisemmasta käytännöstä, jaosto voi päättää tai lautakunnan puheenjohtaja voi määrätä asian käsiteltäväksi täysistunnossa.

Periaatteellisia linjauksia, esimerkiksi lainsäädännön muutostilanteissa, voidaan tehdä myös vahvennetussa jaostossa. Vahvennetun jaoston puheenjohtajana toimii muutoksenhakulautakunnan puheenjohtaja ja jäsenenä varapuheenjohtajat sekä asiaa aiemmin käsitelleen jaoston jäsenet.

Suullinen käsittely Valitusasioiden käsittely on pääosin kirjallista. Työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnassa voidaan toimittaa suullinen käsittely asian selvittämiseksi siten kuin HLL:n 37 §:ssä säädetään ja 1.1.2007 alkaen myös siten kuin HLL:n 38 §:ssä säädetään. Työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan jaosto päättää, onko suullisen käsittelyn toimittaminen tarpeellista. Suulliseen käsittelyyn sovelletaan oikeudenkäynnin julkisuudesta annettua lakia (945/1984). (Katso suullisesta käsittelystä kohta 9.8).

Työeläkeasian käsittelyvaiheet työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnassa

Muutoksenhakukirjelmän ja sitä koskevien asiakirjojen saavuttua työeläkeasioiden muutoksenhakulautakuntaan asia kirjataan vireille muutoksenhakulautakunnan kirjaamossa. Tämän jälkeen alkaa asian ratkaisemista valmisteleva käsittely. Sen aikana voidaan hankkia tarpeellista lisäselvitystä, lausuntoja ja vastineita sekä huolehditaan tarvittavista asianosaisten kuulemisista kirjeitse. Valmistelevien toimenpiteiden päätyttyä esittelijä laatii esittelijänmuistion ja päätösesityksen jaoston käsiteltäväksi. Esittelijänmuistio ja päätösesitys sekä asiakirjat kiertävät jaoston jäsenillä ennen muutoksenhakulautakunnan istunnon järjestämistä.

Asian ratkaisusta voidaan äänestää. Äänestyksessä voittaa tällöin mielipide, jota jäsenten enemmistö on kannattanut. Äänten mennessä tasan puheenjohtajan ääni ratkaisee. Äänestyspöytäkirja liitetään päätökseen.

Muutoksenhakulautakunnan istunnon jälkeen seuraa päätöksen jälkikäsitteily, johon kuuluu muun muassa päätösasiakirjan laatiminen jaoston

Lakiosasto

7.9.2005

päätöksen mukaiseksi. Esittelijä allekirjoittaa päätöksen, jossa mainitaan myös käsittelyyn osallistuneiden jäsenten nimet ja eriävät mielipiteet. Kansliapäällikkö ja puheenjohtaja tarkastavat päätöksen muun muassa oikeusperiaatteiden ja laintulkinnan yhdenmukaisuuden valvomiseksi. Käsittely päättyy päätöksen lähettämiseen asianosaisille ja asiakirjojen palauttamiseen eläkelaitokselle. Muutoksenhakulautakunnan pöytäkirjat, päätösten tallekappaleet ja esittelymuistiot arkistoidaan.

9.4.7

Valitusasian käsittely vakuutusosoikeudessa

Menettelyä koskevat säännökset

Vakuutusosoikeutta koskeva lainsäädäntö on uudistettu 1.5.2003 lukien. Tuolloin tulivat voimaan vakuutusosoikeuslaki (132/2003, VakOL) ja valtioneuvoston asetus vakuutusosoikeudesta (237/2003, VakOA). Samalla kumottiin vakuutusosoikeudesta annettu laki (14/1958) ja vakuutusosoikeudesta annettu asetus (264/1982).

Uudessa vakuutusosoikeuslaissa säädetään muun muassa vakuutusosoikeuden osastoista, henkilöstöstä ja ratkaisukokoonpanosta eri asiaryhmissä. Vakuutusosoikeuslaissa säädetään myös lainvoimaisen päätöksen poistamisesta ja purkamisesta. Asetuksessa säädetään muun muassa ylituomarin, kansliapäällikön ja laamannin tehtävistä, vakuutusosoikeuden esittelijän toimimisesta lakimiesjäsenenä sekä asian tai kysymyksen siirtämisestä vahvennettuun istuntoon tai täysistuntoon. Tarkemmat määräykset asioiden käsittelystä ja toiminnan muusta järjestelystä on annettu vakuutusosoikeuden vahvistamassa työjärjestyksessä.

Asian käsittelyssä vakuutusosoikeudessa sovelletaan hallintolainkäyttölakia (586/1996), jollei erikseen toisin säädetä. Eri työeläkelaeissa on muutoksenhakua vakuutusosoikeuteen sekä ylimääräistä muutoksenhakua koskevia erityissäännöksiä. Asian käsittelyyn vakuutusosoikeudessa sovelletaan oikeudenkäynnin julkisuudesta annettua lakia (945/1984).

Jäsenet

Vakuutusosoikeudessa on ylituomari, sekä muina lakimiesjäsenenä laamanneja ja vakuutusosoikeustuomareita. Laamannin ja vakuutusosoikeustuomarin tulee olla oikeustieteen kandidaatin tutkinnon suorittanut sekä täyttää tuomareille säädetyt kelpoisuusvaatimukset.

Lakimiesjäsenet ovat päätoimisia. Lakimiesjäsenenä voi olla myös esittelijä sen mukaan kuin valtioneuvoston asetuksella säädetään.

Vakuutusosoikeuden esittelijöitä ovat kansliapäällikkö, asessori ja vakuutusosoikeussihteeri. Kelpoisuusvaatimuksena asessorin ja vakuutusosoikeussihteerin virkaan on oikeustieteen kandidaatin tutkinto.

Lakiosasto

7.9.2005

Vakuutusosoikeudessa on myös sivutoimisia maallikkojäseniä. Valtioneuvosto määrää oikeusministeriön esityksestä viideksi vuodeksi kerrallaan vakuutusosoikeuteen riittävän määrän lääkärijäseniä sekä muita asiantuntijajäseniä. Lääkärijäsenen ja hänen varajäsenensä tulee olla laillistettu lääkäri. Asiantuntijajäsenet ovat työoloja, yritystoimintaa tai sotilasvamma-asioita tuntevia.

Vakuutusosoikeuden kaikki jäsenet ovat vannoneet tuomarin valan ja toimivat tuomarin vastuulla. Myös vakuutusosoikeuden lääkärijäsen osallistuu asian käsittelyyn oikeuden jäsenenä eikä oikeuden ulkopuolisena asiantuntijana.

Osastojen kokoonpano

Vakuutusosoikeus toimii kolmeen osastoon jakaantuneena. Lainkäyttöasiat ratkaistaan osaston istunnossa, jossa on puheenjohtajana vakuutusosoikeuden ylituomari, laamanni tai vakuutusosoikeustuomari. Lainopillisissa asioissa ovat muina jäseninä kaksi lakimiesjäsentä, joista toinen on asian esittelijä. Asian ratkaisuun osallistuu esittelijän sijasta lääkärijäsen, jos lääketieteellinen selvitys voi vaikuttaa asian ratkaisuun.

Työeläkeasioiden, työtapaturma-asioiden ja työttömyysturva-asioiden käsittelyyn osallistuu lisäksi kaksi työoloja tai yritystoimintaa tuntevaa jäsentä. Sotilasvamma-asioiden käsittelyyn osallistuu kaksi niihin perehtynyttä jäsentä.

Maallikkojäsenet osallistuvat työeläkeasioiden käsittelyyn, kun on kysymys siitä, oikeuttaako sairaus, vika tai vamma TEL:n, LEL:n, TaEL:n, YEL:n tai MYEL:n mukaiseen eläkkeeseen. Merimieseläkelain mukaisien asioiden sekä kansaneläkejärjestelmän ja julkisen alan eläkejärjestelmien osalta maallikkojäsenet osallistuvat kaikkien muutoksenhakuasioiden käsittelyyn.

Asian esittelee osastolle asessori tai vakuutusosoikeussihteeri.

Laajempi kokoonpano

Jos asialla on periaatteellista merkitystä tai jos jaoston ratkaisu poikkeaisi aikaisemmasta käytännöstä, ylituomari tai laamanni voi siirtää asian vahvennettuun istuntoon, jossa on puheenjohtajana ylituomari tai laamanni sekä muina jäseninä asiaa aikaisemmin käsitelleet jäsenet ja muut samalla osastolla toimivat vakuutusosoikeustuomarit ja osaston laamanni. Ylituomari voi myös siirtää asian tai siihen kuuluvan kysymyksen käsiteltäväksi täysistunnossa.

Suullinen käsittely

Oikeudenkäynti vakuutusosoikeudessa on kirjallista. Vakuutusosoikeus voi kuitenkin järjestää asian selvittämiseksi suullisen käsittelyn, mikäli yksi-

Lakiosasto

7.9.2005

tyinen asianosainen sitä vaatii tai mikäli vakuutusoikeus pitää sitä tarpeellisenä. Suulliseen käsittelyyn sovelletaan HLL:n säännöksiä. Suullisessa käsittelyssä voidaan kuulla asianosaisia, todistajia ja asiantuntijoita sekä vastaanottaa muuta selvitystä. Suullisen käsittelyn toimittamisen jälkeen asia päätetään kirjallisen aineiston sekä suullisessa käsittelyssä saadun selvityksen perustella esittelystä. Katso suullisesta käsittelystä kohta 9.8.

Työeläkeasian käsittelyvaiheet vakuutusoikeudessa

Muutoksenhakukirjelmän ja sitä koskevien asiakirjojen saavuttua vakuutusoikeuteen asia kirjataan vireille vakuutusoikeuden kirjaamossa. Käsittely alkaa asian valmistelulla. Sen aikana voidaan hankkia tarpeellista lisäselvitystä, lausuntoja ja vastineita sekä huolehditaan asianosaisten kuulemisesta kirjeitse.

Valmistelevien toimenpiteiden päätyttyä esittelijä laatii esittelijänmuistion ja päätösesityksen jaoston käsiteltäväksi. Asian koskiessa lääketieteellistä seikkaa tätä vaihetta edeltää kuitenkin lääkärijäsenen osallistuminen asian käsittelyyn. Esittelijänmuistio ja päätösesitys sekä asiakirjat kiertävät jaoston jäsenillä ennen vakuutusoikeuden istunnon järjestämistä. Valmistelun ja esittelyn jälkeen asia ratkaistaan vakuutusoikeuden istunnossa. Istunnon jälkeen vakuutusoikeuden päätös postitetaan kaikille asianosaisille. Vakuutusoikeuden istunnon jälkeen seuraa päätöksen jälkikäsittely, johon kuuluu muun muassa päätösasiakirjan laatiminen jaoston päätöksen mukaisesti, tarkistaminen, tekstinkäsittely sekä monistaminen. Esittelijä allekirjoittaa päätöksen. Päätöksessä ilmoitetaan päätöksentekoon osallistuneiden nimet ja eriävät mielipiteet. Päätökset annetaan tämän jälkeen vielä vakuutusylituomarin tarkastettavaksi oikeusperiaatteiden ja laintulkinnan yhdenmukaisuuden valvomiseksi. Käsittely päättyy päätöksen lähettämiseen asianosaisille, asiakirjojen palauttamiseen eläkelaitokselle ja muutoksenhakua koskevien asiakirjojen arkistointiin vakuutusoikeudessa. Vakuutusoikeuteen arkistoidaan vireille tullessa ja käsittelyn aikana vakuutusoikeudelle osoitetut ja vakuutusoikeudessa laaditut asiakirjat, kuten vakuutusoikeuden pöytäkirjat, päätösten tallekappaleet ja esittelijöiden muistiot. Myös muutoksenhakun peruutusilmoitukset arkistoidaan. Vakuutusoikeuden ratkaisusta ei ole mahdollista saada tietoa ennen kuin se on postitettu.

Vakuutusoikeuden istunnossa ovat samanaikaisesti läsnä asian esittelevä vakuutussihteeri, maallikkojäsenet, lääkärijäsen, vakuutustuomari sekä puheenjohtaja. Asian ratkaisusta voidaan äänestää. Äänestyksessä voittaa tällöin mielipide, jota jäsenten enemmistö on kannattanut.

Lakiosasto

7.9.2005

9.4.8

Täytäntöönpano, sen kieltäminen ja keskeyttäminen

Eläkelaitoksen tai Eläketurvakeskuksen päätöstä on muutoksenhausta huolimatta noudatettava, kunnes asia on lainvoimaisella päätöksellä ratkaistu. Kun eläkelaitoksen tai Eläketurvakeskuksen päätös on tullut lainvoimaiseksi, se saadaan panna täytäntöön kuten riita-asiassa annettu lainvoimainen tuomio. Sama koskee VILMA-laitoksen antamaa päätösyhdistelmää. (TEL 21 b §).

Eläkelaitoksen tai Eläketurvakeskuksen määräämä maksu ja viivästyskorko saadaan ulosottaa ilman tuomiota tai päätöstä niin kuin verojen ja maksujen perimisestä ulosottoihin annetussa laissa (VeroUL, 367/61) säädetään (TEL 19 §).

Työeläkejärjestelmässä päätökset voidaan yleensä panna täytäntöön, vaikka ne eivät ole vielä lainvoimaisia. Takaisinperintäpäätöksiä eläkelaitokset eivät käytännössä kuitenkaan yleensä pane täytäntöön ennen kuin ne ovat lainvoimaisia.

Myöskään perustevalitus ei keskeytä vakuutusmaksujen perimistä, vaan ne on maksettava muutoksenhausta huolimatta. Jos perustevalitus tehdään ulosmittauksen johdosta, valitukseen sovelletaan myös VeroUL:n säännöksiä perustevalituksesta (TEL:n 22 §:n 1 momentin viimeinen virke).

Muutoksenhakijalla on oikeus hakea täytäntöönpanon kieltä tai keskeytystä.

Valitusviranomaisen voi kieltää täytäntöönpanon tai määrätä alkaneen täytäntöönpanon keskeytettäväksi siitä huolimatta, että päätös on erityissäännöksen nojalla pantavissa välittömästi täytäntöön. Valitusviranomaisen oikeus puuttua täytäntöönpanoon perustuu HLL:n 32 §:n yleiseen toimivaltasäännökseen, jonka mukaan:

Kun valitus on tehty, valitusviranomaisen voi kieltää päätöksen täytäntöönpanon tai määrätä sen keskeytettäväksi tai antaa muun täytäntöönpanoa koskevan määräyksen.

Asian käsittelyn lopettavassa päätöksessään valitusviranomaisen on tarvittaessa lausuttava täytäntöönpanoa koskevan määräyksen voimassaolosta. Jos päätöksestä saa valittaa, siinä voidaan määrätä, että täytäntöönpanoa koskeva määräys on voimassa, kunnes päätös on lainvoimainen tai ylempi valitusviranomaisen määrää toisin.

Jos valitusviranomaisen päätöksen kumotessaan palauttaa tai siirtää asian uudelleen käsiteltäväksi, se voi samalla määrätä, et-

Lakiosasto

7.9.2005

tä kumottua päätöstä on edelleen noudatettava, kunnes asia ratkaistaan tai sitä käsittelevä viranomainen määrää toisin.

Myös erityislaeissa voi olla säännöksiä viranomaisen oikeudesta vaikuttaa täytäntöönpanoon.

Täytäntöönpanon kieltä tai keskeyttämistä voidaan pyytää vasta, kun valitus on tehty. Pyyntö voidaan esittää samalla kun tehdään varsinainen valitus tai myöhemmin valituksen ollessa vireillä.

Yleensä kieltä- tai keskeytyspyynnön tekee asianosainen, mutta valitusviranomaisella on asiassa myös oma-aloitteinen toimivalta. Valituskirjelmästä tai muutoinkin voi ilmetä, että täytäntöönpanon kieltä tai keskeytys on aiheellista valituksen tarkoituksen toteuttamiseksi.

Myös eläkelaitos voi keskeyttää tai kieltää täytäntöönpanon samalla, kun se hyväksyy muutoksenhakijan oikaisuvaatimuksen. Myös silloin, kun eläkelaitos siirtää oikaisuvaatimuksen muutoksenhakuelimen käsiteltäväksi, se voi väliaikaisesti keskeyttää tai kieltää täytäntöönpanon. Tästä on hyvä mainita muutoksenhakuelimelle annettavassa lausunnossa.

Täytäntöönpanon keskeyttämis- tai kieltö hakemukseen annettuun päätökseen on valitusoikeus.

Täytäntöönpanon kieltämis- tai keskeyttämismääräys on voimassa, kunnes valitus on lainvoimaisella päätöksellä ratkaistu, ellei valitusviranomainen määrää toisin.

Valituselimet käsittelevät keskeytyshakemukset kiireellisinä.

Keskeytyshakemukseen annettuun päätökseen ei saa hakea muutosta. Ulosoton keskeytys- tai kieltomääräys on voimassa, kunnes valitus on lainvoimaisella päätöksellä ratkaistu, ellei valitusviranomainen määrää toisin.

Täytäntöönpanon keskeyttäminen tai kieltäminen toistaiseksi on mahdollista myös muutoksenhausta riippumatta. Viranomainen voi keskeyttää tai kieltää täytäntöönpanon käsitellessään asia- tai kirjoitusvirheen korjaamista (HL 53 §).

9.5 Kansainväliset asiat

9.5.1 EU-eläkepäätökset

Euroopan unionissa liikkuvien henkilöiden sosiaaliturvaan liittyvistä oikeuksista säädetään asetuksessa 1408/71 ja sen täytäntöönpanoase-

Lakiosasto

7.9.2005

tuksessa 574/72. Asetukset tulivat 1.1.1994 lukien osaksi Suomen oikeusjärjestelmää Euroopan talousalueesta tehdyn sopimuksen (ETA-sopimus) eräiden määräysten hyväksymisestä ja sopimuksen soveltamisesta annetun lain säätämisellä.

Eläkkeitä koskevien hakemusten käsittelyn hoitaa niin sanottu käsittelevä laitos, joka yleensä on hakijan asuinvaltion eläkelaitos (asetus 574/72 art. 41). Sen jälkeen hakemukset käsitellään kaikissa EU-jäsenvaltioissa ja ETA-sopimukseen liittyneissä maissa, joissa eläkkeenhakija on täyttänyt vakuutuskausia. Käsittelevä laitos koordinoi tätä käsittelyä.

EU-eläkehakemukseen antaa päätöksen Suomessa yksi tai useampi työeläkelaitos sekä Kansaneläkelaitos, jos myös KEL-eläkettä on haettu. Tämän lisäksi eläkepäätöksen antavat kaikkien niiden muiden EU-/ETA-maiden ja Sveitsin eläkelaitokset, joissa henkilö oli ollut vakuutettu.

Jos kysymyksessä on VILMA-tapaus, ns. teorettinen laitos antaa päätösyhdistelmän kaikista VILMA-eläkkeistä. Jos kysymyksessä ei ole VILMA-tapaus sekä teorettinen laitos että seurannaislaitos antavat omat päätöksensä erikseen.

Ks. päätöksenantomenettelystä yleiskirje A 48/96 kohta 5.

Päätöksissä tulee ilmoittaa oikeussuojakeinot ja määräajat, jotka kyseisessä lainsäädännössä on säädetty muutoksenhauille.

Päätökset toimitetaan käsittelevälle laitokselle. Kun käsittelevä laitos on saanut kaikki päätökset, se lähettää ne tiedoksi hakijalle yhteenvedona esitetyssä selvityksessä, johon mainitut päätökset liitetään. Päätösten yhteenvedo toimitetaan hakijan äidinkielellä.

Päätösten yhteenvedon liitteenä olevista Suomen eläkepäätöksistä valittaminen riippuu siitä, haetaanko muutosta VILMA-päätösyhdistelmään vai muuhun kuin VILMA-menettelyn piiriin kuuluvaan päätökseen.

Valitus tehdään kunkin eläkejärjestelmän päätöksestä erikseen, jos hakija on saanut eläkepäätöksen useammasta eläkejärjestelmästä. Haettaessa muutosta VILMA-laitoksen antamaan päätösyhdistelmään pääsääntö on, että muutoksenhaku tapahtuu noudattaen VILMA-laitoksen muutoksenhakumenettelyä. Valitusasia käsitellään lähtökohtaisesti ainoastaan VILMA-laitoksen eläkejärjestelmän muutoksenhakuelimessä.

ETK:n lakiosaston tiedotteessa 6/2003 (19.5.2003) eläkelaitoksille on lähetetty tiedoksi uusitut E-lomakkeet E 210 ja E 211. Lomakkeeseen E 210, jonka eläkelaitos täyttää ja joka toimitetaan käsittelevälle laitokselle, on lisätty uusi kohta 7 ”Muutoksenhaku

Lakiosasto

7.9.2005

ja määräaika”. Tämän kohdan tarkoituksena on antaa käsittelevälle laitokselle päätöstä koskevasta muutoksenhakumenettelystä se informaatio, jonka tämä välittää edelleen eläkkeenhakijalle lomakkeella E 211 (Yhteenvedon päätöksistä) kohdassa 8.

Jos ETK (UM-osasto) on käsittelevä laitos, suomalainen eläkelaitos ei täytä lomaketta E 210. Jos käsittelevä laitos on ulkomainen laitos, eläkelaitos toimittaa täyttämänsä lomakkeen E 210 Kelalle edelleen lähetettäväksi. Tässä tapauksessa lomakkeen kohta 7 voidaan täyttää seuraavan mallin mukaisesti:

Noudatettava menettely: Suomen työeläkelaitoksen tekemään päätökseen haetaan muutosta työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnalta. Tarkemmat ohjeet valituksen tekemisestä ovat eläkepäätöksen liitteenä olevassa muutoksenhakuohjeessa.

Määräaika: Työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnalle osoitettu valitus on toimitettava päätöksen antaneelle eläkelaitokselle 30 päivän kuluessa siitä päivästä, jona hakija on saanut tiedon annetuista eläkepäätöksistä yhteenvedona.

Nykyisten ohjeiden mukaan teoreettinen laitos voi antaa lopullisen päätöksen heti, kun tiedetään, etteivät ulkomaan vakuutuskaudet vaikuta Suomen työeläkkeen määrään. Seurannaislaitos voi yleensä antaa kansallisten säännösten mukaan lasketusta eläkkeestä päätöksen heti lopullisena. Hylkäävät päätökset annetaan aina heti lopullisina, koska muiden EU-maiden vakuutuskausilla ei ole hylkäävissä ratkaisuisissa merkitystä. Suomessa työeläkelaitos lähettää lopullisen päätöksen muutoksenhakuohjeineen suoraan hakijalle. Eläkkeenhakija saa siis lopullisen päätöksen muutoksenhakuohjeineen jo ennen päätösten yhteenvedon.

Kaikki EU-eläkehakemukseen annetut lopulliset päätökset muutoksenhakuohjeineen lähetetään alkuperäisinä myös hakijan asuinmaan käsittelevälle laitokselle, joka antaa hakijalle eläkepäätösten yhteenvedon lomakkeella E 211.

Jos hakija ei ole valittanut saatuaan eläkelaitokselta päätöksen muutoksenhakuohjeineen, on katsottu, että EU-eläkepäätösten yhteenvedossa hakija saa uuden muutoksenhakuoikeuden.

Vakuutusosoikeus on kuitenkin katsonut, että hakijalla on oikeus valittaa EU-eläkepäätöksestä vasta sitten, kun hän on saanut päätösten yhteenvedon (VakO:n täysistuntoratkaisu 4786/2003).

Eläkelautakunta on kuitenkin päättänyt tutkimaan valitukset, vaikka hakija ei olisikaan saanut vielä päätösten yhteenvedon. Vakuutusosoikeus on myös kohtuussyistä tutkinut valituksen sellaisissa tapauksissa, joissa päätösten yhteenvedon on ehditty tehdä valitusprosessin ollessa meneillään.

Lakiosasto

7.9.2005

lään ja joissa hakija ei ole enää uudestaan tehnyt valitusta yhteenvedon saatuaan. Vakuutusosoikeus on lisäksi tutkinut valituksia, jos päätösten yhteenvedoa ei ole voitu antaa ulkomaan päätöksen viivästyksen vuoksi.

Muutoksenhakumenettelyn selkiyttämiseksi tulee 1.1.2006 voimaan TEL:n 21 §:n 3 momentti, jonka mukaan asianosainen, joka on ollut vakuutettuna kahdessa tai useammassa EU-maassa ja joka ei tyydy eläkelaitoksen antamaan työkyvyttömyyseläkettä koskevaan päätökseen, saa hakea päätökseen muutosta heti eikä hänen tarvitse odottaa päätösten yhteenvedoa. Tämä on tarpeen silloin, kun eläkeoikeus on evätty, eläke on myönnetty osatyökyvyttömyyseläkkeenä, vaikka hakija on hakenut täyttä työkyvyttömyyseläkettä, tai kun eläke on myönnetty määräajaksi kuntoutustukena, vaikka eläkettä on haettu toistaiseksi.

Valitus EU-päätöksestä katsotaan määrääjassa tehdyksi ja oikeaan paikkaan toimitetuksi, jos se on toimitettu määrääjassa jonkin jäsenvaltion viranomaiselle, laitokselle tai tuomioistuimelle. Jos ulkomaan eläkepäätöstä koskeva valitus toimitetaan eläkelaitokseen, se lähettää sen Eläketurvakeskukselle ulkomaille lähetettäväksi.

Katso myös yleiskirje A 48/96 Työeläke EU:n sosiaaliturvasäännösten mukaan, osio 5 EU-eläkepäätös ja 6 Muutoksenhaku EU-eläkepäätökseen.

9.5.2

Eläkepäätökset sosiaaliturvasopimusmaa -tilanteissa

Sosiaaliturvasopimusvaltion eläkelaitoksen päätökseen tyytymättömällä on mahdollisuus tehdä kirjallinen valitus sosiaaliturvasopimuksesta riippuen 1-3 kuukauden kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Valitusaika mainitaan päätöksessä. Valituskirjelmän voi laatia suomeksi.

Sosiaaliturvasopimuksissa on sovittu, että valitus katsotaan tehdyksi siinä päivänä, jolloin se on jätetty jommankumman sopimusmaan laitokselle, joka on toimivaltainen ottamaan vastaan eläkehakemuksia. Eläkelaitos lähettää sille saapuneen sopimusmaan eläkepäätöstä koskevan valituksen Eläketurvakeskukselle ulkomaille toimitettavaksi.

9.5.3

EY-virkamiesten eläkeoikeuden siirtoa koskevat päätökset

Eläkelaitokset antavat eläkeoikeuden siirtoa haluavalle EY-virkamiehelle päätöksen hänen eläkeoikeudestaan. Eläkelaitokset lähettävät päätöksensä eläkeoikeuden määrästä Eläketurvakeskukselle, joka kokoaa kaikki asianomaisen henkilön päätökset yhteenvedoon. Jokaisessa päätöksessä on valitusosoitus, jonka mukaan valitukset ohjataan Eläketurvakeskukselle, joka ohjaa ne edelleen eläkelaitokseen itseoikaisua varten. Jos valitus on toimitettu suoraan eläkelaitokseen,

Lakiosasto

7.9.2005

sen tulee ilmoittaa valituksesta Eläketurvakeskukselle. Valitusaika alkaa kuitenkin kulua vasta päätösyhteenvedon postituspäivästä.

Jos eläkelaitos oikaisee päätöksensä valituksen mukaisesti, se antaa itseoikaisupäätöksen. Päätös postitetaan suoraan valittajalle ja lähetetään tiedoksi Eläketurvakeskukselle. Valitusaika alkaa kulua päätöksen postituspäivästä.

Muutoksenhakuelimet toimittavat oman päätöksensä valitusosoituksiin suoraan valittajalle ja lähettävät tiedon päätöksestä Eläketurvakeskukselle.

Siirtoprosessi voi jatkua vasta, kun päätökset ovat lainvoimaisia.

EY-virkamiesten eläkeoikeuden siirtoa ja valitusmenettelyä on selostettu yleiskirjeessä A 17/2002. Katso myös Lakiosaston tiedote 7/2000 EY-virkamiesten eläkeoikeuksien siirtoon liittyviä lisäohjeita.

9.5.4

ETK:n päätökset Suomen sosiaaliturvan piiriin kuulumisesta

Muutoksenhaku tapahtuu samalla tavoin kuin muihinkin Eläketurvakeskuksen antamiin valituskelpoisiin päätöksiin.

9.6

Ylimääräinen muutoksenhaku

Ylimääräiseen muutoksenhakuun vakuutuslainsäädännössä sovelletaan sosiaalivakuutuslainsäädännön erityissäännöksiä, eikä hallintolainkäyttölain (HLL) säännöksiä.

Ylimääräisellä muutoksenhaulla haetaan muutosta lainvoimaisiin päätöksiin.

Päätös tulee lainvoimaiseksi, jos siihen ei haeta muutosta valitusajan kuluessa. Silloin kun päätöksestä on valitettu, päätös tulee lainvoimaiseksi, kun valitus on ratkaistu ja valitusviranomaisen päätös on saanut lainvoiman. Jos päätöksestä on valituskielto, päätös tulee heti lainvoimaiseksi. Lainvoimaisiin päätöksiin ei voi hakea muutosta varsinaisin muutoksenhakukeinoin.

Ylimääräiset muutoksenhakukeinot tulevat kysymykseen poikkeustapauksessa ja tällöinkin vain määrätyin, laissa säädetyin rajoitetuin edellytyksin.

Lakiosasto

7.9.2005

Ylimääräisiä muutoksenhakekeinoja ovat:

1. lainvoimaisen päätöksen poistaminen (TEL 21 d § 1 mom.),
2. lainvoimaisen päätöksen itseoikaisu vakuutetun eduksi (TEL 21 d § 2 mom.),
3. päätösvirheen korjaaminen eli asiavirheen tai asian käsittelyssä tapahtuneen menettelyvirheen korjaaminen (TEL 21 e §:n 1 mom. varsinainen itseoikaisu) taikka kirjoitus- tai laskuvirheen korjaaminen (TEL 21 e § 2 mom. teknisluonteinen itseoikaisu) ja
4. vakuutusoikeuden päätöksen purkaminen (VakOL19 §)

Ylimääräistä muutoksenhakua koskevia säännöksiä sovelletaan myös VILMA-päätösyhdistelmään.

Ylimääräistä muutoksenhakua koskevat säännökset muuttuivat toukokuun alussa 2003, kun uusi vakuutusoikeuslaki (132/2003, VakOL) tuli voimaan. Korkein hallinto-oikeus voi purkaa vakuutusoikeuden päätöksen, jos asian käsittelyssä vakuutusoikeudessa on tapahtunut sellainen menettelyvirhe, joka on voinut olennaisesti vaikuttaa päätökseen. Säännöstä sovelletaan 1.5.2003 ja sen jälkeen annettuihin vakuutusoikeuden päätöksiin (VakOL 24 § 2 mom.).

Hallintolain voimaantulon myötä työeläkelakien säännökset, muun muassa muutoksenhakua koskevat säännökset, on tarkistettu siten, että ne ovat mahdollisimman yhdenmukaiset hallintolain säännösten kanssa.

Ylimääräisestä muutoksenhausta julkisen puolen päätöksiin on säännöksiä VEL:ssä ja KuEL:ssa. VEL:n 24 §:ssä ja KuEL:n 162 §:ssä säädetään lainvoimaisen päätöksen poistamisesta ja itseoikaisusta vakuutetun eduksi.

9.6.1

Lainvoimaisen päätöksen poistaminen

TEL:n 21 d §:n 1 momentin mukaan:

Jos 20 §:n 2 tai 3 momentissa tai 21 §:n 2 momentissa tarkoitetussa asiassa annettu lainvoimainen päätös perustuu väärään tai puutteelliseen selvitykseen taikka on ilmeisesti lain vastainen, vakuutusoikeus voi eläkelaitoksen esityksestä tai asianosaisen hakemuksesta, varattuaan muille asianosaisille tilaisuuden tulla kuulluksi, poistaa päätöksen ja määrätä asian uudelleen käsiteltäväksi. Tehtyään edellä sanotun esityksen eläkelaitos voi, kunnes asia on uudelleen ratkaistu, väliaikaisesti keskeyttää eläkkeen maksamisen tai maksaa sen esityksensä mukaisesti.

Lakiosasto

7.9.2005

VakO 4709/97, 21.9.1998: Vakuutusmaksun maksuunpano ei ollut sellainen työntekijäin eläkelain 21 §:ssä tarkoitettussa asiassa annettu päätös, jonka vakuutusoikeus olisi voinut mainitun lain 21 d §:n 1 momentin nojalla poistaa. Hakemus maksuunpanon poistamisesta jätettiin tutkimatta.

9.6.1.1

Edellytykset

Vakuutusoikeus voi poistaa lainvoimaisen päätöksen, jos:

1. päätös perustuu väärään tai puutteelliseen selvitykseen tai
2. päätös on ilmeisesti lain vastainen

Väärä tai puutteellinen selvitys

Lainvoimainen päätös voidaan poistaa, jos myöhemmin osoittautuu, että päätöksentekohetkellä päätöksenteon perusteena ollut selvitys onkin ollut puutteellista tai jopa virheellistä.

Myöhemmin saatava uusi selvitys voi vaikuttaa päätöksen sisältöön niin oleellisesti, että on perusteltua palauttaa ennen päätöstä vallinnut asiantila ja ratkaista asia uudelleen. Uuden selvityksen ei aina tarvitse olla ennestään tuntematonta, vaan riittää, että näitä seikkoja ei ole otettu tai tiedetty ottaa huomioon asiaa ratkaistaessa.

Ilmeisesti lainvastainen

Päätöstä tehtäessä on voitu päätyä lainvastaiseen ratkaisuun, vaikka käytettävissä on ollut oikea ja riittävä selvitys. Päätöksentekohetkellä esimerkiksi jokin asiaan vaikuttava selvitys on saattanut jäädä ottamatta huomioon tai päätöksen tehneellä viranomaisella on voinut olla virheellinen käsitys sovellettavan lain sisällöstä. Tällöin päätös saa yleensä asiallisesti väärän sisällön.

Sen sijaan lain tulkinnanvaraisuus ei sinänsä ole peruste päätöksen poistamiselle. Myöskään tietyn säännöksen soveltamisessa tapahtunut tulkinnan muutos ei yleensä ole peruste aikaisemman käytännön mukaisten, lainvoimaisten päätösten, poistamiselle.

Päätös voi olla lainvastainen myös menettelyssä tapahtuneen virheen vuoksi. Päätös on ilmeisesti lainvastainen, kun päätöksentekijällä ei ole ollut toimivaltaa asiassa tai päätös on tehty virheellisessä kokoonpanossa. Tällöin ehdoton hallintomenettelyn tai hallintolainkäyttömenettelyn edellytys on puuttunut.

Lakiosasto

7.9.2005

Myös kuulematta jättäminen oikeuttaa yleensä päätöksen poistamiseen, paitsi jos voidaan selvästi osoittaa, että kuulemisella ei ole voinut olla asiassa merkitystä.

Päätöksen poistamisen perusteen on tullut olla olemassa päätöksenteokohdella. Virheen, joka poistettavaan päätökseen sisältyy, tulee olla sellainen, joka on voinut vaikuttaa päätökseen. Vähäiset virheet ja sellaiset virheet, jotka eivät ole voineet vaikuttaa asian ratkaisuun, eivät oikeuta päätöksen poistamiseen.

Ylimääräiseen muutoksenhakuun liittyvässä kokonaisharkinnassa voidaan ottaa huomioon asian laatu ja merkitys asianosaiselle, kuten myös päätöksen tekemisestä kulunut aika ja päätöksen poistamisesta aiheutuvat seuraukset yleisemminkin.

Ennen kuin vakuutusoikeus ratkaisee päätöksen poistamista koskevan hakemuksen, se varaa muille asianosaisille tilaisuuden tulla kuulluksi.

Samalla kun vakuutusoikeus poistaa lainvoimaisen päätöksen, se määrää asian käsiteltäväksi uudelleen alemmassa päätöksentekoasteessa. Haettaessa julkisen puolen päätöksen poistamista, vakuutusoikeus voi myös ottaa asian käsiteltäväkseen.

9.6.1.2

Hakeminen

Vakuutusoikeus voi poistaa lainvoimaisen päätöksen joko eläkelaitoksen esityksestä tai asianosaisen hakemuksesta. Lähtökohtaisesti päätöksen poistamista voi hakea se, jolla on asiassa valitusoikeus. Katso kohta 9.4.1.2 Valittajan valitusoikeus.

Kun haetaan muutosta VILMA-päätösyhdistelmään, hakemus koskee automaattisesti koko päätösyhdistelmän poistamista. Pääsääntö on, että VILMA-laitos hakee antamansa päätösyhdistelmän poistamisista. Jos vapaakirjalaitos haluaa hakea päätösyhdistelmän poistamista, se ilmoittaa asiasta VILMA-laitokselle, joka sitten hakee päätöksen poistamista.

Päätöksen poistamista koskevalle hakemukselle ei ole asetettu tarkkoja muotovaatimuksia. Hakemus tehdään kirjallisesti ja se osoitetaan ja toimitetaan vakuutusoikeudelle. Jos hakemus toimitetaan eläkelaitokselle, se tutkii onko itseoikaisuun edellytyksiä. Hakemukseen on soveltuvin osin voimassa, mitä valituksen tekemisestä on sanottu.

Yli viisi vuotta vanhan päätöksen poistaminen

Päätöksen poistamista on haettava viiden vuoden kuluessa siitä, kun päätös sai lainvoiman. Erityisen painavista syistä päätös voidaan pois-

Lakiosasto

7.9.2005

taa määräjän jälkeenkin tehdystä hakemuksesta (VakOL 18 § 1 mom.).

VakO 878/94, 24.10.1994: Eläkelaitos haki 28.1.1994 vakuutus-oikeuteen saapuneella hakemuksella 20.2.1980 antamansa työkyvyttömyyseläkepäätöksen poistamista, koska päätöstä tehtäessä ei ollut tietoa tapaturmakorvauksen määrän noususta TEL:n mukaisen työkyvyttömyyden alkamisen yhteydessä. Suoritettu eläke oli 8.519,51 mk/kk (v.93 ind.) ja oikein yhteensovitettu eläke oli 6.154,75 mk/kk (v.93 ind.). Katsottiin, että erittäin painavat syyt päätöksen poistamiselle olivat olemassa ja eläkelaitoksen päätös poistettiin.

9.6.2

Itseoikaisu valittajan eduksi

Lainvoimaisen päätöksen muuttaminen hakijan eduksi on mahdollista TEL:n 21 d §:n 2 momentin nojalla:

Jos asiassa, jossa on kysymys evätyn edun myöntämisestä tai myönnetyn edun lisäämisestä, ilmenee uutta selvitystä, eläkelaitoksen on tutkittava asia uudelleen. Eläkelaitos voi aikaisemman lainvoimaisen päätöksen estämättä myöntää evätyn edun tai myöntää edun aikaisempaa suurempana. Myös työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunta ja vakuutus-oikeus voivat menetellä vastaavasti muutoksenhakuasiaa käsitellessään. Päätökseen saa hakea muutosta siten kuin 20 §:ssä säädetään.

9.6.2.1

Edellytykset

Oikaistavan päätöksen on oltava lainvoimainen.

Oikaisu on mahdollinen asiassa, jossa on kysymys joko myönnetyn edun lisäämisestä tai evätyn edun myöntämisestä (esim. eläkepätös).

ELK:n päätös 1369/03: Asianosaisen työeläketurva oli ratkaistu 1.4.2002 lukien kaikkien hänen työsuhteidensa osalta lainvoimaisella päätöksellä, jolla hänelle oli myönnetty varhennettu vanhuuseläke. Asianosainen haki 18.11.2002 varhennetun vanhuuseläkkeen muuttamista työttömyyseläkkeeksi. Eläkelaitos katsoi, että edellytyksiä päätöksen itseoikaisuun ei ole ja siirsi asian ELK:n käsiteltäväksi. ELK kumosi eläkelaitoksen päätöksen ja totesi, että eläkelaitoksen ei olisi tullut ottaa työttömyyseläkehakemusta tutkittavaksi, koska asianosaisen työeläketurva oli jo ratkaistu kaikkien hänen työsuhteidensa osalta varhennettua vanhuuseläkettä koskevalla päätöksellä.

Jos hakemus olisi koskenut 1.4.2002 edeltävää aikaa tai varhennettua vanhuuseläkettä, olisi hakemus voitu tutkia itseoikaisuna.

Lakiosasto

7.9.2005

Ks. myös ELK:n päätös 3395/01.

Jos tällaisessa asiassa ilmenee uutta selvitystä, joka ei ole ollut eläkelaitoksen käytettävissä päätöstä tehtäessä, sen on tutkittava asia uudelleen.

Asia voidaan tutkia uudelleen joko asianosaisen pyynnöstä tai eläkelaitoksen omasta aloitteesta.

Asia voi tulla vireille esimerkiksi siten, että asianosainen ilmoittaa valitusajan kuluttua olevansa tyytymätön saamaansa päätökseen. Hän voi uudistaa aiemmin esittämänsä vaatimukset lähettämällä eläkelaitokselle esimerkiksi kirjeen tai uuden lääkärinlausunnon tai pyytää puhelimitse päätöksen oikaisua.

Eläkelaitos voi tutkia myös myöhässä saapuneen valituksen itseoikaisupyynnönä.

Eläkeasian käsittelemiseksi ja päätöksen antamiseksi vaaditaan yleensä asianosaisen oma tahdonilmaus. Epäselvissä tilanteissa eläkelaitos kysyy henkilöltä, onko hänen tarkoituksenaan ollut esimerkiksi saattaa eläkeasiansa uudelleen vireille lähettämällä lääkärinlausunto.

Oikaisu voidaan tehdä ainoastaan hakijan eduksi (myönnetään evätty etu tai myönnetään etu aiempaa suurempana). Edellytyksenä on, että ratkaisun voidaan yksiselitteisesti todeta olevan hakijan eduksi. Eläkelaitos voi oikaista hakijan eduksi myös työeläkeasioiden muutoksenhakuautakunnan tai vakuutusosoikeuden päätöksen, jos osoitetaan, että se on ollut virheellinen.

TEL:n 21 d §:n 2 momentin mukaista itseoikaisua ei voida soveltaa työtuloasioissa, koska ei ole yksiselitteistä, milloin ratkaisu on hakijalle eduksi. Esimerkiksi työtulon pienentäminen vähentää vakuutusmaksuja, mutta pienentää eläkettä. Selvissä virhetapauksissa työtulo voidaan korjata asiavirheenä.

Uusi selvitys

Uudella selvityksellä tarkoitetaan sellaista selvitystä, joka ei ole ollut eläkelaitoksen käytettävissä, kun päätös on tehty. Näin ollen uusi selvitys voi olla paitsi kokonaan uutta, myös sellaista selvitystä joka on ollut olemassa, mutta joka ei ole ollut eläkelaitoksen tiedossa tai käytettävissä päätöksenteon aikaan.

Usein on harkinnanvaraista, mikä on uutta selvitystä. Rajatapauksissa tulisi päätyä siihen, että kysymys on uudesta selvityksestä.

Lakiosasto

7.9.2005

9.6.2.2 Päätökset

Eläkelaitoksen päätöksessä todetaan, että kysymys on oikaisuvaatimuksen johdosta annetusta päätöksestä.

Jos asiassa ei ole uutta selvitystä, eläkelaitos antaa valituskelpoisen päätöksen, jossa asia jätetään tutkimatta.

Mikäli uusi selvitys ei aiheuta muutosta eläkelaitoksen aikaisempaan ratkaisuun, eläkelaitos antaa hylkäävän päätöksen valitusosoituksineen.

Kun uusi selvitys johtaa päätöksen oikaisemiseen hakijan eduksi, eläkelaitos antaa valituskelpoisen oikaisupäätöksen. Päätöksessä todetaan, mikä tai mitkä päätökset on oikaistu, ja mihin lainkohtaan oikaisu perustuu.

Jos päätöstä olisi uuden selvityksen vuoksi muutettava hakijan vahingoksi, eläkelaitos voi käsitellä asian asiavirheen korjaamisena. Virhe voidaan korjata, jos asianosainen suostuu siihen. Tällöin eläkelaitos antaa valituskelpoisen päätöksen asiavirheen korjaamisesta. Katso kohta 9.6.3.1 Asiavirheen korjaaminen.

9.6.2.3 Muutoksenhakuelimet itseoikaisijoina

Myös muutoksenhakulautakunnat ja vakuutusosoikeus voivat soveltaa TEL:n 21 d §:n 2 momentin itseoikaisua koskevaa säännöstä. Uuden selvityksen perusteella ne voivat valitusasiaa käsitellessään ratkaista lainvoimaisesti päätetyn asian valittajan eduksi aikaisemmaltakin ajalta, kuin mihin eläkelaitos on valituksenalaisessa päätöksessään ottanut kantaa.

Esimerkiksi työkyvyttömyyseläkeasiassa vakuutusosoikeus voi lisäselvityksen perusteella aikaisemman päätöksensä estämättä käsitellä asian kokonaisuudessaan uudelleen ja myöntää eläkkeen aikaisemmalta ajalta.

9.6.3 Päätösvirheen korjaaminen

TEL:n 21 e §:n säännös päätösvirheen korjaamisesta täydentää TEL:n 21 d §:n 2 momentin säännöstä päätöksen oikaisemisesta asianosaisen eduksi. Hallintolain säännökset päätöksessä olevan virheen korjaamisesta (HL 8 luku) täydentävät TEL:n säännöksiä. Uutta on se, että eläkelaitos voi korjata asiavirheenä asian käsittelyssä tapahtuneen menettelyvirheen.

Lakiosasto

7.9.2005

Päätösvirheen korjaamisessa voi olla kysymys:

1. asiavirheen korjaamisesta (TEL 21 e § 1 mom.),
2. menettelyssä tapahtuneen virheen korjaamisesta (TEL 21 e § 1 mom.) tai
3. kirjoitus- tai laskuvirheen korjaamisesta (TEL 21 e § 2 mom.)

Eläkelaitos voi korjata vain omassa päätöksessään olevan virheen. Eläkelaitos ei voi korjata muutoksenhakuelimen antamassa päätöksessä olevaa virhettä, vaan tällöin on haettava virheellisen päätöksen poistamista vakuutusosoikeudelta.

Valitusosoikeutta ei ole, jos eläkelaitos on hylännyt päätösvirheen korjaamista koskevan vaatimuksen. Asianosaisella ei ole tällöin oikeussuojan tarvetta, sillä hän on voinut valittaa aiemmasta päätöksestä tai tehdä päätöksen poistamista koskevan hakemuksen vakuutusosoikeudelle.

Korjaamisasian vireilletulo ja käsittely

Eläkelaitos (viranomainen) käsittelee korjaamisasian omasta aloitteestaan tai asianosaisen vaatimuksesta.

Päätösvirheen korjaamiseen ei tule ryhtyä ennen kuin päätös on lainvoimainen, vaikka lain mukaan näin voitaisiin tehdä. Näin vältetään se, että asianosaisella on useampia valituskelpoisia päätöksiä ja asia mahdollisesti vireillä eri paikoissa samaan aikaan. Kirjoitus- ja laskuvirhe voidaan korjata täytäntöönpanosta huolimatta.

Jos päätöksessä oleva virhe havaitaan vasta pitkän ajan kuluttua päätöksen antamisesta, korjaaminen saattaa johtaa asianosaiselle kohtuuttomaan lopputulokseen. Tällöin asia on syytä korjata hakemalla vakuutusosoikeudelta lainvoimaisen päätöksen poistamista.

Kohtuuttomuutta arvioitaessa otetaan huomioon esimerkiksi se, ovatko vakuutusmaksut palauttamis- tai perimiskelpoisia.

Asiavirheen korjaaminen edellyttää, että asia käsitellään uudelleen ja asiassa annetaan uusi päätös. Päätöksessä tulee ilmoittaa, että sillä oikaistaan aiemmin annettua päätöstä. Asianosaista kuullaan.

Kirjoitusvirheen korjaaminen ei edellytä asian käsittelemistä uudelleen. Kirjoitusvirhe korjataan korvaamalla virheen sisältävä toimituskirja korjattulla toimituskirjalla. Asianosaiselle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi ennen kirjoitusvirheen korjaamista, jollei se ole tarpeetonta.

Lakiosasto

7.9.2005

Asia- tai kirjoitusvirheen korjaamisesta on tehtävä merkintä alkuperäisen päätöksen taltiokappaleeseen tai viranomaisen käytössä olevaan tietojärjestelmään. Uusi tai korjattu toimituskirja on annettava asianosaiselle maksutta.

Käsitellessään asia- tai kirjoitusvirheen korjaamista viranomainen voi kieltää päätöksen täytäntöönpanon toistaiseksi tai määrätä sen keskeytettäväksi.

Eläkelaitoksen on selvitettävä, onko korjattavaan päätökseen haettu oikaisua, muutosta tai onko siitä vireillä erikseen säädetty menettely. Eläkelaitoksen on ilmoitettava korjaamisasian käsiteltäväksi ottamisesta ja siinä tehty päätös toimitettava tälle viranomaiselle. Eläkelaitoksen tulee myös selvittää asianosaiselle, ettei korjaamisasian käsittely vaikuta valitusajan tai muun määräajan kulumiseen.

Päätökseen, jolla viranomainen on hylännyt virheen korjaamista koskevan vaatimuksen, ei saa hakea muutosta valittamalla. Asianosaisella ei ole oikeussuojan tarvetta, sillä hän on voinut valittaa aiemmasta päätöksestä. Korjaamisvaateen hylkäävä päätös ei myöskään vaikuta asianosaisen oikeuteen hakea lainvoimaisen päätöksen poistamista valitusoikeudelta.

9.6.3.1

Asiavirheen korjaaminen

Asiavirheen korjaaminen tarkoittaa varsinaisesta muutoksenhausta riippumatonta, muusta kuin pelkän kirjoitus- tai laskuvirheen vuoksi virheellisen hallintopäätöksen oikaisemista päätöksen tehneen viranomaisen itsensä toimesta. Asiavirheen tavoin korjataan myös käsittelyssä tapahtunut menettelyvirhe. (varsinainen itseoikaisu).

Asiavirheen korjaaminen edellyttää, että eläkelaitos poistaa virheellisen ratkaisunsa ja antaa asiasta uuden päätöksen.

Asiavirheen korjaamisesta säädetään TEL:n 21 e §:n 1 momentissa. Kysymyksessä on asiavirhe silloin, kun:

1. päätös perustuu selvästi virheelliseen tai puutteelliseen selvitykseen tai
2. päätös perustuu ilmeisen väärään lain soveltamiseen tai
3. käsittelyssä on tapahtunut menettelyvirhe

Asiavirheeseen on käytännössä yleensä syynä päätöksenteon pohjana olleiden selvitysten virheellisyys tai puutteellisuus, joka kohdistuu siihen aineistoon, joka on ollut viranomaisen käytettävissä ratkaisua tehtäes-

Lakiosasto

7.9.2005

sä. Virheellinen selvitys tarkoittaa aiemmassa päätöksenteossa huomioon otettua, mutta sittemmin virheelliseksi osoittautunutta seikkaa. Selvityksen puutteellisuus tarkoittaa, että päätöksenteossa ei ole lainkaan otettu huomioon tiettyä asiaan vaikuttavaa seikkaa. Tosiseikan, jota ei ole päätöksenteossa otettu huomioon tai joka on arvioitu väärin, on täytynyt olla olemassa jo päätöstä annettaessa.

Esimerkiksi työtulopäätöstä ei voi korjata, jos työtuloon vaikuttaneet seikat ovat muuttuneet vasta päätöksen antamisen jälkeen.

Menettelyvirheellä tarkoitetaan virhettä eläkelaitoksen tai Eläketurvakeskuksen menettelyssä. Menettelyvirheestä on kysymys esimerkiksi silloin, kun päätös on tehty väärässä kokoonpanossa tai kuulemisessa tai päätöksen perustelemisessa on tapahtunut virhe.

Menettelyvirheen korjaaminen edellyttää, että eläkelaitos käsittelee asian uudelleen oikean menettelyn mukaisesti (esim. toimittaa kuulemisen asianmukaisesti) ja antaa uuden päätöksen.

Virheen on oltava selvä ja kiistaton. Virheen peruste ei saa olla tulkinnanvarainen.

Jos kysymyksessä on esimerkiksi vakuutetun ja eläkelaitoksen välinen tulkintaerimielisyys, asiaa ei voida oikaista asiavirheeseen, vaan se on siirrettävä vakuutusosoikeuteen päätöksen poistamista koskevaksi hakemuksena käsiteltäväksi.

Työtuloasioissa voidaan soveltaa TEL:n 21 e §:ää, jos asia on selvä ja asiakas antaa siihen suostumuksensa.

YEL-vakuutuksen lakkauttamispäätöstä ei voida korjata asiavirheeseen (VakO 5517/98, 19.10.1999).

Asiavirhe voidaan korjata esimerkiksi, jos asianosainen ei ole osannut toimia oikein ja tämän vuoksi jokin asiaan vaikuttava seikka on jäänyt selvittämättä.

Suostumus

Asianosaisen suostumusta ei edellytetä asia- tai menettelytapavirheen korjaamiseen silloin, kun virhe korjataan asianosaisen eduksi.

Päätöksen muuttaminen asianosaisen vahingoksi edellyttää, että asianosainen suostuu siihen. Jokaiselta asianosaiselta tarvitaan suostumus erikseen.

Suostumuksen tulee olla nimenomainen, yksiselitteinen ja kirjallinen. Pelkkä kuuleminen ei riitä. Suostumuspyynnössä selvitetään myös päätöksen korjaamisen vaikutukset, joten esimerkiksi mahdollisesta takaisinperinnästä tulee mainita. Lähtökohta on, että jos suostumusta ei saada, on haettava päätöksen poistamista vakuutusosoikeudelta.

Lakiosasto

7.9.2005

Silloin, kun asianosainen on itse pyytänyt virheen korjaamista, suostumusta ei tarvitse hankkia erikseen.

9.6.3.2

Kirjoitusvirheen korjaaminen

Eläkelaitoksen ja Eläketurvakeskuksen on korjattava päätöksessään oleva ilmeinen kirjoitus- tai laskuvirhe taikka muu niihin verrattava selvä virhe (TEL 21 e § 2 mom., ns. tekninen itseoikaisu).

Kirjoitus- ja laskuvirhe on luonteeltaan tekninen virhe, joka on syntynyt eläkelaitoksessa päätöksen valmisteluvaiheessa tai päätöstä laadittaessa. Olennaista on, että päätöksenteon pohjana olevat tiedot ovat muutoin olleet oikeita. Jos virhe on päätöksenteon perustana olleissa selvityksissä, kyseessä on asiavirhe. Epäselvissä tapauksissa virhe tulkitaan asiavirheeksi.

Kirjoitusvirhe on tavallisesti syntynyt päätöstä laadittaessa, jolloin kirjoitettu päätös ei vastaa asiassa tehtyä päätöstä. On myös mahdollista, että valmisteluvaiheessa syntynyt kirjoitus- tai laskuvirhe on jäänyt päätökseen.

Kirjoitusvirheenä voidaan korjata esimerkiksi virheellinen ammatinimike, jos työkyvyn arviointi on kuitenkin tehty oikeaan ammattiin nähden.

Kirjoitusvirheeseen verrattava muu selvä virhe on esimerkiksi se, että päätöksessä on väärän henkilön nimi asianosaisena, vaikka asiakirjoista oikea asiantila käy selvästi ilmi. Jos asiakirjoissa oleva väärä nimi johtuu harkinnassa tapahtuneesta virheestä, virhettä ei voida korjata kirjoitusvirheenä.

Suostumus

Kirjoitus- tai laskuvirheen korjaaminen ei vaadi asianosaisen suostumusta, mutta häntä on kuitenkin kuultava, ellei kuuleminen ole ilmeisen tarpeetonta.

Jos kuitenkin korjaaminen johtaisi asianosaiselle kohtuuttomaan lopputulokseen, kirjoitus- tai laskuvirhettä ei saa korjata. Tällöin on haettava päätöksen poistamista vakuutusosastolta. Kohtuuttomuutta arvioidaan tapauskohtaisesti kokonaisharkinnalla.

Huomioon voidaan ottaa esimerkiksi se, onko asianosainen voinut havaita virheen sekä päätöksen antamisesta kulunut aika.

9.6.4

Täytäntöönpanoa koskeva määräys

Käsitellessään asia- tai kirjoitusvirheen korjaamisasiaa, eläkelaitos (viranomaisen) voi keskeyttää tai kieltää täytäntöönpanon.

Lakiosasto

7.9.2005

Ylimääräisen muutoksenhaun yhteydessä vakuutusosoikeus ei voi käsitellä täytäntöönpanon keskeytys- tai kieltopyyntöä, koska vakuutusosoikeuden toimivaltaan kuuluvassa asiassa ei sovelleta hallintolainkäyttölain 11 luvun säännöksiä ylimääräisestä muutoksenhausta (VakOL 19 § 2 mom.).

VakO 2065/2002/3436: X oli hakenut MYEL-päätöksen poistamista ja samalla pyytänyt ulosoton keskeytystä. Vakuutusosoikeus jätti keskeytyslakemuksen toimivaltaansa kuulumattomana tutkimatta.

9.6.5

Vakuutusosoikeuden päätöksen purkaminen

Ylimääräisiin muutoksenhakukeinoihin kuuluu myös vakuutusosoikeuden päätöksen purkaminen tietyin edellytyksin menettelyvirheen perusteella. Toimivalta vakuutusosoikeuden päätöksen purkamiseen on 1.5.2003 voimaan tulleen vakuutusosoikeuslain mukaan korkeimmalla hallinto-oikeudella.

VakOL:n 19 §:n mukaan:

Korkein hallinto-oikeus voi purkaa vakuutusosoikeuden päätöksen, jos asian käsittelyssä vakuutusosoikeudessa on tapahtunut menettelyvirhe, joka on voinut olennaisesti vaikuttaa päätökseen. Päätöksen purkamisesta on tällöin muutoin voimassa, mitä siitä säädetään hallintolainkäyttölaissa.

Muutoin vakuutusosoikeuden toimivaltaan kuuluvassa asiassa ei sovelleta hallintolainkäyttölain 11 luvun säännöksiä ylimääräisestä muutoksenhausta.

Päätöksen purkamista koskevia 1 momentin säännöksiä ei sovelleta päätökseen, johon voidaan hakea muutosta ylimääräisellä muutoksenhakukeinolla korkeimmalta oikeudelta.

Purkamisperusteena voi olla ainoastaan vakuutusosoikeudessa tapahtunut menettelyvirhe, mutta ei esimerkiksi se seikka, että vakuutusosoikeus on soveltanut lakia virheellisesti arvioidessaan muutoksenhaun johdosta menettelyä vakuutusosoikeutta edeltäneessä asian käsittelyvaiheessa.

Purkua haetaan korkeimmalta hallinto-oikeudelta HLL:n mukaisesti. Näin ollen esimerkiksi HLL:n määräaika-säännöksiä tulee noudattaa. Purkua on haettava viiden vuoden kuluessa siitä, kun päätös saavutti lainvoiman.

Lakiosasto

7.9.2005

9.7

Asian selvittäminen

Valitusasiassa, kuten asian käsittelyssä yleensäkin, selvittämisvastuu jakaantuu asianosaisen ja viranomaisen kesken. Lähtökohta on, että asianosaisen on esitettävä ne tosiseikat, jotka tukevat hänen vaatimustaan. Lainkäyttöviranomaisen on huolehdittava siitä, että asianosaiset voivat esittää aineistonsa ja että asianosaiset saavat esittää näkemyksensä vastapuolen vaatimuksista.

Hallintolainkäyttölain 33 §:ssä on ilmaistu periaatteellisella tasolla se, missä määrin asian ratkaisemiseksi tarvittavan aineiston hankkiminen kuuluu lainkäyttöviranomaiselle ja asianosaiselle:

Valitusviranomaisen on huolehdittava siitä, että asia tulee selvitettyksi, ja tarvittaessa osoitettava asianosaiselle tai päätöksen tehneelle hallintoviranomaiselle, mitä lisäselvitystä asiassa tulee esittää.

Valitusviranomaisen on hankittava viran puolesta selvitystä siinä laajuudessa kuin käsittelyn tasapuolisuus, oikeudenmukaisuus ja asian laatu sitä vaativat.

Hallintoasian selvittämisestä on yleiset säädökset hallintolaissa. Työeläkelaeissa on selvittämisvelvollisuuden jakaantumisesta erityissäännöksiä. Katso luku 2 kohta 2.13 Asian selvittäminen.

9.8

Suullinen käsittely

Suullinen käsittely on mahdollinen työeläkeasioita koskevassa muutoksenhakumenettelyssä vakuutusosoikeudessa ja kaikissa muutoksenhakulautakunnissa (mm. työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnassa sekä Kuntien ja Valtion eläkelautakunnassa).

Menettely hallintolainkäytössä on lähtökohtaisesti kirjallista. Suullinen käsittely on ainoastaan eräs osa muutoksenhakuprosessia ja sillä voidaan täydentää kirjallista menettelyä. Asiaa voidaan selvittää esimerkiksi kuulemalla asianosaisia, todistajia ja asiantuntijoita sekä vastaanottamalla muuta selvitystä. Asianosaiset voivat muutenkin - vielä suullisen käsittelyn jälkeen - hankkia ja toimittaa muutoksenhakuelimelle lisäselvitystä tai antaa kirjallisia lisälausuntoja.

Jos asianosainen pyytää suullisen käsittelyn toimittamista, hänen on ilmoitettava muutoksenhakuelimelle, minkä vuoksi suullisen käsittelyn toimittaminen on tarpeen ja mitä selvitystä hän siinä esittäisi.

Lakiosasto

7.9.2005

Suullisen käsittelyn järjestämistä tulee pyytää kirjallisesti. Pyyntö tulisi mielellään esittää jo muutoksenhakukirjelmässä.

Silloin, kun ratkaisu perustuu lääketieteellisiin arvioihin potilaan terveydentilasta, suullisella käsittelyllä ei yleensä saada lisäselvitystä asioihin (HE 83/98). Kirjalliset lääkärinlausunnot ovat tärkein tiedon lähde ja niitä voidaan tarvittaessa hankkia lisää.

Muutoksenhakuelin voi rajoittaa suullisen käsittelyn koskemaan ainoastaan osaa asiasta, asianosaisten käsitysten selvittämistä tai suullisen todistelun vastaanottamista, tai muulla vastaavalla tavalla.

9.8.1

Säännökset

Suullinen käsittely toimitetaan HLL:n mukaisesti, ellei erikseen toisin säädetä. Tuomioistuimessa suulliseen käsittelyyn sovelletaan hallintolainkäyttölakia. Muussa viranomaisessa sovelletaan suulliseen käsittelyyn, suulliseen lausumaan ja katselmukseen hallintolain 37, 38, 40 ja 42 §:ää (HLL 2 §).

Suullista käsittelyä koskevia HLL:n säännöksiä sovelletaan valitusasiiaan, joka on tullut vireille lain tultua voimaan eli 1.4.1999 jälkeen.

Hallintolainkäyttölain 37 mukaan:

Asian selvittämiseksi toimitetaan tarvittaessa suullinen käsittely. Siinä voidaan kuulla asianosaisia, 36 §:ssä tarkoitettua viranomaista, todistajia ja asiantuntijoita sekä vastaanottaa muuta selvitystä.

Suullista käsittelyä voidaan rajoittaa siten, että se koskee ainoastaan osaa asiasta, asianosaisten käsitysten selvittämistä tai suullisen todistelun vastaanottamista, tai muulla vastaavalla tavalla.

Hallintolainkäyttölain 38 §:n mukaan:

Hallinto-oikeuden on toimitettava suullinen käsittely, jos yksityinen asianosainen pyytää sitä. Sama koskee korkeinta hallinto-oikeutta sen käsitellessä valitusta hallintoviranomaisen päätöksestä. Asianosaisen pyytämä suullinen käsittely voidaan jättää toimittamatta, jos vaatimus jätetään tutkimatta tai hylätään heti tai jos suullinen käsittely on asian laadun vuoksi tai muusta syystä ilmeisen tarpeeton. (26.3.1999/433)

Mitä 1 momentissa säädetään, ei sovelleta, jos suullista käsittelyä pyytäneen asianosaisasema perustuu kunnan tai muun yhteisön jäsenyyteen.

Lakiosasto

7.9.2005

Jos asianosainen pyytää suullisen käsittelyn toimittamista, hänen on ilmoitettava, minkä vuoksi sen toimittaminen on tarpeen ja mitä selvitystä hän esittäisi suullisessa käsittelyssä.

Suullinen käsittely toimitetaan lähtökohtaisesti silloin, kun:

1. se on asian selvittämiseksi tarpeen (sekä työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnassa että vakuutusosoikeudessa) tai
2. asianosainen sitä vaatii (vakuutusosoikeudessa ja 1.1.2007 alkaen myös työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnassa).

Asianosaisen oikeus suulliseen käsittelyyn on erilainen vakuutusosoikeudessa ja työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnassa 1.1.2007 saakka.

9.8.2

Oikeus suulliseen käsittelyyn työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnassa

Työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnassa toimitettavasta suullisen käsittelyn järjestämisestä säädetään työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta annetun lain 12 §:ssä. Säännöksen 2 momentti tulee voimaan 1.1.2007.

Asian käsittelyssä muutoksenhakulautakunnassa sovelletaan hallintolainkäyttölakia (586/1996), jollei erikseen toisin säädetä. Muutoksenhakulautakunnassa sovelletaan myös asian käsittelyä ja selvittämistä koskevia hallintolainkäyttölain 37 sekä 39—50 §:n säännöksiä.

Mitä hallintolainkäyttölain 38 §:ssä säädetään suullisen käsittelyn toimittamisesta yksityisen asianosaisen pyynnöstä hallinto-oikeudessa, koskee suullisen käsittelyn toimittamista muutoksenhakulautakunnassa.

Työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnassa periaatteena on, että suullinen käsittely järjestetään, jos se katsotaan asian selvittämisen vuoksi tarpeelliseksi tai 1.1.2007 alkaen jos asianosainen sitä pyytää.

Suullinen käsittely voidaan pyynnöstä huolimatta jättää pitämättä, jos se asian laadun vuoksi tai muusta syystä on ilmeisen tarpeeton. Työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunta harkitsee tapauskohtaisesti onko suullinen käsittely tarpeen.

Lakiosasto

7.9.2005

9.8.3

Oikeus suulliseen käsittelyyn vakuutusoikeudessa

Asian käsittelyyn vakuutusoikeudessa sovelletaan hallintolainkäyttölakia, ellei erikseen säädetä toisin. Vakuutusoikeuslaissa on lisäksi todettu, että mitä HLL:n 38 §:ssä säädetään suullisen käsittelyn toimittamisesta yksityisen asianosaisen pyynnöstä hallinto-oikeudessa, koskee suullisen käsittelyn toimittamista vakuutusoikeudessa (VakOL 16 §).

Vakuutusoikeudessa on lähtökohtana, että suullinen käsittely on järjestettävä, jos se on tarpeen asian selvittämiseksi tai jos asianosainen sitä pyytää.

Suullinen käsittely voidaan pyynnöstä huolimatta jättää pitämättä, jos se asian laadun vuoksi tai muusta syystä on ilmeisen tarpeeton. Vakuutusoikeus harkitsee tapauskohtaisesti onko suullinen käsittely tarpeen.

Päätöksen poistamista koskevan hakemuksen yhteydessä vakuutusoikeudella ei ole vastaavaa velvollisuutta järjestää suullista käsittelyä kuin valitusasiaa käsiteltäessä.

9.8.4

Todistajan, asianosaisen, asiantuntijan ja eläkelaitoksen kuuleminen

Suullisessa käsittelyssä voidaan kuulla todistajana henkilöä, jonka asianosainen tai päätöksen tehnyt eläkelaitos nimeää tai jonka kuulemista valitusviranomaisen pitää tarpeellisena. Jos asiassa vedotaan yksityisluonteiseen kirjalliseen todistajankertomukseen, todistajia kuullaan suullisesti, jollei se ole tarpeetonta tai siihen ole erityistä estettä. Todistajien kuuleminen tapahtuu oikeudenkäymiskaaren säännösten mukaisesti (OK 17 luku 18-39 §).

Asianosaista voidaan kuulla totuusvakuutuksen nojalla sellaisista seikoista, joilla on erityistä merkitystä ratkaistaessa asiaa.

Valitusviranomaisen voi myös hankkia erityistä asiantuntemusta vaativasta kysymyksestä lausunnon yksityiseltä asiantuntijalta.

Myös eläkelaitoksen edustajaa on mahdollista kuulla todistajana asiassa.

VILMA-päätösyhdistelmää koskevassa asiassa järjestettävään suulliseen käsittelyyn osallistuu VILMA-laitos tai sen valtuuttama vapaakirjalaitos. Olisi hyvä, jos asian käsittelyyn voisi osallistua myös sen eläkejärjestelmän edustaja, minkä järjestelmän eläketurvaa valitus koskee.

Lakiosasto

7.9.2005

9.8.5

Käytännön menettelystä

Kun muutoksenhakija vaatii suullisen käsittelyn järjestämistä, muutoksenhakuelin lähettää hänelle kirjeen, jossa tiedustellaan, millä perusteella suullinen käsittely asianosaisen mielestä tulisi järjestää ja mitä selvitystä hän siinä aikoo esittää. Lisäksi kirjeessä tiedotetaan mahdollisuudesta joutua korvaamaan käsittelystä aiheutuvat oikeudenkäyntikulut. (Ks. kohta 9.11 Oikeudenkäyntikulujen korvaaminen)

Mikäli valitusviranomainen päättää järjestää suullisen käsittelyn, siitä annetaan väliratkaisu. Ratkaisussa määrätään suullisen käsittelyn ajan kohta.

Valitusviranomaisen on kutsuttava kirjallisesti suulliseen käsittelyyn asianosaiset, päätöksen tehneen eläkelaitoksen edustaja ja ne muut henkilöt, joiden läsnäoloa se pitää tarpeellisena. Asianosainen tai hänen laillinen edustajansa kutsutaan suulliseen käsittelyyn uhalla, että poissaolo ei estä asian käsittelyä ja ratkaisemista. Hänet voidaan kutsua saapumaan henkilökohtaisesti suulliseen käsittelyyn, jos se on tarpeellista asian selvittämisen kannalta. Tällöin voidaan asettaa poissaolon varalta sakon uhka (HLL 43 §).

Suullisessa käsittelyssä pidetään pöytäkirjaa, johon merkitään käsittelyyn osallistuneet henkilöt, asia ja muut sellaiset tiedot sekä käsittelyssä esitetyt vaatimukset, tehdyt päätökset ja selostus muusta käsittelyn kuluista.

Suulliset käsittelyt järjestetään muutoksenhakuelinien tiloissa ja käsittely nauhoitetaan kokonaisuudessaan.

Käsittelyssä ovat läsnä asian ratkaisuun osallistuvat jäsenet. Asianosaiset ja heidän avustajansa saavat olla läsnä koko käsittelyn ajan lukuun ottamatta oikeuden neuvottelua.

Suullinen käsittely on lähtökohtaisesti julkinen, joten myös yleisö voi olla läsnä. Suullinen käsittely on toimitettava suljetuin ovin asioissa, joissa on säädetty salassapitovelvollisuus tai jotka muutoksenhakuelin määrää käsiteltäväksi suljetuin ovin sillä perusteella, että julkisesta käsittelystä aiheutuisi asianosaiselle erityistä haittaa. Oikeudenkäyntiaineisto, joka sisältää tietoja henkilön terveydentilasta, pidetään salassa.

Suulliseen käsittelyyn työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnassa ja vakuutus-oikeudessa sovelletaan oikeudenkäynnin julkisuudesta annettua lakia (945/1984).

Lakiosasto

7.9.2005

9.9

Aikaisempien päätösten oikeusvoima

Oikeusvoimavaikutusta on selostettu luvussa 8 Päätöksen täytäntöönpano.

9.10

Muutoksenhakuelimen päätös ja eläkelaitoksen toimenpiteet

Hallintolainkäyttöpäätös on hallintolainkäyttöasiassa annettu ratkaisu, jolla on asian käsittelyn päättävä vaikutus.

Yleinen hallintolainkäyttöpäätöksen perusteluvelvollisuus on ilmaistu HLL:ssa. Perusteluista on ilmeistä, mitkä seikat ja selvitykset ovat vaikuttaneet ratkaisuun ja millä oikeudellisilla perusteilla siihen on päädytty (HLL 53 §).

Hallintolainkäyttölakiin on myös otettu yleissäännös niistä seikoista, joiden tulee käydä päätöksestä ilmi.

HLL:n 54 §:n mukaan:

Päätöksestä on käytävä ilmi:

- 1) valitusviranomaisen nimi ja päätöksen päiväys;
- 2) valittajan nimi ja päätös, josta valitetaan;
- 3) tarpeellisilta osiltaan selostus asian aikaisemman käsittelyn vaiheista;
- 4) selostus asianosaisten vaatimuksista ja tarpeellisilta osiltaan niiden perusteista;
- 5) tarpeellisilta osiltaan selostus asiassa annetuista selvityksistä;
- 6) päätöksen perustelut ja lopputulos; sekä
- 7) päätöksentekoon osallistuneiden henkilöiden nimet sekä, jos asiasta on äänestetty tai esittelijä on ilmoittanut eriävän mielipiteensä, ilmoitus siitä, jolloin eriävät mielipiteet on liitettävä päätökseen.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu selostus voidaan kokonaan tai osittain korvata liittämällä päätökseen kokonaan tai tarpeellisilta osin jäljennös alemman viranomaisen päätöksestä, vireillepano-asiakirjasta tai muusta asiakirjasta, jos päätöksen selvyys ei siitä vaarannu.

Lakiosasto

7.9.2005

Hallintolainkäyttöpäätösten sisällöstä ja muodosta, sekä päätöksiin liittyvästä käytännön menettelystä on myös olemassa virastokohtaisia ohjeita ja määräyksiä, jotka ovat usein asetuksentasoisia tai työjärjestyksissä olevia määräyksiä.

Katso myös, mitä luvussa 2 on lausuttu päätöksestä kohdassa 2.15.

9.10.1 Palautuspäätös

Muutoksenhakuelin voi palauttaa vakuutus- tai eläkeasian eläkelaitokselle. Asia voidaan palauttaa lisäselvityksen hankkimista varten, menettelyvirheen vuoksi tai sen vuoksi, että asiaan on valituksen vireillä ollessa saatu olennaista lisäselvitystä, johon muutoksenhakuelin ei ota kantaa ensimmäisenä asteena. Muutoksenhakuelin voi palauttaa asian eläkelaitokselle myös silloin, kun eläkelaitos on väliaikaisella päätöksellä myöntänyt eläkkeen.

Työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnassa tällaiset asiat käsitellään nopeutetussa järjestyksessä.

Palautuspäätös ei sisällä asiaratkaisua eli kannanottoa itse valitusasiiaan. Näin ollen siitä ei ole valitusoikeutta ja se on heti lainvoimainen.

Jos päätöksessä on ratkaistu asiakysymys ja asia on palautettu eläkelaitokseen toimenpiteitä varten, kyseessä ei ole tässä tarkoitettu palautuspäätös. Katso kohta 9.10.5 Valitus tai päätöksen poistamista koskeva hakemus hyväksytään tai hylätään.

Palautuspäätöksellä poistetaan valituksenalainen päätös ja eläkelaitos veloitetaan käsittelemään asia uudelleen ottaen huomioon palauttamisen syy. Tällöin eläkelaitos antaa päätöksen heti lopullisena.

Eläkelaitos ei ole sidottu muutoksenhakuelimen käsitykseen siitä, miten laajasti asia on palauttamisen jälkeen käsiteltävä uudelleen. Jos asia on palautettu eläkelaitokselle niin, että muutoksenhakuelin ei ole ottanut kantaa asiaan, eläkelaitos voi tutkittuaan asian uudelleen antaa myös entisen sisältöisen päätöksen. Se ei kuitenkaan voi muuttaa ratkaisua vakuutetulle huonompaan suuntaan alkuperäiseen päätökseen verrattuna.

9.10.2 Siirto

Muutoksenhakuelin siirtää sille virheellisesti toimitetun valituksen oikeaan paikkaan. Jos valitus on toimitettu suoraan muutoksenhakuelimelle, se siirtää asian eläkelaitokseen käsiteltäväksi ensin oikaisuasiana.

Lakiosasto

7.9.2005

Asian siirrosta on säädetty HLL 29 §:ssä, jonka mukaan viranomaisen voi siirtää sille erehdyksessä toimitetun valituksen oikealle viranomaiselle, ja jos toimivaltainen viranomaisen on selvillä, valitus on siirrettävä sille. Tällöin valituksen tutkimatta jättämisestä ei tarvitse tehdä päätöstä. Siirrosta ilmoitetaan valittajalle.

9.10.3

Tutkimatta jättäminen

Muutoksenhakuelin jättää tutkimatta valituksen esimerkiksi silloin, kun asia on jo ratkaistu lainvoimaisella päätöksellä, ehdoton prosessin edellytys puuttuu (esim. valittajalla ei ole valitusoikeutta) tai jos asia ei kuulu sen toimivaltaan.

Muutoksenhakuelin voi tutkia myöhässä saapuneen valituksen, jos myöhästymiseen on ollut painavia syitä (TEL 21 c §).

Työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan päätöksestä, jolla se on jättänyt tutkimatta asian, voi valittaa vakuutusosoikeuteen.

9.10.4

Raukeaminen

Asian käsittely raukeaa, jos valittaja peruuttaa valituksen. Valituksen peruutus on tehtävä kirjallisesti. Päätöksen raukeamisesta antaa muutoksenhakuelin.

9.10.5

Valitus tai päätöksen poistamista koskeva hakemus hyväksytään tai hylätään

Jos valitus hyväksytään, muutoksenhakuelin kumoaa tai muuttaa eläkelaitoksen päätöksen ja palauttaa asian sille toimenpiteitä varten. Eläkelaitos antaa asiasta uuden päätöksen. Vastaavasti VILMA-laitos antaa uuden päätösyhdistelmän.

Jos VILMA-tilanteessa muutoksenhakuelin on muuttanut eri muutoksenhakulautakuntiin eriytyneen ratkaisun yhtenäiseksi myönnöksi, VILMA-laitos antaa uuden päätösyhdistelmän vasta sitten, kun muutoksenhakuelimen päätös on saanut lainvoiman.

Jos muutoksenhakuelin on ratkaissut asian, esimerkiksi työtulon tai eläkkeen määrän, eläkelaitos toteuttaa muutoksenhakuelimen määräyksen, kun muutoksenhakuelimen päätös on tullut lainvoimaiseksi. Tällöin eläkelaitos ei enää anna valitusosoituksin varustettua päätöstä.

Jos vakuutusosoikeus hyväksyy päätöksen poistamista koskevan hakuksen, se poistaa eläkelaitoksen päätöksen ja määrää asian eläkelaitokseen uudelleen käsiteltäväksi. Tällöin eläkelaitos antaa uuden pää-

Lakiosasto

7.9.2005

töksen valitusosoituksineen. VILMA-laitos antaa uuden päätösyhdistelmän ja liittää siihen valitusosoituksen.

Kun muutoksenhakuelin hyväksyy YVE:ä koskevan valituksen, se yleensä vain toteaa, että henkilöllä on oikeus YVE:en. Muutoksenhakuelin kumoaa valituksenalaisen päätöksen ja palauttaa asian eläkelaitokselle toimenpiteitä varten. Tällöin eläkelaitos ei anna uutta YVE-ennakkopäätöstä eikä valitusosoitusta. Eläkkeenhakijalle lähetetään ainoastaan kirje, jossa selostetaan samat asiat kuin eläkelaitoksen myöntäen ennakkopäätöksen yhteydessä.

Hakijalla on oikeus YVE:en muutoksenhakuelimen päätöksen perusteella, jos ilmoitus työstä luopumisesta tehdään yhdeksän kuukauden tai sovittua pidemmän ajan kuluessa muutoksenhakuelimen päätöksen lainvoimaiseksi tulosta.

Tiedote työeläkelaitoksille 1/88/T YVE:n ennakkopäätös

Muutoksenhakuelin saattaa myöntää osatyökyvyttömyyseläkkeen henkilölle, jonka täyttä työkyvyttömyyseläkettä koskeva hakemus on hylätty. Tällöin muutoksenhakuelin ottaa yleensä kannan vain valittajan työkyvyttömyyteen, mutta ei työkyvyttömyyden alkamisajankohtaan. Tällaista päätöstä voidaan pitää ennakkopäätöksenä. Koska hakijan tulee voida itse päättää, haluaako hän jäädä osatyökyvyttömyyseläkkeelle, eläkelaitoksen tulisi lähettää kirje oikeudesta osatyökyvyttömyyseläkkeeseen ja siinä ilmoittaa sitovuusaika, johon mennessä hakijan tulee ilmoittaa, ottaako hän eläkkeen vastaan.

Kun valitus hylätään tai päätöksen poistamista koskevaan hakemukseen ei suostuta, eläkelaitos ei enää anna päätöstä.

9.10.6

Viivästyskorotus

Muutoksenhakuelin voi määrätä eläkelaitoksen maksamaan viivästyneelle eläkkeelle korotusta harkitsemastaan ajankohdasta. Käytännössä eläkelaitoksilla on kolme kuukautta korotonta käsittelyaikaa, mutta muutoksenhakuelin voi määrätä, että korotus lasketaan myöhemmästä ajankohdasta, jos eläkelaitos osoittaa muutoksenhaun aikana tapahtuneen oleellisen muutoksen eläkkeensaajan olosuhteissa. Eläkelaitoksen olisi hyvä ottaa vastineessaan kantaa viivästyskorotusvaatimukseen.

Viivästyskorotuksesta säädetään TEL:n 19 d §:ssä:

Tämän lain mukaisen eläkkeen tai muun etuuden viivästyessä eläkelaitoksen on maksettava viivästynyt eläke tai muu etuus viivästysajalta korotettuna. Etuuden korotus vuotta kohden lasket-

Lakiosasto

7.9.2005

tuna on korkolain 4 §:n 1 momentissa tarkoitetun korkokannan mukainen. Velvollisuus maksaa etuus korotettuna ei kuitenkaan koske sitä osaa etuudesta, joka suoritetaan toiselle lakisääteistä vakuutusta harjoittavalle vakuutus- tai eläkelaitokselle taikka Kansaneläkelaitokselle tai työttömyyskassalle, ellei kysymys ole 19 c §:n 1 momentissa tarkoitetusta suorituksesta.
(19.12.2003/1169)

Etuuden korotus lasketaan viivästysajan jokaiselta päivältä, ei kuitenkaan ajalta ennen kuin kolme kuukautta on kulunut sen kalenterikuukauden päättymisestä, jona etuudensaaja on esittänyt eläkelaitokselle vaatimuksensa sekä etuuden perustetta ja määrää koskevan sellaisen selvityksen kuin häneltä kohtuudella voidaan vaatia ottaen huomioon myös eläkelaitoksen mahdollisuudet hankkia selvitys. Saman päätöksen perusteella myöhemmin suoritettavalle etuuserälle korotus kuitenkin lasketaan eräpäivästä. Milloin eläkelaitoksen antamaan päätökseen on haettu muutosta, voi muutoksenhakuelin määrätä, että korotus lasketaan myöhemmästä ajankohdasta, jos eläkelaitos osoittaa muutoksenhaun aikana tapahtuneen oleellisen muutoksen etuudensaajan olosuhteissa.

Milloin etuutta ei ole voitu etuudensaajasta johtuvasta syystä maksaa oikeassa ajassa, eläkelaitos ei ole velvollinen maksamaan etuutta korotettuna pitemmältä ajalta kuin siitä päivästä, jona este eläkelaitoksen tieteen on lakannut. Jos etuuden suorittaminen viivästyy lain säännöksen johdosta taikka yleisen liikenteen tai maksuliikenteen keskeytymisen taikka muun senkaltaisen ylivoimaisen esteen vuoksi, eläkelaitos ei ole velvollinen maksamaan etuutta korotettuna tällaisen esteen aiheuttamalta viivästysajalta.

Etuuden korotusta, jonka määrä on pienempi kuin 2,52 euroa, ei makseta. Edellä mainittua rahamäärää tarkistetaan vuosittain 9 §:n 2 momentin 1 virkkeessä säädetyn indeksiluvun mukaan.
(13.12.2001/1284)

Mitä 1-4 momentissa säädetään, sovelletaan myös niihin etuuksiin, jotka eläkelaitos 10 d §:n 2 momentin nojalla viimeisenä eläkelaitoksena maksaa. (4.5.2001/375)

Sosiaali- ja terveysministeriö antaa tarvittaessa eläkelaitoksille ohjeita tämän pykälän soveltamisesta.

Yleiskirjeet:

A 22/92 Työeläkkeiden viivästyskorotus

A 15/95 Viivästyskorotuksen ja koron muutos 1.5.1995 alkaen

Lakiosasto

7.9.2005

- A 33/2003 Viimeistä eläkelaitosta koskevia säännöksiä ehdotetaan tarkistettavaksi ja tietosuojaa koskevat säännökset ehdotetaan säädettäväksi pysyviksi.
- A 46/2003 Viimeisen eläkelaitoksen periaatetta (VILMA) ja tietosuoja-säännöksiä koskevat muutokset on vahvistettu
- A 47/2003 Viimeisen eläkelaitoksen periaatteen (VILMA) soveltaminen
- Ohjeisto VILMA – viimeisen eläkelaitoksen periaate

9.10.7

Tiedon välittäminen muutoksenhakuelimen päätöksestä

Eläkelaitos ilmoittaa muutoksenhakuelimessä muuttuneesta ratkaisusta toisen järjestelmän eläkelaitokselle (Kela, julkinen eläkejärjestelmä) mahdollisimman pian lähettämällä päätöksestä kopion.

VILMA-laitos lähettää päätöskopion sille laitokselle, jonka kanssa se on neuvotellut tai jolta se on pyytänyt lausunnon, sekä tarvittaessa VILMA-menettelyn ulkopuoliselle laitokselle.

Yleiskirjeet:

C 5/98 Ennakoilmoitus- ja neuvottelumenettely

9.11

Oikeudenkäyntikulujen korvaaminen

1.4.1999 voimaan tulleen lainmuutoksen (278-306/1999) jälkeen asianosaisella on ollut mahdollisuus saada korvausta oikeudenkäyntikuluis-taan siten kuin hallintolainkäyttölain 74 ja 75 §:ssä säädetään. Menettely koskee niiden muutoksenhakuasioiden käsittelyä, jotka ovat tulleet vi-reille muutoksenhakuelimessä 1.4.1999 jälkeen.

9.11.1

Korvattavat oikeudenkäyntikulut

Oikeudenkäyntikuloina voivat tulla korvattavaksi:

1. oikeudenkäynnin valmistelusta ja asian ajamisesta tuomiois-tuimessa aiheutuneet kustannukset (esim. tarpeellisten asiakirjo-ten hankkiminen, todistajien palkkiot, tarkastukset),
2. asiamiehen tai avustajan palkkiokulut, mikäli ne kohtuuden mu-kaan ovat olleet aiheellisia, sekä

Lakiosasto

7.9.2005

3. asianosaisen työ ja ajanhukka, jonka oikeudenkäynti on asianosaiselle aiheuttanut

Vaatus oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta tulee tehdä ennen pääasian käsittelyn päättymistä ja vaatimuksessa on eriteltävä oikeudenkäyntikulujen määrä sekä niiden perusteet. (OK 21 luku 14 § 1 mom.).

9.11.2

Muutoksenhakuelimien ratkaisun vaikutus

Peruslähdekohta oikeudenkäyntikulujen korvaamisessa on se, että asianosaisen kulut on korvattava, jos erityisesti asiassa annettu ratkaisu huomioon ottaen olisi kohtuutonta, että tämä joutuisi pitämään ne vahinkonaan (HLL 74 § 1 mom.). Asianosaisella ei siis ole ehdotonta oikeutta saada korvausta oikeudenkäyntikuluistaan siinäkin tapauksessa, että hän voittaa asiansa.

Korvausvelvollisuuden arvioinnissa ensisijaisena perusteena on muutoksenhakuelimien antama ratkaisu. Ratkaisun lopputulos eli se, onko asianosainen voittanut tai hävinnyt asian, määrittelee lähtökohtaisesti - vaikkakaan ei kaavamaisesti - sen, kuka on korvausvelvollinen. Tämä vastaa oikeudenkäymiskaaren mukaista periaatetta, jonka mukaan hävinneen tulee lähtökohtaisesti korvata vastapuolen oikeudenkäyntikulut.

Muut tekijät, kuten se, onko asianosainen voittanut asian kokonaan vai osittain, sekä asian riittäisyys tai asian merkittävyys asianosaiselle sekä oikeudenkäyntikulujen määrä suhteessa riidan kohteeseen tai asianosaisen maksukykyyn, vaikuttavat lähinnä siihen, kuinka suuri osuus kuluista korvataan. Oikeudenkäyntikulujen korvausvelvollisuus harkitaan aina tapauskohtaisesti.

Hallituksen esityksessä (HE 83/1998) todetaan, että oikeudenkäyntikulujen korvaaminen tulisi kysymykseen erityisesti tilanteissa, joissa vakuutuslaitoksen tai julkisyhteisön katsotaan päätyneen sen käytettävissä olleilla tiedoilla virheelliseen ratkaisuun. Säännöksen soveltamiseen sisältyy kohtuusarviointia. Tässä kohtuusarvioinnissa tulee ottaa huomioon muun muassa, millaiset toimet ovat objektiivisesti arvioituna olleet tarpeen muutoksen saamiseksi. Valittajan toimien tarpeellisuutta tulisi arvioida valittajan näkökulmasta ja niiden olosuhteiden pohjalta, jotka ovat valinneet valitusta tehtäessä. Esimerkiksi oikeudellisen asiantuntijan apu ei yleensä ole tarpeen, jos valituksessa on pääosin kysymys valittajan terveydentilan lääketieteellisestä arvioinnista.

Lakiosasto

7.9.2005

9.11.3

Eläkelaitoksen korvausvelvollisuus

Jos yksityisen asianosaisen valitus hylätään, eläkelaitosta ei velvoiteta korvaamaan muutoksenhakijan oikeudenkäyntikuluja.

Tällöin muutoksenhakija vastaa lähtökohtaisesti itse avustajansa ja mahdollisten todistajien palkkioiden maksamisesta. Käytännössä palkkion lopullinen suuruus jää viime kädessä muutoksenhakijan ja palkkioon oikeutettujen väliseksi asiaksi.

Jos muutoshakemus hyväksytään, muutoksenhakuelin arvioi onko eläkelaitoksen maksettava muutoksenhakijan oikeudenkäyntikuluja ja kuinka paljon. Ratkaisussa ilmoitetaan korvattavat kulut ja palkkiot, jotka korvausvelvollisen osapuolen on vastapuolelle maksettava (OK 21 luku 14 § 2 mom.).

Harkittaessa eläkelaitoksen korvausvelvollisuutta, muutoksenhakuelin kiinnittää huomiota erityisesti siihen, onko oikeudenkäynti aiheutunut eläkelaitoksen virheestä (HLL 74 § 2 mom.).

Eläkelaitoksen päätös voi muuttua muutoksenhakuelimessä sen vuoksi, ettei asianosainen ole toimittanut riittävää selvitystä silloin, kun eläkelaitos on käsitellyt asiaa ensimmäisenä asteena. Eläkelaitoksen menettelyä ei voida pitää virheellisenä, ellei riittävän selvityksen hankkimatta jättäminen johdu eläkelaitoksen laiminlyönnistä.

Jos muutoksenhakuelin määrää VILMA-päätösyhdistelmää koskevassa muutoksenhakuasiassa asianosaisen oikeudenkäyntikuluja korvattavaksi, VILMA-laitos vastaa kulujen korvaamisesta asianosaiselle. Kulut jäävät VILMA-laitoksen vastuulle.

9.11.4

Yksityisen asianosaisen korvausvelvollisuus eläkelaitokselle

Yksityisen asianosaisen korvausvelvollisuus eläkelaitokselle tulee kysymykseen ainoastaan poikkeustilanteissa.

Hallituksen esityksen (HE 83/1998) mukaan yksityisen asianosaisen velvoittaminen korvamaan vastapuolena olevan vakuutuslaitoksen kulut olisi lähes kaikissa tapauksissa kohtuutonta, kun otetaan huomioon sosiaalivakuutusasioiden luonne ja osapuolten erilainen taloudellinen asema. Oikeudenkäyntikulujen korvaamista koskevat säännökset eivät myöskään saa olla esteenä yksityisen asianosaisen valitusoikeuden käytölle.

Lakiosasto

7.9.2005

Käytännössä yksityisen asianosaisen korvausvelvollisuus tulee kysymykseen vain silloin, kun hänen voidaan katsoa suorastaan käyttäneen väärin muutoksenhakumenettelyä.

9.11.5

Oikeudenkäyntikulut ylemmässä muutoksenhakuelimessä

Oikeudenkäyntikulujen korvausvaatimus voi kohdistua vain asianomaisessa lainkäyttöviranomaisessa aiheutuneisiin kuluihin. Muutoksenhakuelin ratkaisee oikeudenkäyntikuluasian samalla kun se ratkaisee varsinaisen asian. Ratkaisussa ilmoitetaan erikseen korvattavat kulut ja palkkiot (OK 21 luku 14 § 2 mom.).

Jatkovalituksen yhteydessä voi saada korvausta asian käsittelystä aikaisemmassa valitusviranomaisessa aiheutuneista kuluista vain valittamalla määräajassa tämän viranomaisen päätöksestä myös siltä osin kuin siinä on hylätty vaatimus oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Valituksen kohteena voi olla myös pelkästään oikeudenkäyntikuluja koskeva ratkaisu.

Kun eläkelaitoksen päätöksestä on valitettu vakuutusoikeuteen, eläkelaitoksen on hyvä ottaa lausunnossaan kantaa mahdolliseen oikeudenkäyntikulujen korvausvaatimukseen, kuten myös vaatimukseen suullisesta käsittelystä.

Jos ylempi muutoksenhakuelin palauttaa asian alempaan muutoksenhakuelimeen, tämän on tutkittava oikeudenkäyntikuluja koskeva kysymys myös siltä osin kuin vaatimus koskee ylemmässä asteessa syntyneitä kuluja (OK 21 luku 16 § 2 mom.). Näin myös silloin, kun asia on palautettu ylimääräisen muutoksenhaun johdosta.

Jos asia palautetaan eläkelaitokseen tai Eläketurvakeskukseen käsiteltäväksi (ns. hallintomenettelyssä), nämä eivät voi soveltaa hallintolainkäyttömenettelyä koskevia HLL:n 74 ja 75 §:n säännöksiä, joten palautuspäätöksessä on lausuttava myös oikeudenkäyntikuluista.

9.11.6

Viivästyskorko

Oikeudenkäyntikulusaatavalle määrätään korkolain (633/1982) 4 §:n 1 momentin mukainen viivästyskorko siitä lähtien, kun kuukausi on kulunut päivästä, jona päätös on ollut asianosaisten saatavissa (OK 21 luku 8 § 2 mom.), käytännössä kuukauden kuluttua muutoksenhakuelimen päätöksen postittamisesta.

ELK 2338/02, 10.12.2002: Muutoksenhakukulut korvattiin korkolain 4 §:n 1 momentin mukaisine korkoineen kolmannestakym-

Lakiosasto

7.9.2005

menennestä seitsemännestä eläkelautakunnan päätöksen postituspäiväyksen jälkeisestä päivästä lukien.

9.12

Oikeusapu

1.6.2002 on tullut voimaan oikeusapulaki (257/2002, OikeusapuL), jossa on laajennettu mahdollisuutta saada oikeusapua haettaessa muutosta työeläkettä koskeviin päätöksiin.

Oikeusapua voidaan antaa tuomioistuinasioissa ja muissakin oikeudellisissa asioissa. Tuomioistuinasioita ovat myös asiat, jotka hallintoviranomaisen päätöksestä tehdyllä valituksella saatetaan tuomioistuimen käsiteltäväksi. Esimerkiksi vakuutusosikeuteen työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan päätöksestä tehty valitus on tällainen tuomioistuinasia.

Muita oikeudellisia asioita ovat muun muassa erilaisissa lautakunnissa ja vastaavissa elimissä käsiteltävät hallinto- ja hallintolainkäyttöasiat. Esimerkiksi työeläkeasioiden muutoksenhakulautakuntaan eläkepäätöksestä tehty valitus on tällainen muu oikeudellinen asia, jossa voidaan antaa oikeusapua.

Oikeusavun myöntämisestä päättää valtion oikeusaputoimisto. Oikeusaputoimistolle osoitettu hakemus voidaan tehdä suullisesti tai kirjallisesti. Hakijan on esitettävä selvitys taloudellisista oloistaan ja asiasta, johon hän oikeusapua hakee. Muun muassa eläkelaitoksilla ja Eläketurvakeskuksella on velvollisuus antaa oikeusaputoimistolle tietoja sen selvittämiseksi, onko hakijalla oikeus oikeusapuun.

Oikeusapua voidaan hakea käsittelyn jokaisessa vaiheessa siihen saakka, kunnes tuomioistuimessa käsiteltävä asia on saanut lainvoiman tai kunnes muun asian käsittely on päättynyt.

Oikeusapua antavat valtion oikeusaputoimistot ja yksityiset lakimiehet.

Pääasiaa käsittelevä tuomioistuin päättää käsittelemässään asiassa muun muassa palkkion määrittämisestä yksityiselle avustajalle ja oikeusavun saajan omavastuuosuuden määrästä. Muissa kuin tuomioistuimessa käsiteltävissä asioissa näistä päättää julkinen oikeusavustaja.

Oikeusapuratkaisuun on muutoksenhakumahdollisuus.

Yleiskirje A 14/2002 Oikeusapulaki voimaan 1.6.2002

Lakiosasto

7.9.2005

Oikeusapuun oikeutetut

Pääsääntö on, että oikeusapua annetaan ainoastaan silloin, kun hakijalla on todellinen avustajan tarve. Sosiaalivakuutusasioissa asianosaisen on yleensä mahdollista hoitaa asiansa ilman avustajaa.

Jako tuomioistuinasioihin ja muihin oikeudellisiin asioihin vaikuttaa muun muassa oikeuteen saada yksityinen avustaja sekä oikeusavun enimmäismäärään. Oikeusapuun oikeuttavista tulorajoista säädetään valtioneuvoston asetuksella. Jos hakijalla on asian kattava oikeusturvavakuutus, oikeusapua ei lähtökohtaisesti anneta.

Oikeusapuun kuuluvat etuudet

Oikeusapuun kuuluu oikeudellinen neuvonta ja tarpeelliset toimenpiteet, kuten asiakirjojen laadinta, sekä avustaminen tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa. Oikeusapuun kuuluu vapautus laissa mainituista asian käsittelyyn liittyvistä menoista, kuten avustajan palkkiosta, asianosaisen nimeämälle todistajalle maksettavasta korvauksesta, erilaisista käsittelymaksuista ja käänösavusta (OikeusapuL 4 §).

Oikeusavulle on asetettu enimmäismäärä. Lähtökohtaisesti oikeusapu kattaa avustajan toimet enintään sadalta tunnilta. Muissa kuin tuomioistuimissa käsiteltävissä asioissa rajoitus on ehdoton.

Oikeusavun saajan valitsema yksityinen avustaja voidaan määrätä avustajaksi kaikissa tuomioistuimissa, myös vakuutus oikeudessa. Sen sijaan yksityistä avustajaa ei voida määrätä hallintomenettelyssä tai hallintoviranomaisessa taikka erilaisissa lautakuntatyypillisissä muutoksenhakuelimissä, esimerkiksi työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnassa, tapahtuvaan käsittelyyn. Mainituissa tilanteissa oikeusapua valtion varoin antavat valtion oikeusaputoimistojen oikeusavustajat.

Eläkelaitoksen korvausvelvollisuus

Eläkelaitos voi joutua korvaamaan valtiolle sen varoista suoritetun oikeusavun kustannukset korkoineen. Oikeusavun saajan vastapuolen korvausvelvollisuudesta säädetään oikeusapulain 22 §:ssä. Jos oikeusavun saajan vastapuoli olisi hallintolainkäyttölain 13 luvun nojalla velvollinen korvaamaan oikeusavun saajan oikeudenkäyntikulut kokonaan tai osittain, hänet on velvoitettava korvaamaan vastaavasti valtiolle sen varoista oikeusapulain nojalla asiassa maksettavaksi määrätyt kustannukset korkolain 4 §:n mukaisine viivästyskorkoineen kuukauden kuluttua siitä päivästä, jona maksuvelvollisuutta koskeva tuomioistuimen päätös on ollut asianosaisen saatavissa.

Lakiosasto

7.9.2005

VakO 10247/2001: VakO oli myöntänyt A:lle oikeusapua taannehtivasti A:n työkyvyttömyyseläkeasiassa. Ratkaisupyyntöä oikeusapupäätöksestä ratkaistaessa eläkelaitos ei ole ollut A:n vastapuoli eikä oikeudenkäynnin asianosainen. Tämän takia eläkelaitosta ei veloitettu korvaamaan palkkiota, joka ratkaisupyyntöasian hoitamisesta A:n avustajalle valtion varoista maksettiin. Sen sijaan oikeudenkäyntikulut, jotka kohdistuivat oikeusapuhakemuksen laatimiseen ja työkyvyttömyyseläkkeen alkamisajankohtaa koskevaan muutoksenhakuasiaan, oli eläkelaitos velvollinen korvaamaan valtiolle, kun A:n vaatimus työkyvyttömyyseläkeasiassa oli vakuutus oikeudessa hyväksytty.

VakO 1029/2003: Eläkelaitos oli vakuutus oikeudessa vireillä olleen muutoksenhakuprosessin aikana myöntänyt A:lle täyden työkyvyttömyyseläkkeen. Tämä eläkelaitoksen väliaikainen päätös, jonka vakuutus oikeus vahvisti, perustui eläkelautakunnan päätöksen antamisen jälkeen laadittuun ja toimitettuun selvitykseen. Tämän vuoksi valtion varoista oikeusapulain nojalla maksettavat kustannukset jäivät valtion vahingoksi.

Lakiosasto

7.9.2005

10

ELÄKEASIAKIRJOJEN JA TIETOJEN SÄILYTTÄMINEN

Eläkeasiakirjojen ja tietojen säilyttämisestä on annettu ohjeet seuraavissa yleiskirjeissä:

A 28/92 Eläkeasiakirjojen ja tietojen säilyttämisohjeet

A 49/94 Uusi arkistolaki

A 14/2003 Eläkeasiakirjojen säilyttäminen tieteellistä tutkimusta varten

Sähköinen asiakirja on arkistoitava siten, että sen alkuperäisyys (asiakirjan merkitys) ja säilyminen sisällöltään muuttumattomana voidaan myöhemmin osoittaa (laki sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa 13/2003 21 §).

Lakiosasto

7.9.2005

SISÄLLYSLUETTELO

11 MENETTELYTAPOJEN VALVONTA.....	1
11.1 Sosiaali- ja terveysministeriö (STM)	1
11.2 Vakuutusvalvontavirasto (VVV)	1
11.3 Julkisten alojen eläkelaitosten valvonta.....	2
11.4 Eläketurvakeskus (ETK)	2
11.5 Oikeuskansleri (OKA) ja eduskunnan oikeusasiamies (EOA)	2
11.6 Euroopan Ihmisoikeustuomioistuin.....	4

Lakiosasto

7.9.2005

11 MENETTELYTAPOJEN VALVONTA

11.1 Sosiaali- ja terveysministeriö (STM)

Sosiaali- ja terveysministeriön tehtävänä on vakuutusalaan koskevan lainsäädännön valmistelu ja merkittävä osa alemmanasteisesta norminnasta. Ministeriön tehtävänä on myös lakisääteisen työeläkevakuutuksen ehtojen ja laskuperusteiden vahvistaminen. Lisäksi ministeriölle kuuluu vakuutusalaan koskevan Euroopan unionin piirissä tapahtuvan ja muun kansainvälisen yhteistyön koordinointi.

Vakuutusyhtiöiden perustaminen ja toimilupaa koskevat päätökset kuuluvat sosiaali- ja terveysministeriön ja valtioneuvoston yleisistunnon ratkaistaviksi.

11.2 Vakuutusvalvontavirasto (VVV)

Vakuutusvalvontavirasto hoitaa vakuutus- ja eläkelaitosten, muun muassa yksityisen alan työeläkelaitosten, sekä muiden vakuutusalaalla toimivien valvontaa ja tarkastusta. Vakuutusvalvontaviraston valvontaoikeus koskee myös Eläketurvakeskusta, Keskinäistä Eläkevakuutusyhtiötä Eteraa, Merimieseläkekassaa ja Maatalousyrittäjien eläkelaitosta.

Vakuutusvalvontavirasto suorittaa operatiivisia valvontatehtäviä, ratkaisee yksittäistä valvottavaa koskevia asioita ja valvottavien hakemuksista tehtäviä päätöksiä ja poikkeuslupia. Vakuutusvalvontavirasto vahvistaa myös eläkesäätiöiden ja -kassojen säännöt sekä pitää eläkesäätiö- ja kassarekisteriä.

Vakuutusvalvontavirasto vahvistaa työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan talousarvion ja oikeushallintomaksun muutoksenhakulautakunnan hallintojaoston esityksestä ensimmäisen kerran vuodelle 2006. Talousarvion vahvistamisen yhteydessä virasto valvoo, että talousarvio on tehty lainmukaisesti ja että talousarviossa esitetyt kustannusten muutokset vastaavat yleistä kustannustason sekä asioiden lukumäärän ja muutoksenhakulautakunnan toiminnan muutosta. Tarkoitus ei ole, että Vakuutusvalvontavirasto talousarvioehdotusta käsitellessään puuttuu TEL:ssä säädettyihin menettelyihin tai lain tavoitteisiin tai rakenteisiin. Tilinpäätöksen vahvistamisen jälkeen lautakunta antaa vahvistetun tilinpäätöksen tiedoksi Vakuutusvalvontavirastolle.

Vakuutusvalvontavirasto on perustettu 1.4.1999 voimaan tulleella lailla (laki Vakuutusvalvontavirastosta 78/1999), jolla sosiaali- ja terveysministeriölle kuuluneita valvontatehtäviä siirrettiin Vakuutusvalvontavirastolle. Vakuutusvalvontavirasto on hallinnollisesti

Lakiosasto

7.9.2005

sosiaali- ja terveysministeriön alainen, mutta päätöksenteossaan itsenäinen ja ministeriöstä riippumaton.

Yleiskirjeet:

A 32/98	Hallitus esittää Vakuutusvalvontaviraston perustamista
A 6/99	Vakuutusvalvontavirastosta laki ja asetus
A 10/99	Vakuutusvalvontavirastoon liittyviä asetusmuutoksia

11.3

Julkisten alojen eläkelaitosten valvonta

Valtiokonttoria valvoo valtiovarainministeriö, Kuntien eläkevakuutusta sisäasiainministeriö ja Kirkkohallitusta opetusministeriö.

Kuntien eläkevakuutusta valvoo lisäksi VVV eläkelaitoksen rahoitustoiminnan suunnittelun ja sijoitustoiminnan osalta. VVV valvoo myös valtion eläkerahaston ja Kirkon keskusrahaston eläkerahaston sijoitustoimintaa.

11.4

Eläketurvakeskus (ETK)

Eläkekassojen ja -säätiöiden valvonta on lakisääteisen eläketurvan osalta sosiaali- ja terveysministeriön päätöksillä (1304/95 ja 213/96) siirretty Eläketurvakeskukselle. Päätösten mukaan Eläketurvakeskuksen on erityisesti valvottava, että vakuutettuja ja eläkkeensaajia koskevat työsuhdetiedot ja muut eläketurvan perusteena olevat tiedot rekisteröidään oikein, eläkepäätökset tehdään lainmukaisesti ja niihin liittyvä maksu- ja ilmoitusliikenne hoidetaan ohjeiden mukaisesti. Eläketurvakeskuksen on lisäksi hoidettava muita edellä tarkoitettuihin valvontatehtäviin rinnastettavia tehtäviä.

Eläketurvakeskuksen puoleen voidaan käännyä myös muuta eläkelaitosta koskevassa asiassa. Asia selvitetään yhdessä kyseisen eläkelaitoksen kanssa.

Yleiskirje A 17/99 Eläketurvakeskuksen tehtävät, hallinto ja valvonta

11.5

Oikeuskansleri (OKA) ja eduskunnan oikeusasiamies (EOA)

Valtioneuvoston *oikeuskansleri* valvoo myös välillisen julkishallinnon piirissä julkisia tehtäviä hoitavia. Oikeuskansleri valvoo, että he julkista tehtävää hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa.

Lakiosasto

7.9.2005

Tehtäväänsä hoitaessaan oikeuskansleri valvoo perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumista (PL 10 luku 108 §).

Myös eduskunnan *oikeusasiamies* valvoo välillisen julkishallinnon piirissä julkisia tehtäviä hoitavia. Oikeusasiamies valvoo, että he julkista tehtävää hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa. Myös oikeusasiamies valvoo perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumista (PL 10 luku 109 §).

Oikeuskanslerilla ja oikeusasiamiehellä on oikeus saada viranomaisilta ja muilta julkista tehtävää hoitavilta laillisuusvalvontaansa varten tarvitsemansa tiedot (PL 10 luku 111 §).

Oikeuskanslerin ja oikeusasiamiehen valvontavalta ulottuu myös yksityisen alan eläkelaitosten toimintaan. Työeläkejärjestelmän valvonta kuuluu ensisijaisesti apulaisoikeusasiamiehen tehtäviin.

Kansalaiset voivat osoittaa kantelunsa kummalle tahansa tai molemmille laillisuusvalvojille, valintansa mukaan. Koska valvontavalta on päällekkäistä, oikeusasiamies ja oikeuskansleri voivat keskenään siirtää molempien toimivaltaan kuuluvan asian.

Oikeusasiamies ei ota tutkittavakseen kantelua, jollei muutoksenhaku-aika ole kulunut umpeen.

Jos oikeusasiamies on kantelun johdosta todennut eläkelaitoksen tai Eläketurvakeskuksen päätöksen oikeaksi ja kantelun aiheettomaksi, työeläkelaitos ei anna asiassa uutta päätöstä.

Oikeusasiamiehen kirjeestä tai päätöksestä ilmenee, miten eläkelaitoksen yksittäistapauksessa tulee menetellä.

Euroopan oikeusasiamiehelle voi Euroopan unionin jäsenvaltion kansalainen tai jäsenvaltiossa oleskeleva henkilö tehdä kantelun hallinnollisesta epäkohdasta yhteisön toimielimen tai laitoksen toiminnassa. Myös liikeyritykset, yhdistykset tai muut yhteisöt, joiden rekisteröity kotipaikka on unionissa, voivat kannella oikeusasiamiehelle.

Yhteisön toimielimiä, jotka voivat olla kantelun kohteena, ovat muun muassa parlamentti, neuvosto, komissio ja laitoksia muun muassa talous- ja sosiaalikomitea. Kantelun voi tehdä joko suoraan tai Euroopan parlamentin välityksellä. Kantelua ei voi tehdä EY-tuomioistuimen toiminnasta lainkäyttöelimenä.

Euroopan oikeusasiamies ei siis voi käsitellä eläkelaitosten eläkepäätöksiin liittyviä kanteluita. Suomessa eläkeasioissa voi kannella eduskunnan oikeusasiamiehelle tai oikeuskanslerille.

Lakiosasto

7.9.2005

11.6

Euroopan Ihmisoikeustuomioistuin

Euroopan Ihmisoikeustuomioistuin toimii Euroopan Neuvoston yhteydessä. Se vastaanottaa valituksia sellaisilta henkilöiltä, ryhmiltä tai kansalaisjärjestöiltä, jotka katsovat Euroopan ihmisoikeussopimuksessa tai sitä täydentävissä lisäpöytäkirjoissa turvattujen oikeuksiensa tulleen henkilökohtaisesti ja suoranaisesti loukatuiksi.

Ihmisoikeustuomioistuimeen voi valittaa teoista ja laiminlyönneistä, jotka ovat tapahtuneet viranomaisten (lainsäätäjän, hallintoviranomaisen, tuomioistuimen jne.) toiminnassa tai muuten julkista valtaa käytettäessä. Ihmisoikeustuomioistuin ei kuitenkaan voi muuttaa tai purkaa kotimaisten tuomioistuinten päätöksiä tai puuttua välittömästi valituksessa mainitun viranomaisen toimintaan. Sen sijaan Ihmisoikeustuomioistuin voi velvoittaa valtion maksamaan juttunsa voittaneelle korvausta ja korvaamaan hänelle prosessista aiheutuneet kulut.

Jos valitus koskee hallintoviranomaisen tai tuomioistuimen ratkaisua, Ihmisoikeustuomioistuin voi tutkia valituksen ainoastaan, mikäli kaikki kansalliset oikeussuojakeinot on käyty läpi. Valitus on tehtävä kuuden kuukauden kuluessa lopulliseksi katsottavasta ratkaisusta. Määräaika alkaa juosta siitä kun säännönmukaisen muutoksenhaun jälkeen annettu lopullinen päätös on annettu asianosaiselle tiedoksi.

Ihmisoikeustuomioistuimen ratkaistavaksi voi toimittaa esim. kysymyksen siitä, loukkaako eduskunnan säätämä laki jonkun henkilön ihmisoikeuksia. Sen sijaan Ihmisoikeustuomioistuin ei ratkaise eläkeratkaisun lainmukaisuutta.

Ihmisoikeustuomioistuin tutkii myös, täyttääkö tuomioistuimessa noudatettava menettely Euroopan ihmisoikeussopimuksen vaatimukset (fair trial - vaatimus). Siellä käsitellyn Suomea koskevan tapauksen (20/1994/467/548) seurauksena vakuutusoikeus joutui muuttamaan kuulemismenettelyään.

Eräässä Suomea koskevassa tapauksessa (49684/99) Ihmisoikeustuomioistuin otti kantaa eläkelautakunnan ja vakuutusoikeuden täyttää työkyvyttömyyseläkettä koskevaan hylkäävään päätökseen ja katsoi, että eläkelautakunnan päätöksen perustelut ja vakuutusoikeuden menettely hyväksyessään eläkelautakunnan perustelut eivät täyttäneet ihmisoikeussopimuksen fair trial -vaatimusta.

Lakiosasto

7.9.2005

12
LIITTEET

12.1 Lakitekstit

Hallintolaki 434/2003, HL

Hallintolainkäyttölaki 586/1996, HLL

Vakuutusosoikeuslaki 132/2003, VakOL

12.2 Valitusosoitus

12.3 Kaaviokuvat

Muutoksenhakukaavio

VILMA-muutoksenhaku

Lakiosasto

7.9.2005

HALLINTOLAKI 6.6.2003/434

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

I OSA

YLEISET SÄÄNNÖKSET

1 luku

Lain tarkoitus ja soveltamisala

1 §

Lain tarkoitus

Tämän lain tarkoituksena on toteuttaa ja edistää hyvää hallintoa sekä oikeusturvaa hallintoasioissa. Lain tarkoituksena on myös edistää hallinnon palvelujen laatua ja tuloksellisuutta.

2 §

Soveltamisala

Tässä laissa säädetään hyvän hallinnon perusteista sekä hallintoasiassa noudatettavasta menettelystä.

Tätä lakia sovelletaan valtion viranomaisissa, kunnallisissa viranomaisissa ja itsenäisissä julkisoikeudellisissa laitoksissa sekä eduskunnan virastoissa ja tasavallan presidentin kansliassa (*viranomai-*
nen).

Tätä lakia sovelletaan valtion liikelaitoksissa, julkisoikeudellisissa yhdistyksissä sekä yksityisissä niiden hoitaessa julkisia hallintotehtäviä.

3 §

Soveltaminen hallintosopimuksiin

Tätä lakia sovellettaessa hallintosopimuksella tarkoitetaan viranomaisen toimivaltaan kuuluvaa sopimusta julkisen hallintotehtävän hoitamisesta tai sopimusta, joka liittyy julkisen vallan käyttöön.

Hallintosopimusta tehtäessä on noudatettava hyvän hallinnon perusteita ja riittävällä tavalla turvattava niiden henkilöiden oikeudet sopimuksen valmistelussa sekä mahdollisuudet vaikuttaa sopimuksen sisältöön, joita sovittava asia koskee.

4 §

Soveltamisalan rajaukset

Tätä lakia ei sovelleta lainkäyttöön, esitutkintaan, poliisitutkintaan eikä ulosottoon. Lakia ei sovelleta myöskään sotilaskäskyihin eikä muihin tehtävän tai muun toimenpiteen suorittamista koskeviin hallinnon sisäisiin määräyksiin.

Tämän lain säännöksiä ei sovelleta ylimpien laillisuusvalvojien harjoittamaan laillisuusvalvontaan, ellei erikseen toisin säädetä.

Lakiosasto

7.9.2005

Käsiteltäessä hallintokanteluasioita muissa kuin 2 momentissa tarkoitetuissa viranomaisissa on noudatettava hyvän hallinnon perusteita sekä turvattava niiden henkilöiden oikeudet, joita asia välittömästi koskee. Kanteluasiassa annettavaan ratkaisuun ja sen tiedoksiantoon sovelletaan tämän lain säännöksiä.

5 §

Suhde muuhun lainsäädäntöön

Jos muussa laissa on tästä laista poikkeavia säännöksiä, niitä sovelletaan tämän lain asemesta.

Hallintoasian sähköisestä vireillepanosta ja käsittelystä sekä päätöksen sähköisestä tiedoksiannosta säädetään sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetussa laissa ([13/2003](#)).

Hallintoasiassa noudatettavasta menettelystä Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa säädetään kirkkolaissa ([1054/1993](#)).

2 luku

Hyvän hallinnon perusteet

6 §

Hallinnon oikeusperiaatteet

Viranomaisen on kohdeltava hallinnossa asioivia tasapuolisesti sekä käytettävä toimivaltaansa yksinomaan lain mukaan hyväksyttäviin tarkoituksiin. Viranomaisen toimien on oltava puolueettomia ja oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden. Niiden on suojattava oikeusjärjestyksen perusteella oikeutettuja odotuksia.

7 §

Palveluperiaate ja palvelun asianmukaisuus

Asiointi ja asian käsittely viranomaisessa on pyrittävä järjestämään siten, että hallinnossa asioiva saa asianmukaisesti hallinnon palveluita ja viranomainen voi suorittaa tehtävänsä tuloksellisesti.

8 §

Neuvonta

Viranomaisen on toimivaltansa rajoissa annettava asiakkailleen tarpeen mukaan hallintoasian hoitamiseen liittyvää neuvontaa sekä vastattava asiointia koskeviin kysymyksiin ja tiedusteluihin. Neuvonta on maksutonta.

Jos asia ei kuulu viranomaisen toimivaltaan, sen on pyrittävä opastamaan asiakas toimivaltaiseen viranomaiseen.

9 §

Hyvän kielenkäytön vaatimus

Viranomaisen on käytettävä asiallista, selkeää ja ymmärrettävää kieltä.

Asiakkaan oikeudesta käyttää omaa kieltään viranomaisessa asioidessaan on voimassa, mitä siitä erikseen säädetään tai mitä johtuu Suomea sitovista kansainvälisistä sopimuksista.

Lakiosasto

7.9.2005

10 §

Viranomaisten yhteistyö

Viranomaisen on toimivaltansa rajoissa ja asian vaatimassa laajuudessa avustettava toista viranomaista tämän pyynnöstä hallintotehtävän hoitamisessa sekä muutoinkin pyrittävä edistämään viranomaisten välistä yhteistyötä.

Viranomaisten välisestä virka-avusta säädetään erikseen.

3 luku

Asianosaisasema ja puhevallan käyttäminen

11 §

Asianosainen

Hallintoasiassa asianosainen on se, jonka oikeutta, etua tai velvollisuutta asia koskee.

12 §

Asiamies ja avustaja

Hallintoasiassa saa käyttää asiamiestä ja avustajaa. Päämiehen on kuitenkin tultava henkilökohtaisesti paikalle, jos se on tarpeen asian selvittämiseksi. Asiamiehen on esitettävä valtakirja tai muulla luotettavalla tavalla osoitettava olevansa oikeutettu edustamaan päämiestä. Valtakirja on viranomaisen määräyksestä yksilöitävä, jos toimivallasta tai toimivallan laajuudesta on epäselvyyttä. Asianajajan ja julkisen oikeusavustajan tulee esittää valtakirja ainoastaan, jos viranomainen niin määrää.

Jos asiamies tai avustaja on tehtävänsä sopimaton, viranomainen voi kieltää tätä esiintymästä asiassa siinä viranomaisessa. Kiellosta on ilmoitettava päämiehelle ja varattava tälle tilaisuus uuden asiamiehen tai avustajan hankkimiseen.

Viranomaisen antamasta esiintymiskieltoa koskevasta päätöksestä saa hakea erikseen muutosta valittamalla siltä viranomaiselta, jonka toimivaltaan asiassa annettavan ratkaisun muutoksenhaku kuuluu. Muutoksenhakuun sovelletaan muutoin, mitä hallintolainkäyttölaissa ([586/1996](#)) säädetään. Kieltoa koskeva muutoksenhaku ei estä asian käsittelyn jatkamista, ellei muutoksenhakuviranomaisen toisin määrää.

13 §

Asiamiehen ja avustajan salassapitovelvollisuus

Asiamies tai avustaja ei saa luvattomasti ilmaista päämiehen hänelle asian hoitamista varten uskomaa luottamuksellista tietoa.

Asiamiehen tai avustajan tehtävänsä hoitamista varten muutoin saamia tietoja koskevaan salassapitovelvollisuuteen ja hyväksikäyttökieltoon sovelletaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia ([621/1999](#)) silloinkin, kun tietoja on saatu muulta kuin asiaa käsittelevältä viranomaiselta.

Mitä 1 ja 2 momentissa säädetään, koskee myös asian käsittelyssä käytettävää tulkkia ja kääntäjää. Sama koskee niin ikään muuta henkilöä, joka toimeksiannosta tai muutoin osallistuu päämiehen asian hoitamiseen.

Lakiosasto

7.9.2005

14 §

Vajaavaltaisen puhevalta

Vajaavaltaisen puolesta käyttää puhevaltaa hänen edunvalvojansa, huoltajansa tai muu laillinen edustajansa. Vajaavaltaisella on kuitenkin oikeus käyttää yksinään puhevaltaa asiassa, joka koskee hänen vallitsemaansa tuloa tai varallisuutta.

Kahdeksantoista vuotta täyttänyt vajaavaltainen käyttää itse yksin puhevaltaansa henkilöään koskevassa asiassa, jos hän kykenee ymmärtämään asian merkityksen.

Viisitoista vuotta täyttäneellä alaikäisellä ja hänen huoltajallaan tai muulla laillisella edustajallaan on kummallakin oikeus erikseen käyttää puhevaltaa asiassa, joka koskee alaikäisen henkilöä taikka henkilökohtaista etua tai oikeutta.

15 §

Edunvalvojan oikeus käyttää puhevaltaa

Täysivaltaiselle määrätty edunvalvoja käyttää päämiehensä ohella itsenäisesti puhevaltaa asioissa, jotka kuuluvat hänen tehtäviinsä. Jos edunvalvoja ja hänen päämiehensä ovat puhevaltaa käyttäessään eri mieltä, päämiehen kanta on ratkaiseva, jos hän kykenee ymmärtämään asian merkityksen.

Jos päämiehen toimintakelpoisuutta on rajoitettu muulla tavoin kuin vajaavaltaiseksi julistamalla, edunvalvoja käyttää yksin päämiehen puhevaltaa asiassa, josta päämiehellä ei ole oikeutta päättää. Edunvalvoja ja hänen päämiehensä käyttävät kuitenkin yhdessä puhevaltaa asiassa, josta heidän tulee yhdessä päättää.

II OSA

HALLINTOASIAN VIREILLETULO JA ASIAN KÄSITTELY VIRANOMAISSA

4 luku

Asiakirjan lähettäminen viranomaiselle ja hallintoasian vireilletulo

16 §

Asiakirjan sisältö

Viranomaiselle toimitettavasta asiakirjasta on käytävä ilmi, mitä asia koskee. Asiakirjassa on mainittava lähettäjän nimi sekä tarvittavat yhteystiedot asian hoitamiseksi.

17 §

Asiakirjan lähettäjän vastuu

Asiakirja toimitetaan asiassa toimivaltaisen viranomaisen asiointiosoitteeseen lähettäjän omalla vastuulla. Jos asiakirjan toimittamiselle on asetettu määräaika, lähettäjän on huolehdittava siitä, että asiakirja saapuu viranomaiseen määräajassa.

Lakiosasto

7.9.2005

Asiakirjan lähettäjälle on pyynnöstä annettava todistus asiakirjan kirjaamisesta tai muusta rekisteröinnistä.

18 §

Asiakirjan saapumispäivä

Asiakirjan katsotaan saapuneen viranomaiseen sinä päivänä, jona asiakirja on annettu viranomaiselle.

Postitse lähetetyn asiakirjan saapumispäiväksi katsotaan myös se päivä, jona lähetys on saapunut viranomaisen postilokeroon tai viranomaiselle on toimitettu ilmoitus lähetyksen saapumisesta postiyhteykseen.

19 §

Asian vireillepano

Asia pannaan vireille kirjallisesti ilmoittamalla vaatimukset perusteineen. Viranomaisen suostumuksella asian saa panna vireille myös suullisesti.

20 §

Asian vireilletulo

Hallintoasia tulee vireille, kun asian vireille panemiseksi tarkoitettu asiakirja on saapunut toimivaltaiseen viranomaiseen tai kun asia on sille suullisen vireillepanon yhteydessä esitetty ja käsittelyn aloittamiseksi tarvittavat tiedot on kirjattu.

21 §

Asiakirjan siirto

Viranomaisen, jolle on erehdyksestä toimitettu asiakirja sen toimivaltaan kuulumattoman asian käsittelemiseksi, on viipymättä siirrettävä asiakirja toimivaltaiseksi katsomalleen viranomaiselle. Siirrostä on ilmoitettava asiakirjan lähettäjälle.

Asiakirjaa siirrettäessä asian tutkimatta jättämisestä ei tarvitse tehdä päätöstä.

Siirrettäessä asiakirja, joka on toimitettava viranomaiselle määräajassa, määräaika katsotaan noudatetun, jos toimivaltainen viranomainen saa asiakirjan määräajan kuluessa.

22 §

Asiakirjan täydentäminen

Jos viranomaiselle toimitettu asiakirja on puutteellinen, viranomaisen on kehotettava lähettäjää määräajassa täydentämään asiakirjaa, jollei se ole tarpeetonta asian ratkaisemiseksi. Asiakirjan lähettäjälle on ilmoitettava, miten asiakirjaa on täydennettävä.

Viranomaiseen saapunutta asiakirjaa ei tarvitse täydentää allekirjoituksella, jos asiakirjassa on tiedot lähettäjistä, eikä asiakirjan alkuperäisyyttä ja eheyttä ole syytä epäillä.

Asianosainen voi myös omasta aloitteestaan täydentää hakemustaan tai muuta asian käsittelyä varten toimittamaansa asiakirjaa sekä toimittaa käsittelyn kuluessa viranomaiselle asian ratkaisemisen kannalta tarpeellisia asiakirjoja.

Lakiosasto

7.9.2005

5 luku

Asian käsittelyä koskevat yleiset vaatimukset

23 §

Käsittelyn viivytyksettömyys

Asia on käsiteltävä ilman aiheetonta viivytystä.

Viranomaisen on esitettävä asianosaiselle tämän pyynnöstä arvio päätöksen antamisajankohdasta sekä vastattava käsittelyn etenemistä koskeviin tiedusteluihin.

24 §

Käsittelyn julkisuus

Asia käsitellään julkisesti, jos niin on säädetty tai erityisen säännöksen nojalla päätetty.

Asiakirjojen julkisuudesta ja asianosaisen tiedonsaantioikeudesta säädetään viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa.

25 §

Asioiden yhdessä käsitteleminen

Jos viranomaisessa tehtävä päätös saattaa merkittävästi vaikuttaa muun samassa viranomaisessa samanaikaisesti vireillä olevan asian ratkaisemiseen, viranomaisen on valmisteltava asiat yhdessä ja ratkaistava samalla kertaa, jollei yhdessä käsittelemisestä aiheudu haitallista viivytystä tai jollei se ole asian laadun taikka luonteen vuoksi tarpeetonta.

26 §

Tulkitseminen ja kääntäminen

Viranomaisen on järjestettävä tulkitseminen ja kääntäminen asiassa, joka voi tulla vireille viranomaisen aloitteesta, jos:

- 1) romani- tai viittomakieltä taikka muuta kieltä käyttävä asianosainen ei osaa viranomaisessa käytettävää suomen tai ruotsin kieltä; tai
- 2) asianosainen ei vammaisuuden tai sairauden perusteella voi tulla ymmärretyksi.

Asia voidaan tulkita tai kääntää sellaiselle kielelle, jota asianosaisen voidaan todeta asian laatuun nähden riittävästi ymmärtävän.

Asian selvittämiseksi tai asianosaisen oikeuksien turvaamiseksi viranomainen voi huolehtia tulkitsemisesta ja kääntämisestä muussakin kuin 1 momentissa tarkoitetussa asiassa.

Suomen ja ruotsin kieltä käyttävän oikeudesta viranomaisen järjestämään tulkkaukseen sekä kääntöön säädetään kielilaisissa ([423/2003](#)). Tulkitsemisesta ja kääntämisestä saamen kielelle on voimassa, mitä siitä erikseen säädetään. Viranomaisen on myös huolehdittava siitä, että muiden pohjoismaiden kansalaiset saavat sen käsiteltävissä asioissa tarvittavan tulkitsemis- ja käännösavun.

27 §

Esteellisyys

Lakiosasto

7.9.2005

Virkamies ei saa osallistua asian käsittelyyn eikä olla läsnä sitä käsiteltäessä, jos hän on esteellinen.

Mitä virkamiehen esteellisyydestä säädetään, koskee myös monijäsenen toimielimen jäsentä ja muuta asian käsittelyyn osallistuvaa sekä tarkastuksen suorittavaa tarkastajaa.

28 §

Esteellisyyserusteet

Virkamies on esteellinen:

- 1) jos hän tai hänen läheisensä on asianosainen;
- 2) jos hän tai hänen läheisensä avustaa taikka edustaa asianosaista tai sitä, jolle asian ratkaisusta on odotettavissa erityistä hyötyä tai vahinkoa;
- 3) jos asian ratkaisusta on odotettavissa erityistä hyötyä tai vahinkoa hänelle tai hänen 2 momentin 1 kohdassa tarkoitetulle läheiselleen;
- 4) jos hän on palvelussuhteessa tai käsiteltävään asiaan liittyvässä toimeksiantosuhteessa asianosaiseen tai siihen, jolle asian ratkaisusta on odotettavissa erityistä hyötyä tai vahinkoa;
- 5) jos hän tai hänen 2 momentin 1 kohdassa tarkoitettu läheisensä on hallituksen, hallintoneuvoston tai niihin rinnastettavan toimielimen jäsenenä taikka toimitusjohtajana tai sitä vastaavassa asemassa sellaisessa yhteisössä, säätiössä, valtion liikelaitoksessa tai laitoksessa, joka on asianosainen tai jolle asian ratkaisusta on odotettavissa erityistä hyötyä tai vahinkoa;
- 6) jos hän tai hänen 2 momentin 1 kohdassa tarkoitettu läheisensä kuuluu viraston tai laitoksen johdotuntaan tai siihen rinnastettavaan toimielimeen ja kysymys on asiasta, joka liittyy tämän viraston tai laitoksen ohjaukseen tai valvontaan; tai
- 7) jos luottamus hänen puolueettomuuteensa muusta erityisestä syystä vaarantuu.

Läheisellä tarkoitetaan 1 momentissa:

- 1) virkamiehen puolisoa ja virkamiehen lasta, lapsenlasta, sisarusta, vanhempaa, isovanhempaa ja virkamiehelle muuten erityisen läheistä henkilöä samoin kuin tällaisen henkilön puolisoa;
- 2) virkamiehen vanhempien sisarusta sekä hänen puolisoaan, virkamiehen sisarusten lapsia ja virkamiehen entistä puolisoa; sekä
- 3) virkamiehen puolison lasta, lapsenlasta, sisarusta, vanhempaa ja isovanhempaa samoin kuin tällaisen henkilön puolisoa sekä virkamiehen puolison sisarusten lapsia.

Läheisenä pidetään myös vastaavaa puolisuolaista. Puolisoilla tarkoitetaan aviopuolisoita sekä avioliitonomaisissa olosuhteissa ja rekisteröidyssä parisuhteessa eläviä henkilöitä.

29 §

Esteellisyyden ratkaiseminen

Virkamiehen esteellisyyttä koskeva kysymys on ratkaistava viipymättä.

Virkamies ratkaisee itse kysymyksen esteellisyydestään. Monijäsenen toimielimen jäsenen ja esittelijän esteellisyydestä päättää kuitenkin toimielin. Monijäseninen toimielin päättää myös muun läsnäoloon oikeutetun esteellisyydestä. Jäsen tai esittelijä saa osallistua esteellisyyttään koskevan asi-

Lakiosasto

7.9.2005

an käsittelyyn vain, jos toimielin ei olisi ilman häntä päätösvaltainen eikä hänen tilalleen ole ilman huomattavaa viivytystä saatavissa esteetöntä henkilöä.

Esteellisyyttä koskevaan päätökseen ei saa hakea erikseen oikaisua eikä muutosta valittamalla.

30 §

Asian käsittelyn jatkaminen

Esteellisen virkamiehen tilalle on viipymättä määrättävä esteetön virkamies. Virkamies saa kuitenkin käsitellä kiireellisen asian, jonka ratkaisuun esteellisyys ei voi vaikuttaa.

6 luku

Asian selvittäminen ja asianosaisen kuuleminen

31 §

Selvittämisvelvollisuus

Viranomaisen on huolehdittava asian riittävästä ja asianmukaisesta selvittämisestä hankkimalla asian ratkaisemiseksi tarpeelliset tiedot sekä selvitykset.

Asianosaisen on esitettävä selvitystä vaatimuksensa perusteista. Asianosaisen on muutoinkin myötävaikutettava vireille panemansa asian selvittämiseen.

32 §

Selvityspyyntö

Lausuntoa tai muuta selvitystä koskevassa pyynnössä on yksilöitävä, mistä erityisistä seikoista selvitystä on esitettävä.

33 §

Selvityksen antamiselle asetettava määräaika

Asiakirjan täydentämistä, selityksen antamista ja selvityksen esittämistä varten on asetettava asian laatuun nähden riittävä määräaika.

Asianosaiselle on ilmoitettava, ettei määräajan noudattamatta jättäminen estä asian ratkaisemista. Määräaikaa voidaan asianosaisen pyynnöstä pidentää, jos se on tarpeen asian selvittämiseksi.

34 §

Asianosaisen kuuleminen

Asianosaiselle on ennen asian ratkaisemista varattava tilaisuus lausua mielipiteensä asiasta sekä antaa selityksensä sellaisista vaatimuksista ja selvityksistä, jotka saattavat vaikuttaa asian ratkaisuun.

Asian saa ratkaista asianosaista kuulematta, jos:

- 1) vaatimus jätetään tutkimatta tai hylätään heti perusteettomana;
- 2) asia koskee palvelussuhteeseen tai vapaaehtoiseen koulutukseen ottamista;

Lakiosasto

7.9.2005

- 3) asia koskee hakijan ominaisuuksien arviointiin perustuvan edun myöntämistä;
- 4) kuuleminen saattaa vaarantaa päätöksen tarkoituksen toteutumisen tai kuulemisesta aiheutuva asian käsittelyn viivästyminen aiheuttaa huomattavaa haittaa ihmisten terveydelle, yleiselle turvallisuudelle taikka ympäristölle; tai
- 5) hyväksytään vaatimus, joka ei koske toista asianosaista tai kuuleminen on muusta syystä ilmeisen tarpeetonta.

35 §

Päämiehen ja edunvalvojan tai huoltajan kuuleminen

Edunvalvojan, huoltajan tai muun laillisen edustajan käyttäessä puhevaltaa on kuultava hänen päämiestään ja vastaavasti päämiehen käyttäessä puhevaltaa on kuultava edunvalvojaa, huoltajaa tai muuta laillista edustajaa, jos kuuleminen on tarpeen päämiehen edun vuoksi tai asian selvittämiseksi.

36 §

Kuulemisesta ilmoittaminen

Asianosaiselle on ilmoitettava kuulemisen tarkoitus ja selityksen antamiselle varattu määräaika. Kuulemista koskevassa pyynnössä on tarvittaessa yksilöitävä, mistä seikoista selitystä pyydetään. Asianosaiselle on toimitettava kuulemisen kohteena olevat asiakirjat alkuperäisinä tai jäljennöksinä taikka varattava muutoin tilaisuus tutustua niihin.

37 §

Suullinen vaatimus ja selvitys

Viranomaisen on pyynnöstä varattava asianosaiselle tilaisuus esittää vaatimus tai selvitys suullisesti, jos se on tarpeen asian selvittämiseksi ja kirjallinen menettely tuottaa asianosaiselle kohtuuttomia vaikeuksia. Muut asianosaiset on kutsuttava samanaikaisesti paikalle, jos se on välttämätöntä asianosaisten oikeuksien tai edun valvomiseksi.

Viranomainen voi asianosaisen pyynnöstä varata tilaisuuden asian selvittämiseksi tarpeellisten tietojen suulliseen esittämiseen muissakin kuin 1 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa.

38 §

Katselmus

Viranomainen voi toimittaa katselmuksen, jos se on tarpeen asian selvittämiseksi. Asianosaiselle on varattava tilaisuus olla läsnä katselmuksessa ja esittää mielipiteensä esille tulevista seikoista. Asian laadun niin vaatiessa katselmukseen on kutsuttava myös viranomainen, jonka tehtäviin asianomaisen toiminnan valvonta lain mukaan kuuluu tai jonka asiantuntemusta tarvitaan asian ratkaisemiseksi. Katselmus on toimitettava aiheuttamatta kohtuutonta haittaa katselmuksen kohteelle tai sen haltijalle.

Katselmuksessa on pidettävä pöytäkirjaa, josta tulee käydä ilmi viranomaisen tekemät keskeiset havainnot ja asianosaisen esittämät huomautukset. Pöytäkirja on viipymättä annettava tiedoksi asianosaiselle ja muille toimitukseen kutsutuille.

Lakiosasto

7.9.2005

Katselmus on julkinen. Viranomaisen voi rajoittaa yleisön pääsyä katselmukseen, jos se on tarpeen asian laadun tai katselmuksen kohteena olevan toiminnan luonteen vuoksi. Katselmusta ei saa toimittaa kotirauhan piiriin kuuluvissa tiloissa, ellei laissa erikseen toisin säädetä.

39 §

Tarkastus

Viranomaisen on ilmoitettava toimivaltaansa kuuluvan tarkastuksen aloittamisajankohdasta asianosaiselle, jota asia välittömästi koskee, jollei ilmoittaminen vaaranna tarkastuksen tarkoituksen toteutumista. Edellä tarkoitettulla asianosaisella on oikeus olla läsnä tarkastuksessa sekä esittää mielipiteensä ja kysymyksiä tarkastukseen liittyvistä seikoista. Tarkastuksen kuluessa asianosaiselle on, mikäli mahdollista, kerrottava tarkastuksen tavoitteista, sen suorittamisesta ja jatkotoimenpiteistä. Tarkastus on suoritettava aiheuttamatta tarkastuksen kohteelle tai sen haltijalle kohtuutonta haittaa.

Tarkastajan on viipymättä laadittava tarkastuksesta kirjallinen tarkastuskertomus, josta tulee käydä ilmi tarkastuksen kulku ja tarkastajan tekemät keskeiset havainnot. Tarkastuskertomus on annettava tiedoksi tarkastuksessa läsnäoloon oikeutetulle asianosaiselle.

40 §

Suullinen todistelu

Erityisestä syystä hallintoasiassa voidaan kuulla todistajaa valan tai vakuutuksen nojalla ja asianosaista totuusvakuutuksen nojalla. Asianosaisille, joita asiassa tehtävä päätös välittömästi koskee, on varattava tilaisuus olla läsnä kuultaessa todistajaa tai asianosaista. Asianosaisilla on oikeus esittää kuultavalle kysymyksiä sekä lausua käsityksensä kuultavan kertomuksesta.

Virka-apua suullisten todistuskeinojen käyttämiseksi antaa se hallinto-oikeus, jossa todistajan tai asianosaisen kuuleminen voi tapahtua soveliaimmin. Tuomioistuimen käsiteltävässä oikeushallintoasiassa kuulemisen toimittaa asianomainen tuomioistuin.

Todistajan esteellisyydestä sekä todistajan ja asianosaisen oikeudesta kieltäytyä todistamasta on voimassa, mitä hallintolainkäyttölaissa säädetään.

41 §

Vaikuttamismahdollisuuksien varaaminen

Jos asian ratkaisulla voi olla huomattava vaikutus muiden kuin asianosaisten elinympäristöön, työnteekoon tai muihin oloihin, viranomaisen tulee varata näille henkilöille mahdollisuus saada tietoa asian käsittelyn lähtökohdista ja tavoitteista sekä lausua mielipiteensä asiasta.

Asian vireilläolosta ja vaikuttamismahdollisuuksien käyttämisestä on ilmoitettava asian merkityksen ja laajuuden kannalta sopivalla tavalla.

Asian vireilläolosta ei kuitenkaan tarvitse ilmoittaa, jos se vaarantaa ratkaisun tarkoituksen toteutumisen tai aiheuttaa muuta merkittävää haittaa taikka jos se on ilmeisen tarpeetonta.

42 §

Tietojen kirjaaminen

Lakiosasto

7.9.2005

Tiedot suullisesti esitetyistä vaatimuksista ja selvityksistä, jotka saattavat vaikuttaa asian ratkaisuun, on kirjattava tai muulla tavoin rekisteröitävä. Sama koskee henkilötietolaissa ([523/1999](#)) tarkoitettua henkilörekisteristä saatua tietoa.

7 luku

Asian ratkaiseminen

43 §

Päätöksen muoto

Hallintopäätös on annettava kirjallisesti.

Päätös voidaan antaa suullisesti, jos se on välttämätöntä asian kiireellisyyden vuoksi.

Suullinen päätös on viipymättä annettava myös kirjallisena oikaisuohjeineen tai valitusosoituksineen. Määräaika oikaisuun tai muutoksenhakuun alkaa kirjallisen päätöksen tiedoksisaannista siten kuin siitä erikseen säädetään.

44 §

Päätöksen sisältö

Kirjallisesta päätöksestä on käytävä selvästi ilmi:

- 1) päätöksen tehnyt viranomainen ja päätöksen tekemisen ajankohta;
- 2) asianosaiset, joihin päätös välittömästi kohdistuu;
- 3) päätöksen perustelut ja yksilöity tieto siitä, mihin asianosainen on oikeutettu tai velvoitettu taikka miten asia on muutoin ratkaistu; sekä
- 4) sen henkilön nimi ja yhteystiedot, jolta asianosainen voi pyytää tarvittaessa lisätietoja päätöksestä.

Annettaessa suullinen päätös asianosaiselle on ilmoitettava, miten asia on ratkaistu, ja selostettava ratkaisun perustelut.

45 §

Päätöksen perusteleminen

Päätös on perusteltava. Perusteluissa on ilmoitettava, mitkä seikat ja selvitykset ovat vaikuttaneet ratkaisuun sekä mainittava sovelletut säännökset.

Päätöksen perustelut voidaan jättää esittämättä, jos:

- 1) tärkeä yleinen tai yksityinen etu edellyttää päätöksen välitöntä antamista;
- 2) päätös koskee kunnallisen monijäsenen toimielimen toimittamaa vaalia;
- 3) päätös koskee vapaaehtoiseen koulutukseen ottamista tai sellaisen edun myöntämistä, joka perustuu hakijan ominaisuuksien arviointiin;
- 4) päätöksellä hyväksytään vaatimus, joka ei koske toista asianosaista eikä muilla ole oikeutta hakea päätökseen muutosta; taikka

Lakiosasto

7.9.2005

5) perusteleminen on muusta erityisestä syystä ilmeisen tarpeetonta.

Perustelut on kuitenkin 2 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa esitettävä, jos päätös merkitsee olennaista muutosta vakiintuneeseen käytäntöön.

46 §

Ohjeet oikaisukeinon käyttämisestä

Jos päätökseen on ennen valituksen tekemistä vaadittava oikaisua erikseen säädettyssä oikaisumenettelyssä, ohjeet tällaisen oikaisukeinon käyttämisestä on annettava samanaikaisesti päätöksen kanssa.

Ohje oikaisukeinon käyttämisestä on annettava myös silloin, kun erikseen on säädetty hallintopäätöksen saattamisesta viranomaisen käsiteltäväksi muuna kuin muutoksenhakuasiana.

Oikaisukeinon käyttämistä koskevien ohjeiden sisällöstä on soveltuvin osin voimassa, mitä 47 ja 49 §:ssä säädetään valitusosoituksesta.

47 §

Valitusosoitus

Päätökseen, johon saa hakea muutosta valittamalla, on liitettävä valitusosoitus. Siinä on mainittava:

- 1) valitusviranomainen;
- 2) viranomainen, jolle valituskirjelmä on toimitettava; sekä
- 3) valitusaika ja mistä se lasketaan.

Valitusosoituksessa on selostettava vaatimukset valituskirjelmän sisällöstä ja liitteistä sekä valituksen perille toimittamisesta.

48 §

Ilmoitus valituskiellosta ja valituskelvottomuudesta

Jos valittaminen on erityisen säännöksen nojalla kielletty tai päätös ei ole valituskelpoinen, päätökseen on sisällytettävä ilmoitus siitä, minkä säännöksen nojalla valittaminen ei ole mahdollista.

49 §

Valitusosoituksen korjaaminen

Jos valitusosoitusta ei ole annettu tai päätöksessä on virheellisesti ilmoitettu, ettei siihen saa hakea muutosta valittamalla, viranomaisen on annettava uusi lainmukainen valitusosoitus.

Jos valitusosoitus on virheellinen, viranomaisen on annettava uusi valitusosoitus, jos sitä pyydetään valitusosoituksessa mainitussa tai säädettyssä valitusajassa.

Valitusaika alkaa kulua uuden valitusosoituksen tiedoksiannosta.

8 luku

Päätöksessä olevan virheen korjaaminen

Lakiosasto

7.9.2005

50 §**Asiavirheen korjaaminen**

Jos päätös perustuu selvästi virheelliseen tai puutteelliseen selvitykseen taikka ilmeisen väärään lain soveltamiseen taikka päätöstä tehtäessä on tapahtunut menettelyvirhe, viranomaisen voi poistaa virheellisen päätöksensä ja ratkaista asian uudelleen.

Päätös voidaan korjata asianosaisen eduksi tai vahingoksi. Päätöksen korjaaminen asianosaisen vahingoksi edellyttää, että asianosainen suostuu päätöksen korjaamiseen. Asianosaisen suostumusta ei kuitenkaan tarvita, jos virhe on ilmeinen ja se on aiheutunut asianosaisen omasta menettelystä.

51 §**Kirjoitusvirheen korjaaminen**

Viranomaisen on korjattava päätöksessään oleva ilmeinen kirjoitus- tai laskuvirhe taikka muu niihin verrattava selvä virhe.

Virhettä ei saa kuitenkaan korjata, jos korjaaminen johtaa asianosaiselle kohtuuttomaan tulokseen eikä virhe ole aiheutunut asianosaisen omasta menettelystä.

52 §**Korjaamisasian vireilletulo ja käsittely**

Viranomaisen käsittelee korjaamisasian omasta aloitteestaan tai asianosaisen vaatimuksesta. Aloite on tehtävä tai vaatimus virheen korjaamiseksi on esitettävä viiden vuoden kuluessa päätöksen tekemisestä.

Asiavirheen korjaaminen edellyttää, että asia käsitellään uudelleen ja asiassa annetaan uusi päätös. Kirjoitusvirhe korjataan korvaamalla virheen sisältävä toimituskirja korjatulla toimituskirjalla. Asianosaiselle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi ennen kirjoitusvirheen korjaamista, jollei se ole tarpeetonta.

Asia- tai kirjoitusvirheen korjaamisesta on tehtävä merkintä alkuperäisen päätöksen taltiokappaleeseen tai viranomaisen käytössä olevaan tietojärjestelmään. Uusi tai korjattu toimituskirja on annettava asianosaiselle maksutta.

53 §**Täydentävät säännökset korjaamismenettelystä**

Käsitellessään asia- tai kirjoitusvirheen korjaamista viranomaisen voi kieltää päätöksen täytäntöönpanon toistaiseksi tai määrätä sen keskeytettäväksi.

Jos korjattavaan päätökseen on haettu oikaisua, muutosta tai siitä on vireillä erikseen säädetty menettely, korjaamisasian käsiteltäväksi ottamisesta on ilmoitettava ja siinä tehty päätös toimitettava tälle viranomaiselle. Korjaamisasian käsittely ei vaikuta valitusajan tai muun määräajan kulumiseen.

Päätökseen, jolla viranomaisen on hylännyt virheen korjaamista koskevan vaatimuksen, ei saa hakea muutosta valittamalla.

Lakiosasto

7.9.2005

III OSA

HALLINTOPÄÄTÖKSEN JA MUUN ASIAKIRJAN TIEDOKSIANTO

9 luku

Yleiset säännökset tiedoksiannosta

54 §

Tiedoksiantovelvollisuus

Viranomaisen on annettava tekemänsä päätös viipymättä tiedoksi asianosaiselle ja muulle tiedossa olevalle, jolla on oikeus hakea siihen oikaisua tai muutosta valittamalla. Viranomaisen on annettava tiedoksi myös sellainen päätös, johon liittyy muutoksenhakukielto.

Viranomaisen on huolehdittava asian käsittelyn kuluessa ilmoituksen, kutsun tai muun asian käsitteilyyn vaikuttavan asiakirjan tiedoksiantamisesta.

Asiakirja annetaan tiedoksi alkuperäisenä tai jäljennöksenä. Jos tiedoksiannettavaan asiakirjaan on liitetty asian käsittelyssä kertyneitä asiakirjoja, joita ei voida luovuttaa vastaanottajalle, viranomaisen on varattava tälle tilaisuus tutustua asiakirjoihin viranomaisen tai haastemiehen luona. Tiedoksiannon yhteydessä on ilmoitettava, missä ja mihin saakka asiakirjoja pidetään nähtävillä.

55 §

Tiedoksiantotavat

Tiedoksianto toimitetaan tavallisena tai todisteellisena tiedoksiantona taikka, jos sitä ei voida edellä tarkoitetuin tavoin toimittaa, yleistiedoksiantona.

Yleistiedoksiantoa voidaan käyttää myös silloin, kun asiakirja on annettava tiedoksi yli kolmellekymmenelle tiedossa olevalle henkilölle tai kun henkilöiden lukumäärää ei tiedetä.

56 §

Tiedoksianto yksityishenkilölle

Tiedoksianto yksityishenkilölle toimitetaan henkilölle itselleen tai tämän lailliselle edustajalle. Jos tiedoksiannon vastaanottajalla ja tämän edustajalla on molemmilla oikeus käyttää asiassa puhevaltaa, tiedoksianto on toimitettava kummallekin erikseen.

Asiassa, joka koskee kahta tai useampaa asianosaista yhteisesti, tiedoksianto toimitetaan yhteisessä asiakirjassa ilmoitetulle yhdyshenkilölle. Jollei yhdyshenkilöä ole ilmoitettu, tiedoksianto toimitetaan asiakirjan ensimmäiselle allekirjoittajalle. Vastaanottajan on ilmoitettava tiedoksisäännöistä muille allekirjoittajille.

Tiedoksianto toimitetaan asianosaisen valtuuttamalle henkilölle, jollei tämän oikeutta vastaanottaa tiedoksiantoja ole erikseen rajoitettu tai tiedoksiantoa ole toimitettava asianosaiselle henkilökohtaisesti. Valtuutetulle on ilmoitettava päämiehelle toimitetusta tiedoksiannosta.

57 §

Tiedoksianto yhteisölle, säätiölle, kuolinpesälle ja konkurssipesälle

Lakiosasto

7.9.2005

Tavallinen tiedoksianto yhteisölle tai säätiölle toimitetaan sen ilmoittamaan osoitteeseen. Todisteellinen tiedoksianto yhteisölle tai säätiölle toimitetaan henkilölle, jolla on oikeus ottaa vastaan sen puolesta tiedoksiantoja.

Tiedoksianto kuolinpesälle toimitetaan sille pesän osakkaalle, jonka hallussa pesä on, tai pesänhoitajalle. Jos kuolinpesä on usean osakkaan yhteisessä hallinnossa, tiedoksianto voidaan toimittaa yhdelle heistä. Osakkaan on ilmoitettava tiedoksisaannista muille pesän osakkaille.

Tiedoksianto konkurssipesälle toimitetaan pesänhoitajalle.

58 §

Tiedoksianto viranomaiselle

Tiedoksianto toimitetaan sille viranomaiselle, joka käyttää asiassa puhevaltaa. Jos valtion puhevaltaa käyttävästä viranomaisesta on epätietoisuutta, tiedoksianto toimitetaan lääninhallitukselle.

Todisteellinen tiedoksianto kunnalle toimitetaan kunnanjohtajalle tai kunnan puhevaltaa asiassa käyttävän toimielimen puheenjohtajalle. Tiedoksianto voidaan toimittaa myös muulle henkilölle, joka on oikeutettu kunnanjohtajan tai toimielimen puheenjohtajan puolesta vastaanottamaan tiedoksiantoja.

Tiedoksiantoon julkista hallintotehtävää hoitavalle yksityiselle sovelletaan, mitä edellä säädetään tiedoksiannosta yksityiselle.

10 luku

Tiedoksiannossa noudatettava menettely

59 §

Tavallinen tiedoksianto

Tavallinen tiedoksianto toimitetaan postitse kirjeellä vastaanottajalle.

Vastaanottajan katsotaan saaneen asiasta tiedon seitsemäntenä päivänä kirjeen lähettämisestä, jollei muuta näytetä. Asian katsotaan tulleen viranomaisen tietoon kuitenkin kirjeen saapumispäivänä.

60 §

Todisteellinen tiedoksianto

Tiedoksianto on toimitettava postitse saantitodistusta vastaan, jos se koskee velvoittavaa päätöstä, jonka tiedoksisaannista alkaa kulua muutoksenhakuaika tai muu vastaanottajan oikeuteen vaikuttava määräaika. Saantitodistusta voidaan käyttää myös, jos se on muusta syystä tarpeen asianosaisen oikeuksien turvaamiseksi. Saantitodistuksesta on käytävä ilmi tiedoksiannon toimittaja ja vastaanottaja sekä tiedoksisaannin ajankohta.

Asiakirja voidaan myös luovuttaa tiedoksiannon vastaanottajalle tai tämän edustajalle. Tiedoksiannosta on tällöin laadittava kirjallinen todistus, josta on käytävä ilmi tiedoksiannon toimittaja ja vastaanottaja sekä tiedoksiannon ajankohta.

Jos viranomaisen katsoo siihen olevan aihetta, tiedoksianto voidaan toimittaa haastetiedoksiantona. Haastetiedoksiannosta on soveltuvin osin voimassa, mitä siitä [oikeudenkäymiskaaren 11 luvussa](#) säädetään. Haastetiedoksiannon voi toimittaa myös valtion tai kunnan viranomaisen palveluksessa

Lakiosasto

7.9.2005

oleva virkamies tai viranhaltija, joka eri määräyksellä on oikeutettu toimittamaan haastetiedoksiantoja viranomaisen toimialaan kuuluvassa asiassa. Haastetiedoksiannon toimittajan esteellisyyteen sovelletaan tämän lain esteellisyyttä koskevia säännöksiä.

61 §

Sijaistiedoksianto

Jos todisteellisen tiedoksiannon vastaanottajaa tai tämän edustajaa ei tavoiteta, asiakirja voidaan luovuttaa suljettuna kirjeenä suostumusta vastaan:

- 1) vastaanottajan kanssa samassa taloudessa asuvalle viisitoista vuotta täyttäneelle henkilölle;
- 2) vastaanottajan työnantajalle tai työnantajan edustajalle;
- 3) jos vastaanottaja harjoittaa elinkeinoa pysyvässä toimipaikassa, tämän yrityksen palveluksessa olevalle henkilölle; taikka
- 4) vastaanottajana olevan yhteisön tai säätiön palveluksessa olevalle toimihenkilölle.

Sijaistiedoksiannosta on laadittava kirjallinen todistus, josta käy ilmi tiedoksiannon toimittaja ja kelle asiakirja on luovutettu sekä tiedoksiannon ajankohta. Jäljennös tiedoksiantotodistuksesta on viipymättä lähetettävä tiedoksiannon vastaanottajalle.

Tiedoksisaannin katsotaan tapahtuneen kolmantena päivänä sijaistiedoksiantoa koskevan tiedoksiantotodistuksen osoittamasta päivästä. Sijaistiedoksiantoa ei voida toimittaa, ellei tiedoksiannon vastaanottajan voida otaksua saavan asiakirjaa haltuunsa kohtuullisessa ajassa.

62 §

Yleistiedoksianto

Yleistiedoksiannossa asiakirja pidetään määrätyn ajan vastaanottajan nähtävillä viranomaisessa.

Asiakirjan nähtävillä asettamisesta on ilmoitettava virallisessa lehdessä ja sen lisäksi viranomaisen ilmoitustaululla tai sellaisessa sanomalehdessä, josta vastaanottajan voidaan otaksua parhaiten saavan tiedon. Ilmoituksesta on käytävä ilmi, mitä asia koskee sekä maininta siitä, missä ja mihin ajankohtaan saakka asiakirja pidetään nähtävillä.

Ilmoituksessa on todettava, että tiedoksisaannin katsotaan tapahtuneen seitsemäntenä päivänä ilmoituksen julkaisemisesta virallisessa lehdessä.

63 §

Tiedoksianto ulkomaille

Tiedoksianto toimitetaan ulkomaille tämän lain tai asianomaisen vieraan valtion lainsäädännön mukaan, jollei Suomea sitovista kansainvälisistä sopimuksista ja velvoitteista muuta johdu.

Jos ulkomaille tarkoitettua tiedoksiantoa ei saada toimitetuksi, asiakirja annetaan tiedoksi Suomessa yleistiedoksiannolla.

Lakiosasto

7.9.2005

IV OSA

ERINÄISET SÄÄNNÖKSET JA VOIMAANTULO

11 luku

Erinäiset säännökset

64 §

Hallintoasiasta aiheutuvat kulut ja todistelukustannukset

Hallintoasiassa kukin vastaa omista kuluistaan.

Hallintopäätöksen maksullisuudesta ja tiedoksiannosta aiheutuvista kustannuksista säädetään erikseen. Valtion varoista myönnettävästä oikeudellisesta avusta säädetään oikeusapulaissa ([257/2002](#)).

Todistajalle maksetaan korvaus noudattaen soveltuvin osin, mitä valtion varoista maksettavista todistelukustannuksista annetussa laissa ([666/1972](#)) säädetään. Korvaus maksetaan viranomaisen käytettävissä olevista varoista. Jos siihen on syytä, viranomainen voi velvoittaa asianosaisen kokonaan tai osaksi korvaamaan sille näistä varoista maksettavat korvaukset.

65 §

Tulkin ja kääntäjän esteellisyys

Tulkkina tai kääntäjänä ei saa käyttää henkilöä, joka on sellaisessa suhteessa asianosaiseen tai asiaan, että hänen luotettavuutensa voi tästä syystä vaarantua.

66 §

Hallintosopimusta koskeva riita

Hallintosopimusta koskeva riita käsitellään hallintoriita-asiana hallinto-oikeudessa siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään.

67 §

Hallinnolliset seuraamukset

Viranomainen voi tehostaa antamaansa kieltoa, veloitetta tai vaatimusta uhkasakolla, teettämishallalla taikka keskeyttämishallalla tai muulla hallinnollisella seuraamuksella siten kuin erikseen säädetään.

68 §

Tiedoksiannon edelleen toimittamisen laiminlyöntiä koskeva vahingonkorvausvastuu

Edellä 56 §:n 2 momentissa ja 57 §:n 2 momentissa tarkoitettu ilmoitusvelvollinen sekä 61 §:n 1 momentissa tarkoitettu sijaistiedoksiannon vastaanottaja on velvollinen korvaamaan ilmoittamatta jättämisestä tai asiakirjan toimittamatta jättämisestä taikka sen viivästyttämisestä aiheutuneen vahingon, sikäli kuin se laiminlyönnin laatuun ja muihin olosuhteisiin nähden harkitaan kohtuulliseksi.

Lakiosasto

7.9.2005

Viranomaisen on liitettävä tiedoksiannettavaan asiakirjaan ilmoitus edellä 1 momentissa tarkoitetun vastaanottajan toimittamisvelvollisuudesta tai ilmoitusvelvollisuudesta sekä sen laiminlyöntiin liittyvästä vahingonkorvausvastuusta.

69 §

Asiamiehen ja avustajan salassapitovelvollisuuden rikkominen

Rangaistus 13 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain [\(39/1889\)](#) 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava [rikoslain 40 luvun 5 §:n](#) mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

12 luku

Voimaantulo ja siirtymäsäännökset

70 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2004.

Tällä lailla kumotaan niihin myöhemmin tehtyine muutoksineen:

- 1) 6 päivänä elokuuta 1982 annettu hallintomenettelylaki [\(598/1982\)](#);
- 2) asiakirjain lähettamisestä 26 päivänä helmikuuta 1954 annettu laki [\(74/1954\)](#); ja
- 3) tiedoksiannosta hallintoasioissa 15 päivänä huhtikuuta 1966 annettu laki [\(232/1966\)](#).

71 §

Siirtymäsäännökset

Ennen tämän lain voimaantuloa vireille tulleisiin hallintoasioihin sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä. Uuteen käsittelyyn palautettuihin asioihin sovelletaan kuitenkin tämän lain säännöksiä. Tätä lakia sovelletaan lain voimaantulon jälkeen tehtäviin hallintosopimuksiin.

Muussa laissa tai asetuksessa oleva viittaus hallintomenettelylakiin, asiakirjain lähettamisestä annettuun lakiin tai tiedoksiannosta hallintoasioissa annettuun lakiin tarkoittaa tämän lain voimaantulon jälkeen viittausta tähän lakiin.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

[HE 72/2002](#), [HaVM 29/2002](#), EV 289/2002

Lakiosasto

7.9.2005

HALLINTOLAINKÄYTTÖLAKI 26.7.1996/586

* Ks. muutosehdotus [HE 112/2004](#).

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

I OSA

YLEISET SÄÄNNÖKSET

1 luku

Lain soveltamisala ja suhde muihin säännöksiin

1 §

Soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan lainkäyttöön yleisissä hallintotuomioistuimissa.

Tätä lakia sovelletaan myös, kun hallintoasiassa tehtyyn päätökseen haetaan muutosta valittamalla tai ylimääräisellä muutoksenhakukeinolla hallintoviranomaiselta tai muutoksenhakuasioita käsittelemään perustetulta lautakunnalta tai muulta tähän rinnastettavalta erityiseltä viranomaiselta.

2 § (6.6.2003/435)

Soveltamisalan rajoitukset

Tämän lain 37–50 §:ää sovelletaan ainoastaan tuomioistuimissa.

Muussa viranomaisessa sovelletaan suulliseen käsittelyyn, suulliseen lausumaan ja katselmukseen hallintolain ([434/2003](#)) 37, 38, 40 ja 42 §:ää.

3 §

Lain suhde muihin säännöksiin

Jos muussa laissa tai ennen tämän lain voimaantuloa annetussa asetuksessa on tästä laista poikkeavia säännöksiä, niitä sovelletaan tämän lain asemesta.

2 luku

Valitusoikeus ja valitusviranomainen

4 §

Valitusoikeus

Hallintoasiassa tehdystä päätöksestä saa valittaa sen mukaan kuin tässä laissa säädetään.

5 §

Päätöksen valituskelpoisuus

Päätöksellä, josta saa valittaa, tarkoitetaan toimenpidettä, jolla asia on ratkaistu tai jätetty tutkimatta.

Lakiosasto

7.9.2005

Valitusta ei saa tehdä hallinnon sisäisestä määräyksestä, joka koskee tehtävän tai muun toimenpiteen suorittamista.

[KHO:2003-T-546](#), [KHO:2002-T-1020](#)

6 §

Valittaja

Päätöksestä saa valittaa se, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa.

Viranomaisella on lisäksi valitusoikeus, jos laissa niin säädetään tai jos valitusoikeus on viranomaisen valvottavana olevan julkisen edun vuoksi tarpeen.

[KHO:2001-T-3107](#)

7 §

Valitus valtion hallintoviranomaisen päätöksestä

Valtioneuvoston ja ministeriön päätöksestä saa valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Valituksen saa tehdä sillä perusteella, että päätös on lainvastainen.

Valtioneuvoston alaisen viranomaisen päätöksestä saa valittaa hallinto-oikeuteen. [\(26.3.1999/433\)](#)

8 §

Valitus kunnallisen viranomaisen, Ahvenanmaan maakunnan viranomaisen ja kirkollisen viranomaisen päätöksestä

Valituksesta kunnallisen viranomaisen päätöksestä säädetään kuntalaissa [\(365/95\)](#).

Valituksesta Ahvenanmaan maakuntahallituksen ja sen alaisen viranomaisen sekä Ahvenanmaan kunnallisen viranomaisen päätöksestä säädetään Ahvenanmaan itsehallintolaissa [\(1144/91\)](#).

Valituksesta evankelis-luterilaisen kirkon sekä sen seurakunnan ja seurakuntayhtymän viranomaisen päätöksestä säädetään kirkkolaissa [\(1054/93\)](#). Valituksesta ortodoksisen kirkkokunnan ja sen seurakunnan viranomaisen päätökseen säädetään ortodoksisesta kirkkokunnasta annetussa laissa [\(521/69\)](#).

9 § [\(26.3.1999/433\)](#)

Valitus hallinto-oikeuden päätöksestä

Hallinto-oikeuden päätöksestä saa valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

10 §

Valitus muusta päätöksestä

Oikeudesta valittaa muusta kuin 7-9 §:ssä tarkoitettusta päätöksestä säädetään erikseen.

11 §

Valitusviranomaisen alistusasiassa

Lakiosasto

7.9.2005

Alistettavassa asiassa valitetaan samalle viranomaiselle, jolle päätös alistetaan.

12 § ([26.3.1999/433](#))

Toimivaltainen hallinto-oikeus

Valitus tehdään sille hallinto-oikeudelle, jonka tuomiopiirissä on sen viranomaisen toimialue, jonka päätöksestä valitetaan. Jollei tätä perustetta voida käyttää, valitus tehdään sille hallinto-oikeudelle, jonka tuomiopiirissä päätöksen tehneen viranomaisen päätoimipaikka sijaitsee tai, jollei tätäkään perustetta voida käyttää, sille hallinto-oikeudelle, jonka tuomiopiirissä päätös on tehty.

Poiketen siitä, mitä 1 momentissa säädetään, sellaisen viranomaisen päätöksestä, jonka toimialueena on koko maa, valitus tehdään sille hallinto-oikeudelle, jonka tuomiopiiriin päätös olennaisimmin liittyy sen vuoksi, että tässä tuomiopiirissä sijaitsee pääosa päätöksessä tarkoitettusta alueesta tai kiinteistöstä taikka sen henkilön kotikunta tai sen yhteisön kotipaikka, johon päätös pääosin liittyy.

Jos asiassa ei ole toimivaltaista hallinto-oikeutta 1 ja 2 momentin perusteella, valitus tehdään Helsingin hallinto-oikeudelle.

13 §

Valitusoikeuden rajoittaminen

Laissa säädetään erikseen siitä, milloin 7-9 §:ssä tarkoitettun viranomaisen päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla tai milloin valittamiseen korkeimmalle hallinto-oikeudelle tarvitaan valituslupa.

3 luku

Valitusosoitus

14 §

Valitusosoituksen liittäminen päätökseen

Päätökseen, josta saa valittaa, on liitettävä valitusosoitus.

Valitusosoituksessa on mainittava:

- 1) valitusviranomainen;
- 2) viranomainen, jolle valituskirjelmä on toimitettava; sekä
- 3) valitusaika ja mistä se lasketaan.

Valitusosoituksessa on selostettava säännökset valituskirjelmän sisällöstä ja liitteistä sekä valituksen perille toimittamisesta.

Jos asiassa tarvitaan valituslupa, valitusosoituksessa on mainittava myös siitä sekä valituslupaa koskeva lainkohta ja perusteet, joilla valituslupa voidaan myöntää.

15 §

Ilmoitus valituskiellosta

Jos valittaminen on kielletty erityisen säännöksen perusteella, päätöksessä on ilmoitettava valituskiellosta. Ilmoituksessa on mainittava, mihin säännökseen kiello perustuu.

Lakiosasto

7.9.2005

16 §**Valitusosoituksen korjaaminen**

Jos valitusosoitusta ei ole annettu tai siinä on virheellisesti ilmoitettu, että päätöksestä ei saa valittaa, viranomaisen on annettava uusi lainmukainen valitusosoitus.

Jos valitusosoitus on muuten kuin 1 momentissa tarkoitettulla tavalla virheellinen, viranomaisen on annettava uusi valitusosoitus, jos sitä pyydetään valitusosoituksessa mainitussa tai säädetyssä valitusajassa.

Valitusaika luetaan siitä, kun uusi valitusosoitus on annettu tiedoksi.

4 luku**Puhevallan käyttäminen****17 §** ([1.4.1999/446](#))**Yleissäännös vajaavaltaisen puhevallasta**

Vajaavaltaisen puolesta käyttää puhevaltaa hänen edunvalvojansa, huoltajansa tai muu laillinen edustajansa, jollei jäljempänä tässä luvussa toisin säädetä.

18 §**Vajaavaltaisen oikeus käyttää puhevaltaa**

Vajaavaltaisella on oikeus käyttää yksinään puhevaltaa sellaista tuloa tai varallisuutta koskevassa asiassa, jota hänellä on oikeus vallita.

Vajaavaltainen, joka on täyttänyt 18 vuotta, käyttää itse yksin puhevaltaansa henkilöään koskevassa asiassa, jos hän kykenee ymmärtämään asian merkityksen. ([1.4.1999/446](#))

Alaikäisellä, joka on täyttänyt 15 vuotta, ja hänen huoltajallaan tai muulla laillisella edustajallaan on kummallakin oikeus erikseen käyttää puhevaltaa asiassa, joka koskee alaikäisen henkilöä tai henkilökohtaista etua tai oikeutta.

18 a § ([1.4.1999/446](#))**Edunvalvojan oikeus käyttää puhevaltaa**

Edunvalvoja, joka on määrätty täysivaltaiselle, käyttää päämiehensä ohella itsenäisesti puhevaltaa asioissa, jotka kuuluvat hänen tehtäviinsä. Jos edunvalvoja ja hänen päämiehensä ovat puhevaltaa käyttäessään eri mieltä, päämiehen kanta on ratkaiseva, jos hän kykenee ymmärtämään asian merkityksen.

Jos päämiehen toimintakelpoisuutta on rajoitettu muulla tavoin kuin vajaavaltaiseksi julistamalla, edunvalvoja käyttää yksin päämiehen puhevaltaa asiassa, josta päämiehellä ei ole oikeutta päättää. Edunvalvoja ja hänen päämiehensä käyttävät kuitenkin yhdessä puhevaltaa asiassa, josta heidän tulee yhdessä päättää.

19 § ([1.4.1999/446](#))**Päämiehen ja edunvalvojan tai huoltajan kuuleminen**

Lakiosasto

7.9.2005

Edunvalvojan, huoltajan tai muun laillisen edustajan käyttäessä puhevaltaa on kuultava päämiestä ja päämiehen käyttäessä puhevaltaa edunvalvojaa, huoltajaa tai muuta laillista edustajaa, jos kuuleminen on tarpeen päämiehen edun vuoksi tai asian selvittämiseksi.

19 a § ([1.4.1999/446](#))

Edunvalvojan määrääminen oikeudenkäyntiä varten

Jos asianosainen sairauden, henkisen toiminnan häiriintymisen, heikentyneen terveydentilan tai muun vastaavan syyn vuoksi on kykenemätön valvomaan etuaan oikeudenkäynnissä, tuomioistuin, jossa oikeudenkäynti on vireillä, voi viran puolesta määrätä hänelle edunvalvojan oikeudenkäyntiä varten. Edunvalvojaan sovelletaan holhoustoimesta annetun lain ([442/1999](#)) säännöksiä.

Jollei tuomioistuin toisin päätä, edunvalvojan määräys on voimassa myös ylemmässä oikeusasteessa, jossa asia tulee vireille muutoksenhaun johdosta.

20 §

Asiamies ja avustaja

Asianosainen saa käyttää asiamiestä ja avustajaa. Asiamiehenä tai avustajana saa toimia asianajaja tai muu rehellinen ja muuten siihen toimeen sopiva ja kykenevä täysi-ikäinen henkilö, joka ei ole konkurssissa ja jonka toimintakelpoisuutta ei ole rajoitettu. Asiamiehenä tai avustajana ei kuitenkaan saa toimia se, joka on osallistunut asian käsittelyyn viranomaisessa tai on ollut siinä vastapuolen asiamiehenä tai avustajana. ([1.4.1999/446](#))

Asiamiehen, avustajan ja näiden apulaisen salassapitovelvollisuudesta on voimassa, mitä [oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 17 §:ssä](#) säädetään. Asiamieheen ja avustajaan sovelletaan lisäksi [oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 3 §:n](#) 2 momenttia ja 10 a §:ää.

21 §

Asiamiehen valtuutus

Asiamiehen on esitettävä valtakirja, jollei päämies ole valtuuttanut häntä suullisesti valitusviranomaisessa. Valtakirjan puuttuessa sen esittämiseen on tarvittaessa varattava tilaisuus, mikä ei kuitenkaan estä käsittelyn jatkamista tänä aikana. Asianajajan ja yleisen oikeusavustajan tulee esittää valtakirja ainoastaan, jos valitusviranomainen niin määrää.

Asiamies ei saa ilman päämiehen suostumusta siirtää toiselle henkilölle valtuutusta, joka on annettu nimetylle henkilölle.

II OSA

VALITUKSEN TEKEMINEN JA KÄSITTELY

5 luku

Valituksen tekeminen

22 §

Lakiosasto

7.9.2005

Valitusaika

Valitus on tehtävä 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Valitusaikaa laskettaessa tiedoksisaantipäivää ei oteta lukuun.

23 §**Valituksen muoto ja sisältö**

Valitus tehdään kirjallisesti. Valituskirjelmässä, joka on osoitettava valitusviranomaiselle, on ilmoitettava:

- 1) päätös, johon haetaan muutosta;
- 2) miltä kohdin päätökseen haetaan muutosta ja mitä muutoksia siihen vaaditaan tehtäväksi; sekä
- 3) perusteet, joilla muutosta vaaditaan.

Jos asiassa tarvitaan valituslupa, valituskirjelmässä on ilmoitettava, minkä vuoksi valituslupa tulisi myöntää.

24 §**Henkilö- ja osoitetiedot sekä allekirjoitus**

Valituskirjelmässä on ilmoitettava valittajan nimi ja kotikunta. Jos valittajan puhevaltaa käyttää hänen laillinen edustajansa tai asiamiehensä tai jos valituksen laatijana on joku muu henkilö, valituskirjelmässä on ilmoitettava myös tämän nimi ja kotikunta.

Valituskirjelmässä on lisäksi ilmoitettava postiosoite ja puhelinnumero, joihin asiaa koskevat ilmoitukset valittajalle voidaan toimittaa.

Valittajan, laillisen edustajan tai asiamiehen on allekirjoitettava valituskirjelmä.

25 §**Valituskirjelmän liitteet**

Valituskirjelmään on liitettävä:

- 1) päätös, johon haetaan muutosta valittamalla, alkuperäisenä tai jäljennöksenä;
- 2) todistus siitä, minä päivänä päätös on annettu tiedoksi, tai muu selvitys valitusajan alkamisen ajankohdasta; sekä
- 3) asiakirjat, joihin valittaja vetoaa vaatimuksensa tueksi, jollei niitä ole jo aikaisemmin toimitettu viranomaiselle.

Asiamiehen on liitettävä valituskirjelmään valtakirja sen mukaan kuin 21 §:ssä säädetään.

26 §**Valituskirjelmän toimittaminen viranomaiselle**

Valituskirjelmä on toimitettava valitusajan kuluessa valitusviranomaiselle.

Lakiosasto

7.9.2005

Jos valituskirjelmä on erityisen säännöksen nojalla toimitettava muulle viranomaiselle kuin valitusviranomaiselle, mutta se on toimitettu valitusajan kuluessa valitusviranomaiselle, valitusta ei tämän vuoksi jätetä tutkimatta.

Suljetussa laitoksessa oleva henkilö voi antaa valituskirjelmän valitusajan kuluessa myös laitoksen johtajalle. Tämän on toimitettava valitus viipymättä valitusviranomaiselle tai, jos valituskirjelmä on erityisen säännöksen nojalla toimitettava muulle viranomaiselle, tälle viranomaiselle.

27 §

Valituksen muuttaminen

Valittaja saa valitusajan päättymisen jälkeen esittää vireillä olevassa asiassa ainoastaan sellaisen uuden vaatimuksen, joka perustuu olosuhteiden muutokseen tai valitusajan päättymisen jälkeen valittajan tietoon tulleeseen seikkaan. Valittaja saa vaatia myös täytäntöönpanon kieltämistä tai tehdä muun sivuvaatimuksen.

Valittaja saa valitusajan päättymisen jälkeen esittää uusia perusteita vaatimuksensa tueksi, jollei asia sen johdosta muutu toiseksi.

28 §

Täydennysmenettely

Jos valitus on puutteellinen, valittajalle on varattava tilaisuus täydentää sitä, jollei täydentäminen ole asian käsittelyn kannalta tarpeetonta.

Valittajalle on annettava valituksen täydentämistä varten kohtuullinen määräaika ja samalla ilmoitettava, millä tavoin valitus on puutteellinen.

29 §

Asian siirto

Jos valitus on ilmeisestä erehdyksestä tai tietämättömyydestä pantu vireille viranomaisessa, jonka toimivaltaan sen käsittely ei kuulu, viranomaisen voi siirtää valituksen toimivaltaiselle viranomaiselle. Jos kysymys toimivaltaisesta viranomaisesta on ilmeisen selvä, valituksen tutkimatta jättämisestä ei tarvitse tehdä päätöstä. Siirrosta on ilmoitettava valittajalle.

Säädettyä määräaika katsotaan noudatetun, jos valituskirjelmä on saapunut valitusajan kuluessa oikealle viranomaiselle.

30 §

Virheellisen valitusosoituksen vaikutus

Jos valitus on puuttuneen tai virheellisen valitusosoituksen vuoksi tehty väärää menettelyä noudattaen, valitusta ei tämän vuoksi jätetä tutkimatta.

Jos valitus on 1 momentissa mainitusta syystä pantu vireille väärässä viranomaisessa tai valituskirjelmä on toimitettu väärälle viranomaiselle, viranomaisen on siirrettävä valituskirjelmä oikealle viranomaiselle. Siirrosta on ilmoitettava valittajalle.

[KHO:2002-T-1868](#)

Lakiosasto

7.9.2005

Valituksen vaikutus päätöksen täytäntöönpanoon**31 §****Päätöksen täytäntöönpanokelpoisuus**

Päätöstä, johon saa hakea muutosta valittamalla, ei saa panna täytäntöön ennen kuin se on saanut lainvoiman.

Päätös voidaan kuitenkin panna täytäntöön lainvoimaa vailla olevana, jos laissa tai asetuksessa niin säädetään tai jos päätös on luonteeltaan sellainen, että se on pantava täytäntöön heti, tai jos päätöksen täytäntöönpanoa ei yleisen edun vuoksi voida lykätä

Jos asiassa tarvitaan valituslupa, valitus ei estä täytäntöönpanoa.

32 §**Valitusviranomaisen määräys täytäntöönpanosta**

Kun valitus on tehty, valitusviranomainen voi kieltää päätöksen täytäntöönpanon tai määrätä sen keskeytettäväksi tai antaa muun täytäntöönpanoa koskevan määräyksen.

Asian käsittelyn lopettavassa päätöksessään valitusviranomaisen on tarvittaessa lausuttava täytäntöönpanoa koskevan määräyksen voimassaolosta. Jos päätöksestä saa valittaa, siinä voidaan määrätä, että täytäntöönpanoa koskeva määräys on voimassa, kunnes päätös on lainvoimainen tai ylempi valitusviranomainen määrää toisin.

Jos valitusviranomainen päätöksen kumotessaan palauttaa tai siirtää asian uudelleen käsiteltäväksi, se voi samalla määrätä, että kumottua päätöstä on edelleen noudatettava, kunnes asia ratkaistaan tai sitä käsittelevä viranomainen määrää toisin.

7 luku**Asian käsittely ja selvittäminen****33 §****Asian selvittäminen**

Valitusviranomaisen on huolehdittava siitä, että asia tulee selvitettyksi, ja tarvittaessa osoitettava asianosaiselle tai päätöksen tehneelle hallintoviranomaiselle, mitä lisäselvitystä asiassa tulee esittää.

Valitusviranomaisen on hankittava viran puolesta selvitystä siinä laajuudessa kuin käsittelyn tasa-puolisuus, oikeudenmukaisuus ja asian laatu sitä vaativat.

34 §**Asianosaisen kuuleminen**

Asianosaiselle on ennen asian ratkaisemista varattava tilaisuus antaa selityksensä muiden tekemistä vaatimuksista ja sellaisista selvityksistä, jotka voivat vaikuttaa asian ratkaisuun.

Asian saa ratkaista asianosaista kuulematta, jos vaatimus jätetään tutkimatta tai hylätään heti tai jos kuuleminen on muusta syystä ilmeisen tarpeetonta.

Lakiosasto

7.9.2005

Rajoituksista asianosaisen oikeuteen saada tieto viranomaisen asiakirjasta, joka ei ole julkinen, säädetään erikseen.

35 §

Määräaika selityksen antamiseen

Asianosaiselle on varattava kohtuullinen määräaika selityksen antamiseen. Samalla hänelle on ilmoitettava, että asia voidaan ratkaista määräajan jälkeen, vaikka selitystä ei ole annettu.

36 §

Viranomaisen lausunto

Valitusviranomaisen on hankittava lausunto siltä hallintoviranomaiselta, joka on tehnyt asiassa päätöksen, jollei se ole tarpeetonta.

Selvityksen hankkimiseksi voidaan pyytää lausunto myös muulta kuin 1 momentissa tarkoitettulta viranomaiselta.

Lausunnon antamiselle on asetettava määräaika.

37 §

Suullisen käsittelyn toimittaminen

Asian selvittämiseksi toimitetaan tarvittaessa suullinen käsittely. Siinä voidaan kuulla asianosaisia, 36 §:ssä tarkoitettua viranomaista, todistajia ja asiantuntijoita sekä vastaanottaa muuta selvitystä.

Suullista käsittelyä voidaan rajoittaa siten, että se koskee ainoastaan osaa asiasta, asianosaisten käsitysten selvittämistä tai suullisen todistelun vastaanottamista, tai muulla vastaavalla tavalla.

38 §

Suullinen käsittely asianosaisen pyynnöstä

Hallinto-oikeuden on toimitettava suullinen käsittely, jos yksityinen asianosainen pyytää sitä. Sama koskee korkeinta hallinto-oikeutta sen käsitellessä valitusta hallintoviranomaisen päätöksestä. Asianosaisen pyytämä suullinen käsittely voidaan jättää toimittamatta, jos vaatimus jätetään tutkimita tai hylätään heti tai jos suullinen käsittely on asian laadun vuoksi tai muusta syystä ilmeisen tarpeeton. ([26.3.1999/433](#))

Mitä 1 momentissa säädetään, ei sovelleta, jos suullista käsittelyä pyytäneen asianosaisasema perustuu kunnan tai muun yhteisön jäsenyyteen.

Jos asianosainen pyytää suullisen käsittelyn toimittamista, hänen on ilmoitettava, minkä vuoksi sen toimittaminen on tarpeen ja mitä selvitystä hän esittäisi suullisessa käsittelyssä.

[KKO:2003:35](#), [KHO:2001-T-3101](#)

39 §

Todistajan kuuleminen

Suullisessa käsittelyssä voidaan kuulla todistajana henkilöä, jonka asianosainen tai päätöksen tehnyt hallintoviranomainen nimeää tai jonka kuulemista valitusviranomainen pitää tarpeellisena. Jos asias-

Lakiosasto

7.9.2005

sa vedotaan yksityisluonteiseen kirjalliseen todistajankertomukseen, todistajaa kuullaan suullisesti, jollei se ole tarpeetonta tai siihen ole erityistä estettä.

Asianosaista voidaan kuulla totuusvakuutuksen nojalla sellaisista seikoista, joilla on erityistä merkitystä ratkaistaessa asiaa.

Todistajan kuulemisesta on muuten soveltuvin osin voimassa, mitä [oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 18-39 §](#):ssä säädetään, ja asianosaisen kuulemisesta totuusvakuutuksen nojalla, mitä saman luvun 62-65 §:ssä säädetään.

[KHO:2003-T-756](#)

40 §

Asiantuntijan kuuleminen

Valitusviranomainen voi hankkia erityistä asiantuntemusta vaativasta kysymyksestä lausunnon yksityiseltä asiantuntijalta noudattaen soveltuvin osin, mitä [oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 46 §:n 2 momentissa](#), 47 ja 48 sekä 49-52 §:ssä säädetään.

Jos asianosainen nojautuu asiantuntijaan, joka ei ole valitusviranomaisen määräämä, tästä on voimassa, mitä todistajasta säädetään.

41 §

Katselmus

Asian selvittämiseksi voidaan toimittaa katselmus. Katselmuksesta on soveltuvin osin voimassa, mitä tässä laissa säädetään suullisesta käsittelystä.

42 §

Asiakirjan ja esineen esittäminen

Asiakirjan ja esineen esittämisestä valitusviranomaiselle on soveltuvin osin voimassa, mitä [oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 11 b-14 §](#):ssä sekä 15 §:n 2 ja 3 momentissa säädetään kirjallisesta todisteesta ja saman luvun 57 §:n 1 momentissa säädetään esineen tuomisesta oikeuteen katsastettavaksi.

8 luku

Täydentäviä säännöksiä asian käsittelystä

43 §

Kutsu suulliseen käsittelyyn

Valitusviranomaisen on kutsuttava suulliseen käsittelyyn asianosaiset, päätöksen tehneen hallintoviranomaisen edustaja ja ne muut henkilöt, joiden läsnäoloa se pitää tarpeellisena. Jos suullista käsittelyä on rajoitettu 37 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla, kutsumatta voidaan jättää ne asianosaiset, joiden läsnäolo on tämän vuoksi ilmeisen tarpeetonta.

Asianosainen tai hänen laillinen edustajansa kutsutaan suulliseen käsittelyyn uhalla, että poissaolo ei estä asian käsittelyä ja ratkaisemista. Hänet voidaan kutsua saapumaan henkilökohtaisesti suulliseen käsittelyyn, jos se on tarpeellista asian selvittämisen kannalta. Tällöin voidaan asettaa sakon uhka.

Lakiosasto

7.9.2005

Edellä 1 momentissa tarkoitettujen henkilöiden samoin kuin todistajan ja asiantuntijan kutsumisesta suulliseen käsittelyyn huolehtii valitusviranomainen noudattaen, mitä tiedoksiannosta hallintolaissa säädetään. Asianosainen voidaan kutsua suulliseen käsittelyyn myös lähettämällä kutsu asianosaiselle postitse tämän tuomioistuimelle ilmoittamaan osoitteeseen. ([6.6.2003/435](#))

44 §

Asianosaisen poissaolo

Jos asianosainen tai hänen laillinen edustajansa, joka on sakon uhalla kutsuttu saapumaan suulliseen käsittelyyn henkilökohtaisesti, ei noudata kutsua tai asettaa asiamiehen sijaansa, valitusviranomaisen on, jos se edelleen pitää asianomaisen henkilökohtaista läsnäoloa välttämättömänä, tuomittava uhkasakko maksettavaksi ja asetettava uusi korkeampi sakon uhka. Uhkasakkoa ei tuomita maksettavaksi, jos asia käsitellään ja ratkaistaan asianomaisen poissaolosta huolimatta.

Jos asianosaisen tai hänen laillisen edustajansa poissaolon esitetään tai tiedetään aiheutuneen laillisesta esteestä tai jos on aihetta otaksua hänellä olevan sellaisen esteen, käsittely on peruutettava tai lykättävä. Asianosaista tai hänen laillista edustajaansa ei tällöin saa tuomita henkilökohtaisen saapumisen noudattamatta jättämisen varalta asetettuun uhkasakkoon, ellei ennen asian käsittelyn päättymistä käy selville, ettei laillista estettä ollutkaan.

45 §

Pöytäkirja

Suullisessa käsittelyssä pidetään pöytäkirjaa, johon merkitään käsittelyyn osallistuneet henkilöt, asia ja muut sellaiset tiedot sekä käsittelyssä esitetyt vaatimukset, tehdyt päätökset ja selostus muusta käsittelyn kulusta.

46 §

Äänittäminen

Todistajan, asiantuntijan ja totuusvakuutuksen nojalla kuultavan asianosaisen kuuleminen on äänitettävä.

Jos äänittäminen ei ole mahdollista tai jos se on lausuman lyhyiden vuoksi ilmeisesti tarpeetonta, pöytäkirjaan on sanatarkasti merkittävä, mitä asiassa on kerrottu. Pöytäkirjattu suullinen lausuma on heti luettava ja pöytäkirjaan on merkittävä lausuman antajan ilmoitus siitä, onko lausuma merkitty oikein pöytäkirjaan.

47 §

Äänite

Äänitetty lausuma on saatettava kirjalliseen muotoon, jos valitusviranomainen tai, jos sen päätöksen on haettu muutosta, muutoksenhakuviranomainen katsoo sen tarpeelliseksi. Äänitteestä voidaan valmistaa jäljennös tai se voidaan saattaa kirjalliseen muotoon myös, jos asianosainen tai joku muu sitä pyytää.

Äänite on säilytettävä vähintään kuuden kuukauden ajan asian ratkaisemisesta. Jos asiassa on haettu muutosta valittamalla, äänite on kuitenkin säilytettävä, kunnes asia on lainvoimaisesti ratkaistu.

48 §

Kuuleminen virka-aputeitse

Lakiosasto

7.9.2005

Valitusviranomainen voi erityisestä syystä päättää, että todistajan tai asianosaisen 39 §:ssä tarkoitettun kuulemisen toimittaa se hallinto-oikeus tai käräjäoikeus, jossa häntä voidaan soveliaimmin kuulla. ([26.3.1999/433](#))

Todistajan ja asianosaisten kutsumisesta kuulemistilaisuuteen on vastaavasti voimassa, mitä heidän kutsumisestaan suulliseen käsittelyyn säädetään 43 §:ssä. Valitusviranomaisen on nimettävä ne asianosaiset, todistajat ja muut henkilöt, jotka on kutsuttava kuulemistilaisuuteen, sekä ilmoitettava, onko asianosaiset määrättävä henkilökohtaisesti saapumaan paikalle ja onko tällöin asetettava sakon uhka. Kutsumisesta huolehtii virka-apua antava tuomioistuin noudattaen, mitä tiedoksiannosta hallintolaissa säädetään. ([6.6.2003/435](#))

Asianosaisella on oikeus esittää kuultavalle kysymyksiä ja lausua käsityksensä tämän kertomuksen johdosta.

49 §

Todistajan kustannusten korvaaminen

Todistajalla on oikeus saada kohtuullinen korvaus tarpeellisista matka- ja toimeentulokustannuksista sekä taloudellisesta menetyksestä.

Valitusviranomaisen omasta aloitteestaan kutsumalle todistajalle samoin kuin valtion asianosaisena nimeämälle todistajalle maksetaan korvaus valtion varoista sen mukaan kuin valtion varoista maksettavista todistelukustannuksista erikseen säädetään.

Asianosaisen on suoritettava korvaus nimeämälleen todistajalle. Todistajalla on oikeus saada ennakolta korvaus matka- ja toimeentulokustannuksista. Ennakon suorittamisesta on soveltuvin osin voimassa, mitä [oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 40 §:n](#) 4 ja 5 momentissa säädetään.

Edellä 3 momentissa tarkoitettulle todistajalle, jonka on nimennyt muu asianosainen kuin valtio, voidaan maksaa korvaus valtion varoista, jos todistaminen on ollut tarpeen asian selvittämiseksi.

50 §

Muiden todistelukustannusten korvaaminen

Asiantuntijalle maksetaan kohtuullinen palkkio työstään ja korvaus tarpeellisista kuluistaan valtion varoista. Valitusviranomainen voi määrätä korvauksen tai jonkin osan siitä maksettavaksi ennakolta asiantuntijalle.

Kun joku muu kuin asianosainen on velvoitettu tuomaan valitusviranomaiseen asiakirja tai esine, noudatetaan siitä aiheutuvien kustannusten korvaamisessa vastaavasti, mitä 49 §:ssä säädetään todistajan kustannusten korvaamisesta.

9 luku

Päätöksenteko

51 §

Asian ratkaiseminen

Valitusviranomaisen on päätöksessään annettava ratkaisu asiassa esitettyihin vaatimuksiin. Valitusviranomaisen tulee harkita kaikkia esiin tulleita seikkoja ja päättää, mihin seikkoihin ratkaisu voidaan perustaa.

Lakiosasto

7.9.2005

Jos valitusta ei ole tehty määräajassa tai jos asian tai siinä esitetyn vaatimuksen ratkaisemiselle on muu este, valitus tai vaatimus jätetään tutkimatta.

52 §

Äänestäminen

Jos päätöksen tekemiseen osallistuvat jäsenet eivät ole ratkaisusta yksimielisiä, siitä on äänestettävä. Äänestyksessä voittaa mielipide, jota jäsenten enemmistö on kannattanut.

Äänten mennessä tasan voittaa mielipide, jota puheenjohtaja on kannattanut. Kurinpitoasiassa, rangaistuksenluonteista maksua koskevassa asiassa sekä päätettäessä tuomitsemisesta oikeudenkäynnin kulun turvaamiseksi tarkoitetun velvoitteen laiminlyönnin johdosta uhkasakkoon, sakkoon tai muuhun erityiseen seuraamukseen voittaa äänten mennessä tasan kuitenkin mielipide, joka on lievempi sille, johon seuraamus kohdistuu.

Äänestämisestä on muuten soveltuvin osin voimassa, mitä äänestämisestä yleisissä tuomioistuimissa säädetään.

53 §

Päätöksen perusteleminen

Päätös on perusteltava. Perusteluista on ilmentävä, mitkä seikat ja selvitykset ovat vaikuttaneet ratkaisuun ja millä oikeudellisella perusteella siihen on päädytty.

54 §

Päätöksen sisältö

Päätöksestä on käytävä ilmi:

- 1) valitusviranomaisen nimi ja päätöksen päiväys;
- 2) valittajan nimi ja päätös, josta valitetaan;
- 3) tarpeellisilta osiltaan selostus asian aikaisemman käsittelyn vaiheista;
- 4) selostus asianosaisten vaatimuksista ja tarpeellisilta osiltaan niiden perusteista;
- 5) tarpeellisilta osiltaan selostus asiassa annetuista selvityksistä;
- 6) päätöksen perustelut ja lopputulos; sekä
- 7) päätöksentekoon osallistuneiden henkilöiden nimet sekä, jos asiasta on äänestetty tai esittelijä on ilmoittanut eriävän mielipiteensä, ilmoitus siitä, jolloin eriävät mielipiteet on liitettävä päätökseen.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu selostus voidaan kokonaan tai osittain korvata liittämällä päätökseen kokonaan tai tarpeellisilta osin jäljennös alemman viranomaisen päätöksestä, vireillepanoasiakirjasta tai muusta asiakirjasta, jos päätöksen selvyys ei siitä vaarannu.

55 § (6.6.2003/435)

Päätöksen ja muun asiakirjan tiedoksianto

Päätös, jonka tiedoksiannosta alkaa kuluva valitusaika tai muu asianosaisten oikeuteen vaikuttava määräaika, annetaan tiedoksi todisteellisesti siten kuin hallintolain 60 §:ssä säädetään. Todisteellista

Lakiosasto

7.9.2005

tiedoksiantotapaa voidaan käyttää myös, jos se on muusta syystä tarpeen asianosaisen oikeuksien turvaamiseksi. Tiedoksiannosta ulkomaille säädetään hallintolain 63 §:ssä.

Asiakirjojen tiedoksiantoon sovelletaan muutoin, mitä siitä hallintolaissa säädetään. Asiakirja voidaan antaa tiedoksi yleistiedoksiannolla kuitenkin ainoastaan, jos tiedoksiantoa ei muulla tavoin voida toimittaa.

Päätöksen ja muun asiakirjan sähköisestä tiedoksiannosta säädetään sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetussa laissa ([13/2003](#)).

10 luku

Päätöksen korjaaminen

56 §

Kirjoitusvirheen korjaaminen

Valitusviranomaisen on korjattava päätöksessään oleva kirjoitus- tai laskuvirhe tai muu niihin verrattava selvä virhe. Virhettä ei kuitenkaan saa korjata, jos korjaaminen johtaa asianosaiselle kohuttomaan tulokseen.

Monijäsenisessä valitusviranomaisessa virheen korjaamisesta voi päättää myös asian käsitelleen istunnon puheenjohtaja tai hänen estyneenä ollessaan valitusviranomaisen lainoppinut jäsen.

57 §

Korjaamismenettely

Jos korjattavasta päätöksestä on valitettu, asian käsiteltäväksi ottamisesta on ilmoitettava ja siinä tehty päätös toimitettava valitusviranomaiselle.

Virheen korjaamista käsitellessään valitusviranomainen voi kieltää päätöksensä täytäntöönpanon tai määrätä sen keskeytettäväksi.

Korjaamisesta on tehtävä merkintä päätöksen tallekappaleeseen ja asianosaiselle annettuun päätökseen. Jollei asianosaiselle annettua päätöstä saada takaisin, hänelle on annettava jäljennös korjatus- ta päätöksestä maksutta.

Päätöksestä, jolla valitusviranomainen ei ole hyväksynyt virheen korjaamista koskevaa vaatimusta, ei saa valittaa.

III OSA

MUU HALLINTOLAINKÄYTTÖ

11 luku

Ylimääräinen muutoksenhaku

58 §

Ylimääräiset muutoksenhakeinot

Lakiosasto

7.9.2005

Hallintoasiassa tehtyyn lainvoiman saaneeseen päätökseen saa hakea muutosta ylimääräisellä muutoksenhakukeinolla, joita ovat kantelu, menetetyn määräajan palauttaminen ja purku.

59 §

Kantelu

Päätös voidaan kantelun johdosta poistaa:

- 1) jos sille, jota asia koskee, ei ole annettu tilaisuutta tulla kuulluksi ja päätös loukkaa hänen oikeuttaan;
- 2) jos asiaa käsiteltäessä on tapahtunut muu menettelyvirhe, joka on voinut olennaisesti vaikuttaa päätökseen; tai
- 3) jos päätös on niin epäselvä tai puutteellinen, ettei siitä käy selville, miten asia on ratkaistu.

Päätöksestä ei saa kannella, jos siitä voidaan samalla perusteella tehdä perustevalitus.

60 §

Kantelun tekeminen

Kantelu tehdään sille viranomaiselle, jolle päätöksestä tämän tai muun lain taikka asetuksen nojalla säännönmukaisesti valitetaan. Jollei tällaista viranomaista ole, kantelu tehdään korkeimmalle hallinto-oikeudelle.

Kantelu on tehtävä 59 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettussa tapauksessa kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun kantelija sai tiedon päätöksestä, ja 59 §:n 1 momentin 2 kohdassa mainitun seikan perusteella samassa ajassa siitä, kun päätös sai lainvoiman.

61 §

Menetetyn määräajan palauttaminen

Menetetty määräaika voidaan palauttaa sille, joka laillisen esteen tai muun erittäin painavan syyn vuoksi ei ole voinut määräajassa:

- 1) panna vireille lakiin tai asetukseen perustuvaa rahasuoritusta julkisista varoista tarkoittavaa hakemusta;
- 2) hakea muutosta päätökseen; tai
- 3) ryhtyä muuhun toimenpiteeseen hallintomenettelyssä tai hallintolainkäyttömenettelyssä.

[KHO:2001-T-2862](#)

62 §

Menetetyn määräajan palauttamisen hakeminen

Menetetyn määräajan palauttamista haetaan korkeimmalta hallinto-oikeudelta.

Milloin hakemuksen tueksi esitetään laillinen este, hakemus on tehtävä 30 päivän kuluessa esteen lakkaamisesta.

Lakiosasto

7.9.2005

Menetetyn määräajan palauttamista on haettava viimeistään vuoden kuluessa siitä, kun määräaika päättyi. Erityisen painavista syistä määräaika voidaan palauttaa sen jälkeenkin.

[KHO:2002-T-2061](#)

63 §

Purku

Päätös voidaan purkaa:

- 1) jos asiassa on tapahtunut menettelyvirhe, joka on voinut olennaisesti vaikuttaa päätökseen;
- 2) jos päätös perustuu ilmeisesti väärään lain soveltamiseen tai erehdykseen, joka on voinut olennaisesti vaikuttaa päätökseen; tai
- 3) jos asiaan on tullut sellaista uutta selvitystä, joka olisi olennaisesti voinut vaikuttaa päätökseen, eikä hakijasta johdu, että uutta selvitystä ei ole aikanaan esitetty.

Päätöstä ei saa purkaa, ellei se loukkaa yksityisen oikeutta tai julkisen edun katsota vaativan päätöksen purkamista.

Purkua ei saa hakea, jos päätöksestä voidaan samalla perusteella tehdä perustevalitus tai kantelu.

64 §

Purun hakeminen

Päätöksen purkua haetaan korkeimmalta hallinto-oikeudelta. Korkeimmassa hallinto-oikeudessa viireillä olevan asian ratkaisemisen yhteydessä voidaan siihen liittyvä päätös purkaa ilman hakemusta tai esitystä.

Purkua on haettava viiden vuoden kuluessa siitä, kun päätös sai lainvoiman. Samassa ajassa on suoritettava purku ilman hakemusta tai esitystä. Erityisen painavista syistä voidaan päätös purkaa määräajan jälkeenkin.

65 §

Muutoksenhakukirjelmä

Ylimääräinen muutoksenhaku on tehtävä kirjallisesti.

Muutoksenhakukirjelmässä, joka on osoitettava asian ratkaisevalle viranomaiselle, on ilmoitettava vaatimus ja sen perusteet. Kirjelmään on liitettävä päätös, jota hakemus koskee, alkuperäisenä tai jäljennöksenä, sekä ne asiakirjat, joihin hakemus nojautuu.

Muutoksenhakukirjelmä on toimitettava hakemuksen ratkaisevalle viranomaiselle tai sille viranomaiselle, joka on tehnyt päätöksen.

66 §

Täytäntöönpanoa koskeva määräys

Ylimääräistä muutoksenhakua käsittelevä viranomainen voi antaa täytäntöönpanoa koskevan määräyksen noudattaen vastaavasti, mitä 32 §:ssä säädetään täytäntöönpanoa koskevasta valitusviranomaisen määräyksestä.

Lakiosasto

7.9.2005

67 §**Ylimääräiseen muutoksenhakuun annettava päätös**

Päätöksessä, jolla menetetty määräaika palautetaan, on samalla määrättävä, mitä hakijan on noudatettava palautettua määräaikaa käyttäessään.

Päätös voidaan purkaa tai kantelun johdosta poistaa kokonaisuudessaan tai tarpeellisilta kohdin. Jos asia on käsiteltävä uudelleen, se palautetaan asian ratkaisseelle viranomaiselle. Jollei tämä ole toimivaltainen, asia voidaan siirtää oikealle viranomaiselle.

Kantelun johdosta tai purkaessaan päätöksen viranomainen voi välittömästi oikaista päätöstä, jos asia havaitaan selväksi.

68 §**Valitusta koskevien säännösten soveltaminen ylimääräiseen muutoksenhakuun**

Menettelystä ylimääräisessä muutoksenhaussa on muuten soveltuvin osin voimassa, mitä tässä laissa säädetään valituksesta.

[KHO:2002-T-1177](#)

12 luku**Hallintoriita-asia ja muu hallintolainkäyttöasia****69 § [\(26.3.1999/433\)](#)****Hallintoriita-asia**

Julkisoikeudellista maksuvelvollisuutta tai muuta julkisoikeudellisesta oikeussuhteesta aiheutuvaa velvollisuutta tai oikeutta koskevan riidan samoin kuin hallintosopimusta koskevan riidan, johon haetaan viranomaisen ratkaisua muuten kuin muutoksenhakuteitse (*hallintoriita-asia*), käsittelee hallinto-oikeus. [\(6.6.2003/435\)](#)

Hakemus, jolla hallintoriita pannaan vireille, on toimitettava hallinto-oikeudelle. Hakemuskirjelmässä on mainittava toimenpide, jota vaaditaan, sekä vaatimuksen perusteet.

[KHO:2003-T-445](#)

70 § [\(26.3.1999/433\)](#)**Toimivaltainen hallinto-oikeus hallintoriita-asiassa**

Hallintoriita-asia käsitellään siinä hallinto-oikeudessa, jonka tuomiopiirissä sillä asianosaisella, johon tehty vaatimus kohdistuu, on kotipaikka. Jos vaatimus kohdistuu valtioon, kuntaan tai muuhun julkisoikeudelliseen oikeushenkilöön, asian käsittelee se hallinto-oikeus, jonka tuomiopiirissä tällaisen oikeushenkilön puhevaltaa käyttävän viranomaisen tai toimielimen toimipaikka sijaitsee.

Yksityisen henkilön valtioon kohdistama vaatimus saadaan käsitellä myös siinä hallinto-oikeudessa, jonka tuomiopiirissä on henkilön kotipaikka.

Jos hallintoriita-asiassa ei, sen mukaan kuin 1 ja 2 momentissa säädetään, ole toimivaltaista hallinto-oikeutta, asia käsitellään Helsingin hallinto-oikeudessa.

Lakiosasto

7.9.2005

71 §**Perustevalitus**

Veron tai maksun määräämisen tai maksuunpanon perusteesta tehtävästä valituksesta säädetään verojen ja maksujen perimisestä ulosottoin annetussa laissa ([367/61](#)).

72 §**Muu hallintolainkäytössä käsiteltävä asia**

Muu hallintolainkäytössä käsiteltävä asia kuin valitus, ylimääräinen muutoksenhaku tai hallintoriita- asia pannaan vireille toimittamalla vireillepanoa koskeva asiakirja sille viranomaiselle, jonka toimivaltaan asian ratkaiseminen kuuluu.

73 §**Valitusta koskevien säännösten soveltaminen**

Menettelystä tässä luvussa tarkoitettussa asiassa on muuten soveltuvin osin voimassa, mitä tässä laissa säädetään valituksesta.

IV OSA**ERINÄISET SÄÄNNÖKSET****13 luku****Oikeudenkäyntikulut****74 §****Korvausvelvollisuus**

Asianosainen on velvollinen korvaamaan toisen asianosaisen oikeudenkäyntikulut kokonaan tai osaksi, jos erityisesti asiassa annettu ratkaisu huomioon ottaen on kohtuutonta, että tämä joutuu pitämään oikeudenkäyntikulunsa vahinkonaan. Mitä tässä pykälässä ja 75 §:ssä säädetään asianosaisesta, voidaan soveltaa myös päätöksen tehneeseen hallintoviranomaiseen.

Harkittaessa julkisen asianosaisen korvausvelvollisuutta on otettava erityisesti huomioon, onko oikeudenkäynti aiheutunut viranomaisen virheestä.

Yksityistä asianosaista ei saa velvoittaa korvaamaan julkisen asianosaisen oikeudenkäyntikuluja, ellei yksityinen asianosainen ole esittänyt ilmeisen perusteetonta vaatimusta.

[KHO:2002-T-1405](#)

75 §**Muut säännökset kulujen korvaamisesta**

Lakiosasto

7.9.2005

Asianosaisen erityisestä korvausvelvollisuudesta on voimassa soveltuvin osin, mitä [oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 5 §](#):ssä säädetään, ja asianosaisen edustajan, asiamiehen sekä avustajan korvausvelvollisuudesta, mitä saman luvun 6 §:ssä säädetään.

Oikeudenkäyntikuluista on muuten soveltuvin osin voimassa, mitä [oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 7-16 §](#):ssä säädetään. [Oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 8 §:n](#) 2 momentissa tarkoitettu viivästyskorko määrätään kuitenkin siitä lähtien, kun kuukausi on kulunut päivästä, jona päätös on ollut asianosaisten saatavissa.

14 luku

Täydentävät säännökset

76 § ([1.6.2001/443](#))

Esteellisyys

Valitusasiaa käsittelevän henkilön esteellisyydestä sekä esteellisyyshäviön esittämisestä ja käsitte-lystä on soveltuvin osin voimassa, mitä tuomarin esteellisyydestä säädetään [oikeudenkäymiskaaren 13 luvussa](#).

Valitusasian käsittelyssä noudatetaan myös, mitä [oikeudenkäymiskaaren 1 luvun 6 §](#):ssä säädetään.

77 §

Tulkitseminen ja kääntäminen

Viranomaisen on huolehdittava tulkitsemisesta ja kääntämisestä, jos henkilö ei osaa viranomaisessa kielilain ([423/2003](#)) mukaan käytettävää kieltä taikka aisti- tai puhevian vuoksi ei voi tulla ymmär- retyksi ja:

- 1) asian aikaisemmassa käsittelyvaiheessa sitä käsitelleen viranomaisen on tullut huolehtia tulkitsemisesta tai kääntämisestä hallintolain 26 §:n 1 momentin tai muun säännöksen nojalla;
- 2) lainkäyttöasiaa käsittelevä viranomainen toimii ensi asteena asiassa, joka on tullut vireille viranomaisen aloitteesta; tai
- 3) henkilöä kuullaan suullisesti. ([6.6.2003/435](#))

Erityisestä syystä viranomainen voi huolehtia tulkitsemisesta ja kääntämisestä muussakin kuin 1 momentissa tarkoitettussa tapauksessa.

Tulkkina tai kääntäjänä ei saa käyttää henkilöä, joka on sellaisessa suhteessa asianosaiseen tai asi- aan, että hänen luotettavuutensa voi tästä syystä vaarantua.

Viranomaisen on huolehdittava siitä, että muiden pohjoismaiden kansalaiset saavat sen käsiteltävis- sä asioissa tarvittavan tulkitsemis- ja käännösavun.

78 §

Laillinen este

Laillisesta esteestä on voimassa, mitä [oikeudenkäymiskaaren 12 luvun](#) 28 ja 29 §:ssä säädetään.

Valitusviranomaiseen kutsutulle henkilölle toimitettavassa kutsussa on mainittava, että hänen on viipymättä ilmoitettava valitusviranomaiselle, jos hänelle tulee laillinen este.

Lakiosasto

7.9.2005

79 §**Valitus muusta kuin käsittelyn lopettavasta päätöksestä**

Erikseen valitetaan asian käsittelyn aikana tehdystä päätöksestä, jolla on:

- 1) määrätty todistajan tai muun henkilön oikeudesta korvaukseen tai korvausvelvollisuudesta;
- 2) kielletty asiaviestä tai avustajaa esiintymästä;
- 3) tuomittu oikeudenkäynnin kulun turvaamiseksi tarkoitetun velvoitteen laiminlyönnin johdosta uhkasakkoon, sakkoon tai muuhun erityiseen seuraamukseen;
- 4) annettu muutoksenhaunalaisen päätöksen täytäntöönpanoa koskeva määräys; tai
- 5) tuomittu käsittelyn häiritsemisestä tai muusta sellaisesta toiminnasta rangaistukseen.

Valitettaessa erikseen valitus ei estä käsittelyn aikana tehdyn päätöksen täytäntöönpanoa, ellei päätöksen tehnyt viranomainen tai siitä tehtyä valitusta käsittelevä viranomainen toisin päättä.

80 §**Järjestyksenpito**

Järjestyksenpidosta on voimassa, mitä [oikeudenkäymiskaaren 14 luvun 6 §:ssä](#) säädetään. Tuomioistuimessa sovelletaan lisäksi saman luvun 7 §:n rangaistussäännöstä.

15 luku**Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset****81 §****Voimaantulo**

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä joulukuuta 1996.

Tällä lailla kumotaan muutoksenhausta hallintoasioissa 24 päivänä maaliskuuta 1950 annettu laki (154/50) ja ylimääräisestä muutoksenhausta hallintoasioissa 1 päivänä huhtikuuta 1966 annettu laki (200/66) niihin myöhemmin tehtyine muutoksineen.

82 §**Siirtymäsäännös**

Tätä lakia ei sovelleta valitukseen eikä alistukseen, joka tehdään ennen tämän lain voimaantuloa annetusta päätöksestä, eikä tällaisen asian käsittelyyn valituksen johdosta ylemmässä valitusviranomaisessa.

Muussa laissa tai asetuksessa oleva viittaus muutoksenhausta hallintoasioissa annettuun lakiin tai ylimääräisestä muutoksenhausta hallintoasioissa annettuun lakiin tarkoittaa tämän lain voimaantulon jälkeen viittausta tähän lakiin.

[HE 217/95](#), [LaVM 5/96](#), EV 75/96

Muutossäädösten voimaantulo ja soveltaminen:

Lakiosasto

7.9.2005

26.3.1999/433:

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä marraskuuta 1999.

Lain 12 §:ää ei sovelleta valitukseen, joka tehdään ennen tämän lain voimaantuloa annetusta päätöksestä.

[HE 114/1998](#), LaVM 19/1998, EV 217/1998

1.4.1999/446:

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä joulukuuta 1999.

[HE 146/1998](#), LaVM 20/1998, EV 234/1998

1.6.2001/443:

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä syyskuuta 2001.

[HE 78/2000](#), [LaVM 6/2001](#), EV 33/2001

6.6.2003/435:

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2004.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

[HE 72/2002](#), [HaVM 29/2002](#), EV 289/2002

Lakiosasto

7.9.2005

VAKUUTUSOIKEUSLAKI 21.2.2003/132

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Vakuutusoikeuden tehtävä ja henkilöstö

1 §

Vakuutusoikeuden tehtävä

Vakuutusoikeus toimii toimeentuloturva-asioiden erityistuomioistuimena sen mukaan kuin siitä erikseen säädetään.

2 §

Jäsenet

Vakuutusoikeudessa on ylituomari sekä muina lakimiesjäseninä laamanneja ja vakuutusoikeustuomareita. Lakimiesjäsenenä voi olla myös esittelijä sen mukaan kuin valtioneuvoston asetuksella säädetään.

Vakuutusoikeudessa on lisäksi sivutoimisia lääkärijäseniä, työoloja tai yritystoimintaa tuntevia jäseniä sekä sotilasvamma-asioita tuntevia jäseniä.

Vakuutusoikeutta johtaa ja sen tuloksellisuudesta vastaa vakuutusoikeuden ylituomari.

3 §

Tuomareiden kelpoisuus ja nimittäminen

Ylituomarin, laamannin ja vakuutusoikeustuomarin nimittämisestä ja kelpoisuusvaatimuksista säädetään tuomareiden nimittämisestä annetussa laissa ([205/2000](#)).

4 §

Lääkärijäsenten kelpoisuus ja määrääminen

Lääkärijäsenen ja lääkärivarajäsenen tulee olla laillistettu lääkäri. Lääkärijäsenellä ja lääkärivarajäsenellä tulee olla suomen kielen hyvä suullinen ja kirjallinen taito sekä ruotsin kielen tyydyttävä suullinen ja kirjallinen taito. ([19.12.2003/1207](#))

Valtioneuvosto määrää vakuutusoikeuteen riittävän määrän lääkärijäseniä ja lääkärivarajäseniä oikeusministeriön esityksestä viideksi vuodeksi kerrallaan, kuitenkin enintään siihen asti, kunnes he saavuttavat 6 §:ssä säädetyn eroamisiän.

Lääkärijäsenten ja lääkärivarajäsenten määräämistä varten sosiaali- ja terveysministeriö tekee ehdotuksen oikeusministeriölle.

5 §

Muiden sivutoimisten jäsenten määrääminen

Valtioneuvosto määrää vakuutusoikeuteen riittävän määrän työoloja tai yritystoimintaa tuntevia sekä sotilasvamma-asioita tuntevia sivutoimisia jäseniä sekä heidän varajäseniään oikeusministeriön esityksestä viideksi vuodeksi kerrallaan, kuitenkin enintään siihen asti, kunnes he saavuttavat 6

Lakiosasto

7.9.2005

§:ssä säädetyn eroamisien. Tässä tarkoitettut sivutoimiset jäsenet ja heidän varajäsenensä tulee määrätä siten, että heidän keskuudessaan on riittävästi sekä suomen kielen taitoisia että ruotsin kielen taitoisia henkilöitä. ([19.12.2003/1207](#))

Heidän määräämistään varten tehdään ehdotukset oikeusministeriölle siten kuin 11 ja 12 §:ssä säädetään. Kussakin ehdotuksessa tulee olla kaksi kertaa niin monta ehdokasta kuin jäseniksi ja varajäseniksi tarvitaan.

Jäsenet ja heidän varajäsenensä määrätään, vaikka ehdotusta heidän määräämisekseen ei ole tehty valtioneuvoston asettamassa määräajassa tai ehdotus on tehty puutteellisena, jos ehdotusta ei pyynnöstä huolimatta ole tehty tai täydennetty.

6 §

Sivutoimisen jäsenen paikan vapautuminen ja eroamisikä

Jos lääkärijäsenen tai muun sivutoimisen jäsenen paikka vapautuu kesken toimikauden, määrätään seuraaja jäljellä olevaksi toimikaudeksi. Sivutoimisten jäsenten oikeudesta pysyä tehtävässään on muutoin voimassa, mitä tuomarin viran haltijoiden oikeudesta pysyä virassaan säädetään.

Lääkärijäsen ja muu sivutoiminen jäsen, lukuun ottamatta sotilasvamma-asioita tuntevia jäseniä, on velvollinen eroamaan täyttäessään 67 vuotta.

7 §

Tuomarinvala ja -vakuutus

Vakuutusosoikeuden jäsenen on ryhtyessään toimeensa vannottava tuomarinvala tai annettava tuomarinvakuutus siten kuin [oikeudenkäymiskaaren 1 luvun](#) 6 a ja 7 §:ssä säädetään, jollei hän ole vannonut valaa tai antanut vakuutusta aikaisemmin.

8 §

Esittelijät

Vakuutusosoikeuden esittelijöitä ovat kansliapäällikkö, asessori ja vakuutusosoikeussihteeri.

Myös vakuutusosoikeustuomari voi toimia asian esittelijänä. Vakuutusosoikeus voi määrätä esittelijäksi myös muun virkamiehen, jolla on soveltuva korkeakoulututkinto.

Kelpoisuusvaatimuksena kansliapäällikön, asessorin ja vakuutusosoikeussihteerin virkaan on oikeustieteen kandidaatin tutkinto.

Kansliapäällikön, asessorin ja vakuutusosoikeussihteerin nimittää vakuutusosoikeuden hallintoistunto. Vakuutusosoikeuden ylituomari voi kuitenkin nimittää kansliapäällikön, asessorin ja vakuutusosoikeussihteerin enintään kahden kuukauden määräajaksi.

2 luku

Asioiden käsittely vakuutusosoikeudessa

9 §

Vakuutusosoikeuden osastot

Vakuutusosoikeus toimii osastoihin jakautuneena.

Lakiosasto

7.9.2005

Osastoa johtaa ja sen tuloksellisuudesta vastaa vakuutusoikeuden laamanni.

10 §

Vakuutusoikeuden ratkaisukokoonpano

Lainkäyttöasiat ratkaistaan istunnossa, jossa on puheenjohtajana vakuutusoikeuden ylituomari, laamanni tai vakuutusoikeustuomari ja muina jäseninä kaksi lakimiesjäsentä.

Asian käsittelyyn osallistuu yhden lakimiesjäsenen sijasta lääkärijäsen, jos lääketieteellinen selvitys voi vaikuttaa asian ratkaisuun. Muiden sivutoimisten jäsenten osallistumisesta asian käsittelyyn säädetään 11 ja 12 §:ssä.

Muusta toimenpiteestä kuin lopullisesta pääasiaratkaisusta vakuutusoikeus voi päättää ilman sivutoimisia jäseniä.

11 §

Työoloja tai yritystoimintaa tuntevat jäsenet

Vakuutusoikeudessa osallistuu tässä pykälässä tarkoitettujen asioiden käsittelyyn kaksi työelämän ja työmarkkinoiden tai yritystoiminnan olosuhteita tuntevaa jäsentä. Heidät ja heidän varajäsenensä määrätään:

1) edustavimpien työnantaja- ja työntekijäjärjestöjen ehdotuksesta, kun on kysymys:

a) yksityisoikeudellisessa työsuhteessa olevien työeläkeasioista;

b) tapaturmavakuutus- tai sotilastapaturma-asioista; tai

c) työttömyyspäivärahasta, työmarkkinatuesta, työvoimapolitiittisesta koulutustuesta, koulutuspäivärahasta, aikuiskoulutustuesta, ylläpitokorvauksesta, vuorottelukorvauksesta, palkkaturvasta taikka siitä, että henkilön pääsy työttömyyskassan jäseneksi on eväTTY tai hänet on erotettu kassan jäsenyydestä;

2) kunnallisen työmarkkinalaitoksen ja kunnallisen pääsopimuksen 3 §:ssä tarkoitettujen pääsopijajärjestöjen ehdotuksesta, kun on kysymys kunnan palveluksessa olevien ansioeläkeasioista;

3) valtion työmarkkinalaitoksen ja valtion virkamiesten ja työntekijöiden edustavimpien keskusjärjestöjen ehdotuksesta, kun on kysymys valtion palveluksessa tai siihen rinnastettavassa palveluksessa olevien ansioeläkeasioista;

4) edustavimpien yrittäjäjärjestöjen ehdotuksesta, kun on kysymys yrittäjien ansioeläkeasioista; ja

5) edustavimpien maatalousyrittäjäjärjestöjen ehdotuksesta, kun on kysymys maatalousyrittäjien ja maatalousyrittäjien tehtäviin rinnastettavissa tehtävissä toimineiden ansioeläkeasioista tai tapaturmavakuutusasioista. ([21.12.2004/1228](#))

Edellä 1 momentin 1–3 kohdassa tarkoitetuissa asioissa käsittelyyn osallistuvista, mainitussa momentissa tarkoitetuista jäsenistä toisen tulee olla työnantajatahon ja toisen työntekijätahon ehdotuksesta määrätty jäsen.

12 §

Sotilasvamma-asioita tuntevat jäsenet

Lakiosasto

7.9.2005

Vakuutusosoikeudessa osallistuu sotilasvamman perusteella suoritettavaa korvausta ja asevelvollisen kuoltua suoritettavaa taloudellista tukea koskevien asioiden käsittelyyn kaksi korvauksensaajien oloja tuntevaa jäsentä tai yksi korvauksensaajien oloja tunteva jäsen ja yksi sotilasjäsen sen mukaan kuin asian laatu edellyttää. Korvauksensaajien oloja tuntevat jäsenet ja heidän varajäsenensä määrätään korvauksensaajien edustavimpien keskusjärjestöjen ehdotuksesta ja sotilasjäsenet puolustusministeriön ehdotuksesta.

13 §

Vahvennettu istunto ja täysistunto

Ylituomari tai laamanni voi siirtää asian tai siihen kuuluvan kysymyksen vahvennettuun istuntoon, jossa on puheenjohtajana ylituomari tai laamanni sekä jossa muina jäseninä ovat asiaa aikaisemmin käsitelleet jäsenet ja muut samalla osastolla toimivat vakuutusosoikeustuomarit ja osaston laamanni. Vahvennettu istunto on päätösvaltainen, kun vähintään kaksi kolmasosaa jäsenistä on läsnä.

Ylituomari voi siirtää asian tai siihen kuuluvan kysymyksen täysistuntoon, jossa on puheenjohtajana ylituomari sekä jossa muina jäseninä ovat vakuutusosoikeuden laamannit ja vakuutusosoikeustuomarit. Täysistuntoon osallistuu lääkärijäsen, jos lääketieteellinen selvitys voi vaikuttaa asian ratkaisuun. Muut sivutoimiset jäsenet osallistuvat täysistuntoon siten kuin 11 ja 12 §:ssä säädetään. Täysistunto on päätösvaltainen, kun vähintään kaksi kolmasosaa jäsenistä on läsnä.

Asian tai kysymyksen siirtämisestä vahvennettuun istuntoon tai täysistuntoon säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

14 §

Hallintoistunto

Siitä, mitkä hallinto- ja talousasiat käsitellään vakuutusosoikeuden istunnossa, säädetään valtioneuvoston asetuksella. Näitä asioita käsiteltäessä vakuutusosoikeuden puheenjohtajana on ylituomari ja muina jäseninä ovat vakinaiset laamannit ja vakuutusosoikeustuomarit, joista vähintään neljän tulee olla saapuvilla.

Muut kuin vakuutusosoikeuden istunnossa käsiteltävät hallinto- ja talousasiat ratkaisee ylituomari.

15 §

Määrääjäksi nimitetyn tuomarin osallistuminen asioiden käsittelyyn

Määrääjäksi nimitetty tuomari voi määrääjän päätyttyä edelleen osallistua jäsenenä sen asian käsittelyyn, jonka valmisteluun tai käsittelyyn hän on osallistunut aikana, joksi hänet on nimitetty.

16 §

Hallintolainkäyttölain soveltaminen

Asian käsittelyssä vakuutusosoikeudessa sovelletaan hallintolainkäyttölakia ([586/1996](#)), jollei erikseen toisin säädetä.

Mitä hallintolainkäyttölain 38 §:ssä säädetään suullisen käsittelyn toimittamisesta yksityisen asianosaisen pyynnöstä hallinto-oikeudessa, koskee suullisen käsittelyn toimittamista vakuutusosoikeudessa.

Lakiosasto

7.9.2005

17 §**Oikeudenkäynnin julkisuus**

Asian käsittelyyn vakuutusoikeudessa sovelletaan oikeudenkäynnin julkisuudesta annettua lakia ([945/1984](#)). Suullinen käsittely on toimitettava suljetuin ovin sellaisissa asioissa, joissa on säädetty salassapitovelvollisuus tai jotka vakuutusoikeus määrää käsiteltäviksi suljetuin ovin sillä perusteella, että julkisesta käsittelystä aiheutuisi asianosaiselle erityistä haittaa.

3 luku**Ylimääräinen muutoksenhaku****18 §****Päätöksen poistaminen**

Vakuutusoikeus voi poistaa lainvoimaisen päätöksen ja määrätä asian uudelleen käsiteltäväksi siten kuin siitä erikseen säädetään. Päätöksen poistamista on haettava viiden vuoden kuluessa siitä, kun päätös sai lainvoiman. Erityisen painavista syistä päätös voidaan poistaa määräajan jälkeenkin tehdystä hakemuksesta. Menettelystä päätöksen poistamisessa on muuten soveltuvin osin voimassa, mitä hallintolainkäyttölaissa säädetään valituksesta.

Päätöksen poistamista koskeva hakemusasia ratkaistaan vakuutusoikeuden kolmijäsenisessä kokouksessa.

19 §**Päätöksen purkaminen**

Korkein hallinto-oikeus voi purkaa vakuutusoikeuden päätöksen, jos asian käsittelyssä vakuutusoikeudessa on tapahtunut menettelyvirhe, joka on voinut olennaisesti vaikuttaa päätökseen. Päätöksen purkamisesta on tällöin muutoin voimassa, mitä siitä säädetään hallintolainkäyttölaissa.

Muutoin vakuutusoikeuden toimivaltaan kuuluvassa asiassa ei sovelleta hallintolainkäyttölain 11 luvun säännöksiä ylimääräisestä muutoksenhausta.

Päätöksen purkamista koskevia 1 momentin säännöksiä ei sovelleta päätökseen, johon voidaan hakea muutosta ylimääräisellä muutoksenhakukeinolla korkeimmalta oikeudelta.

4 luku**Erinäiset säännökset****20 §****Virkasyyte**

Vakuutusoikeuden ylituomaria, muuta jäsentä ja esittelijää syytetään virkarikoksesta Helsingin hovioikeudessa.

21 §**Vakuutusoikeuden oikeus saada tietoja ja virka-apua**

Lakiosasto

7.9.2005

Viranomaiset ja julkista tehtävää hoitavat yhteisöt sekä vakuutus- ja eläkelaitokset ovat salassapitosäännösten estämättä velvolliset pyynnöstä antamaan maksutta valitusasian käsittelyssä välttämättömiä tietoja sekä virka-apua vakuutusoikeudelle. Vastaava velvollisuus on myös laillistetulla lääkäriillä.

22 §

Tarkemmat säännökset ja määräykset

Tarkemmat säännökset tämän lain täytäntöönpanosta annetaan valtioneuvoston asetuksella.

Työskentelyn järjestämisestä vakuutusoikeudessa määrätään tarkemmin työjärjestyksessä, jonka vakuutusoikeus vahvistaa.

23 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä toukokuuta 2003.

Tällä lailla kumotaan vakuutusoikeudesta 17 päivänä tammikuuta 1958 annettu laki ([14/1958](#)) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

24 §

Siirtymäsäännökset

Jos muualla laissa tai asetuksessa viitataan vakuutusoikeudesta annetun lain säännöksiin, viittauksen katsotaan tämän lain voimaan tultua tarkoittavan viittausta tähän lakiin.

Päätöksen purkamista koskevia 19 §:n säännöksiä ei sovelleta ennen tämän lain voimaantuloa annettuun vakuutusoikeuden päätökseen.

[HE 101/2002](#), [LaVM 23/2002](#), EV 232/2002

Muutossäädösten voimaantulo ja soveltaminen:

19.12.2003/1207:

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2004.

Ennen tämän lain voimaantuloa määräajaksi määrätty lääkärijäsen ja lääkärivarajäsen sekä muu sivutoiminen jäsen ja hänen varajäsenensä on kielitaidon osalta kelpoinen tehtävään sen määräajan loppuun.

[HE 103/2003](#), [LaVM 3/2003](#), EV 81/2003

21.12.2004/1228 :

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2005.

Lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin voidaan ryhtyä ennen sen voimaantuloa.

[HE 239/2004](#), [LaVM 12/2004](#), EV 213/2004

Lakiosasto

7.9.2005

VALITUSOSOITUS: MITEN TÄSTÄ PÄÄTÖKSESTÄ VOI VALITTAA**Minne valitetaan**

Jos olette tyytymätön tähän päätökseen, voitte 30 päivän kuluessa hakea siihen kirjallisesti muutosta työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnalta, joka on eläkelaitoksista ja Eläketurvakeskuksesta riippumaton muutoksenhakuelin. Osoittakaa valitus työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnalle, mutta toimittakaa se kuitenkin Eläketurvakeskukselle. Se voi itse oikaista päätöksensä, jos se suostuu kaikkiin vaatimuksiinne.

Eläketurvakeskuksen postiosoite, käyntiosoite ja puhelinnumero ilmenevät päätöksestä.

Miten valitus tehdään

Valitus on tehtävä kirjallisesti. Ilmoittakaa valituksessa

- että se on tarkoitettu valitukseksi työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnalle
- päätös, johon haette muutosta
- miltä kohdin haette päätökseen muutosta
- mitä muutoksia vaaditte siihen tehtäväksi
- perusteet, joilla vaaditte muutosta
- nimenne, henkilötunnuksenne, osoitteenne ja puhelinnumeronne
- edunjättäjän nimi ja henkilötunnus, jos valitus koskee perhe-eläkettä

Liittäkää mukaan Eläketurvakeskuksen päätös tai jäljennös siitä sekä selvitykset, joihin vetoatte. Lisäselvityksiä voitte toimittaa myöhemminkin.

Miten valitus allekirjoitetaan

Valitus on Teidän tai muun laatijan omakätisesti allekirjoitettava. Jos ette itse allekirjoita sitä, on mukaan liitettävä allekirjoittamanne valtakirja. Jos valituksen on puolestanne laatinut joku muu, on laatijan nimen lisäksi ilmoitettava myös hänen ammattinsa ja osoitteensa.

Missä ajassa valituksen on oltava perillä

Valituksen on oltava Eläketurvakeskuksessa ennen sen aukioloajan päättymistä viimeistään kolmantenakymmenentenä (30.) päivänä siitä, kun saitte päätöksestä tiedon. Teidän katsotaan saaneen päätöksestä tiedon seitsemäntenä (7.) päivänä päätöksen postituspäivän jälkeen, jollei muuta ilmene.

Miten valitus toimitetaan perille

Valitus voidaan toimittaa Eläketurvakeskukseen henkilökohtaisesti, lähettä käyttäen tai lähettämällä se omalla vastuulla postitse. Lähetyksen on oltava perillä ennen edellä mainitun määräajan päättymistä.

Valituksen siirtyminen työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnalle

Jos Eläketurvakeskus ei oikaise valituksen kohteena olevaa päätöstä vaatimusten mukaisesti uudella päätöksellä, se lähettää valituksen työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan käsiteltäväksi. Siirrosta ilmoitetaan Teille.

Työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan osoite:

TYÖELÄKEASIOIDEN MUUTOKSENHAKULAUTAKUNTA
PL 28, 00521 HELSINKI
Ratapihantie 11, 00520 HELSINKI
Puhelin (09) 7567 6100
Faksi (09) 7567 6106
Internet: www.

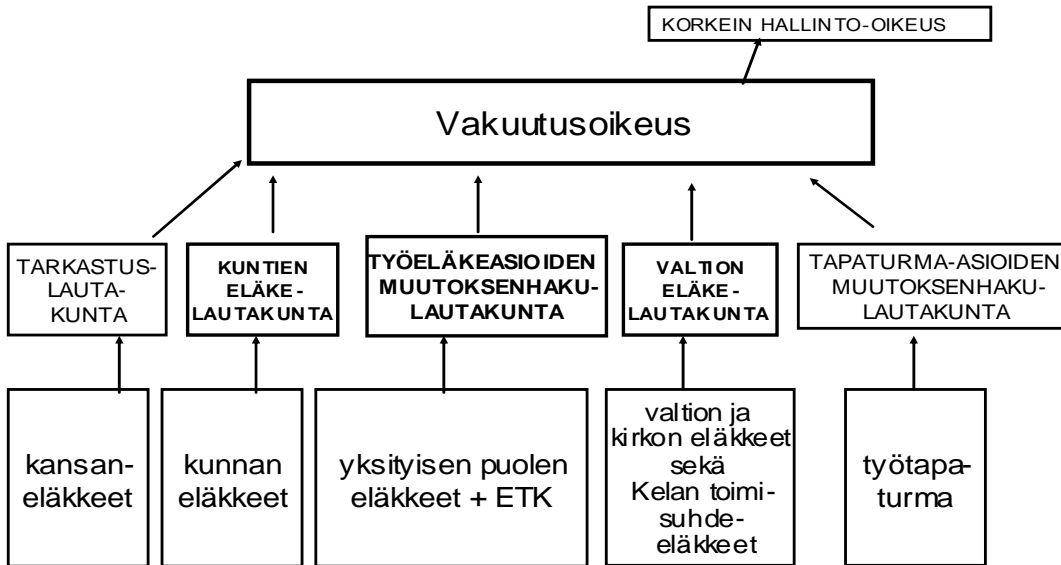
Osoitteenmuutos

Ilmoittakaa osoitteenmuutoksesta Eläketurvakeskukselle ja lisäksi työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnalle, jos valituksenne on siirretty sinne.

Lakiosasto

7.9.2005

Keskeiset muutoksenhakuelimet

VILMA-MUUTOKSENHAKU

